

Magyarország 2020

Magyarország, 2020

Magyarország, 2020

© Központi Statisztikai Hivatal, 2021

ISSN: 1416-2768

Nyilvántartási szám: Y/16427

FELELŐS KIADÓ:

Dr. Vukovich Gabriella elnök

Internet: <http://www.ksh.hu>

Borítófotó: Adobe Stock

Nyomdai kivitelezés: Pátria Nyomda Zrt. – Eurotronik Zrt. – 2021.027

*

INTERNETES MELLÉKLET

Elérhető: www.ksh.hu/polc

Ehhez szükséges az egyszeri ingyenes regisztráció, illetve az alábbi kötetazonosító aktiválása, aminek eredményeként a melléklet felkerül az Ön felhasználói polcára, ahonnan bármikor elérheti azt.

<<Kötetazonosító>>

TARTALOM

Elnöki köszöntő	9
Összefoglaló	10
1. Makrogazdasági helyzetkép	13
<i>VILÁGGAZDASÁGI FOLYAMATOK</i>	15
<i>A MAGYAR GAZDASÁG TELJESÍTMÉNYE</i>	22
<i>KÜLKERESKEDELEM</i>	36
<i>KORMÁNYZATI SZEKTOR</i>	49
2. Vállalkozási környezet	53
<i>A HAZAI CÉGEK HELYZETE</i>	55
<i>TUDOMÁNY ÉS TECHNOLÓGIA</i>	65
<i>DIGITÁLIS GAZDASÁG</i>	71
<i>TERMELŐI ÉS KIBOCSÁTÁSI ÁRAK</i>	73
3. Ágazati körkép	79
<i>TURIZMUS, VENDÉGLÁTÁS</i>	82
<i>IPAR</i>	92
<i>SZÁLLÍTÁS, RAKTÁROZÁS</i>	99
<i>ÉPÍTŐIPAR</i>	104
<i>INGATLANPIAC</i>	108
<i>KISKERESKEDELEM</i>	114
<i>MEZŐGAZDASÁG</i>	119
<i>TÁVKÖZLÉS, INTERNET</i>	125

4. Munkaerőpiac, keresetek	131
<i>MUNKAERŐPIAC</i>	133
<i>KERESETEK</i>	148
5. Demográfiai helyzetkép	155
6. Életkörülmények	171
<i>A HÁZTARTÁSOK JÖVEDELME</i>	175
<i>FOGYASZTÓI ÁRAK</i>	186
<i>A HÁZTARTÁSOK FOGYASZTÁSA</i>	190
<i>SZOCIÁLIS ELLÁTÁS</i>	200
<i>EGÉSZSÉG</i>	206
<i>BALESETEK</i>	214
<i>KÖZNEVELÉS, SZAKKÉPZÉS, FELSŐOKTATÁS</i>	217
<i>KULTURÁLIS FOGYASZTÁS</i>	228
<i>DIGITÁLIS TÁRSADALOM</i>	232
<i>SZUBJEKTÍV JÓLLÉT</i>	236
7. Környezet és energiagazdálkodás	243
<i>KÖRNYEZET</i>	245
<i>ENERGIAGAZDÁLKODÁS</i>	252
Ábrák jegyzéke	259
Táblák jegyzéke	267

Jelmagyarázat

- = A jelenség nem fordul elő.
- .. = Az adat nem ismeretes.
- x = A mutató nem értelmezhető.
- + = Előzetes adat.
- üres hely = Az üresen hagyott blokkba eső mutatókat nem értelmezzük.

Megjegyzés

A kiadványban szereplő adatok elsődleges forrása a Központi Statisztikai Hivatal, a nemzetközi adatok pedig elsősorban az Eurostat adatbázisából és kiadványaiból származnak. Minden egyéb forrást a felmerülés helyén jelöltünk.

Az Európai Unióra közölt adatok a 27 tagú integrációra vonatkoznak.

A módszertani információk a KSH honlapján (www.ksh.hu) találhatóak.

A kézirat lezárásának időpontja: 2021. június 15.

Az ábrák számanyaga, a kiadvány pdf-állománya, valamint a Magyar statisztikai zsebkönyv, 2020 című kiadványunk az online mellékletről (www.ksh.hu/polc) érhető el, amelyhez először aktiválni kell a kiadványunk 4. oldalán található egyedi kódot.

Köszöntöm az Olvasót!

Jelen kiadványunk, amely hazánk 2020. évi gazdasági és társadalmi helyzetét, környezetünk főbb jellemzőit statisztikai adatokkal, elemzésekkel mutatja be, egy immár 27. éve rendszeresen, egyre bővebb és részletgazdagabb tartalommal megjelenő kiadványsorozat része.

Minden szempontból egészen rendkívüli volt a 2020-as év. A Covid19-világjárvány – korábban szinte elképzelhetetlen – hatással volt a világ és ezen belül természetesen hazánk demográfiai, társadalmi folyamataira, gazdasági helyzetére és az emberek mindennapjaira. A tavalyi év a járvány okozta sokkról, az egészségügyi és gazdasági védekezés kiépítéséről, annak biztosításáról, az óvintézkedések általi új életformához való alkalmazkodásról, az elhunytak miatti szomorúságról, az egészséges környezet visszatérésének, a gazdaság újbóli megerősödésének reményéről és a védekezésben résztvevők iránt érzett háláról is szólt.

Gabriella Vukovich

Dr. Vukovich Gabriella
elnök

Mindezt csak számokkal, a statisztika nyelvén kifejezni nem is lehet. Minden korábbinál fontosabb tehát, hogy a számok, adatok mögött lássuk meg az egyes embereket, a családokat, a közösségeket, a falvakat és városokat, a munkavállalókat és a munkáltatókat, a tanulókat és a tanárokat, a gyermekükkel otthon maradó szülőket, akiket komoly erőpróba elé állított a járvány és az amiatti gazdasági válság. Az empátia nélkülözhetetlen e statisztikai adatsorok értő olvasásához.

Elemzéseinkben elsősorban 2020-ra összpontosítottunk, azonban esetenként hosszabb távra is visszatekintettünk. Annak érdekében, hogy minél átfogóbb képet adjunk Magyarország gazdaságáról és társadalmáról, a hazai és a nemzetközi statisztikai szolgálatok adatain túl más szervezetek kutatási eredményeit is felhasználtuk.

Kitekintünk a nemzetközi környezetre, vizsgáljuk helyünket és kapcsolatainkat az Európai Unió gazdaságával, és részletes áttekintést adunk a magyar gazdaság teljesítményéről. Bemutatjuk a társadalom demográfiai és munkaerőpiaci helyzetét, a megélhetési viszonyokat, valamint az életkörülményeket. Kiadványunkat a természeti környezet állapotának bemutatásával zárjuk.

Bízom benne, hogy a Magyarország, 2020 című összefoglaló kötetünket – más kiadványainkhoz hasonlóan – haszonnal és érdeklődéssel forgatják olvasóink.

Összefoglaló

2020 elején megváltozott az életünk, miután globálisan elterjedt a Kínából kiinduló, koronavírus okozta járvány. Hazánkban hivatalosan március 4-én regisztrálták az első beteget, ezt követően a járvány terjedésének megakadályozása érdekében számos kormányzati intézkedés történt (például kijárási tilalom, határzár, több gazdasági terület működésének korlátozása), a gazdasági szereplők is változtatásokra kényszerültek tevékenységüket illetően. A járvány a magyar gazdaságot több éve dinamikus emelkedő pályáról térítette le.

A pandémia hatásai igen eltérően érintették az egyes gazdasági területeket. 2020 folyamán az ágazatok többségét összességében kedvezőtlen folyamatok jellemezték. A turizmus szenvedte el az egyik legnagyobb teljesítménykiesést, ami teljes egészében a járvány hatásainak tudható be, de az iparban, az építőiparban és a szállításban is csökkenést realizáltak a pandémia miatt. Az ipari kibocsátás a tavaszi visszaesést követően az őszi hónapokban már elérte a járvány előtti termelési szintet. Az ipar teljesítménye éves szinten így is 6,1%-kal visszaesett, miközben a becslésünk szerint a járvány nélkül 3,5%-os növekedés következhetett volna be.

A kiskereskedelem területén februárban és márciusban a járvány hatásai többlet forgalmat generáltak, viszont az év hátralévő részében mérsékeltek az üzletek forgalmát. Emellett a vírus terjedésével a vásárlók – a személyes kontaktust elkerülendő – a boltok helyett inkább az online térben intézték vásárlásaikat, ennek eredményeként a csomagküldő és internetes kiskereskedelem rekordmagas bevételt ért el. Ezek együttes eredményeként a kiskereskedelem forgalma alig mérséklődött (–0,4%), viszont a járvány nélkül közel 7%-os forgalomnövekedés kö-

vetkezhetett volna be. A digitális megoldások fontossága még hangsúlyosabbá vált az élet számos területén, ezzel összefüggésben az infokommunikáció ágazatban továbbra is nőtt a hozzáadott érték volumene.

A fenti folyamatok hatására a magyar gazdaság teljesítménye 2020 folyamán összességében 5,0%-kal maradt el az egy évvel korábitól, így a 2013-ban kezdődött gazdasági konjunktúra megtört, valamint a 2019. évi, jelentős növekedésünk elveszett. A becslésünk szerint a járvány nélkül 4% feletti gazdasági növekedés realizálódhatott volna. A GDP volumencsökkenésének mértéke illeszkedett a térségünk országait jellemző folyamatba. 2020 során a visegrádi országok közül hazánk mellett Lengyelország az uniós átlagnál (–6,2%) kisebb, Szlovákia és Csehország azt meghaladó mértékű teljesítménykiesést szenvedett el. A Magyarország legjelentősebb külgazdasági partnerének számító Németország GDP-je 4,9%-kal csökkent.

Miután a globális folyamatokat is a járvány határozta meg, így a nyitott gazdaságnak számító Magyarország külkereskedelmi teljesítménye, nettó exportja is visszaesett, jelentősen hozzájárulva a GDP volumencsökkenéséhez. A pandémia negatív hatásai a szolgáltatás-külkereskedelmet nagyobb mértékben érintették, mint az áruforgalmat.

A makrogazdasági folyamatok jövőbeni alakulását, így a járvány utáni gazdasági újraindítás sebességét is meghatározza a fejlesztések alakulása. Bár a beruházási aktivitás 2020 egészében mérséklődött az egy évvel korábbi rekordszint után, az utolsó negyedévben már az élénkülés jeleit mutatta. A beruházási teljesítmény alakulására kedvezőtlenül hatott a legalább 50 főt foglalkoztató cégek által létrehozott új kapacitások

kisebb volumene, ami a rövid távú, fenntartható gazdasági növekedés szempontjából kritikus pontnak számít.

A járvány kedvezőtlen gazdasági hatásai a munkaerőpiacot kevésbé érintették, mint a reálgazdaságot. Ennek ellenére a korábbi évek kedvező munkaerőpiaci tendenciáit szintén megtörte a járvány: a 2019 folyamán rekordszintre emelkedő foglalkoztatottság kissé csökkent, a rekordalacsony munkanélküliség pedig emelkedett. A kormányzat intézkedései – a korlátozások mellett – a gazdasági válság megelőzésére, majd minél hatásosabb tompítására irányultak. A gazdaságvédelmi csomagok a munkaadók és munkavállalók, valamint egyes társadalmi csoportok védelmét szolgálták, és elsődleges céljuk a vállalkozások megszűnésének elkerülése, a munkahelyek megőrzése volt. Jóllehet a munkáltatók egy része szüneteltette tevékenységét, ugyanakkor (pl. állami bértámogatás igénybevételével) igyekeztek elbocsátás helyett megtartani a munkavállalókat. Emellett a járvány kényszerű hatására egyes hagyományos munkavégzési keretek átalakultak, előtérbe kerültek a korábban kevésbé elterjedt atipikus foglalkoztatási formák, mint például a távmunka vagy a home office.

A megtorpanó munkaerőpiaci folyamatokkal párhuzamosan viszont folytatódott az emelkedő bérkiramlás a gazdaságban. Ennek ellenére a bizonytalanabbá váló munkaerőpiaci környezetben a háztartások óvatosabb fogyasztási döntéseket hoztak, miközben a kereskedelmet és a szolgáltatások

széles körét érintő intézkedések nagyban korlátozták a vásárlási lehetőségeket.

A 2020. évi, járvány által meghatározott gazdasági folyamatok több területen is a termelői és kibocsátási árak gyorsuló emelkedésével jártak együtt. A fogyasztói árak a 2019. évinél visszafogottabban emelkedtek, de az éven belül nagymértékben ingadoztak, amiben a környezeti hatások és az árintézkedések mellett a járvány miatt megváltozott keresleti-kínálati viszonyok is szerepet játszottak. Az ingatlanpiacon a használt és az új lakások ára összességében tovább nőtt, miközben 2020 decemberében a lakbérek több mint tizedével voltak alacsonyabbak az előző év azonos időszakához képest.

A visszafogottabb gazdasági működéssel és a járvány miatti korlátozásokkal összefüggésben 2020-ban mérséklődött nemzetgazdaságunk energiafelhasználása. A fenntartható energiagazdálkodás szempontjából fontos, megújuló energiaforrások az energiafelhasználás 12,6%-át tették ki, ami meg egyezett a 2019. évivel.

A népességszámot formáló tényezők közül 2020-ban a születésszám kismértékben emelkedett, a gyermekvállalási kedv pedig a 25 évvel ezelőtti szintre nőtt. Ennek ellenére a népesség fogyása gyorsult, miután az elhunytak száma a járvány miatt meghaladta az egy évvel korábbit. Az életünket korlátozó intézkedések ellenére is tovább emelkedett a házassági kedv, 1986 óta 2020-ban kötötték a legtöbb frigyét.

Összefoglaló adatok

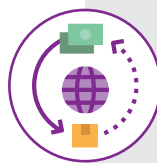
Megnevezés	2010	2018	2019	2020
Makrogazdasági helyzetkép				
Bruttó hazai termék (GDP) volumenindexe, 2010. év =100,0	100,0	124,4	130,2	123,8 ⁺
Egy főre jutó GDP, az EU27_2020 átlaga =100,0 ^{a)}	66,0	71,3	73,1	..
Beruházás volumenindexe, 2010. év =100,0 ^{b)}	100,0	160,1	179,0	172,2 ⁺
A külkereskedelmi termékforgalom egyenlege, milliárd euró	5,5	5,5	4,3	5,8 ⁺
Kormányzati szektor egyenlege, a GDP százalékában	-4,4	-2,1	-2,1	-8,1
Vállalkozási környezet				
Regisztrált vállalkozások száma az év végén, ezer darab	1 644	1 757	1 794	1 810
A külföldi irányítású vállalkozások részesedése a vállalkozások hozzáadott értékéből, %	49,3	47,6	44,0	..
K+F-ráfordítások a GDP százalékában	1,13	1,51	1,48	..
Ágazati körkép				
Kereskedelmi szálláshelyeken eltöltött vendégéjszakák száma, millió	19,6	31,0	31,5	13,7
Ipari termelés volumenindexe, 2010. év =100,0	100,0	132,5	139,9	131,3
Áruszállítási teljesítmény indexe, 2010. év =100,0 ^{c)}	100,0	114,3	116,0	103,0 ⁺
Építőipari termelés volumenindexe, 2010. év =100,0	100,0	139,0	167,8	152,5
A kiskereskedelmi üzletek forgalmának volumenindexe, 2015. év =100,0 ^{d)}		118,3	125,7	125,1 ⁺
Mezőgazdasági kibocsátás volumenindexe, 2010. év =100,0 ^{e)}	100,0	131,7	132,2	129,3 ⁺
Munkaerőpiaci viszonyok, oktatás				
Foglalkoztatottak aránya, % ^{f)}	57,0	71,4	72,2	71,9
Munkanélküliségi ráta, % ^{f)}	10,9	3,6	3,3	4,2
Üres álláshelyek aránya, %	1,0	2,7	2,5	2,0
Teljes munkaidőben alkalmazásban állók bruttó átlagkeresete, forint/hó	202 525,0	329 943,0	367 833,0	403 616,0
Demográfiai helyzetkép				
Élveszületések száma, ezer fő	90,3	89,8	89,2	92,2 ⁺
Halálozások száma, ezer fő	130,5	131,0	129,6	140,9 ⁺
Teljes termékenységi arányszám (TTA)	1,25	1,49	1,49	1,55 ⁺
Életkörülmények				
A háztartások egy főre jutó fogyasztási kiadásának változása reálértéken, 2010. év = 100,0	100	134,5	141,7	..
Fogyasztóiár-index, 2010. év =100,0	100,0	117,7	121,7	125,7
Felsőfokú oktatásban részt vevő hallgatók száma, ezer fő	361,3	281,5	285,1	287,5
Internetkapcsolattal rendelkező háztartások aránya, %	58	83	86	88
Környezet és energiagazdálkodás				
Keletkezett települési hulladék, ezer tonna	4 033	3 729	3 780	..
Energiafelhasználás indexe, 2010. év = 100,0	100,0	99,1	98,6	98,1
A megújuló energiaforrásokból előállított energia felhasználásának részaránya a bruttó végső energiafogyasztásban, %	12,7	12,5	12,6	..

^{a)} Vásárlóerő-paritáson számolva. – ^{b)} A 2019-re vonatkozó adatot a negyedéves, a korábbi évekre vonatkozó adatokat az éves adatgyűjtés alapján számítottuk ki. – ^{c)} Árutonna-kilométer alapján. – ^{d)} Módszertani változás miatt a 2016–2018. évi forgalmi adatok a korábbiakkal csak korlátozottan összehasonlíthatók. – ^{e)} Alapáron. – ^{f)} A 15–64 éves népességben belül.

1

Makrogazdasági helyzetkép

Világgazdasági folyamatok

→ A vilájjárvánnyal szoros összefüggésben a globális gazdaság teljesítménye 2020-ban 3,3%-kal csökkent az egy évvel korábbihoz képest. A visszaesés nagyobb volt, mint a 2009. évi pénzügyi válság idején, és ezúttal lényegében minden térséget közvetlenül érintett. A legnagyobb gazdasági centrumtárségek közül az Európai Uniót vetette vissza leginkább a járvány, így az unió világgazdasági súlya tovább csökkent. Az Egyesült Államok GDP-je is kisebb lett az egy évvel korábbinál, Kínában azonban csak lassult a növekedés üteme, miután az I. negyedévi visszaesést gyors visszapattanás követte.

A magyar gazdaság teljesítménye

→ A magyar gazdaságot a Covid19-járvány dinamikusan emelkedő pályáról térítette le. 2020-ban a GDP volumene 5,0%-kal elmaradt az előző évitől, így a gazdaság teljesítménye lényegében a 2018. évi szintre esett vissza. A legtöbb nemzetgazdasági ág teljesítménye csökkent, a járványügyi korlátozások a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátást és a szállítás, raktározást érintették a leginkább. A felhasználási oldalon a háztartások fogyasztásának és a beruházásoknak az emelkedése megtört, a beruházási aktivitás csökkenésében az uniós költségvetési ciklusváltás is szerepet játszott.

Külkereskedelem

→ 2020-ban a termékelexport euróban számított értéke 4,2, az -importé 5,8%-kal elmaradt a 2019. évitől, részben a Covid19-járvánnyal kapcsolatos intézkedések miatt. Külkereskedelmünk ugyanakkor 5,8 milliárd eurós többlettel zárta az esztendőt, az egyenleg egy év alatt 1,5 milliárd euróval javult. A szolgáltatások külkereskedelmén belül az export euróban számított értéke 28, az importé 21%-kal esett vissza 2019-hez képest, összefüggésben a járvány gazdasági hatásaival. 2020-ban a szolgáltatás-külkereskedelmi forgalmunkban 4,6 milliárd eurós többlet keletkezett, az egyenleg 3,5 milliárd euróval romlott 2019-hez viszonyítva.

Kormányzati szektor

→ A kormányzati szektor hiánya 2020-ban 3870 milliárd forint volt, ez a GDP 8,1%-ának felelt meg. A deficit a 2019. évihez képest 2882 milliárd forinttal, GDP-arányosan számítva 6,0 százalékponttal nőtt. A jelentős romlás a Covid19-járvány gazdasági hatásainak és az azok enyhítésére hozott intézkedéseknek a következménye. 2020 végén a kormányzati szektor adóssága – a Magyar Nemzeti Bank adatai szerint – a GDP 80,4%-át tette ki, ami az egy évvel korábbinál 15 százalékponttal magasabb.

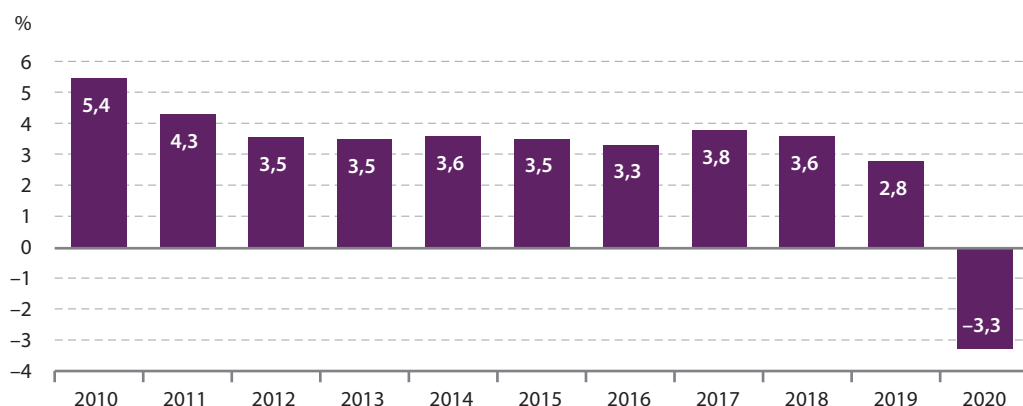
VILÁGGAZDASÁGI FOLYAMATOK

A járvány nagyobb visszaesést okozott a világgazdaságban, mint a 2009-es pénzügyi válság

2020-ban a globális folyamatokat a koronavírus okozta világjárvány határozta meg. **A világgazdaság teljesítménye 3,3%-kal elmaradt az előző évitől**, ezzel tíz éven át tartó konjunktúra ért véget.¹⁾ A növekedés üteme már a pandémia előtt lelassult, a 2019. évi 2,8%-os bővülés a legkisebb volt a 2009-es recesszió óta. Ebben a nemzetközi, elsősorban az Egyesült Államok és Kína közötti kereskedelmi feszültségek, valamint a nagy gazdasági erőközpontokon belüli té-

nyezők is szerepet játszottak: az Egyesült Államokban a növekedéstámogató kormányzati intézkedések hatása 2019-re már mérséklődött, Kínában 2010 óta lassul a bővülés üteme, miután a korábbi extenzív növekedési pálya hajtóerői már jórészt kimerültek, az Európai Unióban pedig a járműgyártás, elsősorban a német autóiipar nehézségei és a Brexit körüli bizonytalanságok is visszafogták a gazdasági teljesítményt.

1.1. ábra A világgazdaság teljesítményének változása (az előző évhez képest)

Forrás: Nemzetközi Valutaalap World Economic Outlook.

A 2020. évi visszaesés nagyobb volt, mint 2009-ben a pénzügyi és gazdasági válság idején, amikor a recesszió alapvetően két kontinens, Amerika és Európa

országait sújtotta. Ezúttal a világgazdaság mindegyik nagy szereplőjét közvetlen és jelentős gazdasági károk érték.

¹⁾ Forrás: Nemzetközi Valutaalap (IMF).

1.1. tábla **A gazdasági teljesítmény változása a 2009. évi pénzügyi válság és a 2020. évi pandémia idején (A GDP volumenváltozása az előző évhez képest)**

Ország, országcsoport	2009	2020
Fejlett országok	-3,3	-4,7
Ebből: Egyesült Államok	-2,5	-3,5
Eurózána	-4,5	-6,6
Európai Unió (EU27_2020) ^{a)}	-4,3	-6,2
Fejlődő és feltörekvő országok	2,8	-2,2
Ebből: Távol-Kelet	7,6	-1,0
Ezen belül: Kína	9,3	2,3
Közel-Kelet és Közép-Ázsia	1,2	-2,9
Európa	-5,7	-2,0
Latin-Amerika	-2,0	-7,0
Szubszaharai Afrika	3,8	-1,9
Világ gazdaság összesen	-0,1	-3,3

Forrás: Nemzetközi Valutaalap (IMF), az Európai Unió és az eurózána esetén az Eurostat.

^{a)} Az IMF besorolása szerint az Európai Unió tagállamai közül az eurózána országai, továbbá Svédország, Dánia és Csehország a fejlett országok közé, míg Magyarország, Lengyelország, Horvátország, Bulgária és Románia a fejlődő országok közé tartozik.

A járvány megfékezésére hozott intézkedések több területet drasztikusan érintettek: a légi közlekedés utasforgalma mindössze harmada²⁾, a nemzetközi idegenforgalom csupán negyede³⁾ volt az előző évinek. A rendkívüli helyzet zavarokat okozott a világot behálózó termelési és értékesítési láncokban és a munkaerőpiacokon is: a globális feldolgozóipari termelés volumene 4,1⁴⁾, a termék-külkereskedelmé 9,2%-kal⁵⁾ csökkent az egy évvel korábbihoz képest, miközben a foglalkoztatottak száma 114 millió fővel (4,3%-kal)⁶⁾ esett vissza. A járvány el-

térítette a gazdasági szereplők fogyasztási és beruházási döntéseit, a turisztikai szempontból is jelentős (sporttal, szórakozással, művészettel kapcsolatos) események egy részét – köztük a Tokiói Olimpiát – elhalasztották.

A költségvetési és a monetáris politikát is a pandémia határozta meg. A járvány elleni védekezés, valamint a gazdasági károk csökkentését, illetve a gazdaság élénkítését célzó intézkedések növelték az állami költségvetési kiadásokat, miközben a bevételek – a recesszió miatt kieső adó- és járulékbefizetésekkel összefüggésben – csökkentek.

²⁾ *Forrás:* Nemzetközi Légi Szállítási Szövetség (IATA).

³⁾ *Forrás:* az ENSZ Turisztikai Világszervezete (UNWTO).

⁴⁾ *Forrás:* az ENSZ Iparfejlesztési Szervezete (UNIDO).

⁵⁾ *Forrás:* Kereskedelmi Világszervezet (WTO).

⁶⁾ *Forrás:* Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (ILO).

A megfelelő pénzügyi mozgáster megteremtése a legtöbb országban hitelfelvétellel és a költségvetési hiány, illetve az államadósság emelkedésével járt. A finan-

szírozást és a gazdaság újraindítását a jegybankok laza monetáris feltételek biztosításával, többek között alacsony kamatokkal támogatták.

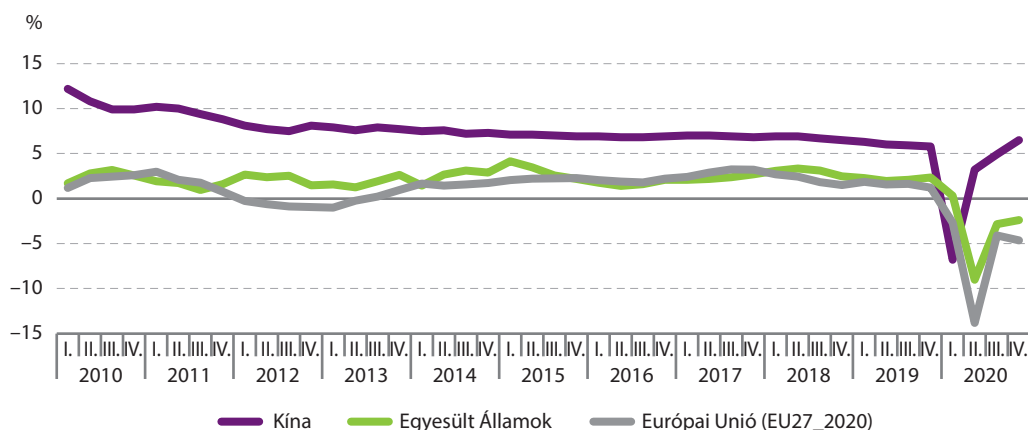
A világgazdaság legjelentősebb szereplői közül csak Kínában folytatódott a növekedés⁷⁾

A pandémia kiindulópontjában, **Kínában 2020 I. negyedévében** 6,8%-kal csökkent a bruttó hazai termék (GDP) volumene, ezzel **több évtizede tartó emelkedés tört meg**. Ezt követően, a korlátozások februári feloldásának hatására újból nőtt az ázsiai ország gazdasági teljesítménye, így 2020-ban összességében 2,3%-kal meghaladta az egy évvel korábit. Éves szinten az árutermelő ágak teljesítménye emelkedett, a legnagyobb súlyú feldolgozóipar 2,3%-kal. A szolgáltató ágak többsége is nőtt, a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás, a kereskedelem és az üzleti szolgáltatások

azonban visszafogták a GDP volumenbővülését.

A II. negyedévben már a világgazdaság másik meghatározó szereplője, az Egyesült Államok volt a járvány egyik gócpontja. Az I. negyedévben még valamelyest bővülő amerikai gazdaság teljesítménye – a vírus megfékezésére hozott intézkedések hatására – 2020-ban összességében 3,5%-kal elmaradt az egy évvel korábitól. Ebben a lakossági fogyasztás, a magánberuházások (ezen belül főleg a vállalati készletek) és az export csökkenése is szerepet játszott.

1.2. ábra **A GDP volumenváltozása (az előző év azonos negyedévéhez képest)**

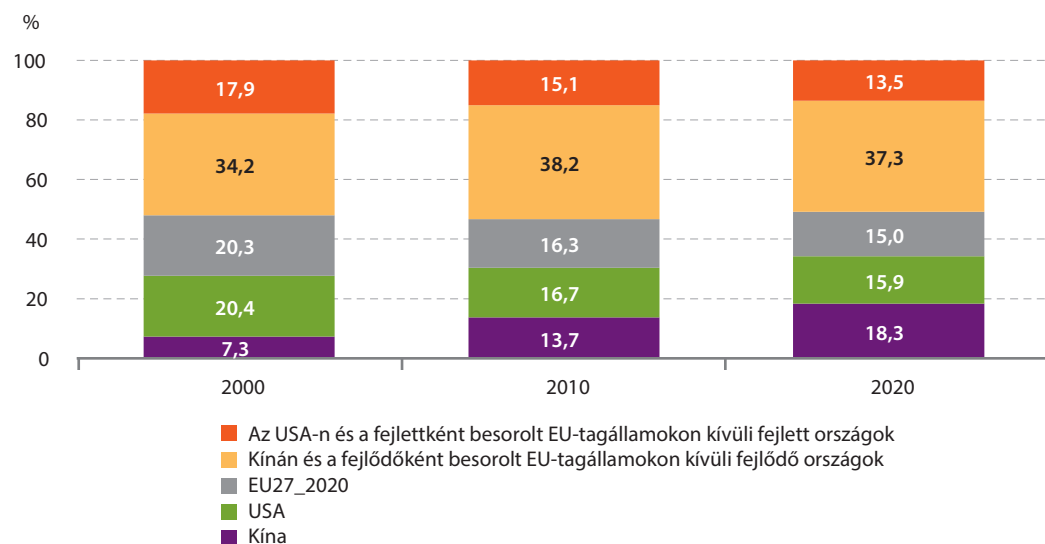
Forrás: Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD).

⁷⁾ Források: Nemzetközi Valutaalap (IMF), Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD), Eurostat.

Az Eurostat adatai szerint a szűkebb környezetünket jelentő Európai Unió (EU27_2020) gazdasága a 2012. évi – alapvetően a dél-európai országok adósságválságához kapcsolódó – recessziót követően 2013-ban stagnált, 2014–2019 között évről évre bővült. A növekedés üteme 2017-ben volt a legnagyobb (2,8%), ezt követően folyamatosan lassult, 2019-ben pedig a 2015–2019. évek során a legalacsonyabb volt. 2020-ban 6,2%-kal csökkent az unió gazdasági teljesítmé-

nye, ami azt jelzi, hogy **az EU-ban a járvány nagyobb gazdasági károkat okozott, mint Kínában vagy az Egyesült Államokban.** Ezzel az Európai Unió világgazdasági súlya⁸⁾ tovább csökkent. 2000-ben a globális GDP 20–20%-át az Egyesült Államok és az Európai Unió (EU27_2020), 7%-át Kína állította elő. 2020-ra az amerikai és az európai centrum súlya 16, illetve 15%-ra csökkent, az ázsiai országé pedig két és félszeresére nőtt, és 18%-ot tett ki.

1.3. ábra A globális GDP megoszlása országok, országcsoportok szerint

Forrás: Nemzetközi Valutaalap (IMF).

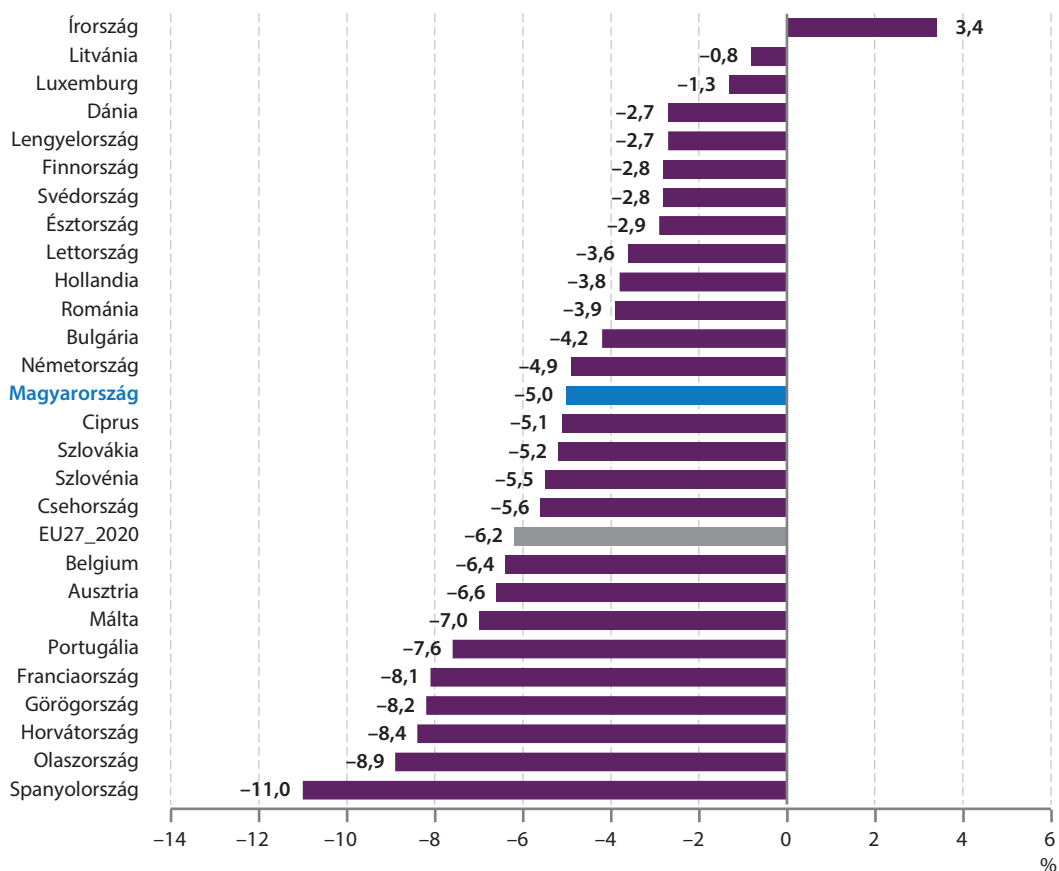
Az unión belül az ezredforduló után csatlakozott országok együttes világgazdasági súlya az elmúlt 20 évben 2,4–2,7% volt, a régebbi tagállamoké azonban (az Egyesült Királyságot nem számítva) 18-ról 12%-ra csökkent.

A járvány hatására szinte mindegyik uniós tagállam recesszióba fordult. A vissza-

esés mértéke országonként eltérő volt, és függött többek között a korlátozó intézkedések kiterjedtségétől és hosszától, a gazdaság szerkezetétől, illetve a korábbi évek gazdasági teljesítményétől is.

Az unió legnagyobb nemzetgazdaságának és egyben hazánk legfontosabb külgazdasági partnerének számító Németor-

⁸⁾ Vásárlóerő-paritáson számolt adatok alapján.

1.4. ábra A GDP volumenváltozása az uniós tagállamokban, 2020 (az előző évhez képest)

Forrás: Eurostat.

szágban az átlagosnál kisebb mértékben, 4,9%-kal csökkent a GDP volumene. A másik három nagy gazdasági súlyú tagállam (Franciaország, Olaszország és Spanyolország) ugyanakkor a leginkább sújtott országok közé tartozott, Olaszországban és Spanyolországban hetekig csak az alapvető ellátáshoz szükséges gazdasági területek működtek. Az unión belül Spanyolországban volt a legnagyobb (11%-os) a visszaesés, és a többi dél-európai ország gazdaságát is igen érzékenyen érintette a járvány, amiben az is szerepet

játszott, hogy ezekben a tagállamokban a legnagyobb a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás súlya. A korlátozások miatt az Európai Unió kereskedelmi szálláshelyein 2020-ban feleannyi vendégéjszakát töltöttek el, mint az előző évben. Ez a nagy turisztikai célpontokban más ágazatok, többek között a kereskedelmi forgalom, a személyszállítás, valamint a szórakoztatással, szabadidő eltöltésével kapcsolatos szolgáltatások teljesítményére is nagyobb hatással volt, mint az idegenforgalomnak kevésbé kitett régiókban.

1.2. tábla A szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás részesedése és a GDP volumenváltozása az idegenforgalom szempontjából legjelentősebb uniós tagállamokban*

Tagállam	A szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás részesedése a bruttó hozzáadott értéken belül, 2019		A GDP volumencsökkenése 2020-ban az előző évihez képest	
	százalék	helyezés a tagállamok között ^{a)}	százalék	helyezés a tagállamok között ^{b)}
Görögország	7,8	1.	8,2	4.
Ciprus	6,8	2.	5,1	13.
Horvátország	6,6	3.	8,4	3.
Portugália	6,2	4.	7,6	6.
Spanyolország	6,2	5.	11,0	1.
Ausztria	5,4	6.	6,6	8.
Málta	4,9	7.	7,0	7.
Olaszország	4,0	8.	8,9	2.
Franciaország	2,9	9.	8,1	5.

* A táblázatban azok az uniós országok szerepelnek, amelyek a tagállamok rangsorában a felső harmadhoz tartoznak a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás bruttó hozzáadott értéken belüli részesedése alapján.

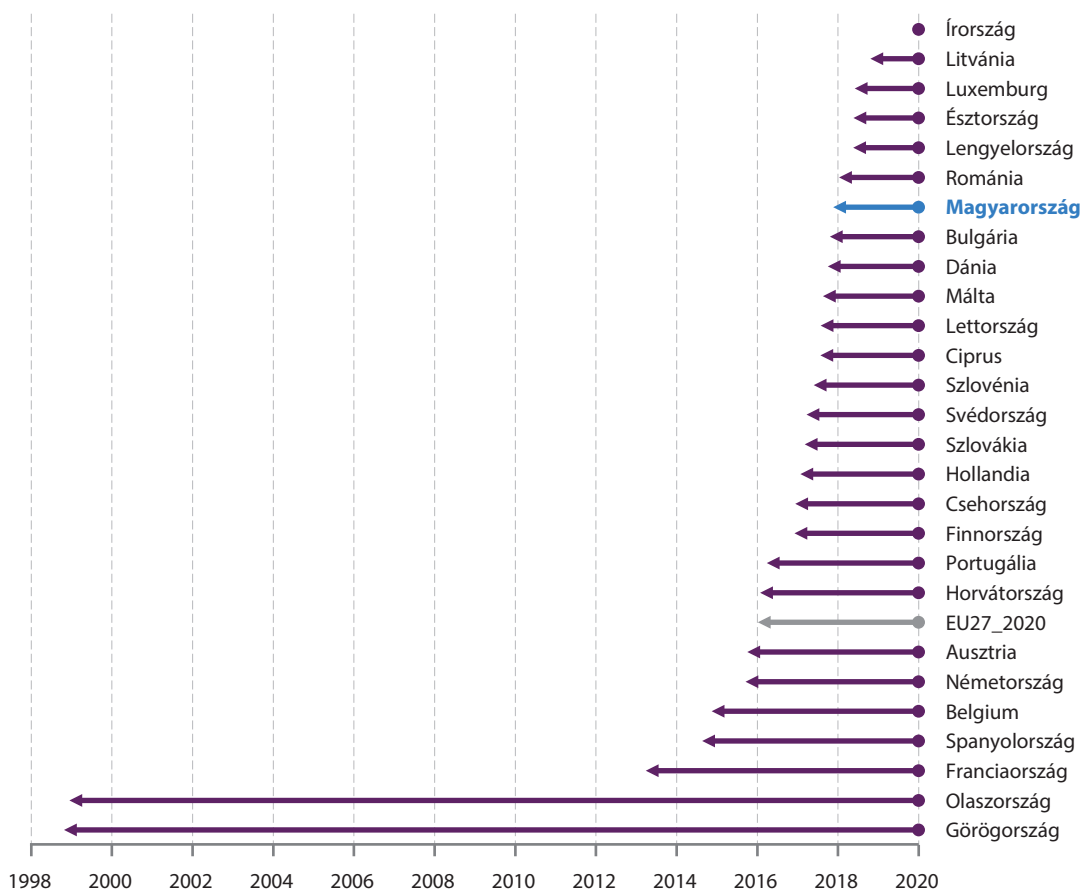
^{a)} Csökkenő sorrend szerint.

^{b)} A rangsor 1. helyén a leginkább visszaeső tagállam szerepel.

Az Európai Unió 2020. évi teljesítménye összességében a 2016. évi szintnek felelt meg, vagyis a koronavírus okozta visszaesés egyetlen év alatt három év növekedési eredményét emésztette föl. Olaszországot és Görögországot vetette vissza leginkább a járvány, ezekben az országokban több mint 20 éve volt utoljára olyan alacsony a GDP volumene, mint 2020-ban. (A 2008–2009-es pénzügyi válság is – a kiugróan magas adósságrátával rendelkező – Olaszországot és Görögországot sújtotta a legmélyebben,

melyek a 2007-es csúcspontjukat még 2019-ben sem érték el.) A gazdaság teljesítménye Németországban a 2016-os, Spanyolországban a 2015-ös, Franciaországban a 2013-as szint közelébe esett vissza. Az ezredforduló után csatlakozott tagállamokban (köztük a visegrádi országokban) a GDP volumene a járvány előtt jellemzően dinamikusabban bővült, 2020-ban pedig kisebb mértékben csökkent, mint az uniós átlag, így folytatódott gazdasági konvergenciájuk az EU centrumtértségéhez.

1.5. ábra Mikor volt legutóbb akkora az uniós tagállamok gazdasági teljesítménye, mint 2020-ban?*

* 2015. évi bázison számolt GDP-adatok alapján.

Éven belüli egyenletes GDP-bővülést feltételezve, lineáris interpolációval becsült adatok alapján. Ha a 2020. évi gazdasági teljesítmény az n-1-edik és az n-edik év közé esik, akkor az adott országot az $n-1 + (\text{GDP}_{2020} - \text{GDP}_{n-1}) / (\text{GDP}_n - \text{GDP}_{n-1})$ képlet alapján helyeztük el az időszalagon. A képletben a GDP, az i-edik évhez tartozó, 2015-ös bázison számított GDP-volumenindex.

Áprilisban a kőolaj ára több évtizedes mélypontra esett

A magyarországi fogyasztói és termelői árakat leginkább befolyásoló tényezők közül a kőolaj árfolyamát az év során jelentős volatilitás jellemezte, miután **a pandémia miatt bevezetett korlátozások az energia-hordozók** (elsősorban a járműüzemanyagok) **iránti kereslet visszaesésével jártak.**

Az Európában irányadó Brent nyersolaj hordóját az év eleji csúcson 70 dollárért jegyezték, ami február végéig 50 dollár közelébe csökkent, majd több évtizedes mélypontra zuhant, áprilisban 10 dollár alatt is járt a napi középárffolyam. Ezt követően – kisebb hullámzások mellett – az

év végéig 50 dollár fölé emelkedett a Brent hordónkénti ára, ami így éves átlagban 42 dollár volt, 35%-kal alacsonyabb, mint 2019-ben.⁹⁾

Az ENSZ Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Szervezetének (FAO) számítá-

sa szerint a globális élelmiszerárak 2020-ban átlagosan 3,1%-kal magasabbak voltak, mint az előző évben. A termékcsoportok közül a növényi olajok, a gabonafélék és a cukor drágultak, a tejtermékek és a húsfélék olcsóbbak lettek a 2019. évi átlagnál.

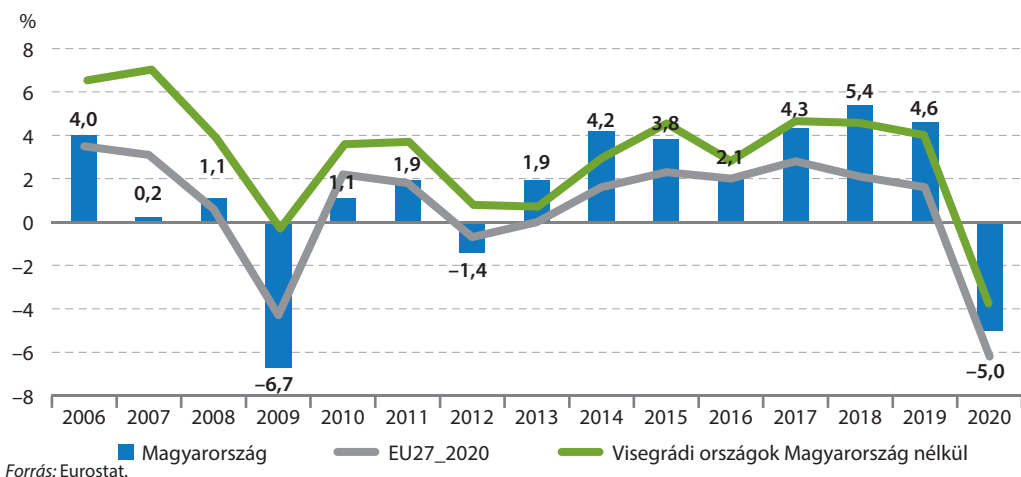
A MAGYAR GAZDASÁG TELJESÍTMÉNYE

A járvány a magyar gazdaságot dinamikus emelkedő pályáról térítette le

A magyar gazdaság a költségvetési egyensúlytalanságok, a 2008–2009-es globális válság és a 2012. évi európai recesszió miatti hullámzó teljesítményt követően 2013-ban emelkedő pályára állt. A gazdasági pályaváltást jól mutatja, hogy a **GDP volumenváltozását tekintve 2006–2012 között az unió öt legrosszabbul, 2013–2019 között pedig az öt legjobban teljesi-**

tő tagállama közé tartoztunk. 2013 után a magyar gazdaság növekedési eredményei hasonlóak voltak, mint a másik három visegrádi ország átlaga. 2019-ben az egy lakosra jutó GDP vásárlóerő-paritáson számított értéke hazánkban az uniós (EU27_2020) átlag 73%-a volt, szemben a 2012. évi 67%-kal. Ezzel a fejlettségi rangsorban a 23. helyről a 20.-ra léptünk előre.

1.6. ábra A GDP volumenváltozása (az előző évhez képest)

⁹⁾ Forrás: U.S. Energy Information Administration.

A 2013-tól kibontakozó konjunktúra motorja 2015-ig a termelési oldalon az évente rendszerint kétszámjegyű volumenbővülést elérő, exportorientált járműgyártás és az ehhez kapcsolódó beszállító ágazatok, a felhasználási oldalon pedig a gazdaság szinte minden területét érintő beruházások voltak. 2016-ban a járműgyártás expanziója véget ért, és az uniós költségvetési ciklusváltással összefüggésben átmenetileg a beruházások volumene is visszaesett, így a GDP növekedési üteme jóval kisebb volt, mint 2014–2015-ben. A bővülés ekkor már a háztartások élénkülő fogyasztásán alapult, a termelési oldalon pedig a piaci alapú szolgáltatások, valamint a (2013. és 2014. évihez hasonlóan) jó évet záró mezőgazdaság voltak a húzóágazatok. 2017-ben a magyar gazdaság teljesítménye ismét nagyobb lendületet vett, a növekedéshez egyre több tényező járult hozzá. A háztartások pénzügyi helyzete tovább javult, ami magas szinten tartotta a szolgáltató szektor teljesítményét meghatározó belső keresletet. A beruházások újból emelkedtek, ezzel és az ingatlanpiac fellendülésével összefüggésben az építőipar is kiemelkedően bővült. Mindezek eredményeként 2018-ban a GDP volumene a rendszerváltás óta mért legnagyobb mértékben, 5,4%-kal nőtt az egy évvel korábbihoz képest. 2019-ben az egyre kedvezőtlenebbé váló nemzetközi környezet ellenére is jelentősen, 4,6%-kal bővült a magyar gazdaság. A növekedéshez a nemzetgazdaság csaknem mindegyik területe hozzájárult. Az iparnak jelentős lökést adott a három év után újból dinamizálódó járműgyártás. Emellett az építőipar és a piaci alapú szolgáltatások jó teljesítményét alakító folyamatok fennmaradtak: a beruházások és a háztartások fogyasztásának volumene tovább növekedtek.

A kedvező folyamatoknak az új koronavírus okozta járvány márciusi begyűrűzése véget vetett. 2020 I. negyedévében még emelkedett a GDP volumene, ám ennek üteme (2,1%) számottevően veszített a lendületéből. A korlátozó intézkedések a járvány első, márciustól júniusig tartó hulláma alatt voltak a legszigorúbbak, így a pandémia leginkább a II. negyedévi teljesítményt vetette vissza, az elmúlt közel 25 évben nem tapasztalt mértékű csökkenést (–13%) okozva. Az év végén tetőző, az első hullámnál súlyosabb (több megbetegedéssel és elhunytal járó) második hullám idején a járvány negatív gazdasági hatásai kisebb mértékűek voltak. Összességében a pandémia miatt 2020-ban a GDP volumene 5,0%-kal elmaradt az előző évitől. Ez azt jelentette, hogy a gazdaság teljesítménye lényegében a 2018. évi szintnek felelt meg.

A járvány miatti recesszió több szempontból különbözött egy klasszikus gazdasági válságtól, hiszen nem valamilyen piaci zavar okozta. Ebből adódóan a 2020. évi gazdasági folyamatok sem folytatásai, sem következményei nem voltak a korábbi években történeteknek, a visszaesés hirtelen, sokszerűen következett be. A gazdaság szinte mindegyik területe letért eredeti pályájáról, egyes ágazatokat pedig lényegében hibernáltak az egészség védelmében hozott rendkívüli intézkedések. A korlátozások enyhítésével a gazdaság is élénkült, bizonyos területeken (például az iparban) egyre inkább érvényesültek a járvány előtti folyamatok. Több ágazatban (például a turizmusban, a szórakoztatóiparban, a személyszállításban) azonban a hibernáció, a járvány hatása elhúzódott.

A gazdasági visszaesést elsősorban a szolgáltatási teljesítmények csökkenése okozta

A járvány a gazdaság legtöbb területére, elsősorban a szolgáltatásokra kedvezőtlenül hatott. A vírus megfékezésére hozott intézkedések (köztük a kereskedelmi szálláshelyek és a vendéglátóegységek tevékenységének korlátozása) közvetlenül és az év jelentős részében érintették a **szálláshely-szolgáltatás, vendéglátást**, így ennek a nemzetgazdasági ágának a teljesítménye esett vissza a legnagyobb mértékben, 32%-kal. 2020-ban a kereskedelmi szálláshelyeken 58%-kal (ezen belül a külföldiek 77%-kal) kevesebb vendégéjszakát töltöttek el, mint egy évvel korábban, a vendéglátóhelyek forgalmának volumene pedig 32%-kal csökkent.

A határzár, a kijárási korlátozások és a járvány egyéb hatásai (többek között az otthoni munkavégzés gyakorivá válása és a digitális oktatásra való átállás) miatt kisebb lett a lakosság mobilitása, az ipar és az építőipar visszaesése pedig az áruszállítás volumenét mérsékelte. Mindezek eredményeként a **szállítás és raktározás** teljesítménye 16%-kal maradt el a 2019. évitől.

9,4%-kal esett vissza a **művészet, szabadidő és egyéb szolgáltatások** ágazatcsoport bruttó hozzáadott értékének volumene. Ezt elsősorban a színházak és mozik átmeneti bezárása, a nagy rendezvények (például fesztiválok, sportesemények) elmaradása, illetve a személyes kontaktussal járó tevékenységek ideiglenes korlátozása okozta. (Az egyéb szolgáltatások közé tartoznak többek között a szépségápolással kapcsolatos tevékenységek.)

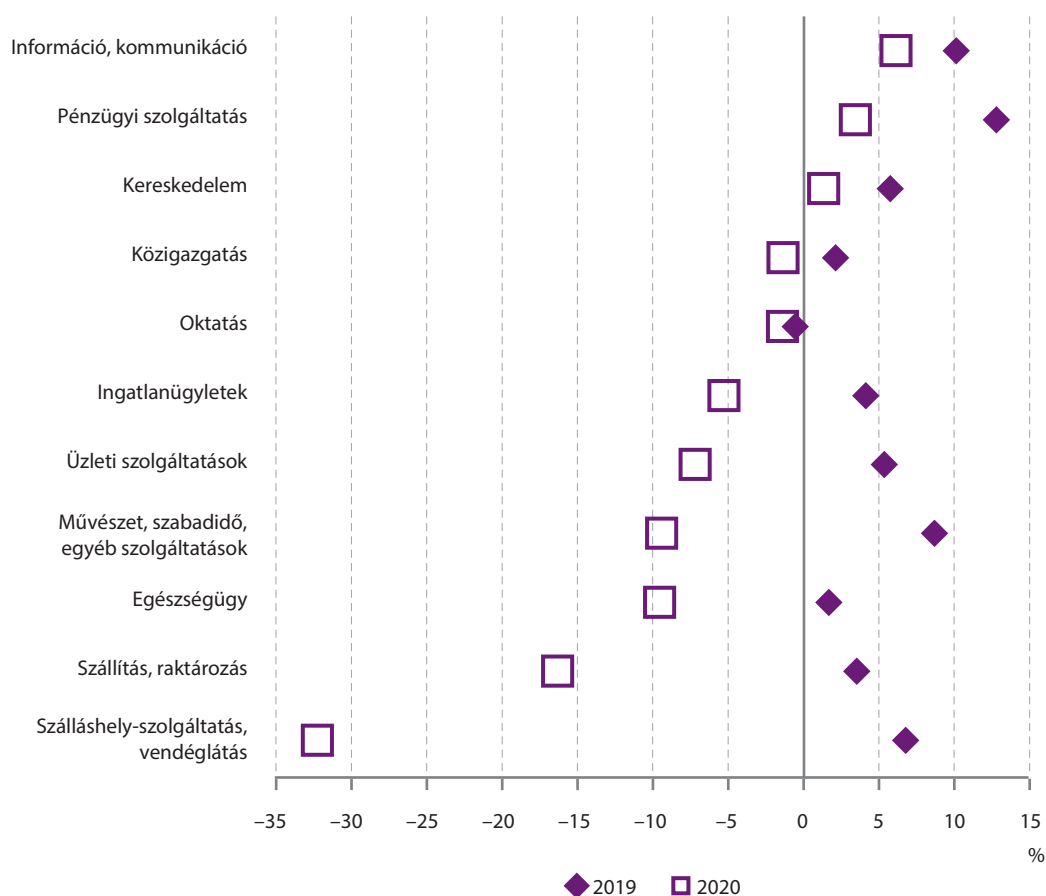
A járvány elleni küzdelem a nemzetgazdasági ágak közül az **egészségügy, szociális ellátásra** rótt a legnagyobb feladatokat, bruttó hozzáadott értéke mégis 9,5%-kal csökkent a 2019. évihez képest. Ennek hátterében az áll, hogy a veszélyhelyzetben, illetve a járványügyi készültség idején a kórházi ágykapacitások egy jelentős részét fel kellett szabadítani és fenn kellett tartani a koronavírusos betegek számára, a halasztható egészségügyi ellátások, beavatkozások pedig (a járvány dinamikáját követve) többször is szüneteltek. Így az egészségügy bruttó hozzáadott értékét meghatározó teljesítménymutatók (például esetszám, ápolási napok száma) csökkentek.

A másik két jellemzően közösségi szolgáltatás, a **közigazgatás** és az **oktatás** teljesítménye kismértékben, 1,3, illetve 1,2%-kal maradt el az egy évvel korábbtól.

Az **üzleti szolgáltatások** bruttó hozzáadott értékének volumene 7,2%-kal kisebb volt az előző évinél. Az ágazatcsoport egyes területeit (például az utazásszervezést és a gépjárműkölcsonzést) a járvány megfékezésére hozott intézkedések közvetlenül is érintették, a szakértői (többek között jogi, számviteli, mérnöki, tanácsadói) tevékenységek iránti igény pedig az általános gazdasági recesszióval összefüggésben csökkent.

Az **ingatlanügyletek** teljesítménye 5,2%-kal maradt el az egy évvel korábbtól. A járvány leginkább az üzleti ingatlanokkal (irodák, üzlethelyiségek, raktárak) kapcsolatos tevékenységeket sújtotta, a lakáspiacot kevésbé érintette.

1.7. ábra A szolgáltató ágak, ágazatcsoportok teljesítményváltozása
(A bruttó hozzáadott érték volumenváltozása az előző évhez képest)

A szolgáltató ágak közül az információ, kommunikáció, a pénzügyi szolgáltatások és a kereskedelem teljesítménye nőtt az előző évihez képest. Az **információ, kommunikáció** egyike a magyar gazdaság legkevésbé sérülékeny területeinek, teljesítménye az elmúlt évtizedekben folyamatosan, a gazdasági recessziók idején is emelkedett. A tendenciát a járvány sem törte meg, a hirtelen megváltozott társadalmi és gazdasági körülmények az infokommunikációs technológiák iránti igény növekedé-

sével jártak. A nemzetgazdasági ág bruttó hozzáadott értéke összehasonlítva az előző évvel 6,1%-kal haladta meg az előző évet.

A **pénzügyi szolgáltatások** teljesítménye a 2009-ben elmélyülő globális pénzügyi és gazdasági válságot követően hosszabb ideig (2010–2014 között folyamatosan) csökkent, majd emelkedő pályára állt. 2019-ben a szolgáltató szektor egyik legdinamikusabban (13%-kal) bővülő területe volt, a tendencia 2020-ban is kitartott, a növekedés üteme azonban 3,4%-ra las-

sult. A hitelezési folyamatok fenntartását nagyban segítették az állami és jegybanki programok, a vállalkozásoknál – elsősorban a kkv-knál – a Növekedési Hitelprogram, a háztartásoknál pedig leginkább – az éves lakossági hitelkihelyezések 30%-át adó – babaváró hitel.¹⁰⁾

A háztartások jó pénzügyi pozíciójával összefüggésben a **kereskedelem** 2018-ban és 2019-ben is a konjunktúra egyik húzóágazata volt. 2020 I. negyedévében

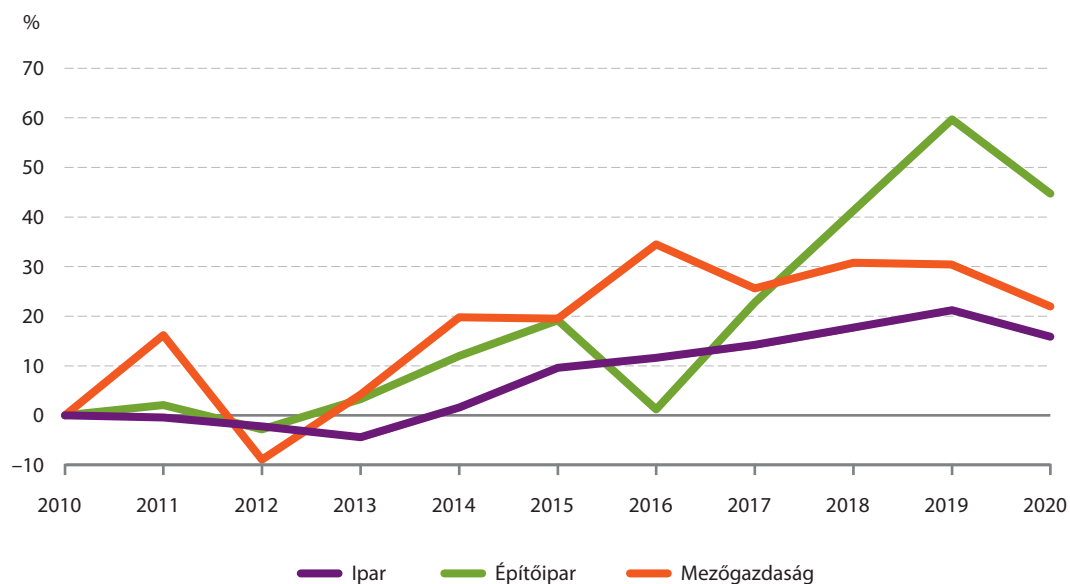
is jelentős dinamikával folytatódott a növekedés, amihez a járvány magyarországi megjelenésekor tapasztalt felvásárlási láz is hozzájárult. A kereskedelmet érintő korlátozásokkal összefüggésben a II. negyedévben csökkent, majd az év második felében – a korábbiaknál jóval kisebb mértékben ugyan, de – ismét nőtt a nemzetgazdasági ág teljesítménye, ami az év egészét tekintve 1,2%-kal meghaladta a 2019. évi, magas bázist.

Az árutermelő ágazatok teljesítménye is elmaradt az egy évvel korábbtól

A termelő ágak mindegyikében csökkent a bruttó hozzáadott érték volumene: az iparban 4,9, az építőiparban 9,4, a mező-

gazdaságban 6,8%-kal. Ennek ellenére az árutermelés összességében kisebb szerepet játszott a gazdasági visszaesésben.

1.8. ábra A termelő ágak teljesítményváltozása
(A bruttó hozzáadott érték volumenváltozása 2010-hez képest)

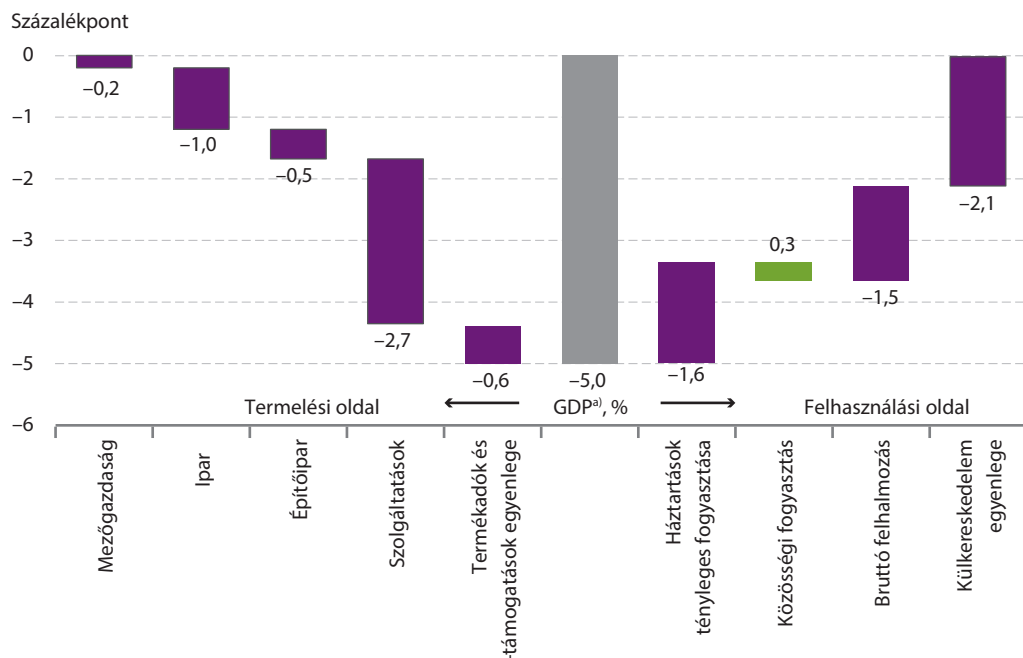

¹⁰⁾ Forrás: Magyar Nemzeti Bank.

Az **iparban** alapvetően az okozta a csökkenést, hogy a járvány első, tavaszi hullámakor több üzem, köztük a kiemelt jelentőségű autógyárak átmenetileg teljesen leálltak. Ezt a kiesést az sem pótolta, hogy a termelés fokozatosan és viszonylag gyorsan helyreállt (a kibocsátás a IV. negyedévben már az egy évvel korábbi magas bázist is meghaladta). Az építőipar teljesítménye a 2017–2019 közötti három évben rendre kétszámjegyű mértékben nőtt, és jelentősen hozzájárult a GDP volumenbővüléséhez. A 2020. évi visszaesésben a járvány mi-

att elhalasztott vagy átütemezett beruházások mellett nagy szerepe volt annak is, hogy a 2020-ig tartó uniós költségvetési ciklusból finanszírozott – jórészt infrastrukturális – építési projektek már korábban befejeződtek. Ezekkel ellentétes hatású volt, hogy a lakásépítések száma továbbra is dinamikusan emelkedett. A járvány által legkevésbé érintett **mezőgazdaság** visszaesésében a növénytermesztés és az állattenyésztés csökkenő teljesítménye is szerepet játszott, a gyümölcsstermesztés eredményei maradtak el leginkább az előző évitől.

1.9. ábra A GDP volumenváltozásához való hozzájárulás mértéke a termelési és a felhasználási oldalon, 2020

^{a)} Volumenváltozás az előző év azonos időszakához képest.

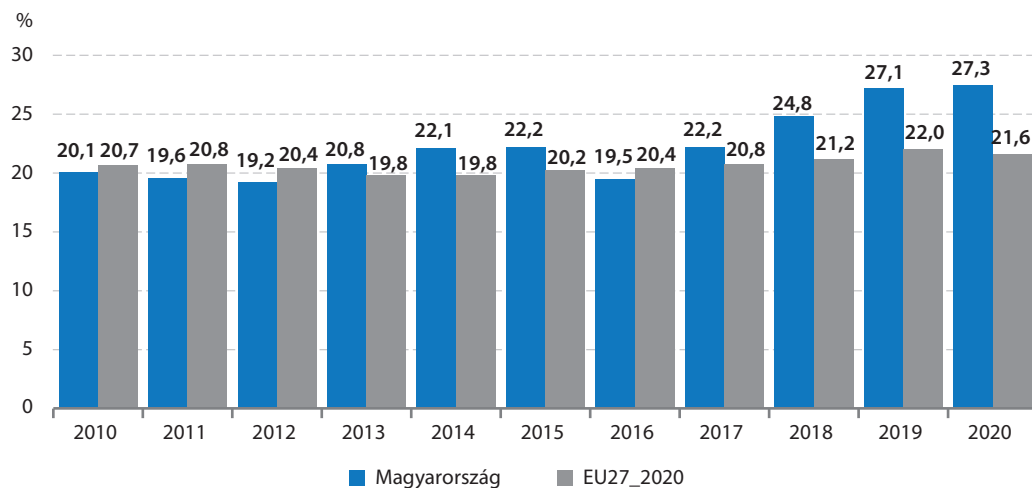
A fogyasztás és a beruházások dinamikus emelkedése is megtört

Felhasználási oldalán a háztartások fogyasztása, a bruttó állóeszköz-felhalmozás és külkereskedelmi forgalom egyaránt jelentősen visszafogta a gazdaság teljesítményét.

2017–2019 között a dinamikusan bővülő fogyasztás és az élénk beruházási aktivitás jelentős importigénye miatt a behozatal volumene nagyobb mértékben nőtt, mint az exporté, így a **külkereskedelem** folyamato-

san visszafogta a GDP bővülését. 2020-ban hazánk külkereskedelmi forgalmában 1029 milliárd forint többlet keletkezett, ez folyó áron számolva 2008 óta a legkisebb aktívum. A forgalom mindkét irányban csökkent, az export volumene 6,8, az importé 4,4%-kal. A járvány a szolgáltatás-külkereskedelemben nagyobb, az áruforgalomban kisebb visszaesést okozott.¹¹⁾

1.10. ábra A bruttó állóeszköz-felhalmozás GDP-n belüli aránya

A **háztartások fogyasztása** 2020 I. negyedévében még emelkedett, ezt a veszélyhelyzet kihirdetése előtti kedvező gazdasági környezet és a járvány miatti, február–márciusi felvásárlási láz is hajtotta. A járvány által legerőteljesebben érintett II. negyedévben azonban hat és fél éves emelkedő periódus ért véget, a III. és a IV. negyedévben kisebb volt a pandémia fogyasztásra gyakorolt hatása. A kereskedelmet és a szolgálta-

tások széles körét érintő intézkedések nagyban korlátozták a vásárlási lehetőségeket, a bizonytalanabbá váló munkaerőpiaci környezetben pedig a háztartások óvatosabb fogyasztási döntéseket hoztak. A háztartások fogyasztási kiadásainak volumene 2020-ban összességében 2,5%-kal alacsonyabb volt az egy évvel korábrinál.

A háztartások Magyarország területén realizálódó (hazai) fogyasztási kiadásai

¹¹⁾ A nemzeti számlák európai rendszere (ESA2010) módszertana szerint számított adatok alapján, amelyek eltérnek a Külkereskedelem alfejezetben szereplő adatoktól.

ennél nagyobb mértékben, összehasonlítói áron 5,4%-kal csökkentek, miután a nem rezidensek (pl. turisták) vásárlásai jelentősen visszaestek. A szolgáltatásokra fordított hazai fogyasztási kiadások volumene 12%-kal elmaradt az előző évitől, miközben a féltartós termékek vásárlása 5,5%-kal csökkent, a tartós és nem tartós termékeké kismértékben (1,1, illetve 0,2%-kal) emelkedett. A háztartásokénál jóval kisebb súlyú közösségi fogyasztás volumene 2,8%-kal nőtt 2020-ban, így a végső fogyasztás összességében 2,0%-kal kisebb volt, mint egy évvel korábban.

2017–2019 között a magyar gazdaságot élénk beruházási aktivitás jellemezte, ezzel összefüggésben a **bruttó állóeszközfelhalmozás** volumene kiemelkedően, évente 13–20%-kal nőtt, 2020-ban azonban 7,3%-kal elmaradt az előző évi, magas bázistól. A bizonytalanra vált piaci környezetben a gazdasági szereplők sok esetben elhalasztották vagy átütemezték beruházásaikat, az uniós források felhasználása pedig – a költségvetési ciklusváltással összhangban – csökkent. A visszaesés ellenére az állóeszköz-felhalmozás GDP-n belüli aránya (27%) hazánkban volt az egyik legmagasabb az uniós tagországok közül.

Csökkent a beruházási aktivitás

A bruttó állóeszköz-felhalmozás alakulását alapvetően meghatározó – 2020-ban több mint 80%-át adó – nemzetgazdasági beruházások¹²⁾ 2017–2019-ben jelentősen növekedtek, elsősorban a 2014–2020-as uniós költségvetési időszak támogatásainak felhasználásával elindított projektek eredményeként. A világméretűvé vált **Covid19-járvány hatására azonban 2020-ban a beruházási volumen 3,8%-kal csökkent** az egy évvel korábbi, rekordmagas bázishoz képest, de a 2010. évi is 78%-kal meghaladta.

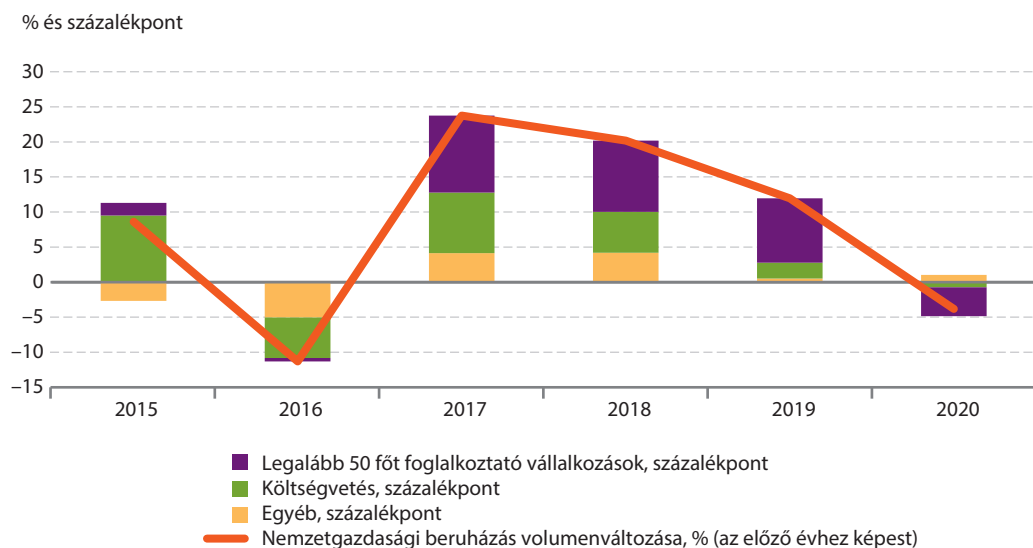
A beruházási teljesítmény 2020. évi **mérséklődését nagyrészt a vállalkozások csökkenő beruházási aktivitása okozta**. A legalább 50 főt foglalkoztató vállalkozások a beruházások értékének 54%-át valósították meg. Ez a részarány az előző évhez képest kismértékben, a fejlesztések volumene pedig 7,5%-kal csökkent. A folyamatot

befolyásolta, hogy a gazdaság szereplői a világméretű járvány miatt sok esetben elhalasztották, vagy átütemezték beruházásaikat, illetve több nagy fejlesztési projektet befejeztek, amelyeken kívül csökkent az uniós források effektív felhasználása is. A vállalkozások beruházásaiban továbbra is meghatározó szerepet képviseltek a külföldi érdekeltségű cégek, amelyek meglévő befektetéseik továbbfejlesztésén kívül – elsősorban anyavállalati forrásból és kormányzati támogatásból – számos zöldmezős beruházást is végrehajtottak 2020-ban.

A **költségvetési beruházások szintén hozzájárultak a beruházási teljesítmény csökkenéséhez**, alakulásukat az uniós támogatások igénybevételei lehetőségei mellett a pandémia következményei is jelentősen befolyásolták. Összességében 5,0%-kal csökkent a volumenük.

¹²⁾ A nemzetgazdasági beruházásokra vonatkozó 2020. évi adatok a negyedéves információk alapján számított, előzetes értékek.

1.11. ábra A nemzetgazdasági beruházás volumenváltozásához való hozzájárulás gazdálkodási forma szerint

Az anyagi-műszaki összetételt tekintve a nagyobb súlyú építési beruházások volumene 2013-tól 2019-ig folyamatosan növekedett (a 2016-os évet leszámítva), 2020-ban viszont 2,8%-kal csökkent, leginkább a szűkülő

uniós források következményeként. A nagyrészt importból származó gép- és berendezés-beruházások volumene 2011-től 2019-ig folyamatosan növekedett, majd 2020-ban 5,4%-kal elmaradt az egy évvel korábbtól.

A legtöbb nemzetgazdasági ágban kevesebb fejlesztést realizáltak

A beruházási aktivitás koncentrálnak tekinthető a nemzetgazdasági ágak szemszögéből. A három legnagyobb súlyú terület együttesen a fejlesztések csaknem hattizedét realizálta. Közülük leginkább a szállítás, raktározás területén esett vissza (9,5%-kal) a beruházási volumen, az infrastrukturális fejlesztések és az állami tulajdonban lévő közlekedési vállalatok beruházásainak szűkülése, valamint a magántulajdonú vállalkozások visszafogottabb beruházásai következtében.

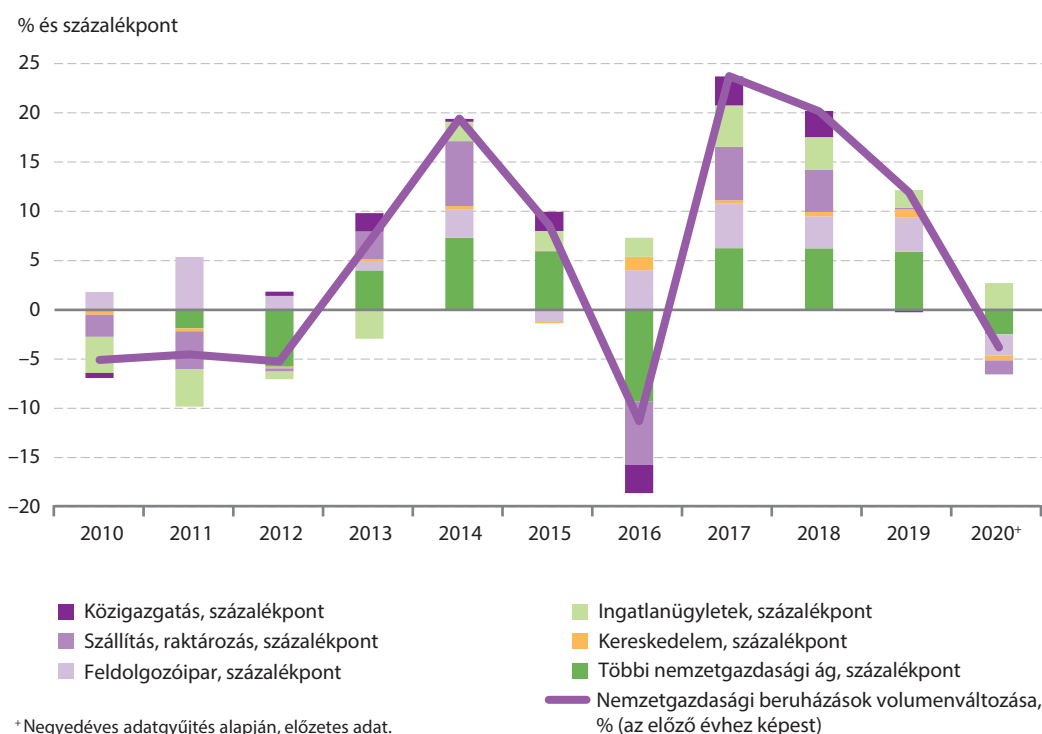
A legnagyobb beruházónak számító, a nemzetgazdasági fejlesztések negyedét megvalósító **feldolgozóipar beruházásainak volumene 8,1%-kal csökkent** az előző évi magas bázishoz képest. A feldolgozóiparon belül az alágak túlnyomó többségében csökkentek a fejlesztések, ezen belül a legnagyobb súlyú járműgyártásban, a második legjelentősebb súlyú vegyi anyag, termék gyártása, valamint a kohászat, fémfeldolgozás és a gép, gépi berendezés gyártása területén jelentősen. Ugyanakkor a korábbi

időszakokban elkezdett nagyszabású projektek révén érezhetően nőtt a volumen a villamos berendezés gyártása alágban, de bővültek az élelmiszeripar és a gyógyszer-gyártás fejlesztési forrásai is.

A második legnagyobb beruházó, a nemzetgazdaság fejlesztéseinek ötödét adó in-

gatlanügyletek beruházási teljesítménye jelentősen, 16%-kal emelkedett, elsősorban a meghatározó súlyú lakásépítések kiemelt növekedésének köszönhetően. Emellett a bérbeadást szolgáló üzleti létesítményekbe (pl. kereskedelmi egységekbe) történő beruházások is bővültek.

1.12. ábra A nemzetgazdasági beruházás volumenváltozásához való hozzájárulás a legjelentősebb nemzetgazdasági ágak szerint

Az államháztartás egyes területei eltérően járultak hozzá a nemzetgazdasági beruházások alakulásához. A közigazgatásban alig változott, a művészet és szabadidő területén – elsősorban a versenysporttal kapcsolatos projektek éves szinten kisebb ráfordításai miatt – 2,3%-kal csökkentek a beruházások. Az egészségügy, szociális ellátás területén, alapvetően a járványügyi helyzettel összefüggésben, a fekvőbeteg-ellátás tár-

gyeszköz-vásárlásai révén 15, az oktatásban pedig 6,9%-kal növekedtek a beruházások.

A kereskedelem beruházásai 9,3%-kal csökkentek, mivel a nagykereskedelem, illetve a gépjármű, motorkerékpár kereskedelme, javítása ágazatok szűkülő fejlesztési forrásait nem ellensúlyozta a kiskereskedelemben tapasztalt bővülés.

A mezőgazdaság beruházásai 6,9%-kal elmaradtak az egy évvel korábbitól, elsősorban

a nagyobb létszámú vállalatok mérsékeltbb fejlesztési kiadásai következtében. Leginkább a villamosenergia-termelés területét érintette hátrányosan az energiaipar forrásainak 8,5%-os volumencsökkenése.

Az információ, kommunikáció területén a beruházások 3,8%-kal nőttek, amiben szerepet játszott a telekommunikációs hálózatok modernizálása is.

1.3. tábla **A 10 legnagyobb beruházó nemzetgazdasági ág beruházási teljesítménye,* 2020** (%)

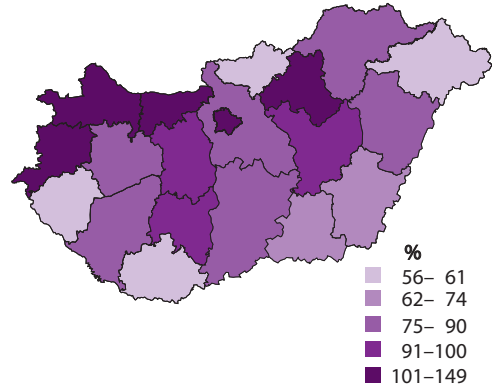
Nemzetgazdasági ág, anyagi, műszaki összetétel	Beruházási teljesítményérték megoszlása	Volumenváltozás	
		az előző évhez képest	2010-hez képest
Feldolgozóipar	25,4	-8,1	116,0
Ingatlanügyletek	20,3	16,1	92,4
Szállítás és raktározás	13,7	-9,5	36,7
Közigazgatás	6,2	-0,2	222,9
Kereskedelem	5,2	-9,3	50,5
Mezőgazdaság	4,3	-6,9	59,4
Energiaipar	3,5	-8,5	13,2
Művészet és szabadidő	3,4	-2,3	348,8
Adminisztratív szolgáltatás	2,3	-20,3	129,9
Információ és kommunikáció	2,2	3,8	29,0
Nemzetgazdaság összesen	100,0	-3,8	78,2
Ezen belül:			
építési beruházások	58,2	-2,8	51,8
gép, berendezés, jármű	40,9	-5,4	116,9

* Az évközi (negyedévenkénti) adatgyűjtésből származó adatok alapján.

Továbbra is jelentős a beruházások térségi koncentrációja

2015–2019 átlagában a beruházások¹³⁾ 27%-a a fővárosban valósult meg, a Pest megyei részesedés 11, a Győr-Moson-Sopron megyei 6,6%-ot tett ki. A fejlesztések egy lakosra jutó éves átlagos értéke Komárom-Esztergom megyében volt a legmagasabb, 1,5-szerese az országos átlagnak. Minimálisan maradt le mögötte a főváros, de átlag felett alakult a népességárányos beruházás Győr-Moson-Sopron, Heves és Vas megyében is. A rangsor végén Zala, Baranya és Nógrád megye állt, az országos átlag 56, 57, illetve 58%-ával. Komárom-Esztergom megye fajlagos beruházásértéke 2,7-szerese volt a Zala megyeinek.

1.13. ábra A beruházások* egy lakosra jutó értéke az országos százalékában, 2015–2019 átlaga

* Éves adatgyűjtés alapján, a beruházás helye szerint.

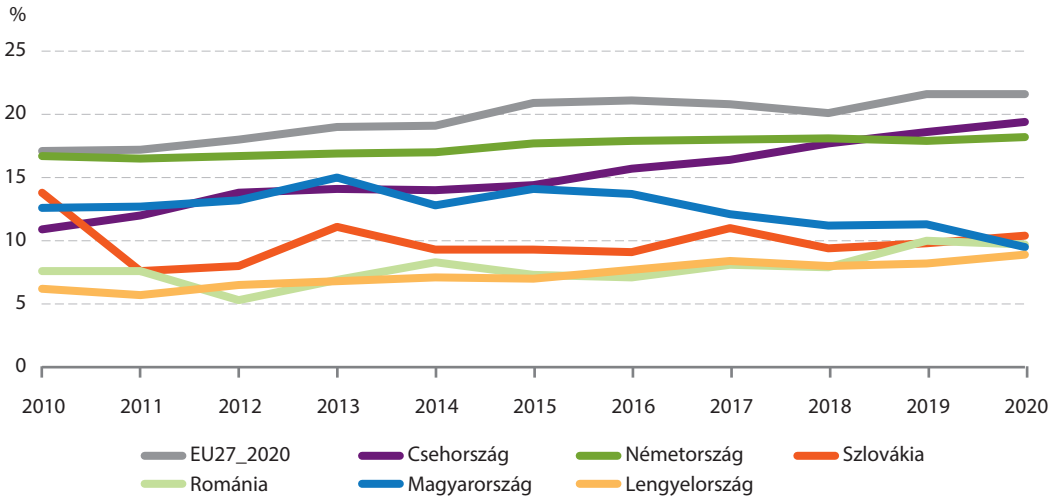
Felértékelődik a szellemi tulajdont képező termékek szerepe

A szellemi tulajdont képező termékek (pl. számítástechnikai szoftverek és adatbázisok, kutatás-fejlesztés) egyre jelentősebb szerepet töltenek be napjaink fejlett nemzetgazdaságaiban, befolyásolva az adott ország nemzetközi versenyképességét is. Ezek a fejlesztések az utóbbi években jellemzően a digitalizáció terjedésével, fejlődésével vannak összefüggésben. 2020-ban az Európai Unió átlagában a bruttó állóeszköz-felhalmozás 22%-át érték el a szellemi tulajdont képező termékek beszerzésére fordított kiadások, ami 4,5 százalékpontos növekedést jelent 2010 óta. Térségünkben

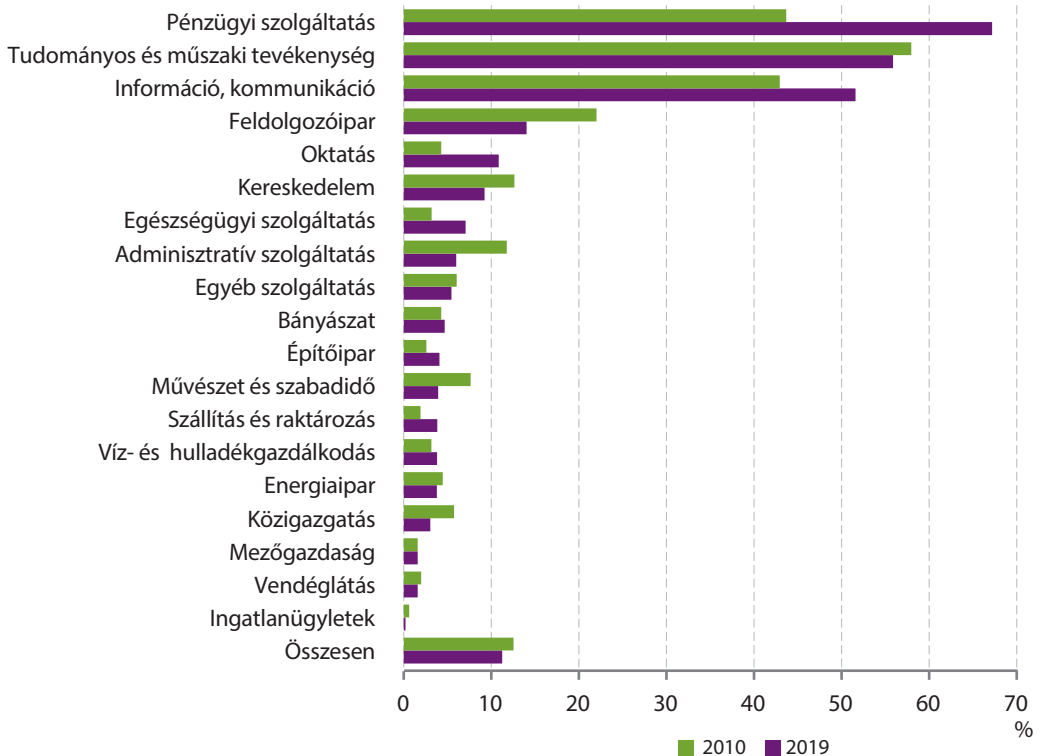
ez az arány jellemzően alacsonyabb volt. Hazánkban a szellemi tulajdont képező eszközök felhalmozása folyó áron számítva emelkedett, ugyanakkor a bruttó állóeszköz-felhalmozáson belüli arány (2020-ban 9,5%) 2010 és 2013 között növekvő, azt követően csökkenő tendenciát mutatott. Az unió tagállamai közül a multinacionális nagyvállalatok szellemi tulajdonjoggal kapcsolatos ügyletei miatt rendszerint kiugró értéket produkáló Írországot követve Észtországban volt a legnagyobb (29%) a szellemi tulajdont képező eszközök beruházásainak aránya 2020-ban.

¹³⁾ Éves adatgyűjtés alapján, a beruházás helye szerinti összesítésben. A 2015–2019. évek adatai alapján vizsgáltuk a főbb jellemzőket, mivel a nagyobb értékű, komplexebb beruházások több évet is érthetnek, ezért több év együttes vizsgálata realisabb képet ad a területi különbségek alakulásáról. A beruházások megvalósulás helye szerinti adatai a 2020. évre vonatkozóan a kézirat lezárásakor még nem álltak rendelkezésre.

1.14. ábra A szellemi tulajdont képező termékek beruházási értékének aránya a bruttó állóeszköz-felhalmozáson belül néhány uniós tagországban és az EU-ban

1.15. ábra A szellemi tulajdont képező termékek beruházási értékének aránya a bruttó állóeszköz-felhalmozáson belül nemzetgazdasági áganként

A szellemi tulajdont képező termékek eltérő jelentőséggel bírnak az egyes nemzetgazdasági ágakban. Beruházási értékük aránya a bruttó állóeszköz-felhalmozáson belül a pénzügyi szolgáltatásban volt a legnagyobb 2019-ben, meghaladva a 67%-ot, és 24 százalékponttal felülmúlva a 2010. évit. A második legmagasabb arány a tudo-

mányos és műszaki tevékenységet végzők körében alakult ki, ahol 2,1 százalékpontos csökkenést regisztráltunk ugyanezen időszak alatt. A szellemi tulajdont képező termékeknek az ingatlanügyletek bruttó állóeszköz-felhalmozásában volt a legkisebb szerepe 2010-ben és 2019-ben egyaránt.

Továbbra is jelentős Budapest gazdasági fölénye

A gazdasági teljesítmény 37%-át előállító Budapest a legfejlettebb térség hazánkban, 2019-ben az **egy főre jutó GDP-je** a 4,9 millió forintos országos átlagnak több mint kétszerese volt. A főváros gazdasági fölénye 2009-ben, a globális pénzügyi válság elmélyülésekor volt a legnagyobb, azóta számottevően csökkent. 2019-ben Budapesten kívül Győr-Moson-Sopron gazdasági fejlettsége haladta meg az országos átlagot (14%-kal), Komárom-Esztergom és Fejér megyéé pedig az átlagossal közel megegyező volt. A kevésbé fejlett megyék közül a járműipari

központtá vált Bács-Kiskun, a 2010-es években számottevő külföldi tőkét vonzó Borsod-Abaúj-Zemplén és az ipari termelését az országos átlagnál is nagyobb mértékben növelő Heves megye lemaradása csökkent leginkább 2010 óta. Ezzel szemben Zala és Pest megye országos átlaghoz viszonyított relatív pozíciója jelentősen romlott. A korábbi évekhez hasonlóan a legelmaradottabb és egyben a legkisebb gazdasági súlyú megyének Nógrád számított, ahol az egy lakosra jutó GDP értéke – a korábbi évekhez hasonlóan – továbbra is mindössze 44%-a volt az országosnak.

KÜLKERESKEDELEM

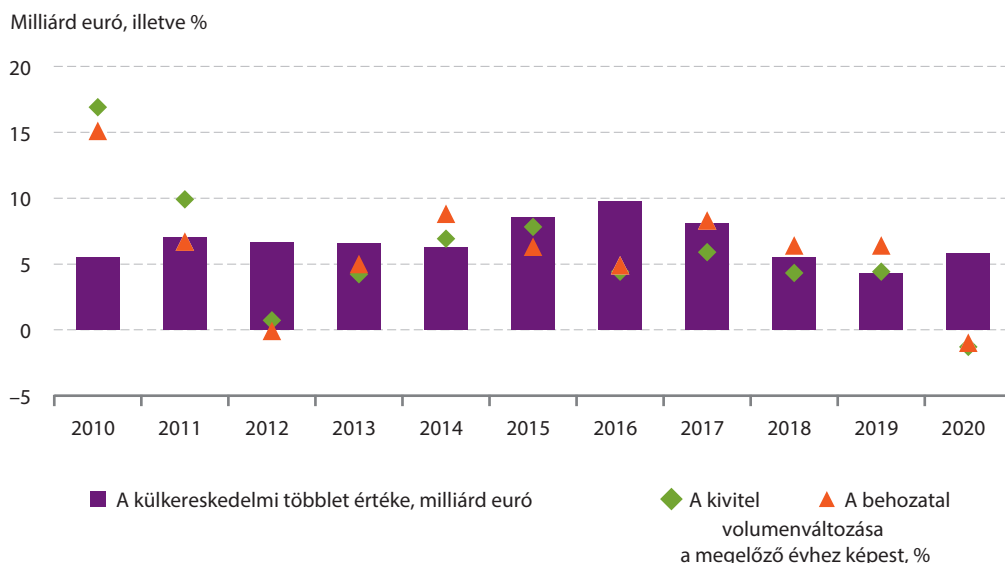
Háromévnyi romlást követően javult a termék-külkereskedelmi egyenleg

A korábbi évek növekedését követően 2020-ban a **termélexport volumene** – az előzetes adatok szerint – 1,3, a termékimporté 1,0%-kal mérséklődött 2019-hez képest a Covid19-járvánnyal kapcsolatos intézkedések nyomán. Ezt megelőzően a forgalom mindkét irányban 2009-ben csökkent utoljára, amikor a kivitel volumene 13, a behozatalé 17%-kal esett vissza. A termék-külkereskedelem 2020-ban a koronavírus okozta járvány első hullámának idején, azaz a tavaszi hónapokban csökkent érdemben, amit teljes egészében a járvány hatása váltott ki. (Ebben az időszakban az exportra termelő nagyvállalatok jelentős része leállt.) A legmélyebb visszaeséssel jellemezhető

áprilisban a pandémia miatt a kivitel 34, a behozatal 23%-kal zsugorodott az egy évvel korábbihoz viszonyítva. Bár a járvány még a nyári hónapokban is érdemben visszafogta az áruforgalmat, ennek ellenére a kivitel és a behozatal volumene nagyjából az egy évvel korábbi szint körül alakult.

Az egyenleg 2020-ban jelentősen javult, felváltva az ezt megelőző három év romló tendenciáját. A kedvező változás a javuló cserearánynak tulajdonítható, míg a volumenváltozás – a lényegében azonos mértékben mérséklődő export és import – nem befolyásolta érdemben a mérleget. 2010-hez képest a kivitel volumene 58, a behozatalé 65%-kal emelkedett.

1.16. ábra A külkereskedelmi termékforgalom többlete és a forgalom volumenváltozása

2020-ban a kivitel euróban számított **értéke** 4,2, a behozatalé 5,8%-kal csökkent az előző évihez képest. A volumenfolyamatokhoz hasonlóan a folyó áras forgalom is 2009-ben csökkent ezt megelőzően utoljára és a visszaesés az értékadatokat tekintve is

2009-ben volt a markánsabb. (Akkor a kivitel 19, a behozatal 25%-kal lett alacsonyabb.) Külkereskedelmi termékforgalmunk a 2020. évet 5,8 milliárd eurós többlettel zárta, az **egyenleg** 1,5 milliárd euróval javult a 2019. évihez viszonyítva.

1.4. tábla A külkereskedelmi termékforgalom összefoglaló adatai, 2020

Megnevezés	Az export		Az import		Az egyenleg	
	értéke	változása 2019-hez képest, %	értéke	változása 2019-hez képest, %	értéke	változása 2019-hez képest
Milliárd forint	36 656	3,3	34 610	1,6	2 046	632
Millió euró	104 490	-4,2	98 695	-5,8	5 795	1 461
Millió dollár	119 392	-2,3	112 635	-4,0	6 756	1 909

A gépek és szállítóeszközök közel hattizedét jelentik a termékexportnak

Külkereskedelmünk legfontosabb árucsoportját a **gépek és szállítóeszközök** jelentik, amelyek több mint felét teszik ki a forgalomnak.¹⁴⁾ Részesedésük az exportban hagyományosan nagyobb, mint az importban, 2020-ban arányuk a kivitelben 57, a behozatalban 48% volt, 2-3 százalékponttal kevesebb, mint 10 évvel korábban. 2020-ban a gépek és szállítóeszközök változatlan áron számított forgalma 3–4%-kal mérséklődött az előző évihez képest.

A **közúti járművek** 2020-ban is az export legnagyobb, az importnak pedig a második legnagyobb árucsoportja volt. Kivitelük érték-

ke 17 milliárd eurót tett ki, 12%-kal kevesebbet, mint 2019-ben. A termékkör 2020. évi exportjának közel négytizede Németországba került, az oda irányuló forgalom az átlagosnál kisebb mértékben (3,8%-kal) mérséklődött. A közúti járművek behozatala 9,3 milliárd euró értékű volt 2020-ban, szintén 12%-kal kevesebb a 2019. évinél. A legfontosabb kereskedelmi partnerünk a forgalom ezen irányában is Németország, részesedése megegyezik az exportban tapasztalttal. 2020-ban a közúti járművek euróban számított exportja 2,6, importja 2,2-szerese volt a 2010. évinek, az időszakon belül a növekedés

¹⁴⁾ A forgalmi irány megjelölése nélkül közölt adatok, információk az összeforgalomra vonatkoznak, ami a kivitel és a behozatal összegét jelenti.

nagyobbik része 2013–2015-re koncentrá-
lódott, összefüggésben a jelentős járműipari
kapacitás termelésbe állásával.

A **villamos gép, készülék és műszer**
árucsoport 2020-ban is az export második
legnagyobb, az importnak pedig a legna-
gyobb forgalmú termékköre volt. Az össz-
forgalmat tekintve azonban változás kö-
vetkezett be, miután a legjelentősebb for-
galmú csoporttá vált, megelőzve a 2019. évi
rangsort vezető közúti járműveket. 2020
során a kivitel euróértéke 5,1%-kal nőtt, a
behozatalé 4,3%-kal csökkent, és mindkét
forgalmi irányban 15 milliárd eurót tett ki.
Az árucsoport importjában a legfontosabb

termékeket az elektronikus integrált áram-
körök és mikroszerkezetek, kivételben az
elektromos akkumulátorok és azok alkat-
részei jelentették, utóbbiak exportja egy
év alatt 1,3 milliárdról 2,5 milliárd euróra
nőtt.

A **híradástechnikai, hangrögzítő és -le-
játszó készülékek** euróban számított ex-
portja 0,7, importja 2,6%-kal bővült 2020-
ban. Kivitelük 37, behozataluk 26%-kal
elmaradt a 2010. évitől, miután 2011–2014-
ben határozott csökkenés következett be a
forgalmukban. 2020-ban az import legna-
gyobb része Kínából érkezett, míg a legfon-
tosabb exportpartner Németország volt.

1.5. tábla A külkereskedelmi termékforgalom alakulása árucsoportok szerint, 2020

(%)

Árucsoport	A kivitel			A behozatal		
	volumen- változása	érték- változása ^{a)}	meg- oszlása ^{a)}	volumen- változása	érték- változása ^{a)}	meg- oszlása ^{a)}
	2019-hez képest			2019-hez képest		
Élelmiszerek, italok, dohány	4,9	4,0	7,5	0,6	1,1	5,7
Nyersanyagok	-8,9	-7,7	2,2	-8,7	-11,8	2,0
Energiahordozók	-6,4	-24,5	2,1	-12,0	-36,1	5,5
Feldolgozott termékek	0,7	-2,8	31,2	5,0	0,4	38,4
Gépek és szállító- eszközök	-2,7	-4,9	57,0	-3,7	-5,9	48,4
Összesen	-1,3	-4,2	100,0	-1,0	-5,8	100,0

^{a)} Euróadatokból számítva.

2020-ban a külkereskedelmünk valamivel
több mint harmadát a **feldolgozott termé-
kek** jelentették. Az árucsoport volumene
kivitelben 0,7%-kal nőtt 2019-hez képest,
behozatalban pedig 5,0%-kal, utóbbi az
árucsoportok közül a legnagyobb mértékű
bővülés. A feldolgozott termékek behoza-
talát növelte, hogy a járvány elleni védeke-
zést szolgáló orvostechikai eszközök szín-

te teljes egészükben ebbe az árucsoportba
tartoznak, és importjuk a 2019. évi érték
6-szorosára, 1,5 milliárd euróra emelkedett.
2010-hez képest ennek az árucsoportnak a
kereskedelme nőtt a leginkább, behozatalban
2,0, kivitelben 1,8-szeresére.

Az idetartozó árucsoportok közül 2020-
ban is a **gyógyszer és gyógyszerészeti** ter-
mékekből bonyolítottuk le a legnagyobb

forgalmat. A kivitel euróértéke 12%-kal bővült, a behozatalé pedig – a járvánnyal is összefüggésben – 23%-kal nőtt, 2008 óta a legnagyobb mértékben. 2020-ban – az ezt megelőző évhez hasonlóan – a legfontosabb partnerünk a forgalom mindkét irányában Németország volt.

2020-ban az **élelmiszerek, italok, dohánytermékek** változatlan áron számított kivitele 4,9, behozatala 0,6%-kal emelkedett az egy évvel korábbihoz képest. Az agrárjellegű kereskedelmünk volumene 2010-höz viszonyítva az 1,3-szeresére bővült, jócskán elmaradva a teljes forgalomtól, ami az 1,6-szeresére nőtt. Az áralakulást tekintve ugyanakkor fordított volt a helyzet: míg a teljes forgalom az 1,2-szeresére drágult, addig az élelmiszerek, italok, dohánytermékek az 1,6-szeresükre, ami az árufőcsoportok közül a legjelentősebb áremelkedést jelenti.

Az idetartozó árucsoportok közül a legnagyobb értékű exportot 2020-ban is a **gabona és gabonakészítményekből**, míg importot a **zöldségfélékből és gyümölcsökből** bonyolítottuk le. Előbbi csoport kivitele 17%-kal nőtt 2020-ban. A gabonaexport közel felét a kukoricakivitel jelentette, aminek értéke közel ötödével lett nagyobb 2019-hez képest. E növekedés a 35%-kal, 4,3 millió tonnára emelkedő exportmennyiség hatására következett be. A búza euróban számított kivitele 16%-kal nőtt, ezzel a gabonaexport közel háromtizedét tette ki. E kenyérgabonából 3,1 millió tonnát szállítottunk külföldre, a 2019. évinél negyedével többet. Gabonaexportunk legfontosabb célpiaca 2020 során is Olaszország volt. Az agrárjellegű importunkon belül a zöldségfélék és gyümölcsök behozatala 2013 óta folyamatosan bővült (2020-ban 8,8%-kal), euróban számított importjuk 2,0-szerese volt a 2010. évinek.

2020-ban az **energiahordozók** volumene a behozatalban 12, a kivitelben 6,4%-kal csökkent az előző évihez képest. Az árufőcsoport 2020. évi importvolumene mindössze 12%-kal volt magasabb a 2010. évinél, ami a legkisebb mértékű emelkedés az árufőcsoportok közül. Szintén behozatalban az árufőcsoport forintban számított árszínvona 22%-kal csökkent 2020-ban, amellyel árszintjük – egyedülként az árufőcsoportok közül – elmaradt a tíz évvel korábbtól (14%-kal). Ennek következtében az energiahordozók 2020. évi beszerzésére a jelentősen leértékelődő forintban is kevesebbet fordítottunk, mint 10 évvel korábban (3,4%-kal), euróban számítva pedig 24%-os volt a csökkenés. Az idetartozó legjelentősebb forgalmú csoport 2020-ban is a **kőolaj és kőolajtermék** volt, aminek 2,7 milliárd eurós behozatala 41%-kal esett vissza a 2019. évihez képest. A **természetes és mesterséges gáz** importja 36%-kal csökkent, amely révén forgalmuk 1,4 milliárd eurót tett ki.

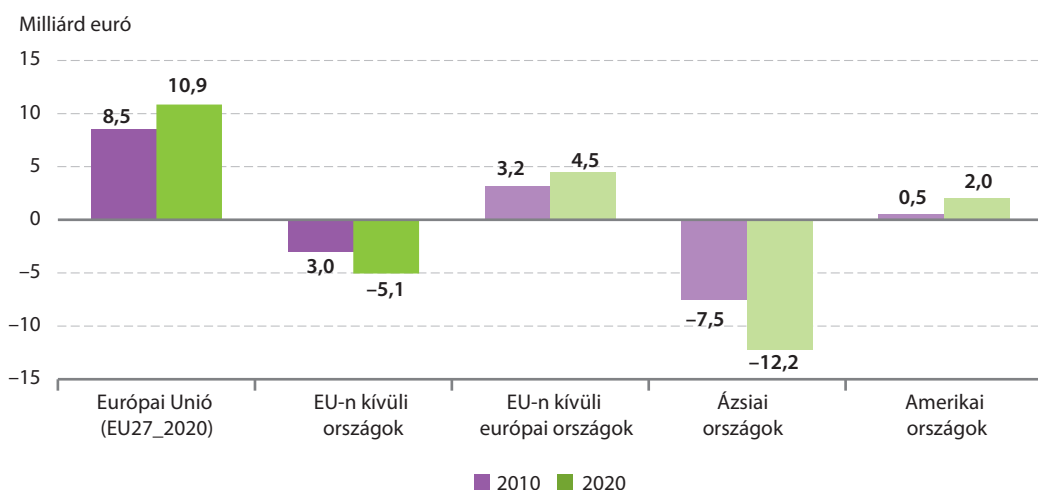
A külkereskedelmünkben 2,1%-os arányban részesedő és ezzel a legkisebb súlyú árufőcsoportnak, a **nyersanyagoknak** a változatlan áron számított kereskedelme mindkét forgalmi irányban 9%-kal csökkent. A nyersanyagok 2010-hez viszonyított folyamatai az élelmiszerekéhez hasonlóan alakultak: a kereskedelmünk volumene az átlagnál kisebb, forintárszínvona nagyobb mértékben emelkedett.

Termék-külkereskedelmünk mérlege az uniós országokkal javult, az unión kívüliekkel romlott

2020-ban az **Európai Unió tagországaival** (EU-27) lebonyolított termékexport volumene 1,9, az importé 4,4%-kal mérséklődött 2019-hez képest. 2010-hez viszonyítva csak folyó áras adatok állnak rendelkezésre, amelyek szerint forgalombővülésünk motorját az uniós országok jelentik. Ebben a relációban az export euróban számított érték bővülése 54, az importé 60%-ot tett ki az elmúlt évtizedben, amelyek 30 százalékponttal nagyobbak az unión kívüli

országok viszonylatában kialakultakhoz képest. A jelentős ütemkülönbség hatására hazánk 2020. évi exportjának már 77%-a irányult az európai integrációba, jelentősen meghaladva a közösség országainak 60%-os átlagát. 2020-ban az európai integrációval lebonyolított kereskedelem aktívuma számottevően, 1,8 milliárd euróval nőtt az egy évvel korábbihoz képest, és korábban nem tapasztalt nagyságú, 10,9 milliárd eurós többlet alakult ki.

1.17. ábra A termék-külkereskedelmi egyenleg alakulása a főbb országcsoportok szerint

Az **Európai Unión kívüli országokkal** folytatott kereskedelmünkben a változatlan áron számított export 0,8, az import 8,3%-kal bővült 2020-ban. Az országcsoportokhoz tartozó országokkal folytatott kereskedelem egyenlege 368 millió euróval romlott 2019-hez képest, és 5,1 milliárd eurós hiányt mutat. A mérlegromlás az **ázsiai országokkal** folytatott kereskedelem alakulásával magyarázható, aminek

12,2 milliárd eurós – rekordnagyságú – passzívuma az előző évinél 1,8 milliárd, a 2017. évinél 6,8 milliárd euróval több. Az egyenleg alapvetően a behozatal jelentős növekedése miatt romlott, amit 2020-ban az is növelt, hogy a járvány kezelésére használt orvostechnikai eszközök számottevő része erről a földrésről érkezett hazánkba. Az egyenleg az **EU-n kívüli európai országokkal** ezzel szemben kedvezően

változott, a javulás 2019-hez képest 1,6 milliárd eurót tett ki. A forgalmi irányok közül az import értéke 2,2 milliárd euróval esett vissza, leginkább az Oroszországból

érkezett szállítások változásának hatására. (2020-ban az Oroszországból feladott behozatalunk értéke a legalacsonyabb volt az elmúlt másfél évtized során.)

1.6. tábla **A külkereskedelmi termékforgalom alakulása országcsoportok szerint, 2020**

(%)

Országcsoport	A kivitel			A behozatal		
	volumen- változása	érték- változása ^{a)}	meg- oszlása ^{a)}	volumen- változása	érték- változása ^{a)}	meg- oszlása ^{a)}
Európai Unió (EU27_2020)	-1,9	-4,7	77,3	-4,4	-7,7	70,8
EU-n kívüli országok	0,8	-2,6	22,7	8,3	-0,9	29,2
Ebből:						
ázsiai országok	..	8,8	5,2	..	14,5	18,0
EU-n kívüli európai országok	..	-4,5	12,2	..	-21,3	8,4
amerikai országok	..	-3,7	4,3	..	-8,9	2,5
Összesen	-1,3	-4,2	100,0	-1,0	-5,8	100,0

^{a)} Euróadatokból számítva.

A legfontosabb partnerünk továbbra is Németország

A **legfontosabb külkereskedelmi partnerünk** 2020-ban is Németország volt, amelylyel a forgalmunk több mint negyedét bonyolítottuk le. A Németországgal folytatott külkereskedelem euróértéke kivitelben 3,4, behozatalban 8,0%-kal csökkent, utóbbi irányban a csökkenés az összforgaloménál nagyobb mértékű volt. A német forgalom egyenlege 4,8 milliárd eurós többletet mutat 2020-ra, ami az egyenleg 1,1 milliárd eurós javulását jelenti az egy évvel korábbihoz viszonyítva. Partnereink közül a legnagyobb

többlet 2020-ban is a német relációban jelentkezett. Ausztria 2020-ban is a második, Szlovákia pedig a harmadik legfontosabb kereskedelmi partnerünk volt. A további visegrádi országok közül Lengyelország a 4., Csehország pedig a 7. helyen található az összesített rangsorban. Németország azonban toronymagasan a legfontosabb partnerünk, a vele lebonyolított árucseré 1,8-szerese a három visegrádi országgal együttesen folytatott forgalomnak. Térségünkben még Románia található a 10 legfontosabb keres-

kedelmi partnerünk között, amely országgal 2020-ban a 2. legnagyobb összegű aktívumunk keletkezett a világ országai közül (2,9 milliárd euró). A 10 legfontosabb partnerünket tartalmazó rangsorban csupán Kína nem uniós ország, és az összforgalmat tekintve a 6. helyen állt. A távol-keleti országgal lebonyolított termékkereskedelmünk egyenlege 5,9 milliárd eurós deficitet mutat, ami 1,0 milliárd euróval több az egy évvel korábbinál. Partnerországaink közül a passzívum összege és a mérleg romlása is Kínát illetően volt a legnagyobb. A második legjelentősebb összegű hiány és egyenlegromlás szintén egy távol-keleti ország, a Koreai Köztársaság vonatkozásában alakult ki (3,0 milliárd, illetve 635 millió euró). Oroszországgal ezzel szemben 1,7 milliárd euróval,

a világ országai közül a legjelentősebben javult az egyenlegünk, ami a behozatalunk visszaesésének volt a következménye.

2010-hez képest csak kisebb változások történtek a legfontosabb kereskedelmi partnereinket illetően, a rangsorban immár Csehország is szerepel, kikerült onnan ugyanakkor a tíz évvel korábban még 2. Oroszország. Utóbbi ország jelenleg a 16. helyen található és az 5. legfontosabb unión kívüli partnerünk, Kínát, az Egyesült Államokat (11.), az Egyesült Királyságot (13.) és a Koreai Köztársaságot (15.) követően. Külkereskedelmi forgalmunk döntő része továbbra is Európán belül valósult meg, mivel a 2020. évi kivitelünk 89%-a földrészünk valamelyik országába került, a behozatalunknak pedig 79%-a a kontinensről érkezett.

1.7. tábla **Magyarország legfontosabb partnerországai a termék-külkereskedelemben, 2020***
(euróadatokból számolva)

Export				Import			
rang-sor	ország	érték, milliárd euró	érték-változás 2019-hez képest, %	rang-sor	ország	érték, milliárd euró	érték-változás 2019-hez képest, %
1. (1.)	Németország	29,2	-3,4	1. (1.)	Németország	24,4	-8,0
2. (2.)	Szlovákia	5,6	-2,6	2. (3.)	Kína	7,7	20,4
3. (3.)	Olaszország	5,4	-2,9	3. (2.)	Ausztria	5,8	-10,7
4. (4.)	Románia	5,4	-1,8	4. (4.)	Lengyelország	5,7	-5,9
5. (5.)	Ausztria	4,5	-9,9	5. (6.)	Csehország	5,0	-3,8
6. (6.)	Franciaország	4,4	-6,1	6. (5.)	Hollandia	4,8	-10,1
7. (8.)	Lengyelország	4,3	-7,5	7. (7.)	Szlovákia	4,6	-10,3
8. (7.)	Csehország	4,2	-10,5	8. (8.)	Olaszország	4,1	-9,7
9. (9.)	Hollandia	3,7	-3,3	9. (10.)	Franciaország	3,7	-1,1
10. (10.)	Egyesült Királyság	3,2	-10,0	10. (12.)	Koreai Köztársaság	3,4	26,3
	Összesen	104,5	-4,2		Összesen	98,7	-5,8

* A zárójelben feltüntetett szám az adott ország 2019. évi rangsorbeli helyezését jelenti.

A termékbehozatalt illetően nemcsak olyan adataink vannak, amelyek az árut feladó ország szerint kerültek összeállításra, hanem olyanok is, amelyek az **importot a termékek származása**, gyártásának legfontosabb országa szerint számszerűsítik. Legfontosabb partnerünk e tekintetben is Németország, de forgalma lényegesen, 3,0 milliárd euróval kevesebb, mint a Németországból ideszállított termékeké. Németországhoz hasonlóan Hollandia is fontos közvetítő ország, a származás szerinti importunk 2,7 milliárd euróval kevesebb, mint az onnan ideérkezett. A feladó- és a származási-ország szerinti adatok összehasonlításából leginkább az látszik, hogy a

távol-keleti országokban készült áruk egy része európai országok közvetítése révén érkezik meg hazánkba. Kínára és a Koreai Köztársaságra például fordított helyzet adódik a némethez vagy a hollandhoz képest: esetükben az ott gyártott áruk értéke a magasabb, a 2020. évi különbség Kína esetében 5,4 milliárd, a Koreai Köztársaság vonatkozásában 1,4 milliárd eurót tett ki. Figyelmet érdemel továbbá, hogy térségünkben is fontos közvetítő partnereink vannak, miután az osztrák származású importunk 1,8 milliárd, a visegrádi országokban készített termékek behozatala pedig 1,4–1,6 milliárd euróval kevesebb volt az egyes országokból ideérkezetteknél.

1.8. tábla **Magyarország legfontosabb partnerországai a termékek származása szerinti behozatalban, 2020*** (euróadatokból számolva)

Rangsor	Ország	Érték, milliárd euró	Részesedés a forgalomból, %	Értékváltozás 2019-hez képest, %
1. (1.)	Németország	21,4	21,7	-8,3
2. (2.)	Kína	13,1	13,3	14,1
3. (8.)	Koreai Köztársaság	4,9	4,9	29,6
4. (3.)	Lengyelország	4,3	4,3	-6,6
5. (5.)	Ausztria	4,0	4,0	-8,7
6. (7.)	Csehország	3,6	3,7	-6,1
7. (6.)	Olaszország	3,6	3,7	-7,8
8. (10.)	Franciaország	3,1	3,2	-6,5
9. (9.)	Szlovákia	3,0	3,1	-12,4
10. (11.)	Egyesült Államok	2,6	2,6	-8,3
	Összesen	98,7	100,0	-5,8

* A zárójelben feltüntetett szám az adott ország 2019. évi rangsorbeli helyezését jelenti.

Az **Európai Unió (EU27_2020)** tagállamainak unión kívüli országokba irányuló exportja 1932 milliárd, az onnan érkező importja 1714 milliárd eurót tett ki 2020-ban az Eurostat adatai szerint. A kivitel értéke

9,4, a behozatalé 12%-kal elmaradt a 2019. évitől. Az egyenleg 26 milliárd euróval javult, a többlet 217 milliárd eurót tett ki.

Az export 39, az import 34%-át a gépek és szállítóeszközök tették ki, ezáltal a for-

galom mindkét irányában a legfontosabb áruфőcsoportot jelentik. Az áruфőcsoport kivitele 13%-kal csökkent 2019-hez képest, 4,6 százalékponttal nagyobb mértékben, mint a gépipport. A gépjellegű kereskedelem többete 60 milliárd euróval lett kisebb 2020-ban. Az energiahordozók kereskedelmében ugyanakkor a 2019. évinél 101 milliárd euróval kisebb hiány keletkezett, miután az árucseré értéke a forgalom mindkét irányában közel négytizedével visszaesett.

Az EU legfontosabb kereskedelmi partnere exportban az Egyesült Államok, importban Kína volt; az összforgalmat tekintve Kína 2020-ban megelőzte a korábbi listavezető Egyesült Államokat, forgalmi részesedésük 16, illetve 15%-ot tett ki. Fontos partner még az Egyesült Királyság, amely ország 12%-os aránnyal rendelkezett az Európai Unió külkereskedelmi termékforgalmában.

A 27 tagállam egymás közötti termékforgalma 2843 milliárd euró értékű volt 2020-ban, 7,4%-kal kevesebb az egy évvel korábbinál.

A cserearány számottevően, 2,0%-kal javult

2020 sorrendben a negyedik olyan év volt, amikor a külkereskedelmi termékforgalom forintban mért árszínvonalára nőtt. 2019-hez hasonlóan az exportárak növekedése (4,7%) felülmúlta az importét (2,6%), így a cserearány¹⁵⁾ tovább javult (2,0%). **A 2020. évinél nagyobb mértékű cserearány-javulás utoljára 1994-ben következett be.** A forint 2020-ban számottevően – 2009 óta a legnagyobb mértékben – gyengült, a leértékelődés mértéke az euróhoz képest 7,9, az amerikai dollárhoz viszonyítva 5,9%-os volt.¹⁶⁾

A forintárszínvonal-növekedést meghaladó mértékű leértékelődés 2020-ra is azt jelzi, hogy a **külkereskedelmünk devizaárszintje¹⁷⁾ csökkent, összhangban a világgazdasági recesszióval.**

Tízéves időtávot tekintve hasonló folyamatok alakultak ki, mint 2020-ban: a termékforgalom forintárszínvonalára ugyan

emelkedett, ez azonban csupán a forint – 30%-os – leértékelődésének hatására következett be. A kereskedelem 2020. évi devizaárszintje így az exportban 9,6, az importban pedig 11%-kal elmaradt a 2010. évitől. A hosszabb távon is mérséklődő árszint nem tér el a világgazdasági folyamatoktól, a WTO adatai szerint ugyanis 2010 és 2020 között a globális termékexport dollárban számított árszínvonalára 5,6%-kal mérséklődött. (E csökkenés gyökeresen szemben áll a 2000 és 2010 közötti tendenciával, amikor még 58%-os drágulás volt tapasztalható.)

Az áruфőcsoportok közül 2020-ban is csak az energiahordozók forintárszínvonalára csökkent az előző évihez képest, ami fontos tényezőjét jelentette a cserearány javulásának. A gépek és szállítóeszközök forintban számított árszintje 5–6%-kal nőtt. A gépexport és -import közel azonos mértékű drá-

¹⁵⁾ A cserearányt a kiviteli- és a behozatali-árindex hányadosaként számítjuk ki.

¹⁶⁾ Forrás: Magyar Nemzeti Bank.

¹⁷⁾ A devizaárindexet a forintárindex és az árfolyamindex hányadosaként számítjuk ki.

gulása ellenére hozzájárultak a cserearány javulásához, mivel az árufőcsoport kereskedelme, forgalmi részesedése a kivitelben

nagyobb, mint a behozatalban, így a teljes export árszínvonalát jelentősebben képes növelni, mint az összimportét.

1.9. tábla **A külkereskedelmi árszintalakulás fontosabb mutatói**

(%)

Év	Forintárindex		Árfolyam-index	Devizaárindex		Cserearány-mutató
	kivitel	behozatal		kivitel	behozatal	
Előző év = 100,0						
2011	103,3	105,0	100,6	102,7	104,4	98,4
2012	102,9	104,3	104,6	98,4	99,7	98,7
2013	100,0	99,4	102,1	97,9	97,4	100,6
2014	101,1	100,1	104,0	97,2	96,3	101,0
2015	99,7	98,9	103,4	96,4	95,6	100,8
2016	99,0	97,5	100,5	98,5	97,0	101,5
2017	101,5	101,9	99,0	102,5	102,9	99,6
2018	102,9	103,9	102,4	100,5	101,5	99,0
2019	101,7	101,1	102,9	98,8	98,3	100,6
2020	104,7	102,6	107,6	97,3	95,4	102,0
2010=100,0						
2020	118,0	115,4	130,3	90,4	88,6	102,2

A szolgáltatás-külkereskedelem egyenlege jelentősen romlott

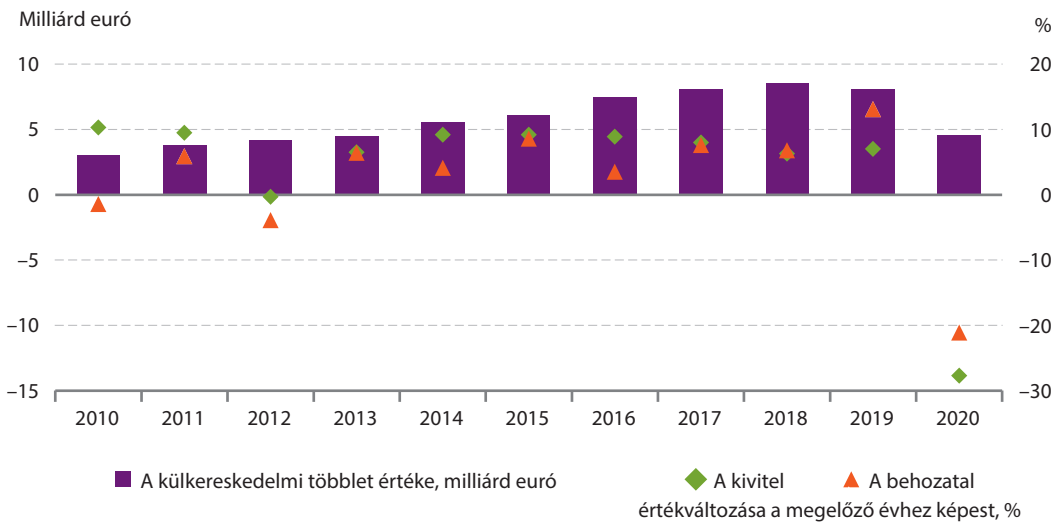
A termékkereskedelemnél jellemzően aktívabb személyes kontaktust igénylő szolgáltatás-külkereskedelmet a járvány súlyosabban érintette. A szolgáltatásexport euróban számított értéke 28, az importé 21%-kal maradt el a 2019. évitől. A visszaesés ezen mértékei jelentősen meghaladják a 2009. és a 2012. évek csökkenéseit. 2020-ban a szolgáltatásexport értéke 19,7 milliárd, az importé 15,2 milliárd euró volt. 2020 folyamán a szolgáltatás-külkereskedelmi forgalmunk **egyenlege** 3,5 milliárd euróval romlott, a

többlet 4,6 milliárd eurót tett ki. A mérleg 2010–2018-ban folyamatosan javult, az aktívum a 2009. évi 1,5 milliárdról 2018-ra 8,5 milliárd euróra nőtt. Az utóbbi két évben azonban kedvezőtlenül változott az egyenleg, és a romlás közel kilenctizede 2020-ban következett be. A szolgáltatás-külkereskedelem aránya a termékforgalmat is magában foglaló, összes külkereskedelmen belül 15% volt 2020-ban, ugyanakkor a külkereskedelmi többlet 44%-a ezen javak forgalmában realizálódott.

A szolgáltatás-külkereskedelmünkön belül a legnagyobb többlet 2020-ban is a **turizmusban** keletkezett, azonban az 1,9 milliárd eurós aktívum 2,2 milliárd euróval kevesebb az egy évvel korábnál. A **szállítási szolgáltatások** egyenlege szintén jelentősen romlott, az 1,4 milliárd eurót kitevő aktívum a fele a 2019. évinek. A csoporton belül a légi személyszállítás többlete 1,3 milliárd euróval csökkent, ezenkívül a közúti szállítás egyenlege is romlott. A **bérmunka-szolgáltatási díjak** egyenlege ugyancsak kedvezőtlenül változott: az 1,3 milliárd eurót kitevő aktívum 325 millió euróval kevesebb a 2019. évinél.

2020-ban valamennyi **országcsoporthal** romlott a szolgáltatás-külkereskedelmi egyenlegünk, ennek ellenére a mérleg mindegyikükkel aktív maradt. Többletünk háromnegyede Európán belüli kereskedelemről realizálódott, az aktívum az uniós viszonylatban 1,9 milliárd, az azon kívüli európai országok esetében 1,5 milliárd eurót tett ki. Az egyenleg 2020. évi romlása is leginkább a velük folytatott kereskedelem változásának tulajdonítható, az EU-ra vont mérleg 1,8 milliárd, míg az EU-n kívüli európai országok viszonylatában 809 millió euróval vált kedvezőtlenebbé egy év alatt.

1.18. ábra A szolgáltatás-külkereskedelmi forgalom többlete és a forgalom értékváltozása (euróban)

1.10. tábla A szolgáltatás-külkereskedelmi forgalom alakulása szolgáltatáscsoportonként,* 2020

(% euróadatokból számítva)

Szolgáltatáscsoport	Az export		Az import	
	megoszlása	értékváltozása 2019-hez képest	megoszlása	értékváltozása 2019-hez képest
Bérmunka-szolgáltatási díj	7,4	-19,3	1,3	-10,2
Javítási és karbantartási szolgáltatások	2,7	-16,1	2,7	-17,2
Turizmus	15,3	-53,6	7,6	-52,9
Szállítási szolgáltatások	23,5	-33,1	21,3	-22,5
Ezen belül:				
légi szállítás	5,4	-64,1	5,3	-48,9
Üzleti szolgáltatások	50,6	-11,5	65,7	-14,9
Ezen belül:				
számítástechnikai és információs szolgáltatások	11,6	-3,4	10,4	-4,2
szellemi tulajdon haszná- láért kapott/fizetett díjak	5,6	-10,5	7,3	-25,5
egyéb üzleti szolgáltatások	27,2	-11,4	38,8	-14,9
Kormányzati szolgáltatások	0,5	-16,6	1,3	22,8
Összesen	100,0	-27,7	100,0	-21,1

* A kereskedelem értéke exportban 19,7 milliárd euró, importban 15,2 milliárd euró volt 2020-ban.

A legfontosabb kereskedelmi partnerünk a szolgáltatás-külkereskedelemben is Németország, bár részesedése alacsonyabb, mint a termék-külkereskedelem esetében. **A legfontosabb partnereink** többsége uniós ország, az unión kívüliek közül az első tizenben és az összforalmat tekintve az

Egyesült Államok (2. helyezett), az Egyesült Királyság (4.) és Svájc (7.) szerepel. A 2004 óta csatlakozott tagországok közül a legnagyobb forgalmat Romániával (8.), a visegrádi országok közül pedig Szlovákiával (9.) bonyolítottuk le a teljes forgalom tekintetében.

1.11. tábla **A szolgáltatás-külkereskedelmi forgalom alakulása országcsoportok szerint, 2020**

(euróadatokról számítva)

Országcsoport	Az export			Az import		
	értéke, milliárd euró	megoszlása, %	érték-változása 2019-hez képest, %	értéke, milliárd euró	megoszlása, %	érték-változása 2019-hez képest, %
Európai Unió (EU27_2020)	12,4	62,9	-28,3	10,5	69,4	-22,5
EU-n kívüli országok	7,3	37,1	-26,6	4,7	30,6	-17,8
Ebből:						
amerikai országok	1,9	9,9	-31,4	1,4	9,1	-22,8
EU-n kívüli európai országok	3,5	17,8	-29,3	2,0	13,2	-24,4
ázsiai országok	1,2	6,2	-33,6	0,9	5,9	-17,5
Összesen	19,7	100,0	-27,7	15,2	100,0	-21,1

A legnagyobb aktívum 2020-ban az Egyesült Királyság vonatkozásában alakult ki, a többlet 643 millió euró volt. A legnagyobb összegű passzívum ennél kevesebbet, 408 millió eurót tett ki, és 2020-ban is az Írországgal lebonyolított

forgalomban keletkezett. A legjelentősebb egyenlegjavulás a Ciprussal (119 millió euró), a legnagyobb romlás pedig az Egyesült Államokkal (448 millió euró) folytatott kereskedelmet jellemezte.

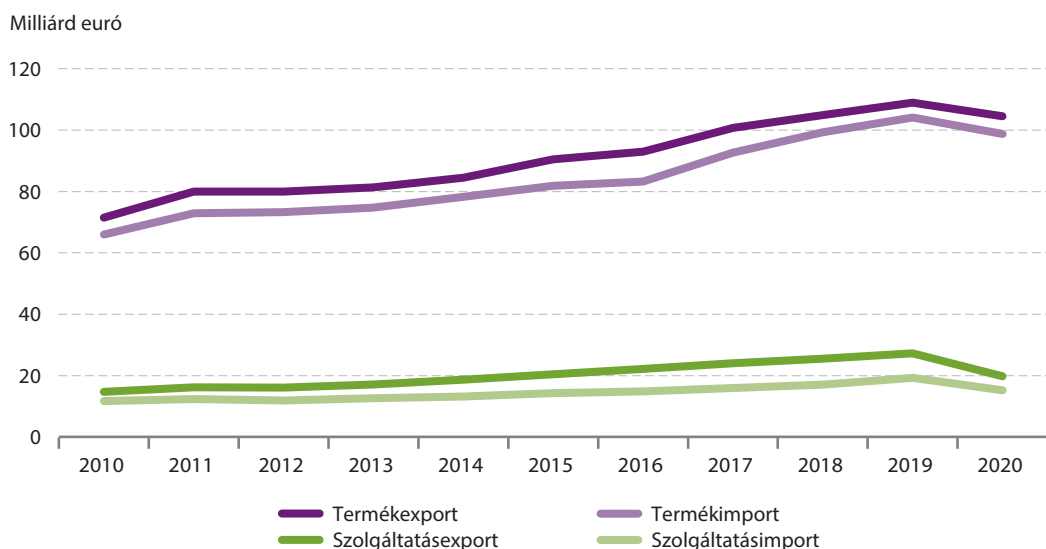
1.12. tábla **Magyarország legfontosabb partnerországai a szolgáltatás-külkereskedelmi forgalomban, 2020** (euróadatokról számolva, turizmussal együtt)*

(%)

Export				Import			
rang-sor	ország	részesedés a forgalomból	érték-változás 2019-hez képest	rang-sor	ország	részesedés a forgalomból	érték-változás 2019-hez képest
1. (1.)	Németország	19,3	-24,2	1. (1.)	Németország	21,5	-22,9
2. (2.)	Egyesült Államok	8,8	-31,0	2. (2.)	Egyesült Államok	8,4	-20,7
3. (3.)	Egyesült Királyság	8,5	-24,8	3. (3.)	Ausztria	7,4	-15,7
4. (4.)	Ausztria	8,2	-22,0	4. (4.)	Egyesült Királyság	6,8	-15,3
5. (7.)	Svájc	4,8	-0,3	5. (5.)	Írország	6,1	-12,4
	Összesen	100,0	-27,7		Összesen	100,0	-21,1

* A zárójelben feltüntetett számok az adott ország 2019. évi rangsorbeli helyezéseit jelentik. A kereskedelem értéke az exportban 19,7 milliárd euró, az importban 15,2 milliárd euró volt 2020-ban.

1.19. ábra A külkereskedelmi forgalom értéke

Az Európai Unió szolgáltatásexportja 2020-ban 856 milliárd, -importja 790 milliárd euró volt. 2019-hez képest a bevételek 16, a kiadások 15%-kal csökkentek. Az egyenleg 66 milliárd eurós többlettel

zárta az évet, a mérleg 31 milliárd euróval romlott 2019-hez viszonyítva. A forgalom összértéke a 2010. évi 1,6-szerese volt, az aktívum a tíz évvel korábbit 10 milliárd euróval meghaladta.

KORMÁNYZATI SEKTOR

A kormányzati szektor hiánya 2020-ban 3870 milliárd forint volt, ez a GDP 8,1%-ának felelt meg. A deficit a 2019. évihez képest 2882 milliárd forinttal, GDP-arányosan 6,0 százalékponttal nőtt. A jelentős romlás a Covid-19-járvány gazdasági hatásainak és az azok enyhítésére hozott intézkedéseknek a következménye. A 2020-as GDP-arányos hiánynál 2006-ban volt utoljára magasabb érték. A korábbi évekhez hasonlóan a legnagyobb hiány a IV. negyedévben keletkezett, ami a GDP 18,1%-át tette

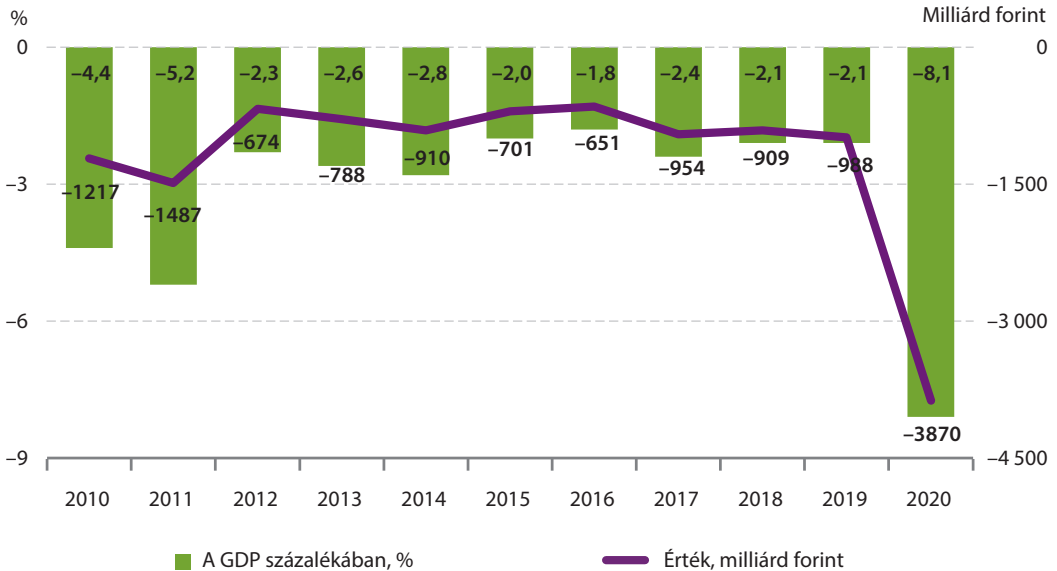
ki, és ekkor keletkezett az értékben számított éves hiány 59%-a.

A megugró hiányt elsősorban a kormányzati szektor kiadásainak (2020-ban 24,6 ezer milliárd forint) erőteljes, az előző évhez viszonyított 13%-os emelkedése okozta. Az átlagosnál nagyobb mértékben (56%-kal) kizárólag az egyéb kiadások nőttek (ebbe a csoportba tartoznak a járvány kezeléséhez kapcsolódó kiadások is). Ezt megközelítő arányban, 22%-kal részesedtek a kiadásokból a pénzügyi társadalmi juttatások,

amelyek összege 2019-hez viszonyítva 5,7, 2010-hez képest azonban csupán 27%-kal bővült. (A teljes kiadás tíz év alatt 84%-kal

nőtt.) A kiadások mintegy ötödét a munkavállalói jövedelmek tették ki, az erre fordított összeg 2020-ban 4,0%-kal emelkedett.

1.20. ábra A kormányzati szektor egyenlege

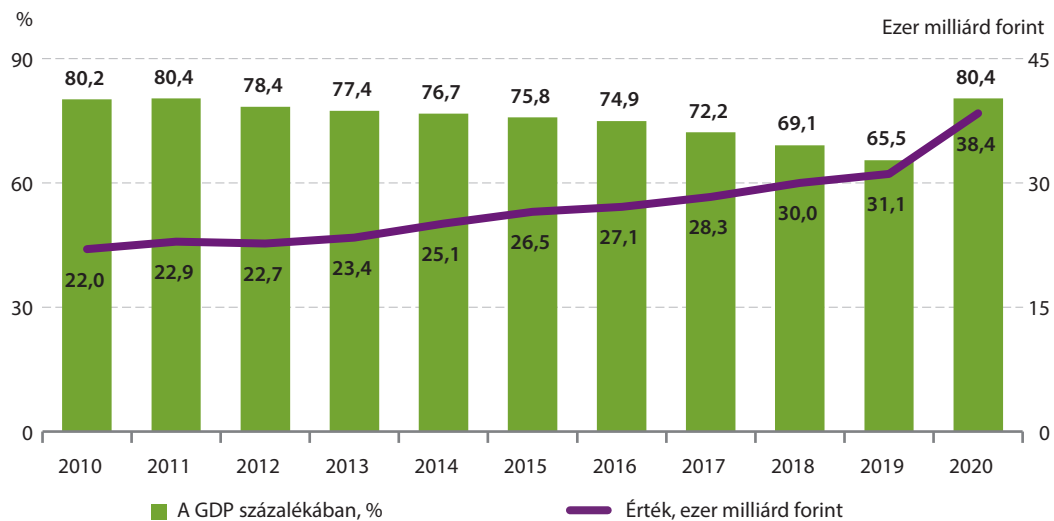
2020-ban a kormányzati szektor 20,8 ezer milliárd forintos **bevétele** alig (0,2%-kal) volt több, mint egy évvel korábban. A legfontosabb bevételi forrást jelentő, a bevételek több mint négytizedét adó termelési adók értéke 2,2%-kal bővült az egy évvel korábbihoz viszonyítva. Az idetartozó legfontosabb adónemből, az általános forgalmi adóból származó bevételek az előző évihez képest 4,2%-kal, 2010-hez képest 2,0-szeresükre nőttek, meghaladva a teljes bevétel 70%-os növekedési ütemét. Ebben az általános áfásint 27%-ra emelése, az online pénztárgépek elterjedése, továbbá a fogyasztás és az árszínvonal növekedése egyaránt szerepet játszott. 2020-ban a jövedelemadó-bevételek 2,5%-kal magasabbak voltak az egy évvel korábbinál, a társadalombiztosítási hozzájárulásokból keletkező bevétel ezzel szemben 3,6%-kal elmaradt a 2019. évitől. Utóbbi mérséklődését adó-

csökkentés és a járvánnyal összefüggő adó-könnyítések, valamint a munkaerőpiaci folyamatok egyaránt befolyásolták.

A jelentős mértékű hiány következtében a szektor letért a kedvező irányú adósságpályáról. 2020 végén a **kormányzati szektor adóssága** – a Magyar Nemzeti Bank adatai szerint – a GDP 80,4%-át tette ki, ami az egy évvel korábbinál 15 százalékponttal több. A GDP-arányos adósság utoljára 2011 végén volt ilyen nagy.

2020-ban az **Európai Unióban (EU27_2020)** a tagországok átlagában a kormányzati szektor hiánya 6,9% volt, ami az egyenleg 6,4 százalékpontos romlását jelenti a 2019. évivel összehasonlítva. A kormányzati szektor GDP-arányos adóssága 13 százalékponttal 90,7%-ra nőtt. A Covid19-járvánnyal összefüggésben 2020-ban mind a hiány, mind az adósság korábban nem tapasztalt nagyságú volt.

1.21. ábra A kormányzati szektor adóssága

2

Vállalkozási környezet

A hazai cégek helyzete

- A regisztrációban szereplő 1,8 millió vállalkozás 6,9%-át, mintegy 126 ezer szervezetet 2020-ban jegyeztek be valódi új vállalkozásként, akiknek a száma és aránya elmaradt a 2019. évitől, nagyrészt a járvány miatt. Az újonnan bejegyzett önálló vállalkozók száma csökkent, társas vállalkozásból éves szinten 0,8%-kal több alakult.
- 2020-ban a járvány megfékezése érdekében bevezetett korlátozások következtében sok egyéni vállalkozás szüneteltette tevékenységét. Az év végére 103 ezer – csaknem minden ötödik – egyéni vállalkozás élt ezzel a lehetőséggel, háromtizeddel több, mint egy évvel korábban.
- A működő vállalkozások (857 ezer) közül 2019-ben 4,4 ezren gyorsan növekvőnek minősültek, és az újonnan alapítottak 47%-a érte meg létrehozásának 5. évfordulóját.
- A kvv-k gazdasági szerepe mérséklődött, ami leginkább a középvállalkozással, legkevésbé a mikrovállalkozások esetében mutatkozott meg. A külföldi leányvállalatok a hozzáadott értékéből 44%-kal részesedtek.

Tudomány és technológia

- Magyarországon 2019-ben az előző évinél 7,3%-kal többet, 702 milliárd forintot fordítottak kutatás-fejlesztésre. A növekedéshez továbbra is a kutatás-fejlesztés fő bázisát jelentő vállalkozási szektor járult hozzá leginkább. A K+F-ráfordítások GDP-hez viszonyított aránya 1,48%-ot ért el, amivel az uniós középmezőnyhöz tartozunk. A kutató-fejlesztő helyek és a kutatás-fejlesztésben részt vevők száma tovább emelkedett, bár az előző évinél mérsékeltebb ütemben.

Digitális gazdaság

- 2020-ban a hazai cégek árbevételének 23%-a keletkezett elektronikus értékesítésből, ennek aránya a nagyvállalatok körében 36, a 10–249 foglalkoztatottal rendelkező vállalkozásoknál 9%-ot tett ki. A digitális gazdaság alapját képező infokommunikációs szektorban 41 ezer vállalkozás működött 2019-ben, 11%-kal több, mint egy évvel korábban.

Termelői és kibocsátási árak

- A gazdaság legtöbb területén a vállalkozások drágábban termeltek, értékesítettek, mint egy évvel korábban. A termelői és a kibocsátási árak emelkedésében a keresetek növekedése és a forint árfolyamgyengülése egyaránt szerepet játszott. A mezőgazdasági termékek 7,4%-kal kerültek többre, az ipari terméket előállító cégek 4,2, a szolgáltatásnyújtó vállalkozások 1,2%-kal drágábban értékesítettek. Ezzel párhuzamosan az építőiparban 7,4%-kal emelkedtek az építőipari árak.

A HAZAI CÉGEK HELYZETE

2020 előtt a gazdasági konjunktúra pozitívan hatott a vállalkozásokra, számuk, a foglalkoztatottak köre és teljesítményük egyaránt nőtt. Az elmúlt évben azonban a járvány hatására a korábbiaknál nehezebb évet tudhatnak maguk mögött,

ami leginkább az önálló vállalkozók lendületét törte meg: kevesebb önálló vállalkozást alapítottak, ugyanakkor többet szüntettek meg, és a tevékenységük szüneteltetésére kényszerülők száma is emelkedett.

2020 végén csaknem minden ötödik egyéni vállalkozás szüneteltette tevékenységét

A regisztrált vállalkozásokból 2020 végén 0,9%-kal kevesebbet tartottak nyilván az egy évvel korábbihoz viszonyítva, ezzel a 2016 óta tartó emelkedő tendencia megtört. Ezt főként az önálló vállalkozók szá-

mának mérsékelt gyarapodása idézte elő, a társas vállalkozások száma egyre lassuló ütemben csökkent, sőt a korlátolt felelősségű társaságoké – évek óta először – emelkedett.

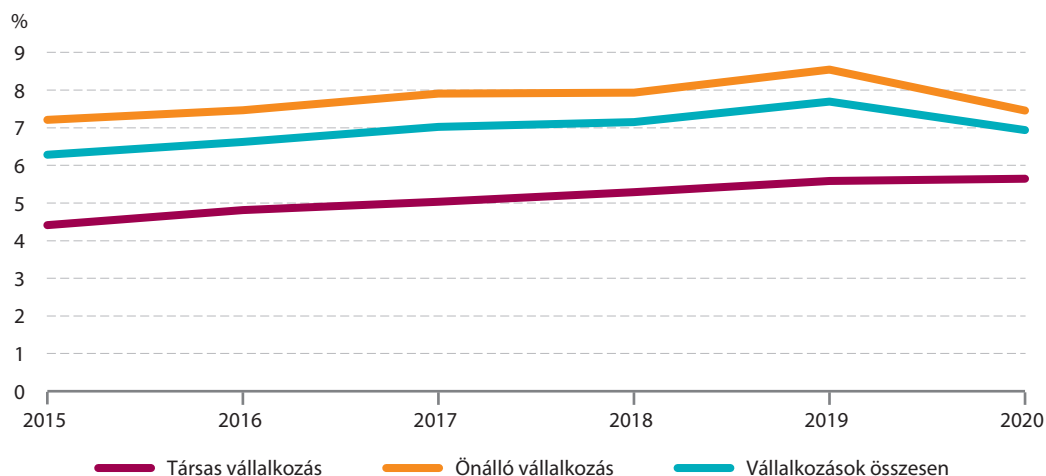
2.1. tábla A regisztrált vállalkozások száma és változása, 2020. december 31.

Gazdálkodási forma	Szervezetek száma, ezer darab	Változás			
		2015-höz képest		2019-hez képest	
		ezer darab	%	ezer darab	%
Társas vállalkozás	514,5	-46,4	-8,3	-0,8	-0,2
Ebből:					
korlátolt felelősségű társaság	380,9	-17,3	-4,3	-5,0	1,3
részvénytársaság	7,7	1,4	22,1	0,3	4,7
betéti társaság	111,9	-28,1	-20,1	-5,6	-4,7
Önálló vállalkozó	1295,9	165,9	14,7	16,7	1,3
Ebből:					
egyéni vállalkozó	556,2	155,7	38,9	24,6	4,6
Vállalkozás összesen	1810,4	119,5	7,1	15,9	0,9

A regisztrációban szereplő 1,8 millió vállalkozás 6,9%-át, mintegy 126 ezer szervezetet jegyezték be 2020-ban új vállalkozásként. Számuk és arányuk a korábbi folyamatos növekedést megtörve – nagy-

részt a járvány hatására – 12,5 ezerrel elmaradt a 2019. évitől. Az újonnan bejegyzett önálló vállalkozók száma csökkent, társas vállalkozásból éves szinten 0,8%-kal több alakult.

2.1. ábra **Az év folyamán újonnan alakult vállalkozások aránya az összes vállalkozásból, december 31.**

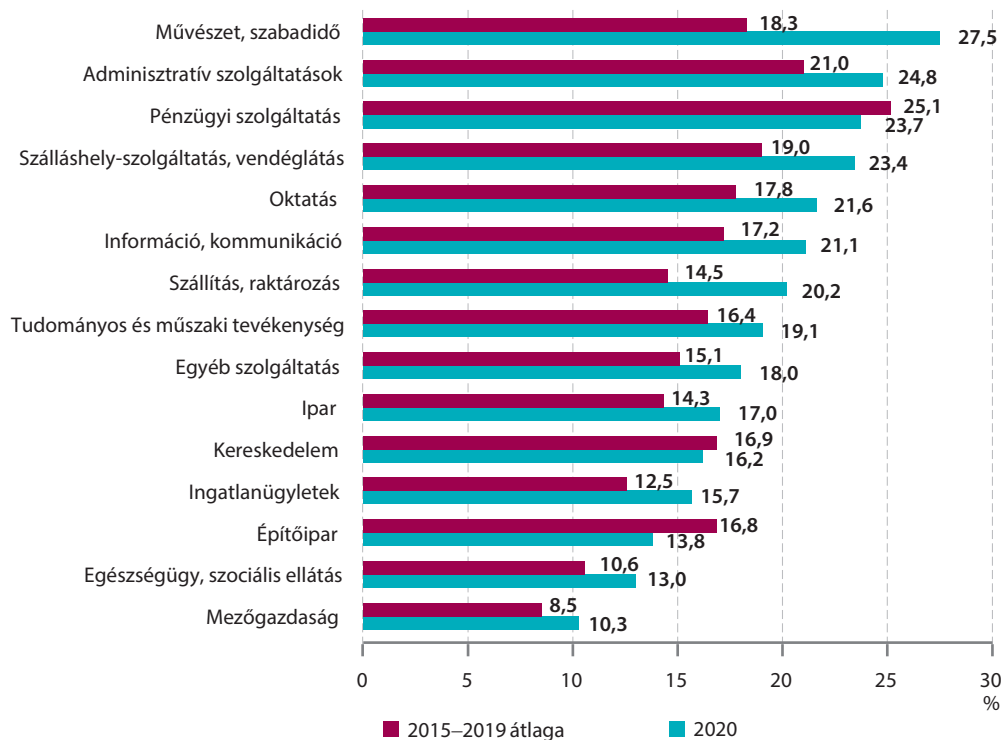

Az új alapítások csökkenésével párhuzamosan **2020-ban az egy évvel korábbinál 15%-kal**, mintegy 10 ezerrel **több vállalkozást szüntettek meg**. A többlet az önálló vállalkozóknál (elsősorban az ingatlanügyletek, a művészet és szabadidő, valamint a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás területén) jelentkezett, a társas vállalkozások közül kevesen számolták fel tevékenységüket.

2020-ban a járvány megfékezése érdekében bevezetett korlátozások következ-

tében sok egyéni vállalkozás szüneteltette tevékenységét. Az év végére 103 ezer – csaknem minden ötödik – egyéni vállalkozás élt ezzel a lehetőséggel, háromtizeddel több, mint egy évvel korábban. A működést nehezítő körülmények főként a szállítás és raktározás, a művészet, szabadidő, az ingatlanügyletek, az adminisztratív szolgáltatások, valamint a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás területén éreztették hatásukat.

2.2. ábra A regisztrált egyéni vállalkozókból a tevékenységüket szüneteltetők aránya gazdasági áganként, december 31.

Javult a vállalkozások túlélési esélye, de kevesebb volt a gyorsan növekvő cég

A Magyarországon működő vállalkozások száma az elmúlt időszakban évről évre folyamatosan emelkedett, 2019-ben az öt évvel korábbinál 31, az előző évinél 8,3%-kal több, összesen 857 ezer tevékenykedett. Alapvetően az önálló vállalkozók köre bővült, akik száma öt év alatt az információ és kommunikáció, az admi-

nisztratív szolgáltatások terén, illetve az építőiparban gyarapodott leginkább.

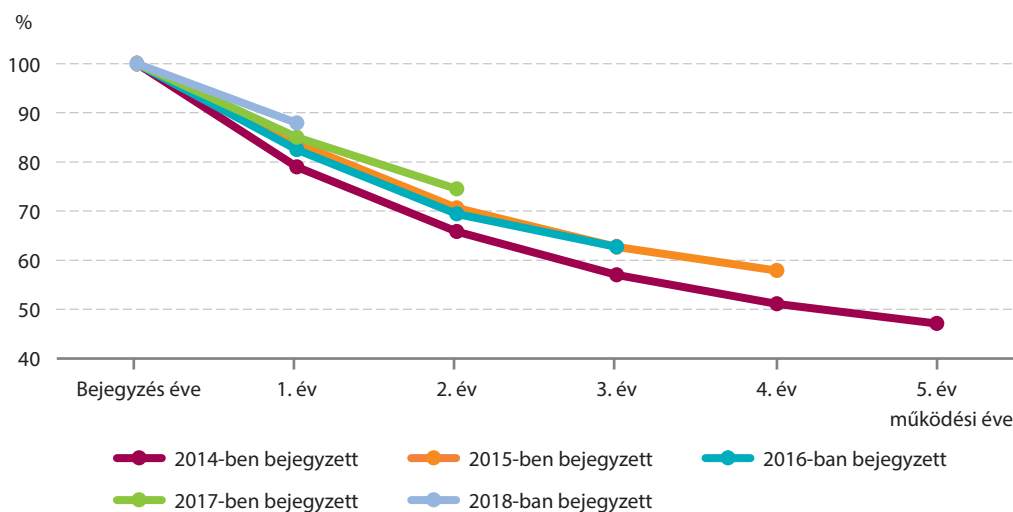
A 2019-ben működő vállalkozások 14%-át, 119 ezret a tárgyévben jegyezték be valódi új vállalkozásként. Számuk és arányuk 2017 óta folyamatosan emelkedett, főként az önálló vállalkozóké. Az utóbbi évek gazdasági konjunktúrájának hatására **javult az**

¹⁾ Az adott évben volt árbevétele vagy foglalkoztatottja. A megfigyelés az SBS (*Structural Business Statistics*) módszertana szerint a közigazgatás nemzetgazdasági ág kivételével a társas vállalkozásokra, az önálló vállalkozókra, a nonprofit gazdasági társaságokra, valamint az átmeneti és megszűnt gazdálkodási formákra terjed ki.

újonnan alapított vállalkozások túlélőképessége. A működésük első évfordulóját megérők aránya a 2015. évi 79%-ról 2019-

re 88%-ra emelkedett, de életpályájuk későbbi szakaszában is jellemzően erősödtek a túlélési esélyek.

2.3. ábra A 2014–2018 között újonnan bejegyzett vállalkozások évenkénti túlélési aránya

A 2014-ben alapított és 5 évet túlélő cégek aránya a társas és az önálló vállalkozók körében viszonylag kiegyenlített volt, előbbiek 48, utóbbiak 46%-a működött 2019-ben is. Főtevékenységük szerint az egészségügyi vállalkozások bizonyultak a legéletképesebbnek, ötéves túlélési rátájuk közelítette a kétharmadot. Ezen kívül az információ és kommunikáció, a művészet, szabadidő, a tudományos és műszaki tevékenység, valamint a szállítás, raktározás területén volt magas (50%-ot meghaladó) a még működők aránya. A pénzügyi vállalkozások a legsérülékenyebbek, de a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátásban és az ingatlanügyletekben dolgozóknak is mindössze negyztizede érte meg alapításának ötödik évfordulóját. Területi összehasonlításban a leginkább túlélők (55% felett) a Veszprém, a Győr és a Vas megyei

társas, a legsebezhetőbbek (45% alatt) pedig jellemzően a kelet-magyarországi önálló vállalkozók voltak.

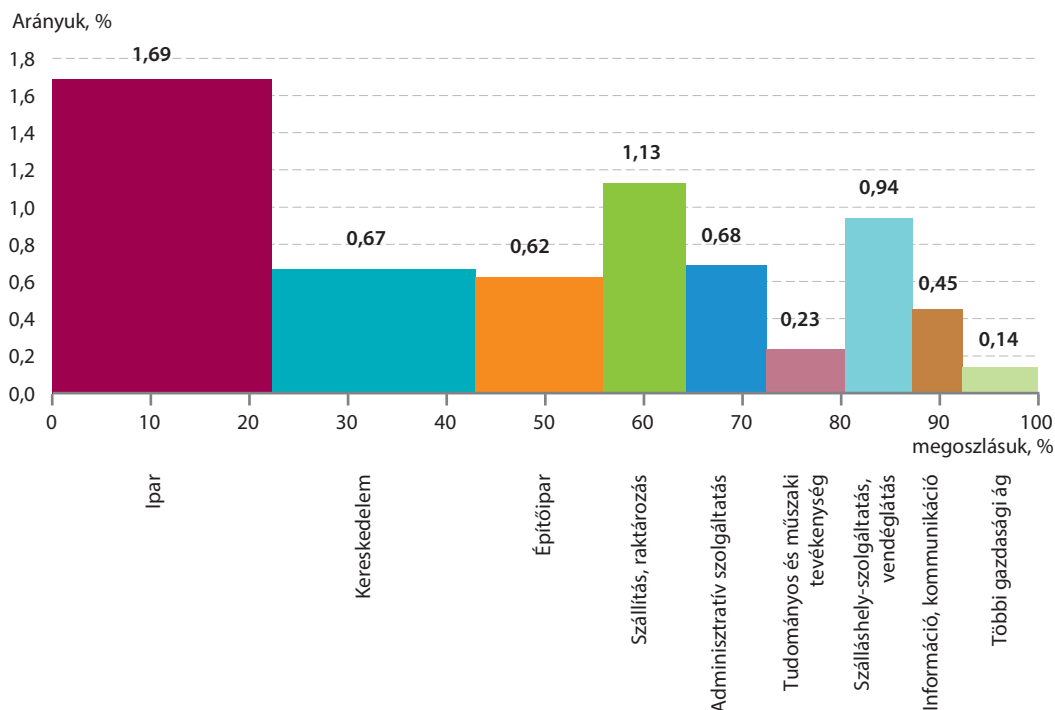
A magyarországi vállalkozások túlélése nemzetközi összehasonlításban is kedvezőbb lett: 2018-ban az üzleti szektorban a hazai 47%-os ráta 1,7 százalékponttal meghaladta az uniós (EU27_2020) átlagot. A visegrádi országok közül azonban csak Lengyelországot sikerült túlszárnyalni, Csehországban 1,0, Szlovákiában 8,3 százalékponttal jobbak voltak a túlélési esélyek.

A legalább 10 főt foglalkoztató hazai működő vállalkozások közül 4,4 ezer (az összes 0,5%-a) minősült 2019-ben gyorsan növekvőnek, azaz olyanoknak, ami foglalkoztatottai számát az utolsó három évben évente átlagosan 10%-ot meghaladó mértékben bővítette. Számuk egy

év alatt 131-gyel kisebb lett. Legtöbbjük (96%) társas vállalkozás volt, mintegy kétharmaduk pedig ipari, kereskedelmi, építőipari, vagy szállítási, raktározási tevékenységet végzett. A gyorsan növekvők

aránya az egy évvel korábbihoz képest a legnagyobb mértékben az ipari (feldolgozóipari) cégek körében csökkent, de továbbra is itt a legmagasabb (1,7%).

2.4. ábra A gyorsan növekvő vállalkozások nemzetgazdasági áganként, 2019

A gyorsan növekvő vállalkozások több mint fele Budapesten, illetve Pest megyében működött, és arányuk (0,69%) is a fővárosban volt a legmagasabb. A megyék közül Bács-Kiskun és Komárom-Esztergom megyében képviseltek még magasabb hányadot, de a 2018. évihez viszonyítva Baranya, Heves és Csongrád-Csanád kivételével mindenütt csökkent a ráta.

Az üzleti szektorban a gyorsan növekvő vállalkozások 12,5%-os részesedése 2018-ban 0,7 százalékponttal meghaladta az EU27 átlagát, a tagországok rangsorának pedig a középmezőnyében helyezkedett el. Ez az arány a visegrádi országok közül egyedül Szlovákiában volt magasabb.

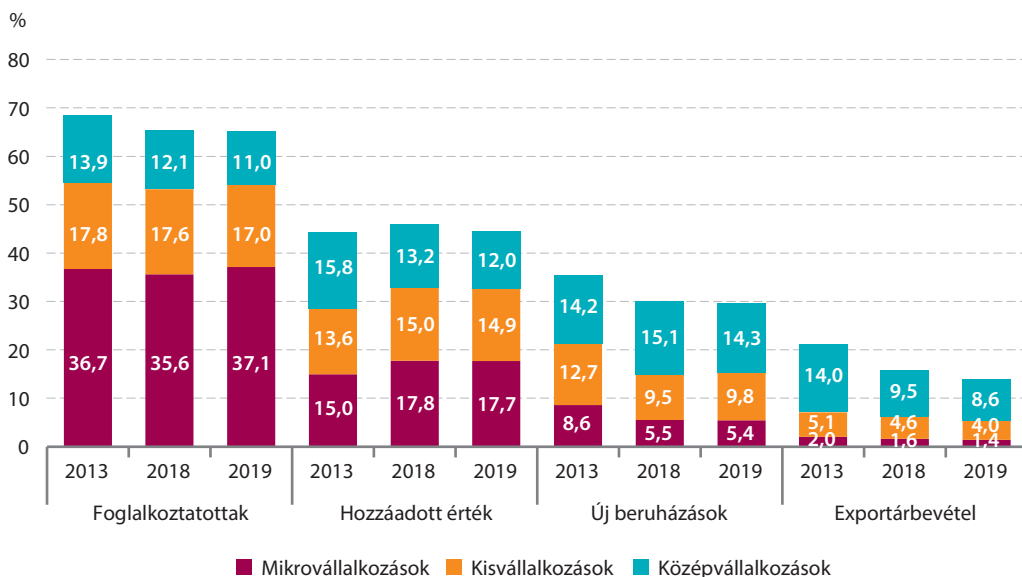
Megtorpant a kkv-k térnyerése

Az országban közel 827 ezer kis- és közepes vállalkozás² működött 2019-ben az előzetes adatok szerint, a pénzügyi szférán kívüli cégek 99%-a ebbe a kategóriába tartozott. Számuk évről évre folyamatosan gyarapodott, az utóbbi 5 évben összesen 31%-kal. 2019-ben az egy évvel korábbihoz képest 8,0%-kal több működött, a növekedés mértéke azonban jelentősen elmaradt a nem kkv-körbe tartozók 35%-os bővülési ütemétől. A leginkább a mikrovállalkozások száma emelkedett (8,5%-kal), a középvállalkozásoké viszont 2,9%-kal elmaradt a 2018. évitől. Előbbi-

hez főként az építőipari, valamint a tudományos és műszaki tevékenységet végzők 16, illetve 8,0%-os bővülése járult hozzá, utóbbit nagyrészt a feldolgozóipari cégek számának 7,1%-os csökkenése határozta meg.

A kis- és középvállalkozások gazdasági súlya az összes vállalkozás teljesítményében a 2013 és 2017 közötti folyamatos csökkenést követően 2018-ban átmenetileg emelkedett, **2019-ben azonban ismét mérséklődött**, ami leginkább a középvállalkozások, legkevésbé a mikrovállalkozások esetében mutatkozott meg.

2.5. ábra A kkv-k részesedése a vállalkozások főbb mutatóiból

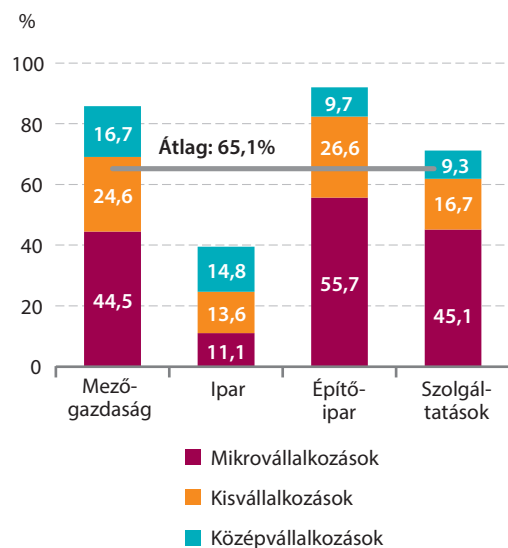
²⁾ A kkv-k meghatározása a kis- és középvállalkozásokról, a fejlődésük támogatásáról szóló 2004. évi XXXIV. törvény által meghatározott szempontok figyelembevételével történt.

2018-hoz képest a csökkenés az export és a hozzáadott érték tekintetében volt a legnagyobb (1,8, illetve 1,4 százalékpont), ugyanakkor a foglalkoztatási arányt tekintve gyakorlatilag nem változott. Mindezek következtében nőtt a kkv-k és a nagyvállalkozók egy foglalkoztatottra jutó hozzáadott értéke közötti különbség: a kkv-k termelékenysége az utóbbiakénak mindössze 43%-át érte el, ez 2,1 százalékponttal kisebb, mint egy évvel korábban.

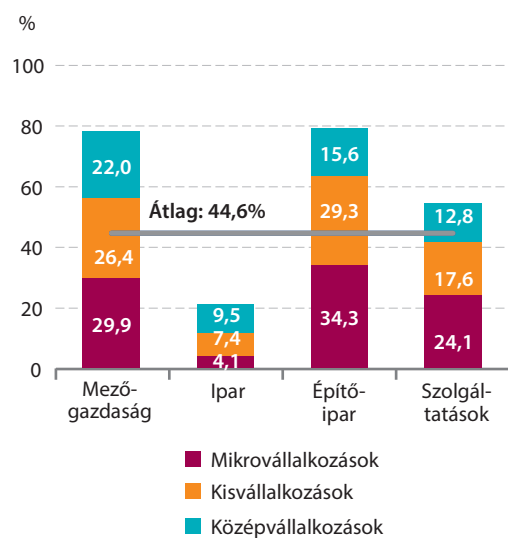
A mikro-, kis- és közepes vállalkozások 2019-ben 2,1 millió főt foglalkoztattak, több mint kétharmaduk a szolgáltató szektorban, 16%-uk az iparban, 12%-uk az építőiparban, 4,8%-uk a mezőgazdaságban dolgozott. A kkv-k a vállalalkozói körben foglalkoztatottak 65%-ának biztosították munkalehetőséget, a legmagasabb arányt az építőiparban és a mezőgazdaságban képviselték. 2019-ben a mezőgazdaságban és az építőiparban tovább nőtt, az iparban és a szolgáltatási szektorban valamelyest csökkent a hányaduk. A mikro-vállalkozások foglalkoztatáson belüli részesedése a gazdaság valamennyi fő szektorában emelkedett, ugyanakkor a kis- és közép-vállalkozásoké mérséklődött.

A kkv-k a vállalkozások hozzáadott értékének 45%-át adták 2019-ben. Az előző évihez képest a részesedés csak az építőiparban és a szolgáltatások közül az adminisztratív szolgáltatások esetében nőtt, ami a mikro-, a kis- és a közép-vállalkozások esetében egyaránt megmutatkozott. A többi gazdasági ágban jellemzően a közép-vállalkozások körében történt a legnagyobb mértékű arányvesztés.

2.6. ábra A kkv-k főtevékenység szerinti részesedése a foglalkoztatottak számából, 2019

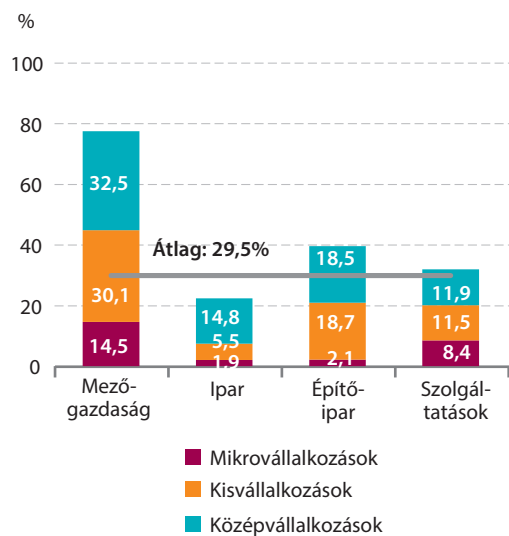

2.7. ábra A kkv-k főtevékenység szerinti részesedése a bruttó hozzáadott értékből, 2019

2019-ben a vállalkozások beruházásainak háromtizedét valósították meg a kis- és közepes vállalkozások, az egy évvel korábbihoz képest az iparban, a kereskedelemben és néhány nem anyagi jellegű szolgáltatás terén nőtt a részesedésük a fejlesztéseken belül. A beruházásokból való részesedés növekedése az iparban kizárólag a középvállalkozásoknak, a kereskedelemben pedig rajtuk kívül a kisvállalkozásoknak is köszönhető. A kkv-k részesedése az ingatlanügyletek, az építőipar, a mezőgazdaság és a szálláshelyszolgáltatás, vendéglátás beruházásait tekintve 2019-ben jelentősen csökkent.

2.8. ábra A kkv-k főtevékenység szerinti részesedése a beruházásokból, 2019

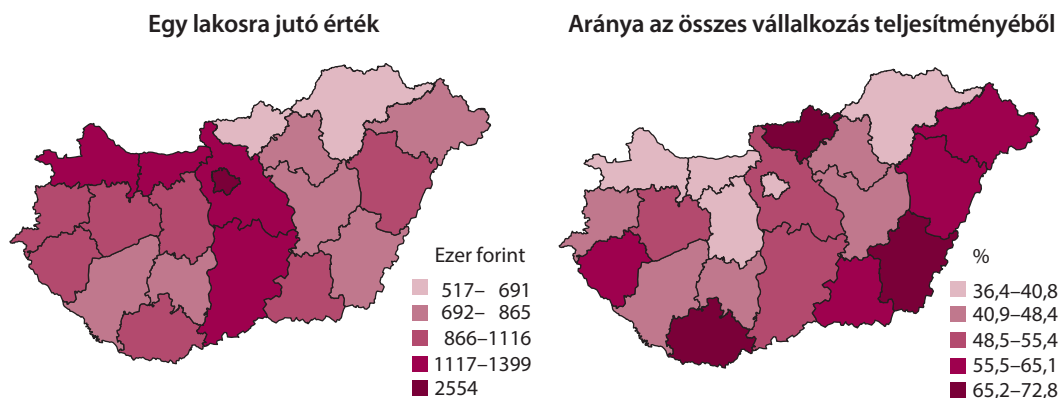
2019-ben az építőipar kivételével a kkv-k hozzáadott értékéből való részesedése kedvezőtlenebbül változott, mint foglalkoztatottaik aránya, így termelékeny-

ségük a korábbinál nagyobb mértékben maradt el a nagyvállalatokétól. Az építőiparban dolgozó kkv-k egy foglalkoztatottra jutó hozzáadott értéke a kismértékű javulás ellenére még mindig csak harmada, de a legkevésbé elmaradó mezőgazdaságban is csupán hattizede a nagyvállalatokénak.

A kis- és közepes vállalkozások speciális szegmense a jellemzően alacsony tőkével, magas tudásbázissal, új, innovatív ötletre létrehozott startupvállalkozások. A 2019-ben Magyarországon működő startupcégek alapítóinak több mint héttizede 45 évesnél fiatalabb volt, hattizedet meghaladó arányuk felsőfokú végzettséggel rendelkezett. A vállalkozások túlnyomó részét legfeljebb 3 fővel alapították, ennél nagyobb létszámmal csak a startupok 7,4%-a jött létre, akiknek 2019. évi átlagos árbevétele 20 millió forint körüli volt (az összes mikrovállalkozás átlaga 19 millió forint volt), ez az ötletelő, magvető fázisban lévők esetében 5, a növekedési és kései fázisban lévőknel pedig már 33 millió forintot tett ki.

A kkv-k területi elhelyezkedése továbbra is erősen koncentrált, 2019-ben több mint négytizedük fővárosi vagy Pest megyei székhellyel működött, és bruttó hozzáadott értékük felét is ők állították elő. Egy lakosra vetítve mintegy hétszeres különbség alakult ki a fővárosi és a másik szélsőértéket képviselő Nógrád megyei kkv-k kibocsátása között. Ugyanakkor a kkv-k szerepvállalása a vállalkozások összeteljesítményéből Nógrád megyében volt a legmagasabb, Fejér megye mellett meg Budapesten a legalacsonyabb.

2.9. ábra A kis- és közepes vállalkozások bruttó hozzáadott értéke megyénként, 2019

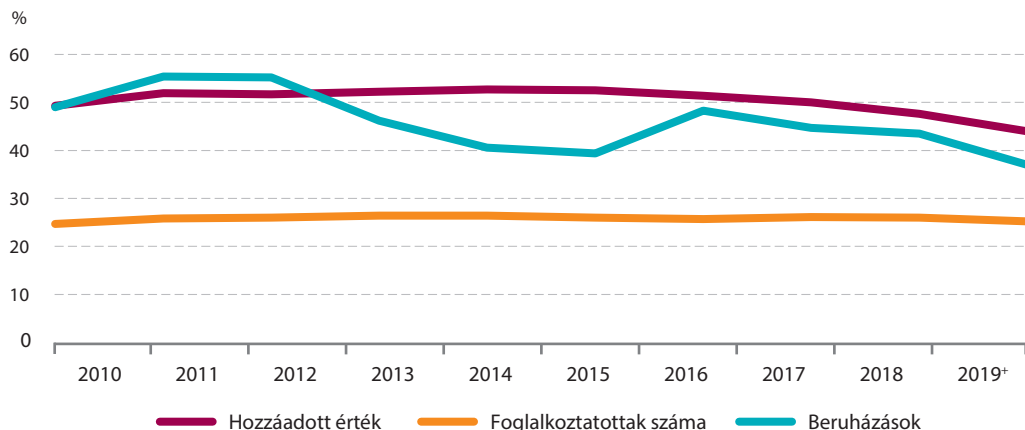

A külföldi irányítású leányvállalatok uniós átlaghoz képest kiemelkedő gazdasági súlya tovább mérséklődött

Az üzleti szektor vállalkozásai³⁾ közül 15,2 ezer szervezet külföldi irányítású leányvállalatként működött 2019-ben. Számuk 2015 óta szinte folyamatosan csökkent, öt év alatt 17%-kal, arányuk pedig 3,6%-ról 2,4%-ra mérséklődött. A teljesít-

ményből való részesedésük szintén alacsonyabb a korábnál, de még így is jelentős. 2019-ben a hozzáadott érték 44, a beruházások 37%-a tőlük származott, miközben a foglalkoztatottak 25%-ának biztosítottak munkalehetőséget.

2.10. ábra A külföldi irányítású vállalkozások részesedése az összes vállalkozás főbb gazdasági mutatóiból

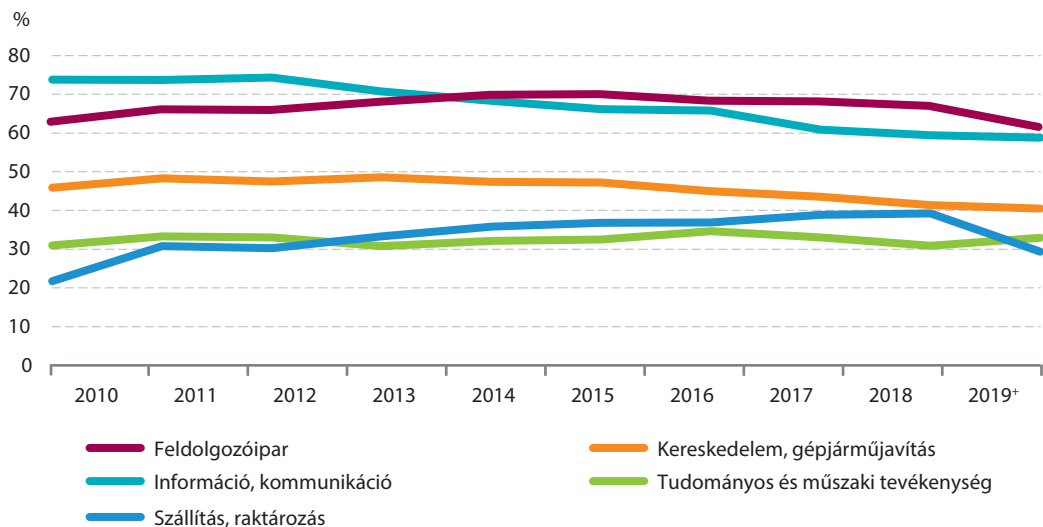

³⁾ A megfigyelés nem terjed ki a mezőgazdaságra, a pénzügyi szolgáltatásokra, a közigazgatásra, az oktatásra, az egészségügyre, a művészet, szórakoztatásra, valamint a számítógép, személyi, háztartási cikkek javítása kivételével az egyéb szolgáltatásokra.

Unió összehasonlításban **Magyarországon kiemelkedő a külföldi cégek szerepvállalása.** A legfrissebb, 2018. évi nemzetközi adatok szerint a hozzáadott értékből való részesedés csak Írországban, a beruházások esetében utóbbi mellett még Romániában volt magasabb, mint nálunk, de a foglalkoztatottak tekintetében is a tagországok rangsorának felső harmadába tartoztunk, noha a visegrádi országok körében nálunk volt a legalacsonyabb ráta.

A magyar gazdaságban a külföldi leányvállalatok hozzáadott értékből való részesedésének 2019. évi mérséklődéséhez leginkább a feldolgozóiparban bekövetkezett 5,6 százalékpontos csökkenés járult hozzá, de a 62%-os külföldi jelenlét továbbra is ebben az ágazatban a legmagasabb. A részesedés a megfigyelt gazdasági ágak többségében kisebb lett, a meghatározó területek közül csak a tudományos és műszaki tevékenységekben emelkedett.

2.11. ábra A külföldi irányítású leányvállalatok részesedése az adott gazdasági ág* vállalkozásainak hozzáadott értékéből

* A külföldi irányítású leányvállalatok hozzáadott értékében legnagyobb súlyt képviselő gazdasági ágazatokban.

A Magyarországon működő külföldi irányítású leányvállalatok teljesítménye továbbra is erősen koncentrált, hozzáadott értékük háromnegyede mindössze három gazdasági ágból, a feldolgozóiparból (48%), a kereskedelemből (17%), valamint

az információ és kommunikáció területről (9,8%) származott. Irányító ország szerint a német cégek dominanciája elérte a 30%-ot, mellettük az egyesült államokbeli (14%) és az osztrák (8,3%) cégek képviseltek jelentős részarányt.

TUDOMÁNY ÉS TECHNOLÓGIA

Az emberről, a társadalomról, a környezetről és a technológiáról gyűjtött tudományos ismeretanyag bővítése fontos eszköze az életminőség javításának, a versenyképesség és a gazdasági teljesítmény hosszú távú fenntarthatóságának, vala-

mint a technológiai színvonal emelkedésének. A hazai gazdaság szereplői a járványt megelőző években egyre aktívabb K+F-tevékenységet folytattak, aminek a pandémiát követő remélt gazdasági fejlődésben fontos szerepe lehet.

Egyre többen dolgoznak a kutató-fejlesztő helyeken

A kutató-fejlesztő helyek száma és a kutatással foglalkozók létszáma – többéves emelkedést követően – 2014 és 2016 között csökkent, majd 2017–2019-ben újra nőtt. 2019-ben Magyarországon több mint 3500 kutató-fejlesztő hely működött, mintegy 85 ezer kutatással foglalkozó személy⁴⁾ (ezen belül 58 ezer kutató) részvételével. A létszám legnagyobb hányadát (közel 71 ezer főt) az állományban foglalkoztatottak (belső létszám) adták. 2019-ben – a kutató-fejlesztő munkára fordított idő arányában – a

teljes munkaidejű dolgozókra átszámított állományi létszám közel 49 ezer fő volt, az egy évvel korábinál 6,7%-kal több, a 2005. évinek pedig bő kétszerese. Ezt a jelentős növekedést alapvetően a **vállalkozási kutató-fejlesztő helyek** létszámának dinamikus emelkedése okozta: a szektor **számított K+F-létszáma 14 év alatt több mint 4-szeresére nőtt**. A teljes munkaidejű dolgozókra átszámított állományi létszám 2019-ben nemzetgazdasági szinten már meghaladta az összes foglalkoztatott 1,0%-át.

A korábbi évekénél mérsékeltebb ütemben nőtt a K+F-ráfordítások összege

A kutatás-fejlesztési ráfordítások folyó áron számított összege 2016 előtt több mint két évtizeden keresztül folyamatosan emelkedett. A tendencia 2016-ban átmenetileg megtört, alapvetően az operatív programokból származó uniós források kiutalásának és azok felhasználásának időbeli eltolódása miatt. A 2017-es (alacsony bázishoz mért) több mint 20%-os emelkedést 2018-ban is

hasonló ütemű, dinamikus bővülés követte, 2019-ben azonban jelentősen lassult a ráfordítások (702 milliárd forint) növekedése: folyó áron 7,3%-kal haladta meg az egy évvel korábit. A GDP ennél nagyobb ütemben (szintén folyó áron számítva 9,6%-kal) bővült, ennek következtében a **ráfordítások GDP-hez viszonyított aránya (1,48%)** valamelyest elmaradt az előző évitől, de így is

⁴⁾ Módszertani változás miatt a K+F-tevékenységet végzők teljes létszáma az átlagos állományi létszámot és az állományba nem tartozók összes létszámát is magában foglalja. Az adatok időbeli összehasonlíthatósága érdekében elemzésünk a továbbiakban az állományban foglalkoztatottak számát vizsgálja.

ez a **második legmagasabb GDP-arányos érték 1991 óta.**

Az egyre aktívabb K+F-tevékenység mögött azonban **jelentős területi különbségek** húzódnak meg, amik **az elmúlt évtizedek során erőteljesen konzerválódtak. A felhasznált erőforrások növekedése elsősorban a fővároshoz köthető.** Budapest dominanciája az erre fordított pénzeszszegek tekintetében a leghangsúlyosabb: 2019-ben a területre bontható K+F-ráfor-

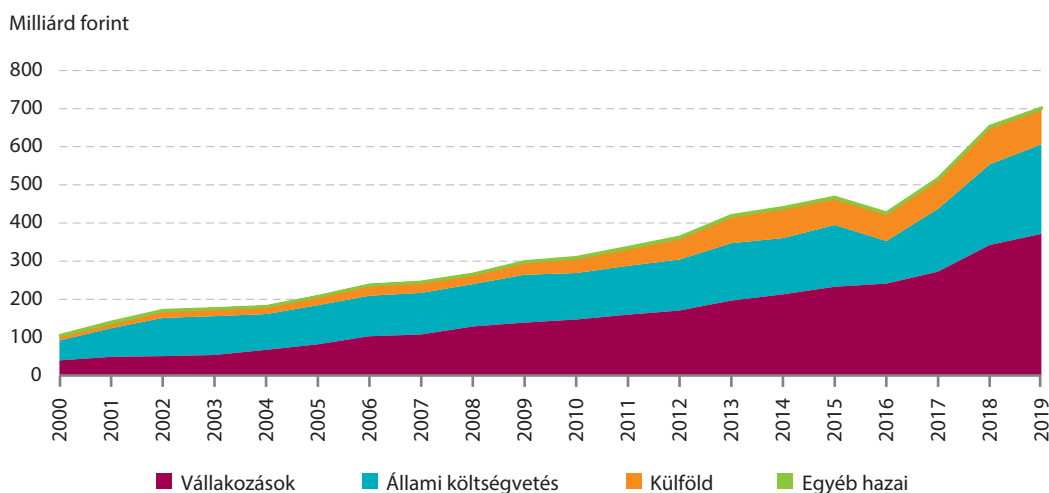
dítások több mint hattizedét itt használták fel. A fennmaradó rész is alapvetően az ország azon megyéiben koncentrálódik, ahol jelentősebb ipari bázissal rendelkező vállalokozási kutatóhelyek, illetve nagyobb egyetemek vannak. A ráfordítások GDP-hez viszonyított aránya így a fővárosin (2,42%) kívül mindössze Veszprém (2,39%), Csongrád-Csanád (2,18%) és Hajdú-Bihar (1,76%) megyében haladta meg 2019-ben az országos átlagot.

A K+F-ráfordítások több mint háromnegyedét vállalkozások használták fel

A kutatás-fejlesztés bővülését a szélesedő **pénzügyi források** is lehetővé tették. Ezzel párhuzamosan a források **szervezete alapvetően a 2000-es évek közepe óta a vállalokozói finanszírozás irányába toldott el**, az innen származó források aránya (48%) 2008-ban haladta meg első alkalom-

mal a korábban vezető államháztartásiakét (42%). 2019-ben az összes K+F-ráfordításnak 53%-át biztosították vállalkozások, az államháztartás (beleértve a felsőoktatást is) részesedése 33, a külföldi forrásoké 13, a nonprofit szervezetektől származóké pedig mindössze 0,5% volt.

2.12. ábra A kutatás-fejlesztési ráfordítások pénzügyi források szerint*

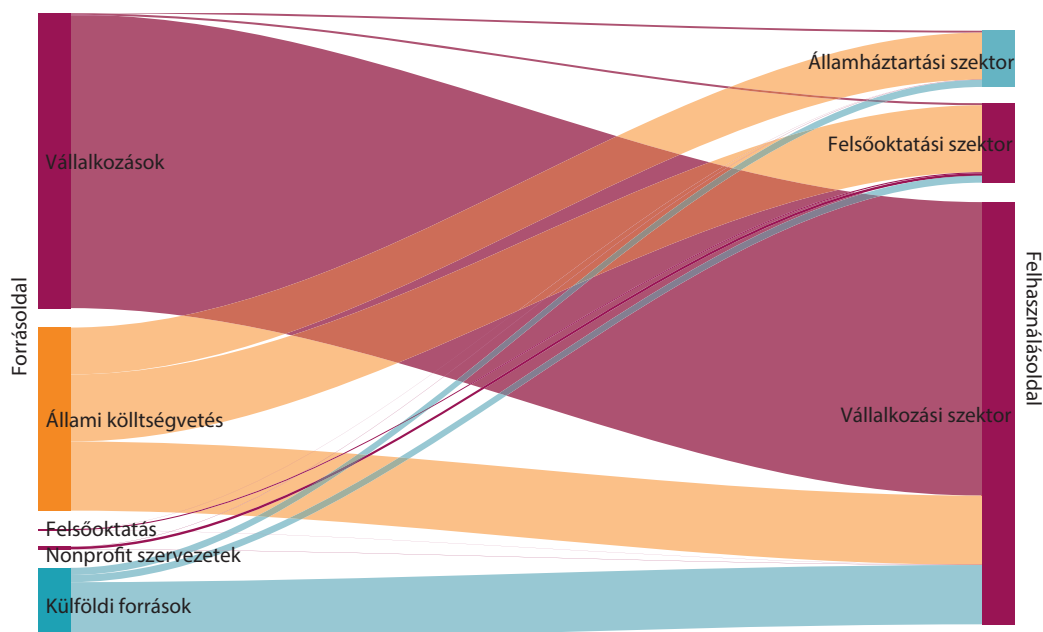

* Az állami költségvetési források tartalmazzák a felsőoktatásból érkező összegeket is. Az egyéb hazai források 2006-tól csak a nonprofit szervezetektől származó pénzeszközöket tartalmazzák.

A K+F-ráfordítások forrása és felhasználási helye között jelentős az átfedés, ennek következtében a vállalkozásoktól származó források növekedésével párhuzamosan **a versenyszféra kutató-fejlesztő helyein elköltött összegek is számottevően emelkedtek.** 2005-ben a nemzetgaz-

dasági szintű K+F-ráfordításoknak még kevesebb mint felét (43%-át) költötték el a vállalkozói szektorban, 2019-ben azonban már több mint háromnegyedét. Ezzel párhuzamosan a felsőoktatási, illetve államháztartási kutató-fejlesztő helyek részesedése 14, illetve 10 %-ra csökkent.

2.13. ábra A K+F-ráfordítások forrásai és felhasználása, 2019

A kutatás-fejlesztésben realizálódó pénzeszközök áramlásában tehát **forrás- és felhasználásoldalon egyaránt a vállalkozások dominálnak.** Nagyjából a 2000-es évek közepe óta ezek a kutató-fejlesztő helyek járultak hozzá leginkább a nemzetgazdasági K+F-ráfordítások bővüléséhez. A versenyszféra ráfordításai – az évről évre hullámzó államháztartási és felsőoktatási szektorával szemben – szinte a teljes időszakban dinamikusan emelkedtek. 2019-ben azonban – az államháztartási felhasználások mérséklődése (–1,3%) és

a felsőoktatás jelentősebb mértékű növekedése (20%) mellett – a vállalkozásoknál (6,6%) számottevően lassult a bővülés az egy évvel korábbi, magas bázishoz képest.

A megvalósult ráfordítások nagyobb hányadát a költségek (84%), kisebb részét a beruházások (16%) tették ki, utóbbiak a nemzetgazdasági beruházások 0,9%-át adták 2019-ben.

A vállalkozások elsősorban azokat a kutatásokat finanszírozzák, amelyekből a szervezetnek közvetlenül mérhető haszna keletkezik. 2019 folyamán a versenyszférában

a projektköltségek döntő hányadát, 78%-át kísérleti fejlesztésre fordították. Ezzel szemben a felsőoktatás és az államháztartás kutató-fejlesztő helyein a termeléshez jellemzően kevésbé kapcsolódó, alap- és alkalmazott kutatások részaránya magas, a

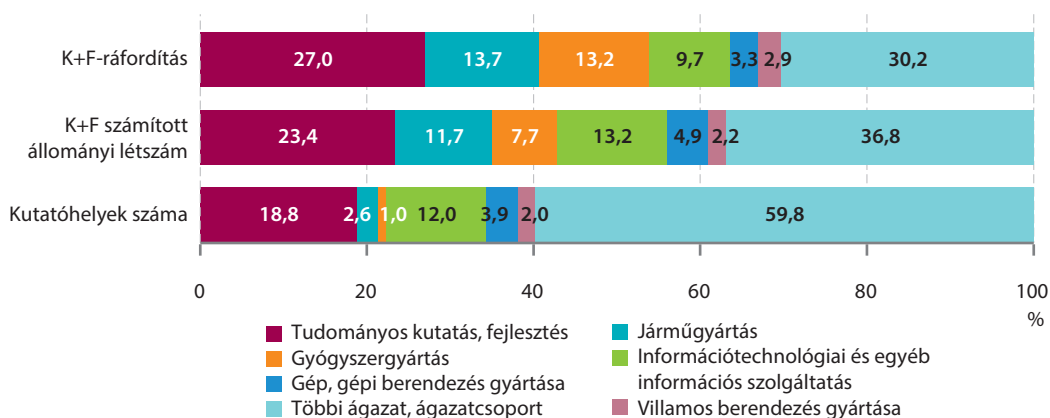
projektköltségek több mint kilenctizedét költötték ilyen jellegű kutatásokra. Összességében **a vállalati szerepvállalás erősödése azzal járt, hogy nemzetgazdasági szinten a kísérleti fejlesztés aránya 2005–2019 között 37%-ról 60%-ra emelkedett.**

A nagy létszámú, többségében külföldi tulajdonú vállalatok költik a legtöbbet K+F-re

A 2019. évi lassulás ellenére a korábbi évek dinamikus növekvő hozzájárulásával a vállalkozói szektor egyértelműen a nemzetgazdasági szintű kutatás-fejlesztés fő hajtóerejévé vált. Főtevékenységét tekintve a vállalati kutató-fejlesztő helyek közel egyharmada **a feldolgozóiparban** működött 2019-ben, a számított K+F állományi létszám 43, a ráfordítások 46%-a ide koncentrált. E nemzetgaz-

dasági ágon belül a **kutatás-fejlesztésre fordított összegek mintegy hattizede (közel fele-fele arányban) a gyógyszergyártásban és a járműiparban összpontosult.** Egy vállalati kutató-fejlesztő hely átlagosan 253 millió forintot költött K+F-re, ami éppen ebben a két feldolgozóipari ágazatban volt a legkiemelkedőbb, az átlagos mintegy 14-szerese, illetve 5-szöröse.

2.14. ábra A kutatás-fejlesztést végző vállalkozások főbb mutatóinak megoszlása a vállalkozás főtevékenysége szerint

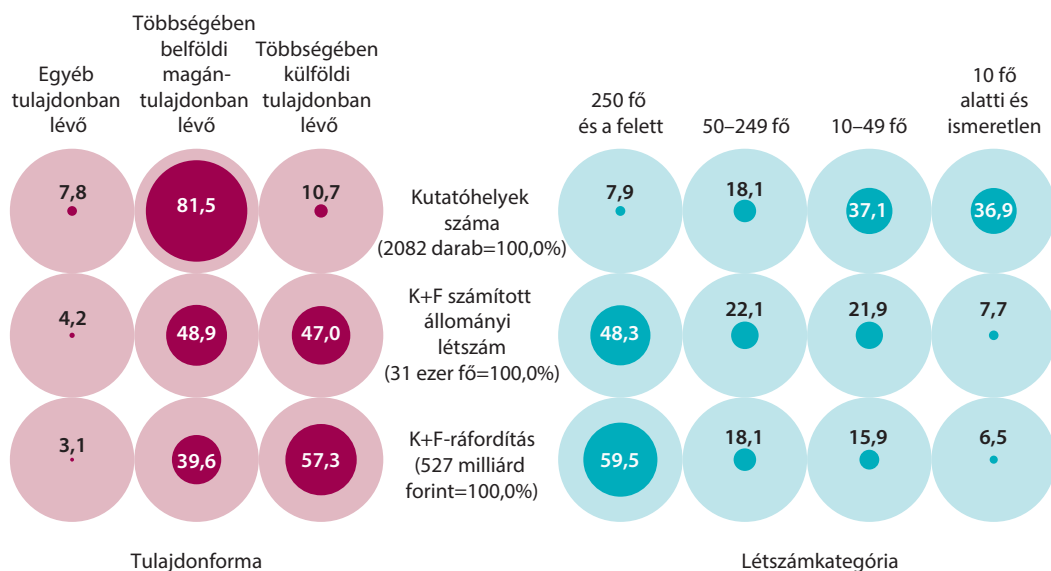
A kutatás-fejlesztésre fordított pénzeszközök legnagyobb része a nagyvállalatoknál jelent meg, amik ugyanakkor a szektorban

működő kutató-fejlesztő helyek számának csak a töredékét tették ki. E vállalati körön belül figyelemre méltó **az 500 fő és a feletti**

létszámúak dominanciája: a **szektor** szervezetszámának mindössze 5,4%-át adták, annak **ráfordításából** ugyanakkor **55%-kal részesedtek**. Tulajdonforma szerint a vál-

lalkozási kutató-fejlesztő helyek mintegy tizedét adó, többségében külföldi tulajdonú vállalkozások költötték a ráfordítások legjelentősebb hányadát kutatás-fejlesztésre.

2.15. ábra A kutatás-fejlesztést végző vállalkozások főbb mutatóinak megoszlása tulajdonforma és létszám-kategória szerint, 2019, %

Már nagyjából 32 ezer európai szabadalom volt érvényben hazánkban

A kutatás-fejlesztés eredményeként létrejött találmányok (termékre vagy eljárásra vonatkozó új műszaki megoldások) jogi oltalmát a szabadalom biztosítja, ami a versenytársakkal szemben előnyösebb pozícióba hozza tulajdonosát a termékek és a technológiák piacán, elősegítve ezzel a fejlesztésre fordított befektetések megtérülését. **Magyarországon 2019 végén csaknem 32 ezer szabadalom volt érvényben**, 11%-kal több az egy évvel ko-

rábban. A növekedést a szabadalmak döntő hányadát adó, hazánkban hatályosított európai szabadalmak számának 14%-os emelkedése idézte elő. Ennek oka, hogy a külföldi befektetők egyre intenzívebben érdeklődnek a nyitott magyar gazdaság és a hazai piac iránt, fokozva az igényt az európai szabadalmak magyarországi hatályosítására. Nagy szerepet játszanak ebben a Magyarországra telepített növekvő gyártási és K+F-kapacitások.⁵⁾

⁵⁾ Forrás: Tények és adatok. Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala, 2019.

Hazánk a GDP-arányos K+F-ráfordítások uniós rangsorának középmezőnyében található

Az Európa 2020 stratégia egyik fontos célkitűzése, hogy 2020-ra uniós szinten a K+F-ráfordítások elérjék a GDP 3%-át. **Magyarország** ugyanakkor a Nemzeti Kutatás-fejlesztési és Innovációs Stratégiában ennél alacsonyabb, 1,8%-os GDP-arányos célt tűzött ki. 2019-ben – mindössze egy évnnyire a célkitűzés évétől – az uniós és a hazai céltól egyaránt elmaradtunk.

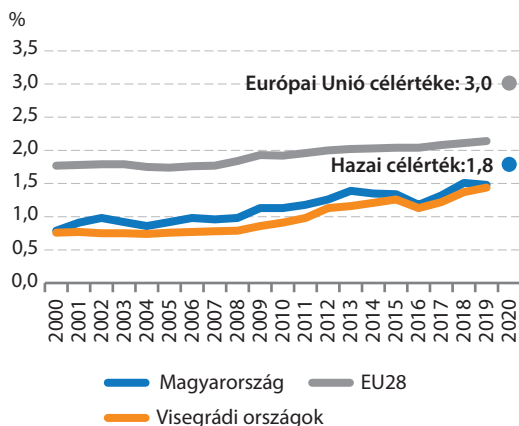
2019-ben az előző évihez képest a tagállamok többségében nőtt a **K+F-ráfordítások**

GDP-hez viszonyított aránya, hazánkban azonban az egy évvel korábbi kiemelkedő értéktől kissé elmaradt. Az EU 28 tagállamában⁶⁾ átlagosan a GDP 2,14%-át⁷⁾ fordították kutatás-fejlesztésre 2019-ben. Magyarország az **1,48%-os arányával a tagországok rangsorában a 13. helyet foglalta el**, szemben a 2005. évi 16. hellyel. A legmagasabb (2,79–3,40%-os) arányokkal továbbra is a skandináv tagországok, valamint Ausztria, Németország és Belgium rendelkezett. A visegrádi országok közül csak Csehország (1,94%-kal a 10. helyen) előzte meg hazánkat, ugyanakkor Lengyelország (1,32%) három, Szlovákia (0,83%) pedig tíz hellyel hátrébb szerepelt a rangsorban.

UNIÓS VISZONYLATBAN MÉRSÉKELT INNOVÁTORNAK SZÁMÍTUNK⁸⁾

Az országok innovációs teljesítménye alapján felállított 2019. évi uniós rangsor⁹⁾ első öt helyezettje (az északi tagállamok, Hollandia és Luxemburg) a vezető innovátorok csoportjába tartozik. Hazánk a 2012. évi 20. pozíciót követően a 2019-es rangsorban 22. volt. Ezzel a ranglista 13–25. helyén lévő államok által alkotott mérsékelt innovátorok csoportjába tartoztunk, akik az uniós átlag 50 és 95%-a között teljesítettek. V4-es versenytársaink közül a 16. helyen szereplő Csehország pozíciója a legelőkelőbb, 21. helyezésével Szlovákia hozzánk hasonló eredményt ért el, Lengyelország pedig mögöttünk, a 24. helyen szerepelt.

2.16. ábra K+F-ráfordítások a bruttó hazai termék (GDP) százalékában*

* Az Egyesült Királyság az Európa 2020 stratégia megalkotásakor és 2019-ben egyaránt az Európai Unió tagja volt, ezért az EU28 átlagát ábráztoltuk.

Forrás: Eurostat.

⁶⁾ Mivel az Egyesült Királyság az Európa 2020 stratégia megalkotásakor és 2019-ben egyaránt az Európai Unió tagja volt, elemzésünk az EU28 viszonylatában mutatja be hazánk uniós belüli helyzetét.

⁷⁾ Az EU27-tagállamokban átlagosan 2,20%-át.

⁸⁾ Forrás: European Innovation Scoreboard, 2020 – Main report.

⁹⁾ Az Európai Bizottság fent hivatkozott elemzésében alapvetően csak az aktuális 27 tagállamra (Egyesült Királyság nélkül) publikálta rangsorát.

DIGITÁLIS GAZDASÁG

Az infokommunikációs technológiák állandó fejlődése folyamatosan alakítja gazdasági és társadalmi környezetünket. A digitalizáció lehetőségeinek felismerése és eredményes alkalmazása a

gazdaság valamennyi szintjén és ágában hangsúlyos folyamat, a versenyképesség megőrzésének nélkülözhetetlen feltétele, amit 2020-ban a Covid19-járvány felerősített.

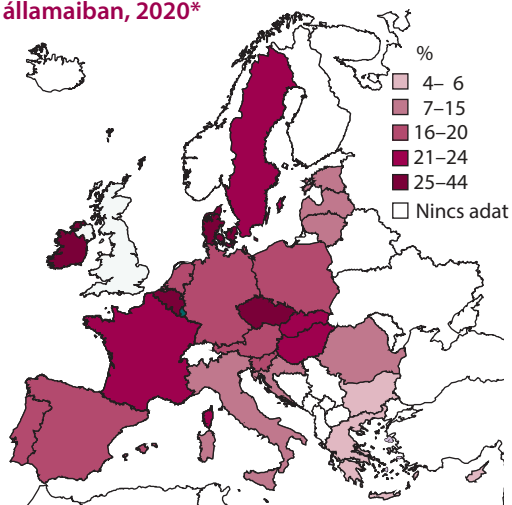
Az e-kereskedelem koncentráltabb nálunk, mint az unióban

Napjainkban szinte elengedhetetlen egy vállalkozás mindennapi működéséhez az internetkapcsolat és a virtuális jelenlét. **2020-ban a hazai vállalkozások 63%-a rendelkezett saját honlappal, 6,7 százalékponttal több a 2010. évihez képest, ez az arány viszont elmarad az uniós átlagtól (77%).** A vállalkozások honlapjain elérhető információk és lehetőségek körét befolyásolják a cég által értékesített termékek vagy szolgáltatások jellemzői. 2020-ban a honlappal rendelkező hazai vállalkozások 81%-a nyújtott termékeivel és szolgáltatásaival kapcsolatos információt a weboldalán, és 28%-uk tette lehetővé, hogy a honlapján meg is lehessen vásárolni azokat. (Uniós szinten a céges weboldalak 79, illetve 27%-a biztosította ezeket a lehetőségeket.)

A 2020-as felmérés szerint¹⁰⁾ a hazai vállalkozások 14%-ánál származott az árbevétel legalább 1%-a elektronikus értékesítésből, és a **hazai cégek összes árbevételének 23%-a keletkezett elektronikus kereskedelem révén.** Mindkét mutató magasabb – 6, illetve 7 százalékponttal –, mint 2010-ben. Uniós szinten kevésbé koncentrált az e-kereskedelem, mint nálunk: az elektronikus értékesítés aránya a vállalkozások nagyobb részénél (18%-ánál) volt magasabb 1%-nál,

viszont az összes árbevételnek a hazaihoz képest kisebb része, 20%-a származott belőle. A visegrádi országok közül Csehországban az összes árbevétel hazánkénál nagyobb hányada, 30%-a keletkezett elektronikus kereskedelem révén, miközben Szlovákiában és Lengyelországban 21, illetve 17%.

2.17. ábra **Az e-kereskedelem részesedése a vállalkozások árbevételéből az EU tagállamaiban, 2020***

* A legalább 10 főt foglalkoztató vállalkozások körében a pénzügyi szervezetek nélkül. Finnországra nem állt rendelkezésre adat. Az adatok a 2020. évi felmérésből származnak, de 2019-re vonatkoznak.

¹⁰⁾ Az adatok a 2020. évi felmérésből származnak, de 2019-re vonatkoznak.

Az e-kereskedelem szerepe hangsúlyosabb a nagyvállalatok körében. Esetükben az árbevétel 36%-a keletkezett elektronikus értékesítés révén, ezen belül döntően elektronikus adatszerén¹¹⁾ keresztül zajlott a forgalom. A 10–249 foglalkoztatottal rendelkező vállalkozásoknál az összes értékesítés 9%-a származott e-kereskedelemből, ez

egyenlően oszlott meg a webes értékesítés és az elektronikus adatszere között. Bár az interneten történő értékesítés összességében még mindig kisebb súlyt képvisel a vállalkozások forgalmán belül, a lakosság egyre szélesebb rétege vásárol rendszeresen a világhálón, amit a kiskereskedelmi forgalmi adatok is alátámasztanak.

11%-kal nőtt az IKT-szektorban működő vállalkozások száma

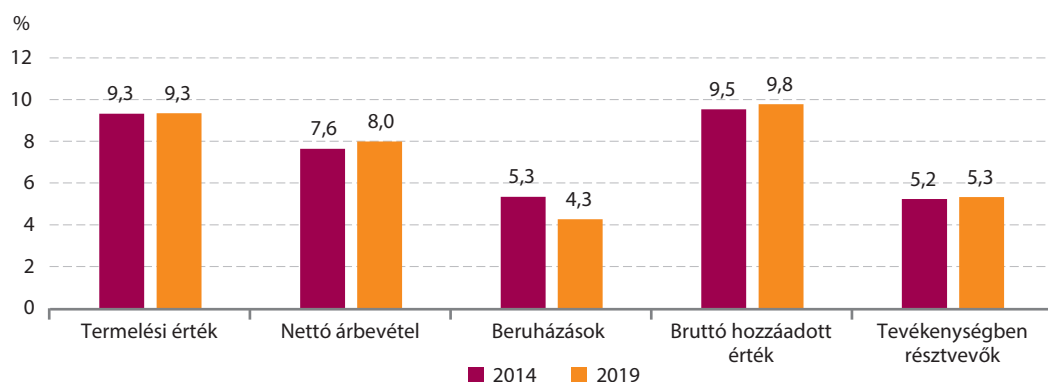
Az infokommunikációs szektor egyre hangsúlyosabb szerepet tölt be a nemzetgazdaságban. Magában foglalja az elektronikai ipar jelentős részét, az információtechnológiai, híradástechnikai eszközök nagykereskedelmét, a szoftverkiadást, a távközlést, az információtechnológiai szolgáltatást, valamint az adatfeldolgozó, webhosting-, világhálóportál-szolgáltatást.

2019-ben az IKT-szektorban 41 ezer vállalkozás működött, 11%-kal több, mint egy évvel korábban. E szervezetek tevékenységében a teljes nemzetgazdaság átlagos

állományi létszámának 5,3%-a, 175 ezer fő vett részt. Számuk egy év alatt a vállalkozások számánál kevésbé, 3,8%-kal nőtt, így a szektorban működő vállalkozások létszám alapján vett átlagos mérete tovább csökkent.

2019-ben az IKT-szektor részesedése a nemzetgazdaság vállalkozásai által előállított bruttó hozzáadott értékből 9,8% volt. Az infokommunikációs területen történt beruházások értékének évek óta tartó növekedése megtorpant, az IKT-szektor beruházásainak aránya az összes vállalkozásén belül 4,3%-ra mérséklődött.

2.18. ábra Az IKT-szektor részesedése a vállalkozások egyes gazdasági mutatóiból

¹¹⁾ Elektronikus adatszere (EDI): üzleti dokumentumok, például megrendelések és számlák számítógépes továbbítására szolgáló szabvány-csomag. A továbbítás zárt számítógépes hálózaton vagy interneten keresztül valósulhat meg. Az elektronikus adatszere célja a papírmunka csökkentése és a válaszidő rövidítése.

TERMELŐI ÉS KIBOCSÁTÁSI ÁRAK

2020 folyamán a vállalkozásokat magasabb működési költségek jellemezték. Az ágazati specialitások mellett a termelői és

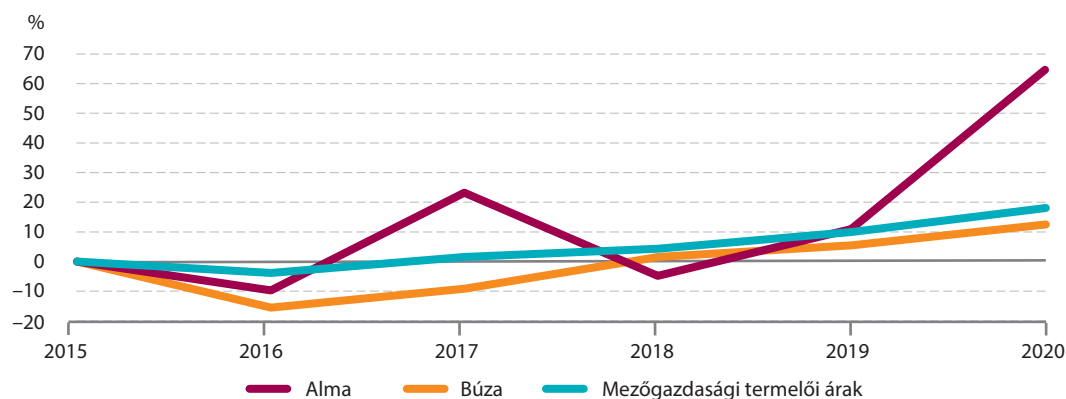
a kibocsátási árak emelkedésében a keresetek növekedése és a forint árfolyamgyengülése egyaránt szerepet játszott.

Több mint harmadával drágultak a gyümölcsök

A 2017 óta emelkedő **mezőgazdasági termelői árak 2020-ban 7,4%-kal voltak magasabbak az előző és 41%-kal a 2010. évinél.** A növényi és kertészeti termékek ára erőteljesebben (11%) nőtt, mint az állatok és állati termékeké (1,2%). Előbbi növekedését egyes gabonafélék árának dinamikus emelkedése okozta, ami mögött az élénk nemzetközi kereslet és annak hatására a felvásárlási ár jelentős növekedése áll. A kukorica ára 12%-kal nőtt, a búzáé pedig 6,6%-os emelkedés után 5 éves csúcsra ért. Az olajnövények közül a napraforgó ára ötödé-

vel nőtt. A legnagyobb mértékben (37%-kal) a gyümölcsök drágultak, a meggy kivételével valamennyinek magasabb lett az ára, ami egyes fajoknál (alma, őszibarack, szamóca, szilva) az előző évnek megközelítőleg másfélszerese volt. Ebben a tavaszi fagyok és a nyugat-európai többletkereslet játszottak meghatározó szerepet. Egyes zöldségfélék ára jelentősen nőtt (zöldborsó 17, uborka 14%), másoké csökkent (sárgarépa 19, vöröshagyma 15%). A burgonya ára a 2019. évi 33%-os emelkedést követően 12%-kal alacsonyabb lett.

2.19. ábra A búza és az alma termelői árának változása (2015-höz képest)

Az élő állatok ára alig változott (-0,3%). A vágómarha ára 3,6%-kal emelkedett, a vágóbaromfié 1,1, a vágósertésé 1,0%-kal

mérséklődött. A vágósertés ára 2019 tavaszától egy éven át meredeken emelkedett, majd a 2020. márciusi csúcs (542 fo-

rint) után vélhetően az egész Európában kialakult értékesítési problémák (a vendéglátóipari kereslet kiesése és a német vágósértésekre érvényes kínai importtilalom) nyomán az év végéig csökkent. A decemberi, 357 forintos egységár az egy évvel korábbinál 34%-kal volt alacsonyabb.

A **mezőgazdasági termelés ráfordítási árai 2020-ban 1,0%-kal magasabbak voltak** a 2019. évinél. A műtrágyaárak 8,7%-os csökkenésében az alapanyagukul szolgáló földgáz- és kőolajárak 2019 végéhez mért

I. félévi visszaesése játszott szerepet. A 2019 végére jellemző alacsony takarmányárak 2020 elejétől kezdődő emelkedése az utolsó negyedévben az egyszerű takarmányok esetében felgyorsult, 9,9% volt az előző negyedévihez képest. Az állatgyógyászati termékek áremelkedése az előző évihez (5,9%) hasonlóan dinamikus (6,2%) volt.

A termelőiár-index és a ráfordításiár-index hányadosaként számított **agrárrolló értéke 106,3%** volt, az előző évi 101,4%-hoz képest kinyílt.

Az ipari terméket előállító cégek drágábban termeltek

Magyarországon az ipari termelői árak emelkedését 2014–2016 között egy csökkenő periódus szakította meg, amit jórészt az energiahordozók globális áresése és az energiaipart érintő hazai hatósági árszabályozás okozott. 2017 óta azonban évről évre drágulnak **az ipari termékek, 2020-ban átlagosan 4,2%-kal kerültek többre, mint egy évvel korábban.**

Ezzel szemben az Európai Unió (EU27_2020) legtöbb tagállamában 2020-ban mérséklődtek az árak. Ebben fontos szerepet játszott az energiahordozók világpiaci árának visszaesése, mivel a járvány megfékezésére hozott korlátozások az energiaigényt is jelentősen visszafogták. (Az Európában irányadó Brent típusú kőolaj 2020. évi átlagára 35%-kal alacsonyabb volt, mint 2019-ben.) Ennek hatása a hazai termelői árakban azért érződhetett kisebb mértékben, mert közben a forint számottevően gyengült a főbb devizákkal szemben, a munkaerőköltség pedig a jelentős bérkirámlásnak köszön-

hetően továbbra is nálunk emelkedett az unión belül az egyik legjelentősebben.

A belföldre értékesített ipari termékek 2020-ban átlagosan 0,9, az exportáltak 6,0%-kal kerültek többre, mint 2019-ben. A jelentős eltérésben nagy szerepe volt annak, hogy a kivitelben jóval kisebb az energiatermelő ágazatok súlya, a forint gyengülésének viszont árfelhajtó hatása volt. Az energiatermelő ágazatokban összességében 4,6%-kal csökkentek az árak. A továbbfelhasználásra termelő, a beruházási javakat és a fogyasztási cikket gyártó ágazatokat továbbra is drágulás jellemezte.

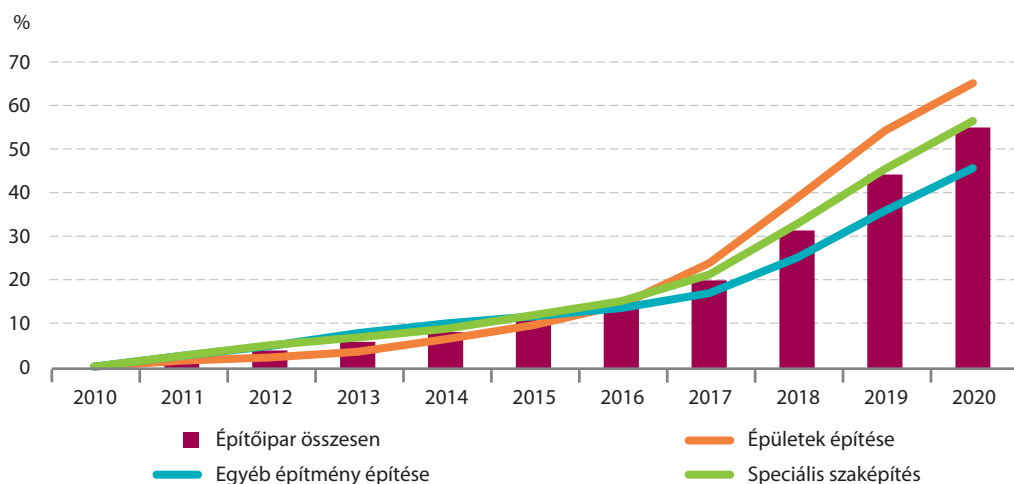
A legnagyobb súlyú feldolgozóipari területek közül az alapvetően exportra termelő járműgyártásban 8,2, az – ugyancsak exportorientált – elektronikai iparban 3,8%-kal emelkedtek a termelői árak, miközben a nagyobb részt belföldön értékesítő élelmiszeripar termékei átlagosan 6,9%-kal drágultak az előző évihez képest. Az élelmiszeriparon belül a húsiparban – részben az afrikaisertépesztis-járvány miatt – 7,1%-kal nőttek az árak.

2020-ban még mérséklődött az építőipari árak emelkedése

Az **építőipari termelői árak** emelkedésének 2017-ben kezdődött és a 2018–2019-ben már 10%-ot megközelítő mértékű növekedése 2020-ban valamelyest mérséklődött. Ekkor egy év alatt 7,4%-os drágulás következett be, amiben a költségek emelkedése továbbra is jelentős szerepet játszott. A bérköltséget az épí-

tőiparban dolgozók átlagkeresetének – a korábbi évhez hasonlóan – a nemzetgazdasági átlagot meghaladó mértékű, 11%-os emelkedése határozta meg. Ugyanekkor az építőanyagok nagy részét előállító nemfém ásványi termék gyártásának belső értékesítési árai is tovább nőttek (6,3%-kal).

2.20. ábra Az építőipari árak ágazonkénti változása 2010-hez képest

Az **építőipari ágazatok** közül 2014 és 2019 között a termelői árak minden évben az épületek építésében nőttek a legnagyobb mértékben, 2020-ban viszont a speciális szaképítés drágult leginkább. Ugyanakkor a tíz évvel korábbi árszinthez képest az épületépítés árainak 65%-os emelkedése jóval átlag feletti, az egyéb építmények építését 20, a speciális szaképítését 8,7 százalékponttal haladta meg.

A drágulás a megfigyelt építményalcsoportok közül a hivatali, valamint a nagy-

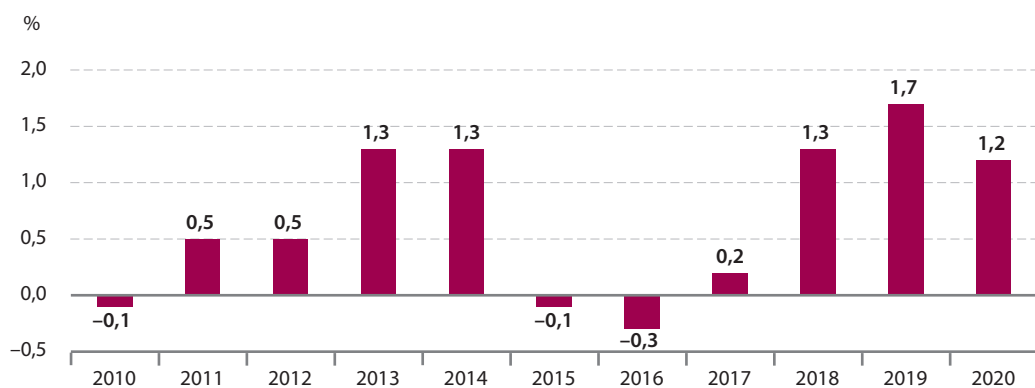
és kiskereskedelmi épületeknél volt a legértelmezesebb, 2020-ban egyaránt 8,2%-os az egy évvel korábbihoz képest. A **lakóépületek** esetében az egy lakásos épületek építése 7,2, a két és annál több lakásosoké pedig 7,1%-kal került többre, mint 2019-ben. A tíz évvel korábbihoz képest előbbi kategóriában 62, utóbbiban 61%-kal nőttek az árak. A megfigyelt egyéb építményeknél 2010-hez képest leginkább az útépítés drágult (52%-kal).

Lassult a szolgáltatások áremelkedése

A **szolgáltatási kibocsátási árak**¹²⁾ hazánkban az utóbbi évtizedben hullámzóan alakultak: 2011–2014 között mérsékelt ütemben nőttek, a következő két évben kismértékben csökkentek. 2017 óta ismét emelkedő a tendencia, ugyanakkor a drágulás az árutermelő ágazatokénál jóval visszafogottabb volt. A megfigyelt szolgáltatási tevékenységek

2020-ban az egy évvel korábbinál átlagosan 1,2%-kal kerültek többbe, az áremelkedés üteme lassult a megelőző két évhez képest. A szolgáltatások árának **alakulását a közúti áruszállítás és az információtechnológiai szolgáltatások drágulása, valamint a távközlési díjak csökkenése befolyásolta leginkább** (+0,8, +0,5, illetve -0,7 százalékpont).

2.21. ábra A szolgáltatási kibocsátási árak változása (az előző évhez képest)

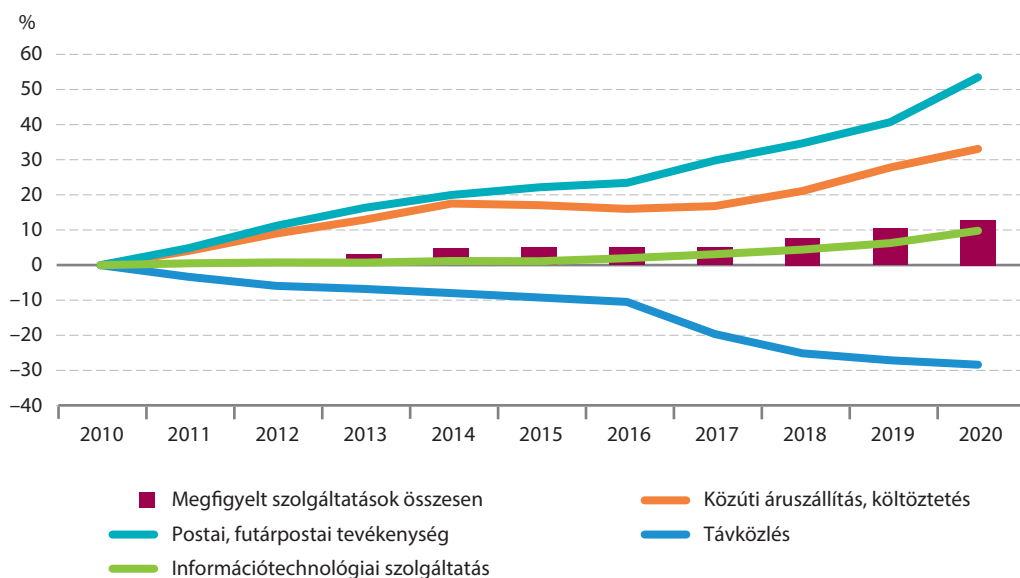
A **szolgáltatások többsége drágult 2020-ban**, leginkább, 9,0%-kal a postai, futárpostai tevékenység, elsősorban a több lépcsőben megemelt postai levél- és csomagfeladási díjszabások miatt. Az egyik legfontosabb költségtevényt jelentő gázolaj 6,5%-os¹³⁾ ár-csökkenése ellenére a közúti áruszállításért 4,2%-kal többet kellett fizetni. Az ágazat

díjainak emelkedését a megváltozott piaci környezet okozta, ami alapvetően a közúti áruszállítás egyes feltételeire vonatkozó, szigorodó uniós szabályozás következménye. A távközlés árai ugyanakkor 5,7%-kal tovább csökkentek, összefüggésben a nagykereskedelmi roamingdíjak uniós szintű mérséklésével és a piaci verseny fokozódásával.

¹²⁾ A megfigyelt szolgáltatási területeken a teljes ügyfélkörnek nyújtott szolgáltatások esetében.

¹³⁾ A gázolaj literenkénti éves fogyasztói átlagára alapján számítva.

2.22. ábra A szolgáltatási kibocsátási árak változása néhány szolgáltatási területen (2010-hez képest)

A megfigyelt szolgáltatásokat a 2010. évinél átlagosan 13%-kal drágábban nyújtották. Tíz év alatt leginkább a postai, futárpostai (54%) és a biztonsági, nyomozói tevékenység (42%), valamint a közúti áruszállítás (33%) drágult. Jelentős hatást gyakorolt az árakra a több alkalommal

megemelt minimálbér, a forint árfolyamváltozása és az üzemanyagárak alakulása. Az általánostól eltérő tendenciát követtek a távközlési díjak, amelyek 28%-kal elmaradtak a tíz évvel korábbtól, esetükben elsősorban piaci, technikai, illetve uniós szintű jogszabályi változások hatása érvényesült.

3

Ágazati körkép

Turizmus, vendéglátás

→ 2020 folyamán a járványügyi szigorító intézkedések jelentősen megingatták az ágazatot. A külföldi állampolgárok magyarországi, valamint a magyarok külföldi látogatásai csaknem felére csökkentek 2019-hez képest. A hazai kereskedelmi szálláshelyek szolgáltatásait 58%-kal kevesebb vendég vette igénybe, mint egy évvel korábban, a vendégéjszakák száma, illetve az ezekhez kapcsolódó bevételek is hasonló mértékben (57, illetve 58%-kal) csökkentek. A vendéglátóhelyek eladási forgalmának volumene csaknem egyharmadával maradt el a 2019. évitől.

Ipar

→ A járvány megtörte az ipar hét éven át tartó bővülését, a termelés volumene 2020-ban 6,1%-kal elmaradt az előző évi magas bázistól. A visszaesést alapvetően az okozta, hogy tavasszal – a vírus terjedésének megakadályozása érdekében – több gyárban leállították, vagy jelentősen visszafogták a termelést. Az óvintézkedések feloldását követően az ipar teljesítménye viszonylag gyorsan helyreállt. A legtöbb ágazat 2020. évi kibocsátása így is elmaradt az egy évvel korábbitól, a járműgyártásban volt az egyik legnagyobb a visszaesés.

Szállítás, raktározás

→ 2020-ban az árutonna-kilométerben kifejezett áruszállítási teljesítmény 11%-kal elmaradt az előző évitől, a csökkenésben a nemzetközi közúti szállításnak volt a legnagyobb szerepe. A helyközi személyszállítás utaskilométerben mért teljesítménye 48%-kal visszaesett, ami legnagyobbbrészt a 78%-kal zuhanó légi közlekedésnek tulajdonítható. A helyi közösségi közlekedési szolgáltatásokat igénybe vevők száma harmadával csökkent az év során. Az első alkalommal forgalomba helyezett személygépkocsik száma 18%-kal elmaradt a 2019. évitől.

Építőipar

→ Az építőipar bővülése 2020-ban megtört, a termelés volumene az uniós átlagot meghaladó mértékben, 9,1%-kal elmaradt az egy évvel korábbi magas bázistól. A csökkenést nagyjából az egyéb építmények 13%-os termelékiesése okozta, az épületek építése 5,7%-kal mérséklődött. Az év végi rendelésállomány volumene – az épületek építésére irányuló megállapodások dinamikus bővülésével – 7,8%-kal meghaladta a 2019. decemberit.

Ingyatlanpiac

- 2020-ban közel négyszer annyi lakás épült, mint a 2013. évi mélypont idején, 2019-hez képest pedig 34%-kal több. Az építési engedélyek és bejelentések alapján építendő lakások száma alacsonyabb volt a használatba vettekénél. 2019-ben megtorpant a lakáspiaci forgalom 2014–2018-ban tapasztalt jelentős bővülése, 2020-ban pedig a forgalom 13%-kal elmaradt az előző évitől. A használt és az új lakások ára összességében tovább emelkedett, miközben 2020 decemberében a lakbérek 11%-kal voltak alacsonyabbak az előző év azonos időszakihoz képest.

Kiskereskedelem

- A kiskereskedelmi forgalom volumene 2020-ban 0,4%-kal elmaradt az előző évitől, ebben a járványnak számottevő szerepe volt. Ezen belül az élelmiszer- és élelmiszer jellegű vegyes üzletek értékesítési volumene 3,0%-kal nagyobb, miközben a nem élelmiszer jellegű üzleteké 0,8, az üzemanyag-töltőállomásoké 9,7%-kal kisebb volt az egy évvel korábinál. A kiskereskedelmi üzletek száma 2013 óta folyamatosan csökken, 2020 végén csaknem 3700-zal kevesebb bolt várta a vásárlókat, mint egy évvel korábban.

Mezőgazdaság

- 2020-ban a mezőgazdasági kibocsátás volumene 2,2%-kal mérséklődött 2019-hez képest. Az 5,0 millió tonnás búzatermés 6,8%-kal kevesebb volt az egy évvel korábinál. Árpából és kukoricából az előző évinél több termett, az olajos magvúak (napraforgó, repce) terméseredménye területük növekedése ellenére csökkent. 2020. december 1-jén szarvasmarhából, sertésből és tyúkból többet, juhból kevesebbet tartottak, mint az előző év azonos időpontjában.

Távközlés, Internet

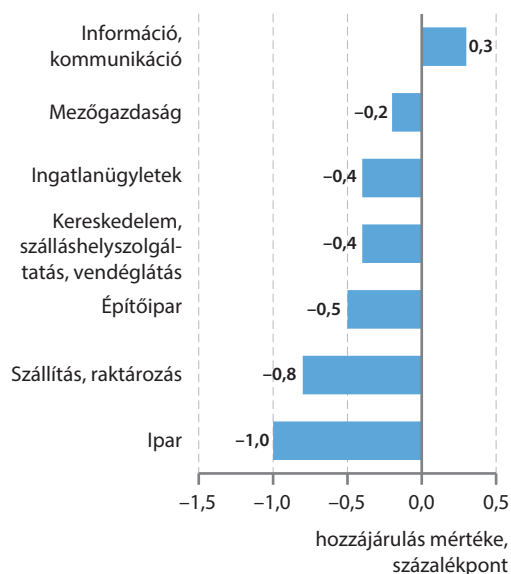
- Az infokommunikáció teljesítménye a járvány ellenére 2020-ban is növekedett. Mind a mobil-, mind a vezetékes hálózathoz indított hívások átlagos időtartama lényegesen meghaladta a korábbi évekre jellemzőt. A mobil-adatforgalom 59%-kal nőtt 2019-hez képest. Az értékek alakulásában szerepet játszottak a Covid19-járvány miatt megváltozott kapcsolattartási szokások. Az internet-előfizetések száma 1,6, az ebből származó árbevétel 8,2%-kal nőtt. Az év végén 3,7 millió televízió-előfizetést tartottak nyilván, 0,5%-kal többet, mint egy évvel korábban.

A 2020 márciusában a hazánkba is begyűrözött koronavírus-járvány jelentősen kihatott a gazdasági életre. A járvány és a megfékezésére bevezetett korlátozó intézkedések a gazdasági szereplőket gyors reakcióra kényszerítették, a megváltozott piaci helyzet a működési környezet átalakítását vonta maga után.

A járvány hatásai igen eltérően érintették az egyes gazdasági területeket. Az ágazatok nagyobb részét 2020 folyamán összességében kedvezőtlen folyamatok jellemezték, amelyek akár egy többéves növekedési periódust zártak le. A járvány miatti intézkedések következtében a nemzetgazdaságot egy hirtelen, sokszzerű visszaesés érte, egyes ágazatokat pedig lényegében hibernáltak a korlátozások. Az egyik legnagyobb teljesítménykiesést a turizmus szenvedte el, ugyanakkor például az infokommunikáció területén nőtt a hozzáadott érték volumene. Az ágazati körképünket a leginkább érintett gazdasági területtel kezdjük, és a GDP vo-

lumenváltozásához való hozzájárulás alapján mutatjuk be a többi vizsgált ágazatot.

3.1. ábra **Néhány gazdasági terület szerepe a GDP 5,0%-os volumencsökkenésében, 2020**

TURIZMUS, VENDÉGLÁTÁS

A Covid19-járvány gazdaságba tova gyűrűző hatását 2020-ban valamennyi ágazat megsínylette, közülük is a turizmus és vendéglátás az egyik legnagyobb vesztes. A világszerte embertömegeket megmozgató gazdasági ág a határok lezárásával a külföldi, az emberek mozgásának korlátozásával a belföldi piacait is elvesztette.

2020-ban a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás gazdasági ág teljesítményértéke (571 milliárd forint) a **bruttó hozzáadott értékéből 1,4%-kal részesedett**, volumene egy év alatt csaknem egyharmadával esett vissza. A turizmus közvetlenül és közve-

tetten több gazdasági ág teljesítményére is kihat, 2018-ban a kapcsolódó ágazatokkal együtt – a multiplikátorhatást is figyelembe véve – gazdasági részesedése 10% feletti volt.

A 2020-as adatok már egyértelműen mutatták a járvány okozta veszteségek hatásait. A szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás ágban megvalósult **beruházások teljesítménye** 2020-ban (folyó áron 117 milliárd forint) 16%-kal **alatta maradt a 2019. évi volumennek**, ugyanis a szálláshelyek többnyire fejlesztések helyett a túlélésre koncentráltak.

2020-ban a **szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás területén 177 ezer főt foglalkoztattak**, a nemzetgazdaságban dolgozók 3,8%-át. A vészhelyzet miatt a tevékenységüket szüneteltető egységekben dolgozók száma is megcsappant: a foglalkoztatotti létszám 16,5 ezer fővel kevesebb volt a 2019. évinél, de 15%-kal meghaladta a 2010. évi, gazdasági válság idején mértet. (A kapcsolódó gazdasági területeket, illetve a tovagyrűzést is figyelembe véve 2018-ban a foglalkoztatottak 12%-a dolgozott közvetlenül vagy közvetetten a turizmusban, közülük 4,0% az ágazatban.)

A turizmus, vendéglátás területén a teljes munkaidőben alkalmazásban állók¹⁾ havi **bruttó átlagkeresete** 2020-ban 251 ezer forint volt. Egy év alatt ugyan emelkedett, azonban a **nemzetgazdasági átlag alatti** (4,7%-os) **növekedés** az egy évvel korábbinál (11,7%) lényegesen szerényebb mértékű volt. A gazdaság egészét tekintve továbbra is itt az egyik legalacsonyabb az átlagkereset, a nemzetgazdasági átlag 62%-a, ez 2010-hez képest mindössze 1,6 százalékponttal javult.

Az évezred eddigi legrosszabb éve a globális turizmusban

A járvány terjedésével a világ országai rendre lezárták a határaikat, az országok közötti utazások gyakorlatilag a minimálisra redukálódtak. Világviszonylatban a nemzetközi utazásokon résztvevők 2020. évi száma (381 millió) alig több mint negyede volt az egy évvel korábbinak. **A globális turizmus közel hattizedét az Európa turisztikai régió²⁾ idegenforgalma jelentette**, ami a háromtizedére esett vissza. A kontinens országaiba összesen 221 millió külföldi turista érkezett, az előző években megszokott 600–800 millió látogató helyett. Európánál nagyobb éves csökkenést mutatott az ázsiai és óceániai, az afrikai, valamint a közel-keleti térség, míg az amerikai kontinens esetében az európaihoz hasonló volt a visszaesés.³⁾

2020-ban az előzetes adatok alapján az **Európai Unióban a szálláshelyek⁴⁾ ven-**

dégéjszakáinak száma (1,4 milliárd) 52%-kal csökkent az előző évhez képest. 2010 és 2019 között tartós volt a bővülés, elsősorban a dinamikusan növekvő – a tagországok határain kívülről érkező – külföldi vendég-forgalom eredményeként. A járvány terjedésének visszaszorítására hozott utazási korlátozások hatására azonban a vendégéjszakákban mért vendégforgalom 2020-ban – a rendelkezésre álló adatok alapján – a tagországok mindegyikében csökkent (30 és 78% között). A visegrádi országok közül Magyarországon az uniós átlagnál jelentősebben (57%-kal) esett vissza az eltöltött vendégéjszakák száma, ugyanakkor Csehországban (46%-os visszaesés), Szlovákiában és Lengyelországban (egyenként 45%-os visszaesés) elmaradt attól.

¹⁾ Itt és a fejezet további részében a kereseti adatok a legalább 5 főt foglalkoztató vállalkozások, a költségvetési intézmények és a foglalkoztatás szempontjából jelentős nonprofit szervezetek körét fedik le.

²⁾ Európán kívül Ázsiából még ide értendő: Azerbajdzsán, Ciprus, Grúzia, Izrael, Kazahsztán, Kirgizisztán, Örményország, Tádzsikisztán, Törökország, Türkmenisztán, Üzbegisztán.

³⁾ Forrás: UNWTO World Tourism Organization – COVID-19 AND TOURISM, 2020: A year in review –, January 2021.

⁴⁾ Szálláshelyek alatt a kereskedelmi és a nem üzleti célú szálláshelyeket értjük. Bulgária, Franciaország, Görögország, Írország és Portugália esetében az éves adat nem állt rendelkezésre. Forrás: Eurostat, Products Eurostat News – EU tourism halved in 2020, 15/03/2021 – 2021. március 19.

A beutazási korlátozások miatt feleannyi külföldi érkezett hazánkba

2020-ban a járvány terjedésének megakadályozására született **beutazási korlátozások jelentősen visszavetették a hazánkba irányuló külföldi utazások számát.**⁵⁾ A rendelkezésre álló adatok alapján a külföldi állampolgárok az egy évvel korábbinál 48%-kal kevesebb, összesen 32 millió utazást tettek Magyarországra. Ennek során együttesen 71 millió napot töltöttek az országban, ami az előző évhez képest 49%-os csökkenést jelentett. A látogatók, illetve az ezekhez kapcsolódó eltöltött idő több mint kétharmada a járvánnyal kisebb mértékben sújtott I. és III. negyedévben realizálódott. **Az egynapos utak száma** (24,2 millió) **46%-kal visszaesett**, többségük (75%) továbbra is átutazási, illetve vásárlási céllal történt. Az utak közel egynegyedét adó **többnapos utazások száma** (7,4 millió) **56%-kal**, az utazásokon eltöltött idő pedig a felére **zuhant**. 2010-ben egy útra átlagosan 6,9 napot szántak a beutazók, ez 2020-ra 6,3 napra rövidült. A többnapos utazások résztvevői ugyan kisebb létszám-

ban, de az előző évekhez hasonlóan a szabadidő eltöltése (46%), illetve rokon, barát meglátogatása (18%) céljából érkeztek a legnagyobb arányban.

Az utazások döntő többségét az Európai Unióból érkezők (83%) tették ki. A külföldi utazók közel háromnegyede valamelyik szomszédos ország lakója, azon belül is kiemelkedik az Ausztriából (17%), a Szlovákiából (20%) és a Romániából (24%) érkezők aránya.

2020-ban a **külföldiek 1054 milliárd forintot költöttek** Magyarországon, folyó áron az egy évvel korábbinál 54, 2010-hez képest 11%-kal kevesebbet. A külföldiek kiadásai együttesen a GDP 2,2%-át jelentették. Az egynapos utakkal kapcsolatos költségek (341 milliárd forint) 43, a többnapos utazásokhoz kapcsolódóak (714 milliárd forint) 58%-kal estek vissza. Egy utazó napi szinten 14,9 ezer forintot költött el, csaknem 2 ezer forinttal kevesebbet, mint egy évvel korábban.

A magyarok is erősen visszafogták a külföldi utazásaikat

A magyarok 2020-ban 13 millió alkalommal látogattak külföldre, az utazások száma 49%-kal elmaradt a 2019. évitől. **A külföldre utazó magyarok 29 millió napot töltöt-**

tek külföldön, a 2019. évinél 61, a 2010. évinél 43%-kal kevesebbet.⁶⁾

Az utazások közel héttizede **egynapos látogatás volt**, számuk egy év alatt **43%-kal**

⁵⁾ 2020-ban a Covid19-járvány miatt a bevezetett veszélyhelyzeti intézkedések következtében a határforgalom jelentősen elmaradt a szokásostól. Az adatszolgáltatók alacsony száma miatt a publikált adatok megbízhatósága csökkent, azok csak korlátozottan összehasonlíthatóak a korábbi időszakok adataival.

⁶⁾ 2020-ban a Covid19-járvány miatt a bevezetett veszélyhelyzeti intézkedések következtében a határforgalom jelentősen elmaradt a szokásostól. 2020. II. negyedévben az adatgyűjtés szünetelt, így az akkorra érvényes adatok előállítását modellbecsléssel és imputálással történt. Az adatszolgáltatók alacsony száma miatt a publikált adatok megbízhatósága csökkent és azok csak korlátozottan összehasonlíthatóak a korábbi időszakok adataival.

csökkent. Egy-egy napra főként munkavégzési (keresőtevékenység), illetve vásárlási szándékkal utaztak külföldre a magyarok. 2020-ban a két fő motivációs cél között arányeltolódás figyelhető meg az előző évhez képest: a járvány visszaszorítására hozott utazási korlátozások visszavetették a vásárlási célú utak számát, míg munkavégzés céljából továbbra is megengedett volt a határátlépés. A **több napra utazók számának** – a 2012-es markáns visszaesést követő – folyamatos bővülését törte meg a járvány terjedése. 2020-ban **58%-kal volt kevesebb** a többnapos utak száma, mint egy évvel korábban, a tartózkodási idejük együttesen, egy év alatt 66%-kal csökkent. A 2010 óta tendenciájában csökkenő átlagos tartózkodási idő 2020-ban alig haladta meg az 5 napot, 2010-hez képest két nappal rövidült.

Az egynapos utazások csaknem mindegyike, de a többnaposoknak is mintegy hattizede valamelyik szomszédos országba tett látogatás volt. A vásárlásokhoz, illetve

munkába járáshoz kötődő egynapos utak leggyakoribb úti célja Ausztria és Szlovákia volt, míg több napra, főként kikapcsolódási céllal leginkább Ausztriába, Németországba, Szlovákiába, Romániába és Horvátországba utaztak honfitársaink.

Külföldi utazásokon 2020-ban a magyar lakosság 404 milliárd forintot költött el, folyó áron 58%-kal kevesebbet, mint egy évvel korábban. Az egynapos utazásokhoz kapcsolódó kiadások egy év alatt kevésbé csökkentek (43%-kal), mint a többnapos utazásokhoz kötődőek (63%-kal). A magyar utazók külföldi költései a 2013. évi mélypontot követően folyamatosan emelkedtek, az utazások elmaradásával azonban 2020-ban 25%-kal kevesebbet fordított kiadásaira a magyar lakosság a külföldi utazásai során, mint 2010-ben. A magyarok külföldi költéseinek 34%-a a szabadidő eltöltése, szórakozás, egészségmegőrzés, 19%-a vásárlás céljából tett, további 15–15%-a üzleti, illetve munkavégzési célú utakhoz kötődött.

Sokan inkább a belföldi nyaralást választották

A belföldi utazást és üdülést is korlátozó járványügyi intézkedések hatására a **többnapos belföldi utazások száma egy év alatt 37%-kal csökkent,** azonban a tavaszi korlátozások feloldását követően a belföldi turizmus a külföldinél jóval hamarabb magához tért, kisebb éves veszteséget könyvelve el, mint a külföldi utak esetében. 2020-ban a közel 9 millió többnapos belföldi utazás során mintegy 40 millió napot töltöttek el a magyarok, 33%-kal kevesebbet, mint 2019-ben. Az utazások száma a rövidebb

(1–3 éjszakás) és a 4 vagy annál több éjszakás utazások esetében egyaránt visszaesett. Míg az időben rövidebb utakat a rokon, barát, ismerős meglátogatása (39%) mellett az üdülés, szórakozás, pihenés (50%) is motiválta, addig a hosszabbakon döntően (71%) az utóbbi volt a cél.

A magyarok többnapos belföldi útjaik során 2020-ban összesen 270 milliárd forintot költöttek el, folyó áron 31%-kal kevesebbet, mint 2019-ben. Az utazók átlagos költése (egy utazó egy napjára 6800 forint-

nyi költség jutott) azonban, ha kevéssel is, de meghaladta (2,2%-kal) az egy évvel korábit. Mindeközben a legfőbb kiadási tételek közül a belföldi üdülés 3,8, az éttermi étkezés 7,0%-kal drágult, míg az üzemanyag 5,6%-kal került kevesebbe, mint 2019-ben.

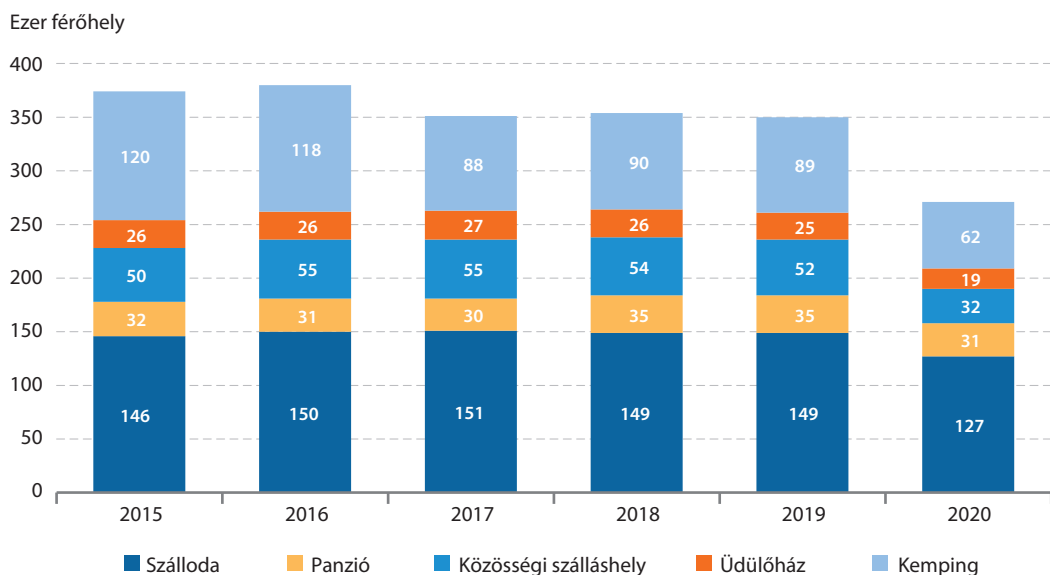
Ezt vélhetően a magasabb összegben nyújtott üdülési támogatások (SZÉP-kártya) okozhatták, amelyek nem több vagy hosszabb utazásra, hanem színvonalasabb szolgáltatások megvásárlására ösztönözték az utazókat.

Az évek óta szűkülő szálláshely-kapacitás tovább csökkent

2020. július végén már 2891 kereskedelmi szálláshely várta a vendégeket, azonban ez a korlátozások feloldását követően is 584 egységgel kevesebb volt az egy évvel korábinál. A **kiadható férőhelyek száma (272 ezer) 22%-kal csökkent.** A szál-

láshelytípusok mindegyikénél visszaesett a működő egységek, illetve a kiadható férőhelyek száma. Ez utóbbi esetében a közösségi szálláshelyeken és a kempingekben volt a legnagyobb arányú a csökkenés (38, illetve 30%-os).

3.2. ábra A kereskedelmi szálláshelyek férőhelyeinek alakulása szállástípusonként, július 31.

2020-ban a **turisztikai régiók mindegyikében kevesebb férőhely várta a vendégeket,** mint egy évvel korábban. A kiadható férőhelyek száma Közép-, illetve

Dél-Dunántúlon csökkent a legjelentősebben, 30%-kal, a többi régióban a visszaesés mértéke 8 és 28% között szóródott.

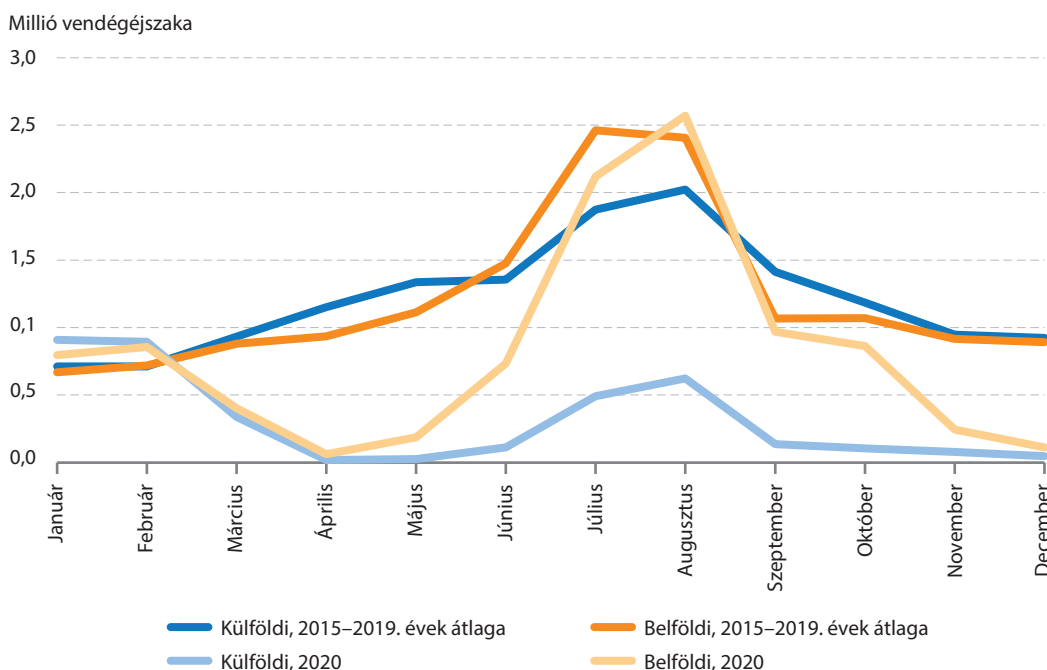
A korlátozások évközbeni feloldásának hatására a belföldivendég-forgalom kevésbé csökkent

A kereskedelmi szálláshelyek vendégforgalma a globális válság kitörését követően először 2010-ben kezdett növekedni, ez a bővülés azonban 2020-ban megtört. A kereskedelmi szálláshelyek szolgáltatásait 5,4 millió vendég, 13,7 millió vendégéjszakra vette igénybe, ami 58, illetve 57%-os visszaesés az egy évvel korábbihoz képest. **A vendégek és a vendégéjszakák száma**

2010-hez viszonyítva is jelentősen, 28, illetve 30%-kal csökkent. A szálláshelyek forgalmának visszaesését a becsléseink szerint a járvány miatti korlátozások okozták.

2020-ban a vendégek 75%-a érkezett belföldről, számuk (4,0 millió) 41%-kal, az általuk eltöltött vendégéjszakáké (9,9 millió) ennél kisebb mértékben, 37%-kal maradt el az egy évvel korábbitól.

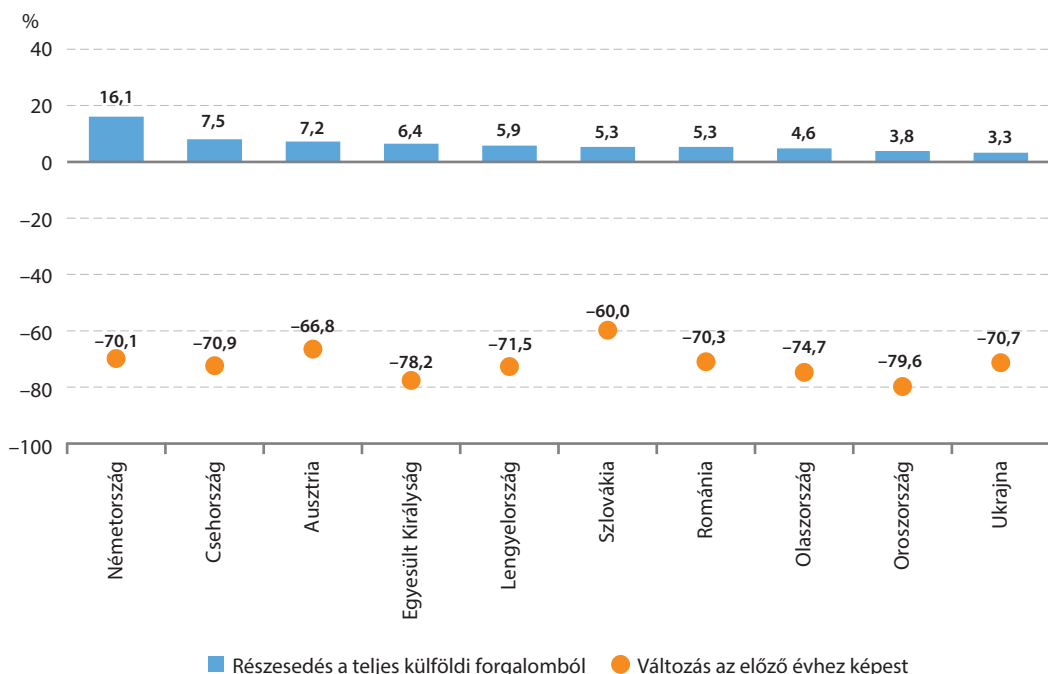
3.3. ábra A kereskedelmi szálláshelyek vendégéjszakáinak alakulása

2020-ban a szálláshelyeken 1,4 millió külföldi vendég 3,8 millió éjszakát töltött el, 78, illetve 76%-kal kevesebbet a 2019. évinél. A külföldivendég-éjszakák jelentős

részét az Európai Unióból érkező vendégek (68%) tették ki, a forgalom további 8,4, illetve 3,7%-át az Ázsiából és az amerikai kontinensről érkezők adták.

3.4. ábra A legjelentősebb küldő országok a vendégéjszakákban kifejezett vendégforgalom alapján, 2020⁺

2020-ban a **turisztikai régiók mind-egyikében visszaesett a vendégéjszakákban mért forgalom**, a legnagyobb mértékben a Budapest–Közép-Duna-vidéken (75%-kal). A kereskedelmi szálláshelyeken eltöltött vendégéjszakák 25%-a a Balaton köré, további 23%-a Budapest–Közép-Duna-vidéken koncentrálódott.

A **belföldivendég-éjszakák** legnagyobb részét, mintegy **háromtizedét a Balaton idegenforgalmi régió adta**, ezzel együtt a térség kereskedelmi szálláshelyei a 2019. évi forgalom alig héttizedét realizálták 2020-ban. A vendégforgalom szempontjából a régiók közül Budapest–Közép-Duna-vidék volt a legnagyobb vesztes, ahol alig több mint fele volt az eltöltött vendég-

éjszakák száma az egy évvel korábbinak. A többi régió esetében is 32–46% közötti volt a visszaesés.

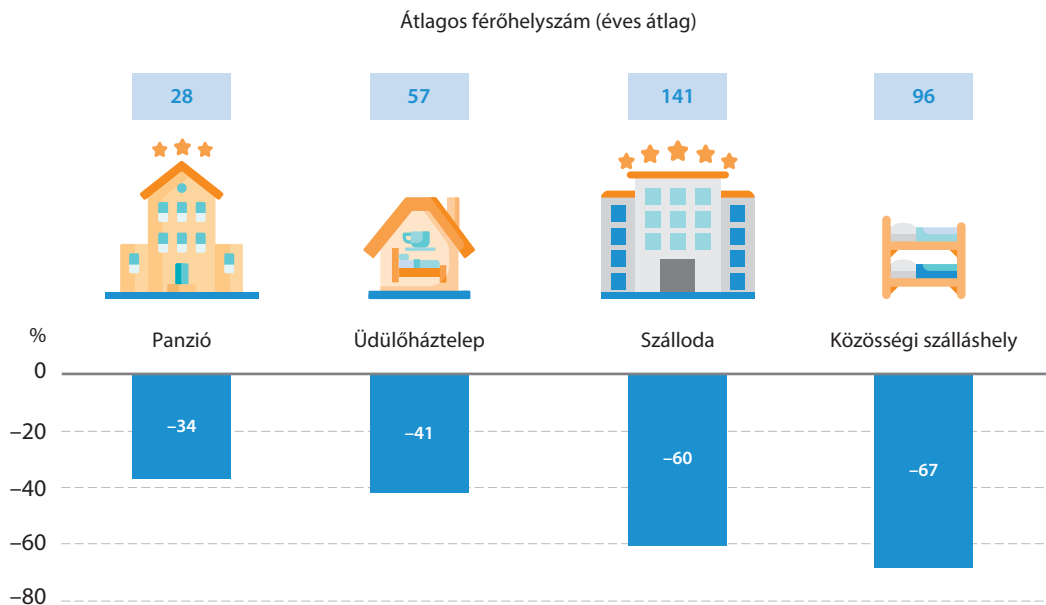
Mérséklődött a külföldivendég-forgalom területi koncentrációja. 2020-ban az eltöltött vendégéjszakák alig több mint fele összpontosult a Budapest–Közép-Duna-vidéken, e térségben egyötödére csökkent az eltöltött vendégéjszakák száma. A külföldivendég-éjszakák további 15%-át a Balaton idegenforgalmi régióban, 13%-át Nyugat-Dunántúlon töltötték el a vendégek. A belföldivendég-forgalomhoz hasonlóan valamennyi turisztikai régió veszített az előző évi vendégforgalmából (55–80%-ot).

Nőtt a panziók részesedése a forgalomból

A szálláshelyek között kiemelkedő szerep jut a szállodáknak, ahol a 2020. évi vendégéjszakák héttizede koncentrálódott. Az év folyamán **a szállodai vendégek és az általuk eltöltött éjszakák száma 61, illetve 60%-kal esett vissza.** A vendégéjszakában mért külföldivendég-forgalom 78%-a realizálódott a szállodákban. A panziókban az összes vendégéjszaka 11%-át regisztráltak,

az előző évhez képest növelték részesedésüket a vendégforgalomból. A szállástípusok közül egy év leforgása alatt itt vesztették a legkevesebb vendégéjszakát. A járványtól való félelem miatt a vendégek a szállodákkal szemben előnyben részesítették a kisebb kapacitású, egyszerre kevesebb vendéget fogadó, de hasonló kényelmet nyújtó panziókat.

3.5. ábra **A kereskedelmi szálláshelyek átlagos férőhelyszáma és vendégéjszakáinak változása az előző évhez képest szállástípus szerint, 2020**

Az alacsonyabb árfekvésű üdülőháztelpeken, kempingekben és közösségi szálláshelyeken együttesen a vendégéjszakák

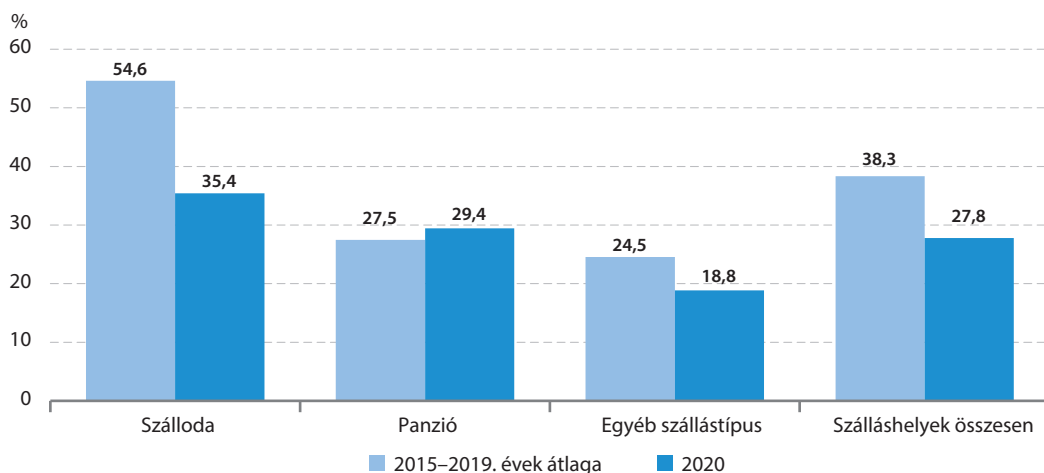
20%-át töltötték a vendégek, közülük utóbbiak forgalma csökkent a legjelentősebben (kétharmadával).

A nyári hónapokban is csak félgözzel működtek a kereskedelmi szálláshelyek

A hazai kereskedelmi szálláshelyek éven belüli kapacitáskihasználtságára vonatkozóan csak hiányosan állnak rendelkezésre adatok. Az év elején bevezetett utazási korlátozások feloldását követő nyári hónapok adataiból az látszik, hogy a turizmus csak nehezen tért magához. A belföldivendég-forgalom újraéledése sem töltötte meg a kereskedelmi szálláshelyeket. Ezeknek a – turizmus szem-

pontjából intenzív – hónapoknak a folyamán mindössze augusztusban **sikerült a szállodákban közel 50%-os férőhely-kihasználtságot elérni.** A nyár végére a panziók és az üdülőháztelpek forgalmának kiesése csekély mértékben mérséklődött, miután augusztusban – egyedül az ő esetükben – emelkedett a férőhely-kihasználtság az előző év azonos időszakához képest.

3.6. ábra A kereskedelmi szálláshelyek férőhely-kihasználtságának alakulása a nyári hónapokban szálláshelytípusonként*

* Az adatok június, július és augusztus hónapok átlagára vonatkoznak.

A vendégforgalom csökkenése miatt hattizedével esett vissza a bruttó árbevétel

A szálláshelyek **bruttó árbevétele** 2020-ban folyó áron **58%-kal**, 234 milliárd forintra **csökkent**, miközben a vendéglátás és szálláshely-szolgáltatás fogyasztóiár-indexe 6,1%-kal nőtt. (SZÉP-kártyával a kereske-

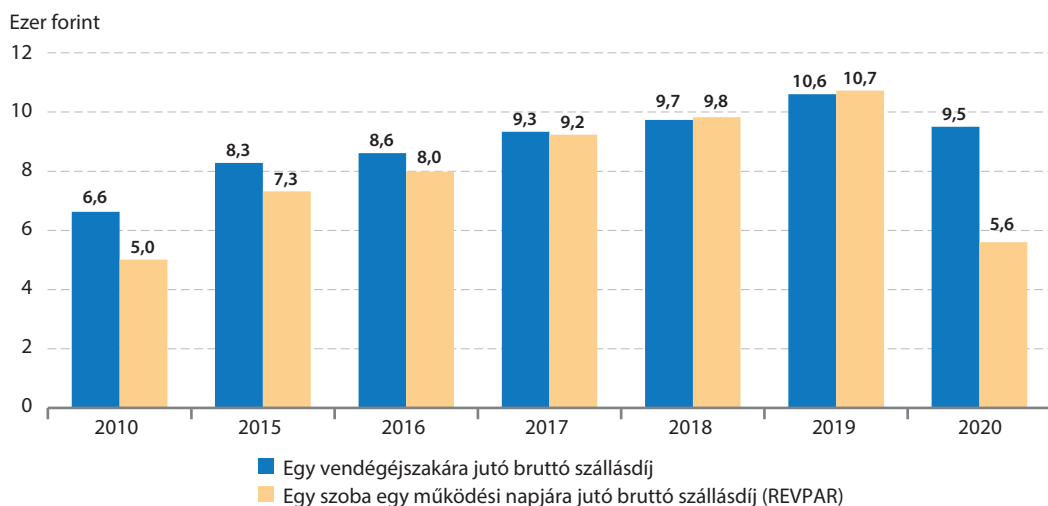
delmi szálláshelyeken összesen 30 milliárd forint értékben fizettek a szolgáltatásokért a belföldi vendégek.) A bevételek 56%-a a szállásdíjából származott, amelyek összege 61%-kal elmaradt az előző évitől.

Az összes bevétel 27%-át adó vendéglátásból származó összeg 54, a 17%-ot képviselő egyéb bevételek 55%-kal estek vissza.

2020-ban az **egy vendégéjszakára jutó bruttó szállásdíj 9,5 ezer forint volt**, az egy évvel korábbinál mintegy tizedével kevesebb. **Egy szoba egy működési**

napjára (REVPAR) 5,6 ezer forint bevétel jutott, az előző évinek valamivel több mint a fele, amihez nagymértékben a kapacitáskihasználtság csökkenése, kismértékben az átlagos szobaárak csökkenése járult hozzá.

3.7. ábra **Egy vendégéjszakára, illetve egy szoba egy működési napjára (REVPAR) jutó bruttó szállásdíj**

A **szobák átlagára az Észak-Magyarország, a Budapest–Közép-Duna-vidék, valamint a Balaton turisztikai régióban 1100–3800 forinttal meghaladta az országos átlagot** (19,3 ezer forint), míg a többi régióban annak 74–87%-át tette ki. Az egy vendégéjszakára vetített szállásdíjak tekin-

tetésben még jelentősebbek az idegenforgalmi régiók közötti különbségek: a mutató a fővárost is magába foglaló turisztikai régióban 34%-kal meghaladta az országos értéket, a Tisza-tónál viszont annak mindössze 69%-a volt.

A korlátozott nyitvatartás csaknem harmadával csökkentette a kereskedelmi vendéglátás bevételét

2020 végén mintegy **50 ezer vendéglátóhely üzemelt hazánkban**, 1139-cel **kevesebb, mint egy évvel korábban**. A vendéglátóhe-

lyek közül 44 ezer kereskedelmi, míg 6 ezer munkahelyi, rendezvényi és közétkeztetést végző egységként működött.

2020-ban az előzetes adatok alapján a vendéglátóhelyek eladási forgalma összesen mintegy 1,1 ezer milliárd forint volt, ennek kilenczede a kereskedelmi, a fennmaradó rész pedig a munkahelyi vendéglátásból származott. A járvány miatti korlátozások következtében az összforgalom volumene egy év alatt 32%-kal esett vissz-

sza, ami jobbra a kereskedelmi vendéglátóhelyek forgalomcsökkenéséből (32%) adódott, a munkahelyi vendéglátásé ennél kisebb mértékű (27%) volt. Az év jelentős részében a helyben történő fogyasztásra nem volt lehetőség a vendéglátóhelyeken, ekkor csak kiszállítással vagy elvitelre lehetett rendelni.

IPAR⁷⁾

Az ipar egyike azoknak a gazdasági területeknek, amelyek a járvány okozta visszaesést követően viszonylag gyorsan talpra álltak. Egész éves teljesítménye így is elmaradt az egy évvel korábitól, ezzel szerepet játszott a magyar gazdaság 2020. évi visszaesésében.

A feldolgozóipart, az energiaipart és a bányászatot magába foglaló ágcsoport 2020-ban a bruttó hozzáadott érték mintegy 24%-át állította elő. Az ipari szervezetek súlya a foglalkoztatásban is hasonló volt, a nemzetgazdasági beruházásoknak pedig ennél nagyobb részét, 29%-át adták.

Az iparban a teljes munkaidőben alkalmazásban állók havonta, átlagosan bruttó 432 ezer forintot kerestek, a nemzetgazdasági átlagnál 7,1%-kal többet. 2020-ban az iparban is érvényesültek a nemzetgazdaság legtöbb területére jellemző folyamatok: a beruházások volumene elmaradt az egy évvel korábbi, magas bázistól, a keresetek viszont tovább emelkedtek. A hazai ipar teljesítményét jelentősen befolyásolja a döntően exportra termelő, nagy létszámú, külföldről irányított leányvállalatok kibocsátása és a külpiazi kereslet.

A járvány hazánkban megtörte, az unióban felerősítette a korábbi tendenciát

Magyarországon az **ipari termelés volumene** 2013-tól 2019-ig évről évre emelkedett. A bővülés üteme 2016 kivételével meghaladta az uniós átlagot. 2013–2015 között a növekedés motorja a járműgyár-

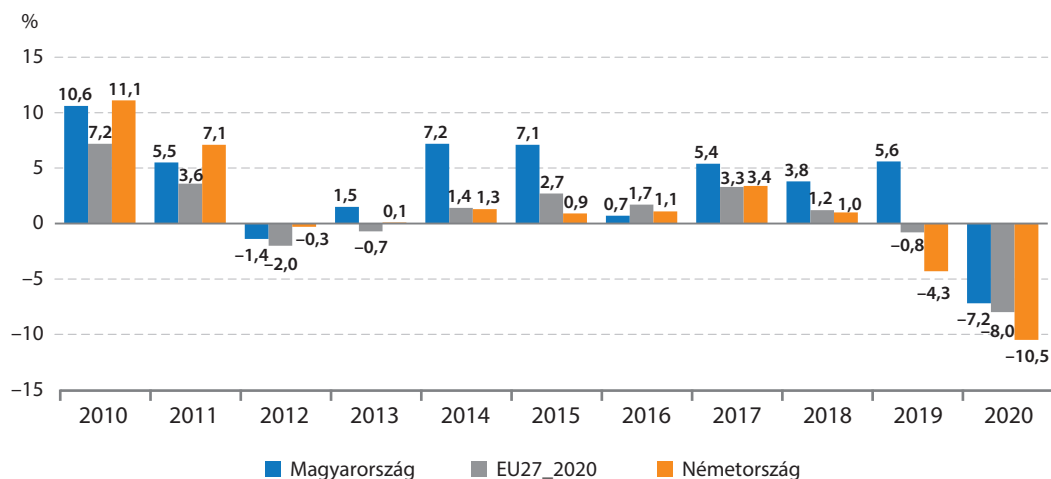
tás volt, 2016–2018 között pedig az elektronikai ipar, a kohászat és fémfeldolgozás, valamint a gumi-, műanyag- és építőanyagipar váltak húzóágazatokká. 2019-ben a járműgyártás újból dinamizálódott, leginkább

⁷⁾ Víz- és hulladékgazdálkodás nélkül. Az alfejezetben az adatok az ipar egészében teljes körűek, a részletesebb bontású (például ágazati szintű, vagy területi) adatok a legalább 5 főt foglalkoztatató vállalkozásokra vonatkoznak.

ennek köszönhetően nőtt ekkor az uniós tagállamok közül hazánkban a legnagyobb mértékben (5,6%-kal) az ipari kibocsátás. A pandémia 2020-ban megtörte a kedvező tendenciát, az év során előállított 35 ezer milliárd forint összegű ipari termelési érték összehasonlító áron 6,1%-kal elmaradt a 2019. évitől. A járvány első, tavaszi hullámakor több gyárban, köztük a magyar ipar meghatározó üzemében átmenetileg teljesen leállt a termelés, így április–májusban

az ipar teljesítménye mindössze kétharmada volt az egy évvel korábbihoz. Ezt a mélypontot viszonylag gyors felívelés követte, a gyártás fokozatos újraindulásával a termelés volumene már szeptemberben elérte a járvány előtti csúcspontját. Az év végén tetőző második hullám alatt a kibocsátás annak ellenére meghaladta az egy évvel korábbi szintet, hogy a globális termelési és értékesítési láncokban ekkor is voltak fennakadások.

3.8. ábra **Az ipari termelés volumenváltozása*** (az előző évhez képest)

* Naptárhatással kiigazított adatok.

A nemzetközi összehasonlításhoz rendelkezésre álló, naptárhatással kiigazított adatok szerint 2020-ban hazánkban 7,2%-kal csökkent az ipari termelés volumene. Az Európai Unióban (EU27_2020) 8,0%-os volt a visszaesés. Az unióban a 2014-ben kezdődött növekedés már 2019-ben véget ért, ekkor az előző évihez képest 0,8%-kal mérséklődött a kibocsátás. A pandémia felerősítette a folyamatot, az egyes tagállamokban a visszaesés mértéke nagyban függött a járvány időbeli megjelenésétől, a megfékezésére hozott, országonként eltérő intézkedések

természetétől, gazdasági hatásától, az ipar szerkezetétől, a leginkább érintett iparágak súlyától. A legnagyobb ipari potenciállal rendelkező Németországban 11%-kal maradt el a termelés volumene az egy évvel korábbitól. (A német ipar 2019-ben is számottevően, 4,3%-kal csökkent.) A másik három nagy nemzetgazdaságban, Franciaországban, Olaszországban és Spanyolországban is jelentős, 9,7–11,4% közötti volt a 2020. évi visszaesés, amiben – Németországhoz hasonlóan – ezen tagállamokban is nagy szerepe volt a járműgyártás teljesítményének.

Az iparág kibocsátása uniós szinten 20%-kal kisebb volt a 2019. évinél. A visegrádi országok közül is a járműgyártásnak legkevésbé kitett Lengyelországban mérséklődött a leg-

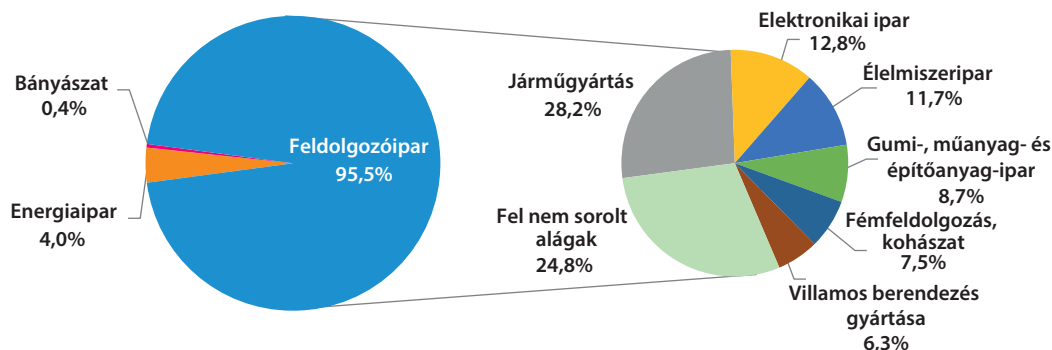
kisebb mértékben (2,1%-kal) az ipari termelés volumene, ezzel szemben Csehországban és Szlovákiában 8,0, illetve 9,1%-os volt a visszaesés.

A járvány szinte mindegyik ipari területre kedvezőtlenül hatott

Magyarországon az ipari kibocsátás meghatározó részét a feldolgozóipar adja. Termelési értéke 2020-ban közel 33 ezer

milliárd forint volt, összehasonlító áron 6,0%-kal kevesebb a 2019. évinél.

3.9. ábra Az ipari termelési érték megoszlása ágazatcsoportok szerint*, 2020

* A legalább 5 főt foglalkoztató vállalkozások adatai szerint.

A feldolgozóipar legtöbb területe kedvező helyzetben volt a járvány előtt, 2019-ben a 13 alág közül 9-ben nőtt a termelés volumene. 2020-ban mindössze négyben, az elektronikai iparban, az élelmiszeriparban, a villamosberendezés-gyártásban és a pandémia alatt speciális helyzetű gyógyszergyártásban folytatódott a bővülés, a növekedés üteme pedig csupán utóbbiban nem lassult.

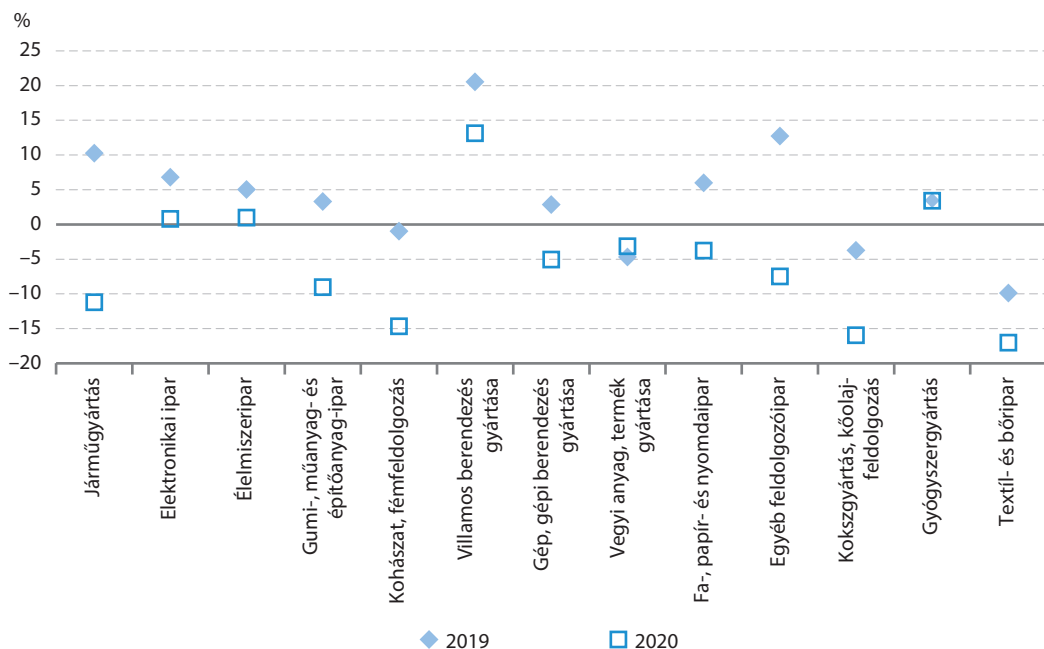
A 2019-es év húzóágazatai közül a legnagyobb termelési értékkel bíró, a feldolgozóipari termelés 28%-át adó **járműgyártást**

vetette vissza leginkább a járvány. 2020 első két hónapjában még folytatódott a jelentős bővülés, ezt követően azonban meredeken esett a kibocsátás. Március második felében leálltak a hazai autógyárak, így a közúti gépjármű-gyártás áprilisban szinte egyáltalán nem termelt, és a járműalkatrész-gyártás is igen visszafogott kapacitással üzemelt. Az autógyárak fokozatos újraindulásával egyre bővült a termelés volumene, augusztustól már az egy évvel korábbi szintet is meghaladta. A növekedési pályára való visszatérés azonban nem pótolta a járvány első

hulláma miatti jelentős termelés kiesést, és a járműgyártás kibocsátása 2020-ban összességében 11%-kal elmaradt az előző évitől. Elsősorban ez okozta a teljes ipar volumencsökkenését. A járműgyártáson belül

a közúti gépjármű gyártása nagyobb mértékben (13%-kal) esett vissza, mint a hasonló súlyú közútjárműalkatrész-gyártás (-9,4%).

3.10. ábra **A termelés volumenváltozása a feldolgozóipar alágaiban***
(az előző év azonos időszakához képest)

* A legalább 5 főt foglalkoztató vállalkozások adatai szerint.

Az exportorientált, a feldolgozóipari termelés 13%-át adó **elektronikai iparban** a járvány miatti visszaesés kisebb mértékű volt és rövidebb ideig is tartott, mint a járműgyártásban. Az április–májusi csökkenést követően júniustól novemberig a termelés volumene újra felülmúlta az egy évvel korábbit. Így 2020-ban összességében 0,8%-kal nagyobb volt a kibocsátás, mint az előző évben. Ezzel folytatódott a 2014 óta tartó emelkedő tendencia, a növekedés üteme azonban jóval elmaradt a korábbi évekéktől.

Az elektronikai iparral közel azonos súlyú, de nagyrészt belföldön értékesítő **élelmiszeripar** termelése is hasonló mértékben, 1,0%-kal bővült 2020-ban. A növekedésben jelentős szerepe volt a járvány első hulláma előtti, február–márciusi felvásárlási láznak. Ekkor kiugróan nagy volt a kereslet az étel- és a malomipari termékek iránt. Az ezeket gyártó alágazatokban 30, illetve 12%-kal nőtt a termelés volume-ne 2020-ban. A további nagyobb súlyú területek közül a tejfeldolgozás, a takarmány-

gyártás és a gyümölcs-, zöldségfeldolgozás, -tartósítás is bővült, a két legjelentősebb szegmensben, a húsiparban és az italgyártásban azonban 5,8, illetve 5,9%-kal csökkent a kibocsátás. A húsipar visszaesésében jelentős szerepet játszott a madárinfluenza miatt kialakult alapanyaghiány, az italgyártás teljesítményét pedig elsősorban a vendéglátást érintő korlátozások vetették vissza, az ennek leginkább kitett sörgyártás volumene 13%-kal maradt el a 2019. évitől.

2019 után 2020-ban is a **villamos berendezés gyártása** bővült a legnagyobb mértékben, 13%-kal. Az iparági folyamatokat alapvetően a nagy tárolókapacitású járműakkumulátorok gyártásával foglalkozó vállalkozások letelepedése határozta meg, így az elmúlt években uniós szinten is jelentős termelési kapacitások jöttek létre hazánkban. A gyártás felfutását a járvány sem törte meg, a növekedés dinamikáját azonban mérsékelte (2019-ben 21%-kal nőtt a villamos berendezés gyártása).

Ezzel szemben a másik két közepes súlyú feldolgozóipari alágban, a kohászat és fémfeldolgozásban, valamint a gumi- műanyag- és építőanyag-iparban csökkent a termelés volumene. A **kohászat és fémfeldolgozás** már a pandémia előtt is mérséklődött, 2019-ben hatéves emelkedő tendencia ért véget. Ez összefüggött a termékek fontos felvevőpiacát jelentő európai autóipar gyenge teljesítményével és az ázsiai (elsősorban kínai) versenytársak térnyerésével is. A járvány tovább szűkítette az európai gyártók értékesítési lehetőségeit, a hazai termelés 15%-kal esett vissza 2020-ban.

A szintén háttérparajjellegű, elsősorban a gépipari és az építőipari megrendelésektől függő **gumi-, műanyag- és építőanyag-ipar**

2019-ben még (3,3%-kal) bővült. 2020-ban az ágazatcsoport termelése 9,0%-kal elmaradt az egy évvel korábbitól, ezzel megszakadt a 2014-ben kezdődött bővülés. A növekedés hajtóerőinek egy része már a járvány begyűrűzése előtt kimerült. A 2019-ben 12%-os volumenemelkedést elérő műanyagipar teljesítménye az év elején is csökkent, az építőanyag-ipar belföldi értékesítéseit magas szinten tartó építőipari konjunktúra pedig véget ért. A folyamatokat a pandémia felerősítette. A gumiipar kibocsátása – jórészt az európai járműgyártás visszaesése miatt – már 2019-ben is csökkent, 2020-ban pedig a belföldi eladások is elmaradtak az egy évvel korábbitól.

A **kisebb súlyú feldolgozóipari alágakban** – a már említett gyógyszergyártás kivételével – csökkent a termelés volumene. A legnagyobb (17, illetve 16%-os) visszaesés a textil- és bőriparban, valamint a kokszyártás, kőolaj-feldolgozásban volt. A járvány a (2018 óta egyébként is csökkenő) textil- és bőriparban elsősorban kínálati oldalon, a gyártás kényszerű visszafogása révén okozott károkat, a kokszyártás, kőolaj-feldolgozást pedig keresleti sokk érte, miután a vírus terjedésének megakadályozását célzó korlátozások az üzemanyagok iránti kereslet megcsappanásával jártak.

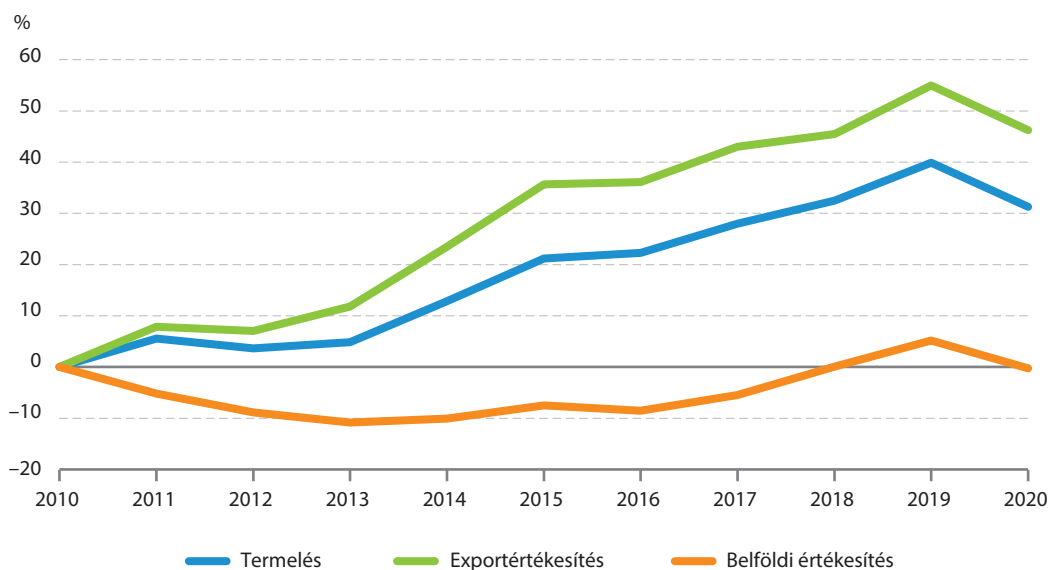
Az ipar másik két, a feldolgozóiparnál jóval kisebb termelési értéket előállító nemzetgazdasági ága közül az **energiaiparban** 1,4%-kal emelkedett, a csekély súlyú **bányászatban** viszont 26%-kal csökkent a termelés volumene a 2019. évihez képest. Utóbbiban a magas bázis is szerepet játszott, mivel 2017–2019 között összességében több mint kétszeresére nőtt a bányászat teljesítménye.

A belföldi értékesítések és az export volumene is visszaesett

A magyar ipar exportorientációja az elmúlt évtizedben fokozódott, egyre inkább beágyazódott a globális termelési láncokba. 2020-ban az **értékesítés árbevételének** 64%-a a külföldi, 36%-a a hazai piacokról származott. Az export volumene a 2008–2009-es világgazdasági válságot követően 2019-ig lényegében folyamatosan emelke-

det, amit csak a 2012. évi európai dekonjunkció akasztott meg. A belföldi kereslet a külpiacinál később és jóval kisebb mértékben élénkült. 2018-ban azonban az ezredforduló óta mért legnagyobb ütemben (5,9%-kal) nőttek a hazai eladások, és a bővülés 2019-ben is hasonló (5,0%-os) dinamikával folytatódott.

3.11. ábra Az ipari termelés és értékesítés volumenváltozása (2010-hez képest)

2020-ban mindkét irányban megtört az emelkedő tendencia, az export volumene 5,5, a belföldi értékesítéseké 5,1%-kal maradt el az egy évvel korábbtól. Az **export** visszaesését leginkább a járműgyártás okozta, a felfutó villamosberendezés-gyártásban ugyanakkor dinamikus, több más területen pedig kisebb mértékben nőttek a külpiaci eladások. A **hazai értékesítések**

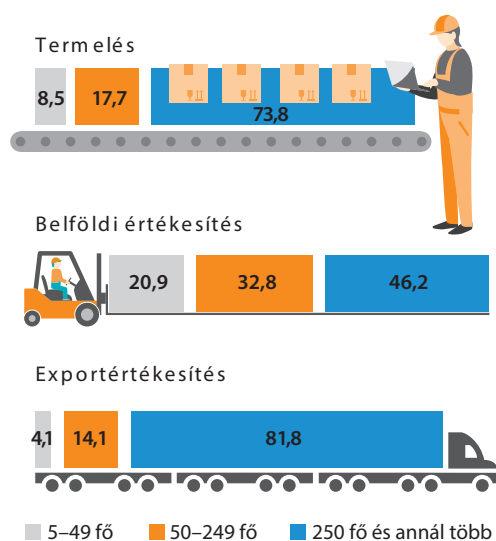
volumene szinte mindegyik feldolgozóipari ágban csökkent, egyedül a gyógyszergyártásban bővült, az – ebben a relációban legnagyobb súlyú – élelmiszeriparban pedig lényegében stagnált. Így a feldolgozóiparban összességében 7,7%-kal kisebbek, az energiaiparban ugyanakkor 5,1%-kal nagyobbak lettek a belföldi eladások.

A kisvállalkozások termelése csökkent a leginkább

A 2020. évi visszaesés leginkább a kisebb létszámú vállalkozásokat érintette. Az – elsősorban a belföldi megrendelésektől függő – 5–49 fős szervezetek termelése 16%-kal csökkent az egy évvel korábbihoz képest. Az ebben a körben legnagyobb súlyú ipari területek közül leginkább a kohászat és fémfeldolgozás, valamint a gumi-, műanyag- és építőanyag-ipar teljesítménye maradt el a 2019. évitől. A közepes, 50–249 fős és az ennél nagyobb létszámú vállalkozások termelési volumene kisebb mértékben, 6,8, illetve 4,3%-kal csökkent. Az erősen exportorientált nagyvállalkozások kibocsátása elsősorban a járműgyártás visszaesése miatt lett kisebb, ezt részben kompenzálta, hogy a pandémia alatt bővülő iparágak közül a villamosberendezés-gyártás, a gyógyszer-gyártás és az elektronikai ipar termelése is a nagyvállalatoknál összpontosul. A legalább 250 fős vállalkozások 2020-ban az ipari termelés közel háromnegyedét állí-

tották elő, az ipari exportnak pedig ennél is nagyobb részét adták.

3.12. ábra Az ipari termelés és értékesítés vállalatnagyság szerinti megoszlása, 2020, %

A legtöbb megyében csökkent az ipari termelés

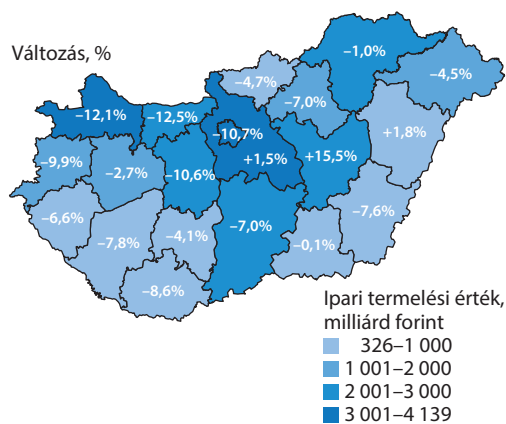
2020-ban a megyék többségében és a fővárosban az ipari termelés volumene kisebb volt az előző évinél. A nagyobb ipari termeléssel bíró **térségek** közül Budapesten, továbbá Győr-Moson-Sopron, Komárom-Esztergom és Fejér megyében több mint tizedével, Bács-Kiskunban 7,0, Borsod-Abaúj-Zemplén megyében 1,0%-kal csökkent a kibocsátás. A járműipari központokban (Győr-Moson-Sopron, Bács-Kiskun, Komárom-Eszter-

gom megye) az autógyárak leállása, Fejér megyében a kohászat és fémfeldolgozás recessziója okozta elsősorban a visszaesést.⁸⁾ A szintén jelentős ipari potenciállal rendelkező Jász-Nagykun-Szolnok megyében viszont 16, Pest megyében 1,5%-kal nőtt a termelés volumene 2020-ban. Ehhez Jász-Nagykun-Szolnok megyében leginkább az elektronikai ipar kiemelkedő teljesítménye, kisebb részben az élelmiszeripar bővülése járult hozzá, míg Pest megyében

⁸⁾ Ágazati bontásban a legalább 50 főt foglalkoztató vállalkozások székhely szerinti adatai állnak rendelkezésre.

a villamosberendezés-gyártás és a gyógyszergyártás számított a növekedés motorjának. A kisebb súlyú megyék közül csak Hajdú-Biharban nőtt valamelyest (1,8%-kal) az ipari termelés, jórészt a (gyógyszergyártást is magában foglaló) vegyipar és az élelmiszeripar bővülésének köszönhetően.

3.13. ábra Az ipari termelés értéke és volumen-változása az előző évhez képest, 2020*

* A legalább 5 főt foglalkoztató szervezetek telephely szerinti adatai alapján.

SZÁLLÍTÁS, RAKTÁROZÁS

Többek között a turizmus visszaesése és a visszafogottabb ipari kibocsátás kihatott az áru- és személyszállítás teljesítményére. A gazdasági ág teljesítménye 2019-hez képest 16%-kal visszaesett, lényegesen nagyobb mértékben, mint a gazdaság egésze (5,0%-kal). Előzetes adatok szerint a szállítás, raktározás nemzetgazdasági ág hozzáadott értéke (2,1 ezer milliárd forint) 2020-ban 5,1%-kal részesedett Magyarország bruttó hozzáadott értékéből.

A szállítás, raktározás nemzetgazdasági ág beruházási teljesítményértéke (1,5 ezer milliárd forint) 2020-ban az összes nemzetgazdasági beruházás 14%-át tette ki.

A szállítás, raktározás ágazat – a feldolgozóipar és az ingatlanügyleteket követően – a harmadik legjelentősebb beruházó volt, fejlesztéseinek volumene 9,5%-kal csökkent 2019-hez képest, a nemzetgazdasági átlagnál 5,7 százalékponttal nagyobb mértékben.

A nemzetgazdasági ágban foglalkoztatottak száma 280 ezer, az összes foglalkoztatott 6,1%-a volt. 2019-hez viszonyítva a foglalkoztatottak száma 8,4%-kal csökkent, szemben a nemzetgazdaság mindössze 0,9%-os mérséklődésével. A szállítás, raktározás területén a havi bruttó átlagkereset 380 ezer forintot tett ki 2020-ban, 5,9%-kal kevesebbet az országos átlagnál.

A nemzetközi áruszállítási teljesítmény a belföldinél markánsabban csökkent

A nemzetgazdaság árutonna-kilométerben számított **áruszállítási teljesítménye** 2020-ban 11%-kal visszaesett az egy évvel korábbihoz képest. A teljesítmény 2017-ben volt a legnagyobb, ötödével meghaladva a 2010. évi szintet. A 2020. évi teljesítmény az elmúlt 8 év során a legalacsonyabb volt, és mindössze 3,0%-kal haladta meg a 10 évvel korábbit. A 2019-hez képest bekövetkezett visszaesés túlnyomórészt a szállított áruk tömegének 8,5%-os csökkenésével magyarázható, de az átlagos szállítási távolság is mérséklődött. A relációkat tekintve a teljesítménycsökkenés a nemzetközi forgalomban markánsabb volt, mint a belföldiben (14, illetve 6,0%), előbbi a koronavírus okozta járvány mellett az Európai Uniónak a közúti áruszállítás egyes feltételeire vonatkozó szabálmódosítása is visszavetette. Az év során az árutonna-kilométerben számított teljesítmény több mint kétharmada nemzetközi viszony-

latban valósult meg, a szállított áruk tömegét illetően ugyanakkor a belföldi forgalom a meghatározó, amelynek részesedése 65% volt.

2020-ban az áruszállítási teljesítmény 62%-a közúti, 21%-a vasúti, 13%-a csővezetékes, 3,8%-a vízi szállítás révén valósult meg. A **közúti szállítás** teljesítménye 2020-ban immár negyedik éve csökkent, és a mérséklődés üteme (13%) lényegesen több volt, mint az ezt megelőző 3 évben összesen (7,6%). E folyamatok eredményeképpen a 2020-as forgalom az elmúlt 14 esztendőben a legalacsonyabb volt. A nemzetközi közúti áruszállítás teljesítménye 18%-kal lett kisebb, lényegesen meghaladva a belföldi forgalom 4,3%-os mérséklődését.

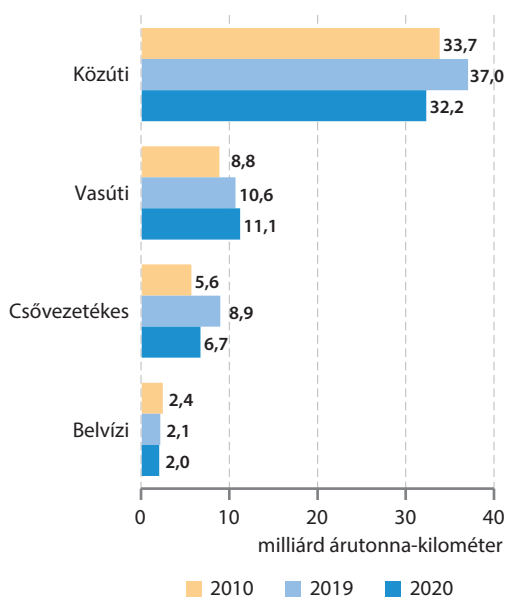
Az áruszállítási módok közül kizárólag a **vasúti szállítás** teljesítménye nőtt 2020-ban (4,9%), amivel az ezredforduló óta a második legnagyobb éves teljesítmény alakult ki. A vonattal törté-

A KELETI TAGÁLLAMOK SZÁLLÍTÓI TERET NYERTEK A KÖZÚTI ÁRUSZÁLLÍTÁSBAN

Az Eurostat legfrissebb adatai szerint az Európai Unióban (EU27_2020) regisztrált közúti áruszállítók nemzetközi viszonylatban lebonyolított teljesítménye 18%-kal több volt 2019-ben a 2010. évinél. A növekedés alapvetően a 2004-ben és az azt követően csatlakozott tagállamoknak tulajdonítható, amelyek 9 év alatt átlagosan 53%-kal növelték a teljesítményüket, és már 63%-kal részesedtek az uniós forgalomból. Ezzel szemben a régi tagállamok esetében 15%-os csökkenés realizálódott. Az új tagállamok közül – az uniós teljesítmény 32%-át adó – Lengyelország teljesítménye 80%-kal nőtt 9 év alatt, míg Litvániáé 2,6, Romániáé pedig 2,9-szeresére emelkedett. A magyar közúti szállítók nemzetközi áruszállítási teljesítménye a régiós átlagtól elmaradóan, 3,1%-kal bővült 2010-hez képest. A 11 keleti tagállam közül csak Észtország és Csehország forgalma csökkent, utóbbié 63%-kal.

nő áruszállítás folyamatait alapvetően a nemzetközi forgalom befolyásolja, mivel a teljesítmény több mint négyötöde rendre ebben a viszonylatban keletkezik. A 2020-as nemzetközi teljesítmény 28%-kal több volt a 10 évvel korábnál, ami egyben a kétezres évek legnagyobb forgalmát is jelenti. A **csővezetékes szállítás** teljesítménye 2020-ban 25%-kal visszaesett a kimagasló forgalmú 2019-hez képest. A teljesítmény a megelőző 10 év átlagát 4,8%-kal meghaladta. A **belvízi áruszállítás** esetében 5,8%-os mérséklődés következett be a jelentős forgalmú 2019-hez képest. A Duna magyarországi szakaszán megvalósult teljesítmény mindössze 8,5%-át bonyolították le magyarországi bejegyzésű hajók, a legnagyobb szállítóknak 2020-ban is a német felségjelzésű vízi járművek számítottak.

3.14. ábra **Az áruszállítási teljesítmény alakulása**

A távolsági személyszállítás közel a felével csökkent, a legnagyobb mértékben a légiutas-forgalom esett vissza

2020-ban a **helyközi személyszállítás**⁹⁾ utaskilométerben számított **teljesítménye** közel felével visszaesett az egy évvel korábbihoz képest, amivel a forgalom az 1960-as évek eleji szintnek felelt meg. A 2020. évi teljesítmény 86%-a belföldön valósult meg, ez az egy évvel korábnál 22 százalékponttal nagyobb arány. Az utazások száma és az átlagos utazási távolság hossza egyaránt 28%-kal maradt el a 2019. évitől.

Az összteljesítményből 2020-ban is az **autóbuszos** utazás részesedett a legnagyobb arányban (57%-kal), amelynek tel-

jesítménye az év során 35%-kal csökkent. Nemzetközi viszonylatban a közlekedési módok közül az autóbuszos forgalom esett vissza 2019-hez képest a legnagyobb mértékben, 89%-kal.

A teljesítmény háromtizedét képviselő **vasút** esetében a 2020. évi forgalom 37%-kal elmaradt az előző évitől. A buszokhoz hasonlóan a vonatok teljesítménye is meredeken zuhant nemzetközi viszonylatban, az átlagos utazási távolság rövidebbé válásához azonban a közelebbre irányuló belföldi utazások is hozzájárultak, különösen a vasút esetében.

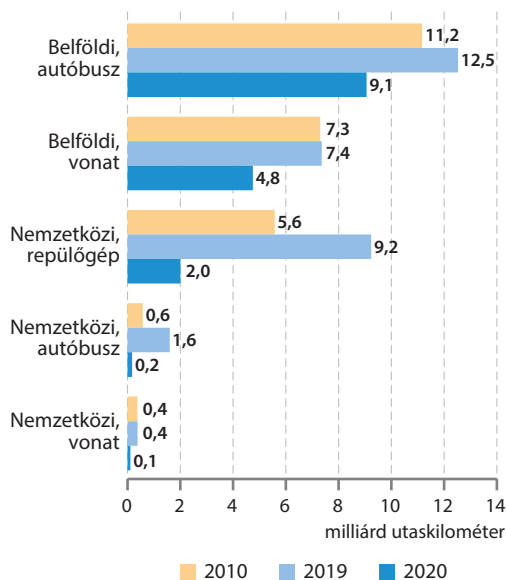
⁹⁾ A Magyarországon bejegyzett szervezetek adatai alapján.

A **repülőgépes** személyforgalom 2020-ban 78%-kal zsugorodott, a legnagyobb mértékben a közlekedési módok közül, hozzájárulva ezzel az átlagos utazási távolság megrövidüléséhez is. A teljesítmény a 2013–2019. években a 3,2-szeresére nőtt, bár a rekordot jelentő 2019. évi szint nem egészen másfélszeresét jelenti a Malév megszűnése előtti utolsó év (2011) forgalmának. A **Budapest Liszt Ferenc Nemzetközi Repülőtér** 2020. évi utasforgalma 3,9 millió fő volt, 76%-kal kevesebb, mint egy évvel korábban. A repülőtérre érkező és onnan induló járatok száma egy év alatt 61%-kal lett kevesebb, az utasok egy járatra jutó száma 132-ről 80-ra csökkent. A légikikötő a legnagyobb utasforgalmat – csökkenő sorrendbe állítva – az Egyesült Királysággal, Németországgal, Olaszországgal és Hollandiával bonyolította le. Az Egyesült Királysággal az utóbbi két évben, továbbá 2014–2017-ben volt a legnagyobb forgalma, míg a 2010-es évtized további éveiben Németország végzett az első helyen. A **Debreceni Repülőtér** 123 ezren vették igénybe 2020-ban, ötödannyian, mint egy évvel korábban. Ennél alacsonyabb forgalma utoljára 2012-ben volt a hajdúszági légikikötőnek.

A távolsági közlekedés keretében szállított **utasok száma** 2020-ban 453 millió fő

volt, az egy évvel korábbinál 28, a 2010. évinél 31%-kal kevesebb. Az utazások 77%-a autóbusszon, 22%-a vonaton valósult meg, a repülőgépek és a hajók együttes részesedése 0,5%-ot tett ki. Vonatokat és autóbuszokat alapvetően belföldi utazásokhoz vesznek igénybe, amely járműveket tekintve a nemzetközi forgalom aránya – a korábbiaknál is alacsonyabb – 0,9, illetve 0,2% volt 2020-ban.

3.15. ábra **A helyközi személyszállítás teljesítményének alakulása**

Harmadával csökkent a helyi közösségi közlekedést igénybe vevők száma

A **helyi személyszállítást** igénybe vevő utasok száma 33%-kal esett vissza 2020-ban, 5,0 százalékponttal nagyobb mértékben, mint a távolságié. A járvány időszakában

a csupán néhány kilométeres helyi utazások esetében a szokásosnál valószínűleg többen választották alternatívaként a gyaloglást, illetve a mikromobilitási eszközök – pl. ke-

rékpár, roller – használatát. A csökkenéshez továbbá hozzájárult a távmunka vagy home office, és a digitális oktatás előtérbe kerülése. 2020-ban a helyi közösségi közlekedést kevesebbszer vették igénybe hazánkban, mint a megelőző hat évtizedben bármikor.

Az egyes közlekedési eszközök forgalma hasonló mértékben (31–34%-kal) esett vissza 2020-ban az egy évvel korábbihoz

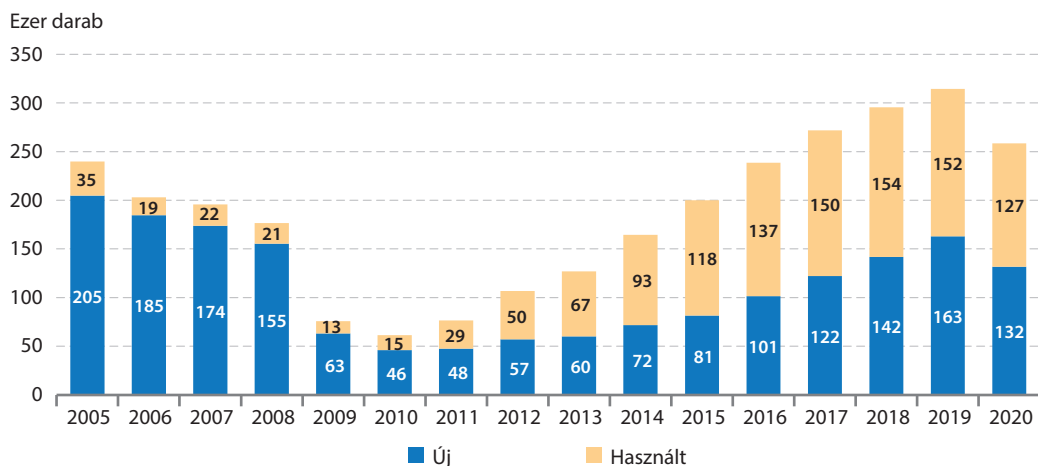
képest. Az év során 1 milliárd 428 millió utazás történt, ezek 54%-a autóbuszon, 22%-a villamoson, 16%-a metrón vagy földalattin, 4,7%-a trolibuszon, 3,4%-a helyiérdekű vasúton valósult meg. Az utasok 72%-a a fővárosban közlekedett, ahol egy év alatt 35%-kal csökkent a forgalom, nagyobb mértékben, mint Budapesten kívül (26%).

Mintegy ötödével kevesebb személygépkocsit helyeztek Magyarországon első alkalommal forgalomba

2020 során 258 ezer **személygépkocsit helyeztek** Magyarországon **első alkalommal forgalomba**, az egy évvel korábbinál 18%-kal kevesebbet. A 2010. évi mélyponthoz követően a forgalomba helyezett személygépkocsik száma 2011 és 2019 között folyamatosan emelkedett, 2015-ig nagyjából a használt (kétévesnél idősebb), 2016–2018-ban pedig az új személygépkocsik hatására. 2019-ben kevesebb

használt járművet helyeztek forgalomba, mint az előző évben, 2020-ban pedig már csökkent mind a használtak (16), mind az újak száma (19%). **Elektromos személygépkocsikból** 4,8 ezer darabot helyeztek első alkalommal forgalomba 2020-ban, az egy évvel korábbinál 65%-kal többet. Forgalomba helyezésük száma első ízben 2015-ben haladta meg a 100-at, 2017-ben pedig az 1000-et.

3.16. ábra A Magyarországon első alkalommal forgalomba helyezett személygépkocsik számának alakulása

A gyártmányok közül a legtöbbet – csökkenő sorrendbe állítva – Volkswagenből, Fordból és Toyotából állítottak forgalomba, utóbbi márka először került be az első három közé az elmúlt két évtized adatait vizsgálva. 2020-ban a **személygépkocsi-állomány** 109 ezerrel bővült, az év végén 3 millió 921 ezer darabot tett ki. A legelterjedtebb márka 2020-ban is

az Opel, a Suzuki és a Volkswagen volt, sorrendjük 2005 óta változatlan, akkor a Volkswagen a Ladát szorította hátrébb a harmadik helyről. A magyarországi személygépkocsi-állomány 2008 óta folyamatosan öregszik, 2020-ban az átlagos kora 14,7 év volt, 0,3 évvel több, mint 2019 végén, amely egyben az ezredforduló óta a legmagasabb érték.

ÉPÍTŐIPAR

2020-ban a termelő ágak közül az építőipar teljesítménye esett vissza a legnagyobb mértékben, aminek következtében az ágazat részesedése a nemzetgazdasági bruttó hozzáadott értékből 5,7%-ra mérséklődött. Az építőipari beruházások volumene szintén csökkent, nemzetgazdasági súlyuk azonban nem változott, a 2019. évihez hasonlóan az összes beruházás 2,2%-át adták. A korábbinál nagyobb szerepet csak a foglalkoztatásban értek el a kivitelezők: 2020-ban a foglalkoztatottak 0,4 százalékponttal nagyobb arányának, 7,9%-ának biztosítottak munkalehetőséget.

Az elmúlt tíz évben az építőipar a 19%-os nemzetgazdasági átlagot meghaladóan, 31%-kal növelte foglalkoztatottainak a számát. 2020-ban átlagosan 362 ezer embernek biztosítottak munkalehetőséget, az egy évvel korábbinál 5,0%-kal többnek, miközben nemzetgazdasági szinten 0,9%-kal kevesebben dolgoztak. Az építőiparban teljes munkaidőben alkalmazásban állók 321 ezer forintos havi bruttó átlagkeresete továbbra is több mint ötödével (83 ezer forinttal) kevesebb, mint a nemzetgazdasági átlag. Az elmaradás részben a fizikai foglalkoztatottak magasabb arányának a következménye.

Az építőipari termelést nagyjából az egyéb építmények építésének a csökkenése mérsékelte

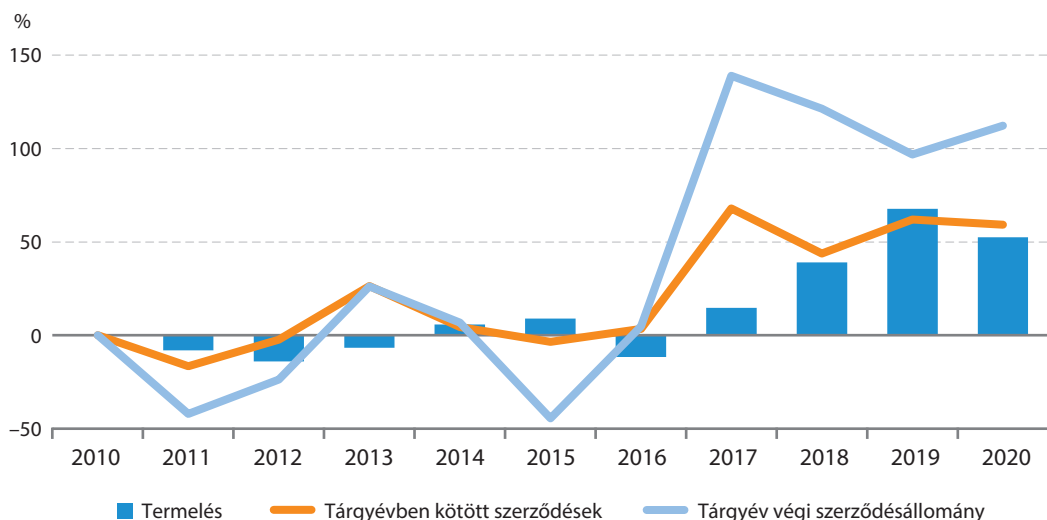
Az építőipar három éven át tartó lendülete 2020-ban megtört. A termelés (4,3 ezer milliárd forint) volumene 9,1%-kal elmaradt az egy évvel korábbi magas bázistól. Ebben szerepet játszott a korábban megkezdett, nagy értékű projektek lezárása, valamint a beruházásokat illető, járvány

miatti, óvatosabb vállalati döntések. A teljesítmény visszaesése mellett a foglalkoztatottak száma tovább emelkedett, ami a termelékenység 13%-os romlásához vezetett, ugyanakkor az építőipar dinamikus bővülése előtti (2016. évi) szintet a harmadával még mindig felülmúlta.

Az építési vállalkozók 2020-ban 3,6 ezer milliárd forint értékű új szerződést kötöttek, volumenében 1,5%-kal kevesebbet, mint egy évvel korábban. Az év utolsó hónapjaiban megélénkült építési piac

eredménye, hogy éves szinten csak mérsékelt csökkenés történt. Az építési szektor év végén fennálló, 2,1 ezer milliárd forint értékű szerződésállományának volumene 7,8%-kal meghaladta a 2019. decemberit.

3.17. ábra **Az építőipari termelés és a szerződések volumenének változása (2010-hez képest)**

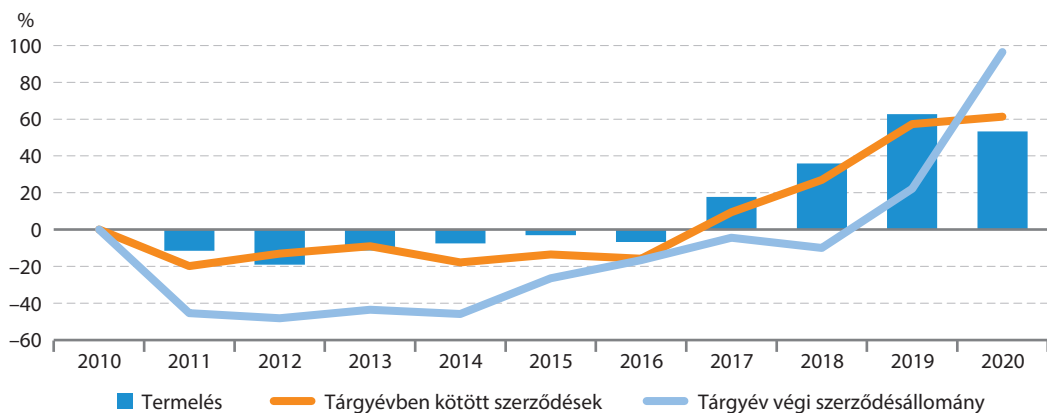

Építményfőcsoportok szerint a 2020. évi építőipari kibocsátás 57%-át az épületépítések, 43%-át az egyéb építmények adták, az előbbiek aránya egy év alatt 2,2 százalékponttal nőtt. Az építőipari termelés csökkenéséhez nagyrészt az egyéb építmények építésének (pl. az út- és vasútépítés, a közműépítés) teljesítménycsökkenése járult hozzá, de az épületek építése is mérséklődött.

Az épületépítések 2020. évi 2,4 ezer milliárd forintos teljesítménye volumenét tekintve – 3 év folyamatos bővülést követően – 5,7%-kal elmaradt az egy évvel korábbi magas bázistól. A kibocsátás csökkenését az év utolsó hónapjainak javuló

teljesítménye valamelyest ellensúlyozta. Ennek hátterében – részben az új otthonteremtési program hatására – a IV. negyedévben jelentősen megnövekedett lakásépítések állnak. Ekkor az egy évvel korábbinál harmadával nagyobb volumenű új szerződést kötöttek épületépítésre, ami éves szinten is csak szerény mértékű (2,7%-os) növekedést eredményezett. A fokozódó igények hatására az építési vállalkozók a 2020-as évet jelentős, 827 milliárd forint értékű szerződésállománnyal zárták, aminek volumene hattizeddel felülmúlta az egy évvel korábbit. Hasonló mértékű bővülés ezt megelőzően utoljára 2002-ben történt.

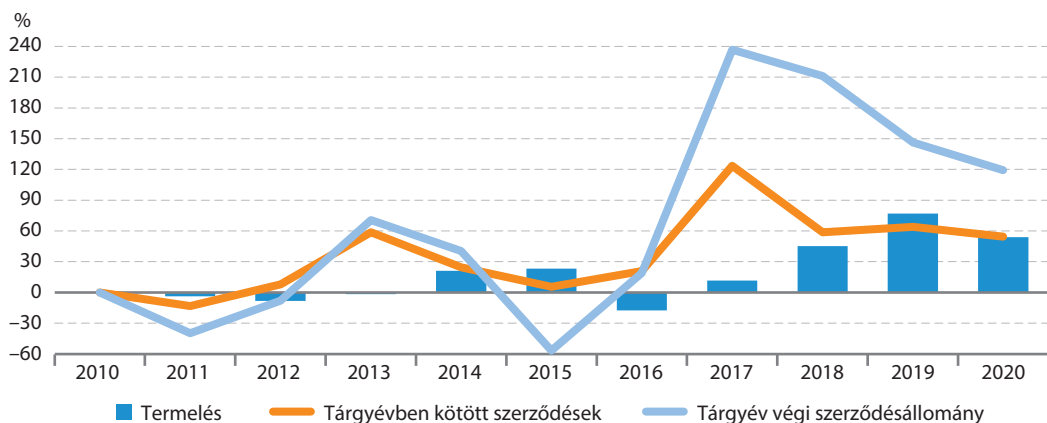
3.18. ábra Az épületek építésének és az erre kötött szerződések volumenváltozása (2010-hez képest)

Az egyéb építmények építése – jórészt az út- és vasútfejlesztésekre irányuló, uniós forrásokat felhasználó nagy megrendelésekkel – 2017 és 2019 között jelentősen bővült, ezek fokozatos teljesítésével viszont a 2020. évi termelés volumene 13%-kal elmaradt az egy évvel korábbi magas bázistól. A megrendelések állománya szintén apadt, az év folyamán megkötött szerződések (1,8 ezer milliárd forint) volumene 5,6%-kal, a december végén teljesítésre váró (1,3 ezer milliárd fo-

rint) megállapodásoké pedig 11%-kal fogyott az előző évihez képest. Az egyéb építmények építésével kapcsolatban zajló folyamatok a korábbi évekre is jellemző, főként az állami megrendelésekkel összefüggő ciklikus változásokat követik. Teljesítményük a háromévesi prosperálást követően 2020-ban leszálló ágra került, a kibocsátás azonban a 2016. évi mélypont produktumának még mindig közel a duplája volt, és valamelyest a két évvel korábbit is meghaladta.

3.19. ábra Az egyéb építmények építésének és az erre kötött szerződések volumenváltozása (2010-hez képest)

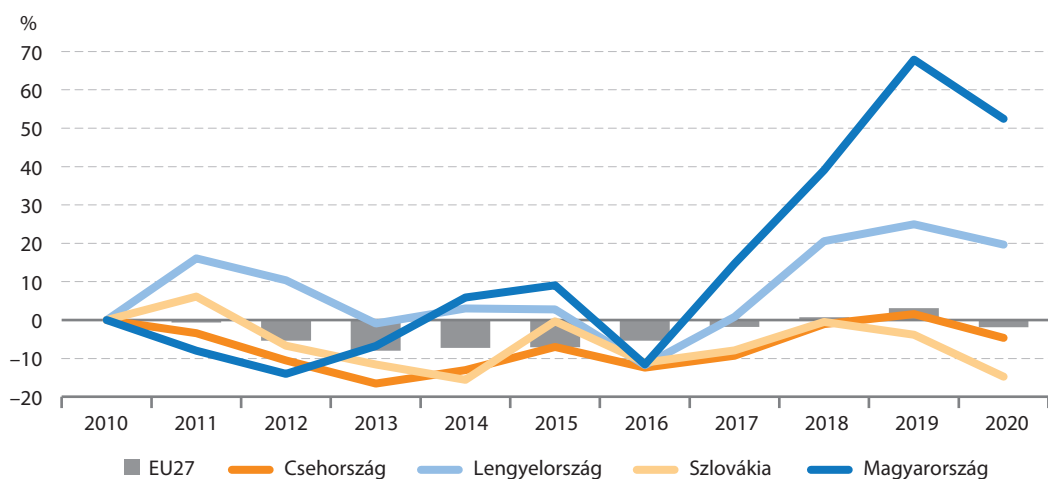

Unió szinten is visszaesett a teljesítmény

Az Európai Unió építőipari termelésének 2014 és 2019 közötti folyamatos bővülése 2020-ban megtört, a naptárhatással kiigazított adatok alapján 4,9%-kal elmaradt az egy évvel korábitól. A teljesítmény a tagországok jelentős részében csökkent,

illetve a bővülés mértéke szerényebb volt a 2019. évinél. Az unió építőipari termeléséből a legnagyobb arányban részesedő országok közül Németországban 2,9%-kal nőtt, Franciaországban pedig 15%-kal visszaesett a kibocsátás.

3.20. ábra **Az építőipari termelés volumenváltozása az EU-ban és a visegrádi országokban*** (2010-hez képest)

* Naptárhatással kiigazított adatok.

A magyar építőipar termelésének volume-ne – a 2017 és 2019 közötti, a tagországok sorában is kiemelkedő bővülést követően –

2020-ban az uniós átlagot meghaladó mértékben visszaesett.

INGATLANPIAC

Ötödik éve emelkedik a használatba vett lakások száma

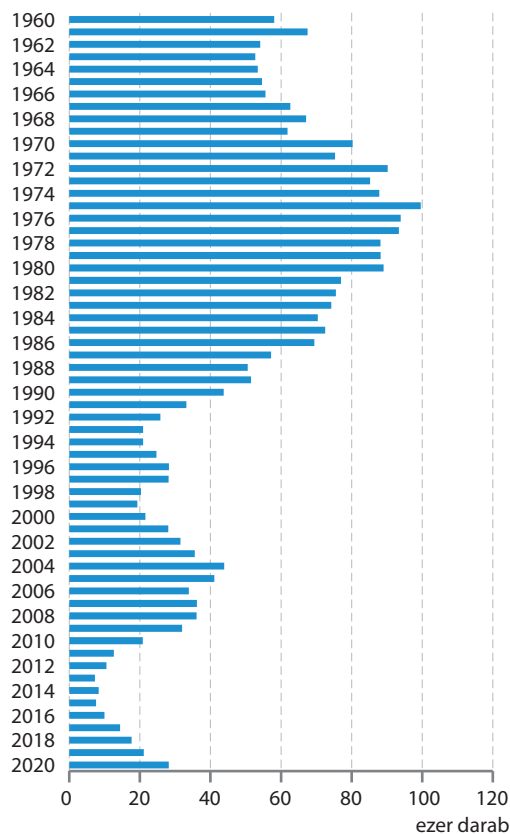
A 2013. évi mélypont óta – a 2015. évi átmeneti csökkenés kivételével – emelkedett a használatba vett lakások száma. 2020-ban 28 208 új lakás épült, 34%-kal több az előző évinél, és közel négyszerese a 2013. évinek. Ennél több lakást utoljára a 2002–2009 közötti években építettek.

A lakásépítési konjunktúra 7 évében összesen épült, **tízezer főre jutó lakások száma** jelentős területi szórást mutatott: a fő-

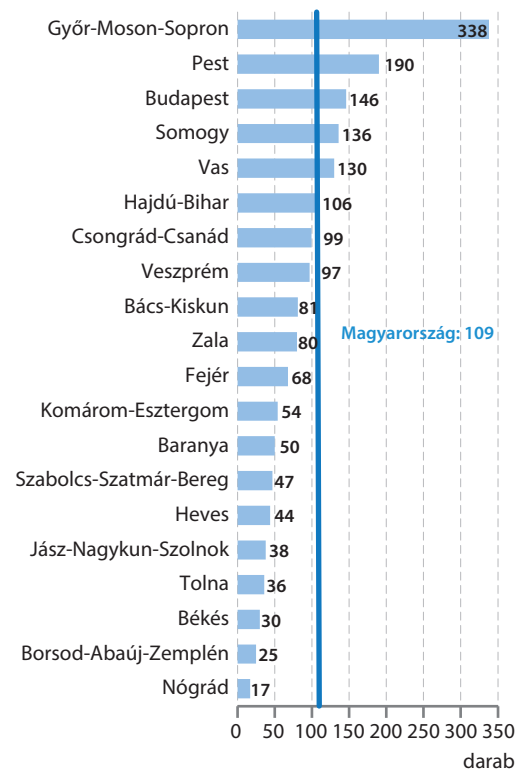
városban és környékén, az észak-nyugati határszélen, valamint a Balaton mentén kiemelkedő volt, ám az átlagot (109) csak öt megyében haladta meg. Északkelet-Magyarországon és az Alföld, valamint Dél-Dunántúl egyes területein azonban évek óta az átlagnál jóval kevesebb lakást építettek.

2020-ban a főváros kivételével – ahol 8,6%-os bővülés volt – minden településtípust nézve 30% feletti volt a haszná-

3.21. ábra A használatba vett lakások száma

3.22. ábra A 2014 és 2020 között épült lakások tízezer lakosra jutó száma

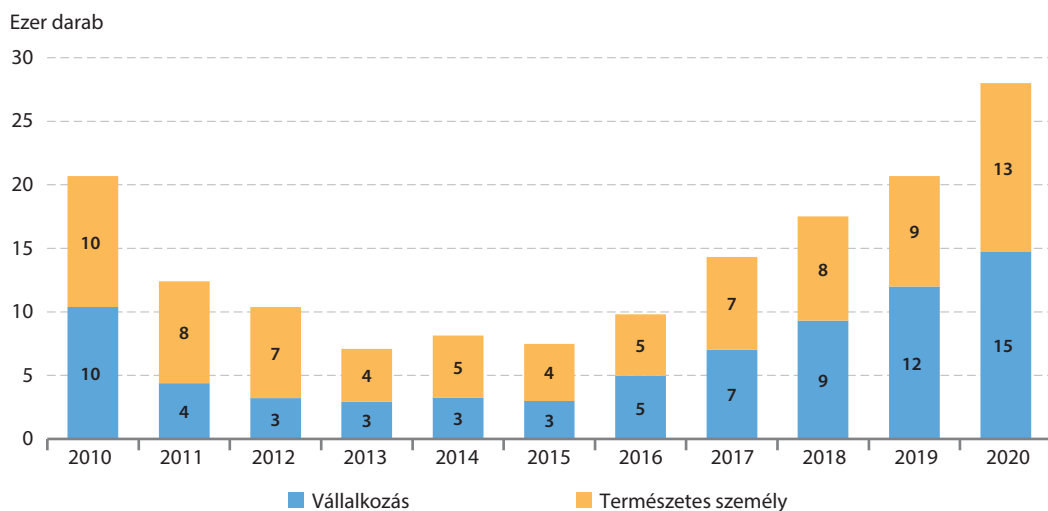
latba vett lakások számának a növekedése. A főváros és Pest megye még mindig 44%-át adja a teljes lakásépítésnek. A legnagyobb emelkedés (55%) a megyei jogú városokban volt, melynek csaknem felét három nagyváros – Debrecen, Győr és Szeged – adta, ezek mindegyikében 1000-nél több új lakást adtak át. A fővárosi lakásépítések harmada a XI. kerületben valósult meg, ami az összes lakásépítés tizedét tette ki. Tízezer lakosra számítva Borsod-Abaúj-Zemplén, Tolna és Nógrád megyében épült a legkevesebb lakás, az országban összesen épültek mindössze 9,7%-a.

Az építések súlya 2015 óta tolódtott a vállalkozások felé, ám ez a tendencia 2020-ban megfordult, a természetes személyek által

épített lakások aránya 41-ről 47%-ra emelkedett, a vállalkozások által építettek pedig 57-ről 52%-ra csökkent 2019-hez képest. A vállalkozások építései annál kisebb arányt képviselnek, minél kisebb a település: Budapesten 85, a községekben 20% a részesedésük.

Az új lakóépületekben használatba vett lakások 52%-a családi házban, 39%-a több-lakásos épületben, 5,9%-a lakóparkban található. Az átlagos alapterület 1,4 m²-rel, 98 m²-re nőtt. Az önkormányzatok 2010 és 2020 között összesen 1096 lakást építettek, számuk egyes években még az ötvenet sem érte el. A 2020-ban használatba vett 167 önkormányzati lakás 39%-kal volt több az előző évinél.

3.23. ábra A vállalkozások és a természetes személyek lakásépítése

A kiadott építési engedélyek száma elmaradt a felépített lakásokétól

Az építési engedélyek és egyszerű bejelentések száma jellemzően meghaladja a használatba vett lakásokét. Az ellenkezőjé-

re utoljára 2009 és 2011 között, a gazdasági válság idején volt példa. 2020-ban is ez a helyzet állt elő, amikor negyedével több

volt a felépített lakás, mint a kért engedély. A 22 556 új lakásépítési engedély 36%-kal kevesebb volt az előző évinél. A településhierarchiában lefelé haladva a csökkenés mértéke egyre kisebb: Budapesten az előző évinél 48, a megyei jogú városokban 39, a többi városban 32, a községekben 14%-kal kevesebb lakás építését kezdeményezték. A régiók közül csak Közép-Dunántúlon volt élénkülés (5,6%). Az építetők az esetek 57%-ában éltek az egyszerű bejelentés lehetőségével. A tervezett nem

lakóépületek száma is 3,4%-kal csökkent (4023).

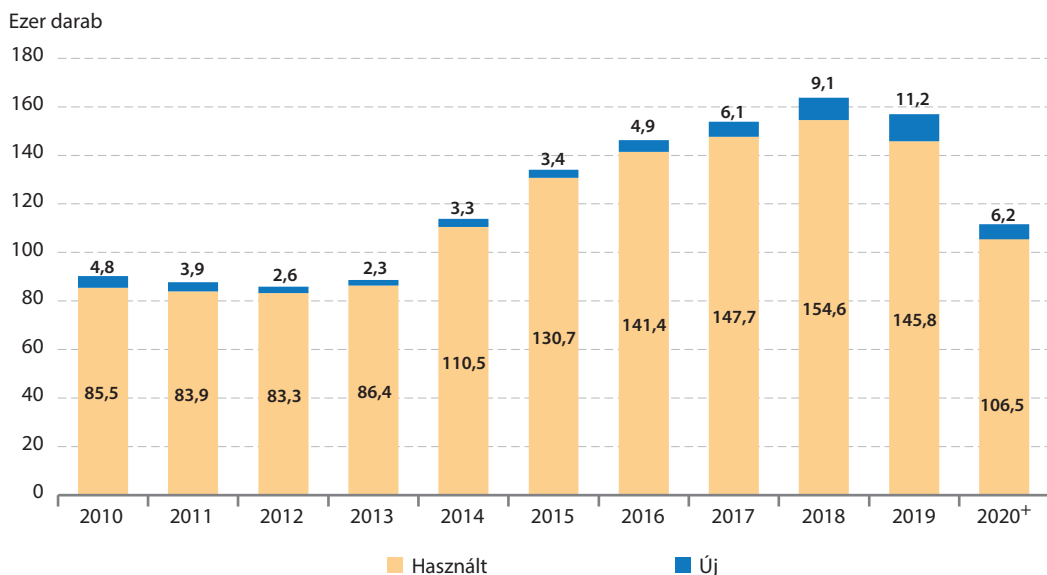
A lakásépítés költségei 2010 és 2020 között 63%-kal emelkedtek, a munkaerőköltség (89%) több, mint kétszer olyan mértékben nőtt, mint az anyagköltség (44%). A teljes építési és az anyagköltségek 2020. évi, előző évhez mért egyaránt 11%-os emelkedése kiugró volt – utoljára 2000-ben fordult elő hasonló –, és az anyagköltségek emelkedése évek óta először haladta meg a munkaerőköltségeket (9,9%).

13%-kal csökkent a lakáspiaci forgalom

2019-ben megtorpant a lakáspiaci forgalom 2014–2018-ban tapasztalt jelentős bővülése, 2020-ban pedig – hasonló feldolgozottság mellett adatok alapján – a forgalom 13%-kal elmaradt az előző évitől. A visszaesés az első két negyedévben

volt a legnagyobb, 14, illetve 28%-os, és főleg a használtlakás-eladásokat érintette. A nagyobb városokban elmaradt tranzakciókat a III. negyedévben részben pótolta a piac, ellentétben a kisebb városokkal és községekkel.

3.24. ábra Az eladott lakások száma

A falusi CSOK bevezetése fékezte a forgalom visszaesését a támogatott településeken, ahol éves szinten csak 5%-kal csökkent a lakásértékesítés. A nagyvárosi forgalom alakulását ugyanakkor a Magyar Állampapír

Plusz mint alternatív befektetési lehetőség megjelenése befolyásolhatta. Folytatódott a főváros használtlakás-piaci súlyának (17%) 2015 óta tartó visszaszorulása, és ezzel párhuzamosan a községek (30%) térnyerése.

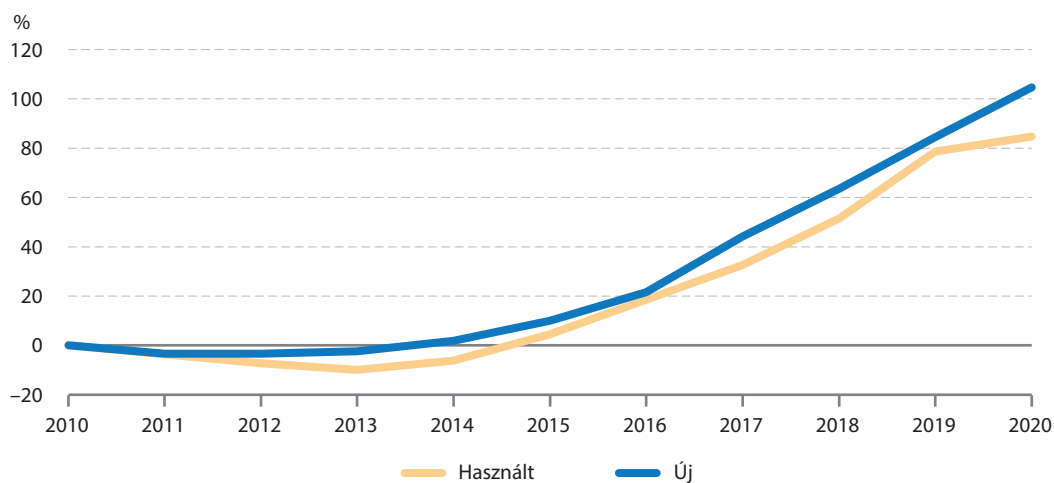
A használt lakások 2014 óta tartó reáláremelkedése megállt

2015 óta kétszámjegyű az előző évhez viszonyított összevont lakáspiaci árindex változása. A használt lakások tiszta áremelkedése 2015, az újaké 2016 óta minden évben 10% feletti volt. 2020-ban a használt lakások ára 85%-kal, az újaké több mint a duplájára nőtt 2010-hez viszonyítva.

2020 eddig feldolgozott lakáspiaci adatai szerint a használt lakások előző évhez viszonyított tiszta árindexe továbbra is emelkedett, ám a drágulás az előző években tapasztaltnál jóval visszafogottabb, 3,4%-os volt.

A használtlakás-árak emelkedtek az előző év azonos időszakához képest: az I. negyedévben még 7,6%-kal, a II. negyedévben alig (0,8%), és a III. (3,0%), IV. (2,0%) negyedévben is az utóbbi években megszokottnál jóval mérsékeltebben. Az új lakások esetében az árnövekedés (11%) alig volt alacsonyabb az előző évinél. Az eltérő dinamika következtében az év végére az új lakások árindexe már jelentősen távolodott a használtakétól (176%) és a IV. negyedévre, 2015. évi bázison számítva megközelítette a 188%-ot.

3.25. ábra A lakások tiszta árváltozása (2010-hez képest)

Az új lakások – fogyasztóiár-index figyelembevételével számított – éves reálárindexe számottevő emelkedést (7,4%), míg

a használtaké stagnálást jelez. Utóbbinál ezzel megszakadt a reállakásárak 2014 óta történő folyamatos emelkedése.

2020 decemberében a lakbérek 11%-kal voltak alacsonyabbak az előző év azonos időszakához képest

A kiadó lakások piacán – amelyet a nagyvárosi koncentráció jellemez – az előző évi magas bázis ellenére 2,5%-kal nőtt a kínálat 2020-ban. Csak a megyei jogú városokban hirdettek meg kevesebb (–9,2%) lakást bérbeadásra, a piac 63%-át uraló Budapesten 6,8, a kisebb városokban 12%-kal többet. Az ingadozásokkal együtt is növekvő országos lakbérindex a 2015. évi bázishoz viszonyítva 2020 januárjában 146%-os maximum

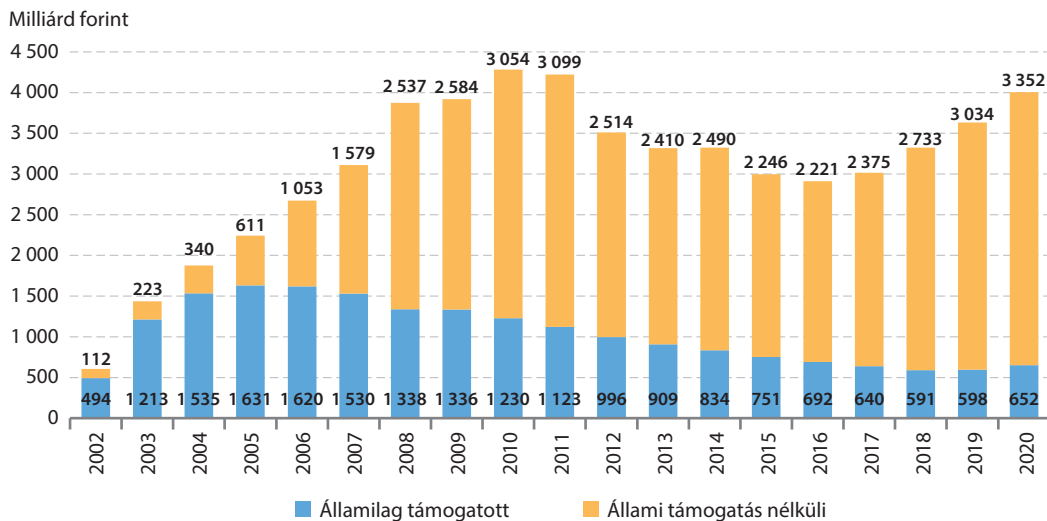
állt. Az ezt követő téli és tavasz eleji zuhanás, majd a rákövetkező ingadozás után augusztustól folyamatosan csökkentek a lakbérek, az év végén a 2015. évi szint 127%-át tették ki, az előző év decemberinél 11%-kal alacsonyabbat. A budapesti árcsökkenés az országosnál erőteljesebb, 14%-os volt az egy évvel korábbihoz képest. A vizsgált kerületcsoportok közül leginkább a pesti belső kerületekben csökkentek az árak (–17%).

2016 óta 37%-kal nőtt a lakáshitel-állomány

A lakáscélú-hitelállomány a 2011 és 2016 közötti csökkenés után bővülésnek indult, a 2020. december végi 4004 milliárd forintos állomány 10%-kal volt magasabb a 2019. végénél, és 37%-kal több a mélypontnak számító 2016. évinél. A háztartások ré-

szére nyújtott hitelek közel felét és a GDP 8,4%-át jelentette. Az államilag támogatott és a támogatás nélküli hitelek állománya az előző év végéhez képest egyaránt emelkedett (9,1 és 10%-kal), arányuk nem változott (16 és 84%).

3.26. ábra A lakáscélú hitelállomány alakulása az év végén

A lakáshitel-állomány bővülésében meghatározó szerepe volt a koronavírus-járvány hatásainak enyhítésére bevezetett törlesztési moratóriumnak, a miatta meg nem fizetett törlesztőrészeknek és annak, hogy a lejáró hitelek lezárása későbbre tolódott, tehát ezek összege sem csökkentette a lakáshitelek állományát. 2020. márciustól december végéig 286 ezer esetben, a lakáshitelek 43%-ánál vették ezt igénybe, az érintett hitelek összege 1803 milliárd forint volt.

2020-ban 90 ezer lakáshitelt **engedélyeztek** 918 milliárd forint értékben, számuk 6,7%-kal csökkent, összegük viszont 1,2%-kal nőtt a 2019. évihez képest. Átlagos összegük 10,2 millió forint volt, 800 ezer forinttal több, mint 2019-ben. Az engedélyezett hitelek számának ötöde, összegüknek 16%-a volt támogatott, ezek száma 41, összege 16%-kal emelkedett az előző évhez képest.

A folyósításban a használtlakás-vásárlások folytatódó dominanciája mellett az új lakásokhoz köthető hitelezés kissé visszaszorult. A 2020-ban 917 milliárd forint értékben **folyósított**, 104 ezer lakáshitel száma kevesebb (-6,6%), összege több (+4,6%) volt az előző évinél. A hitelek összegének 69%-át használt, 12%-át új lakás vásárlására, 8,6%-át pedig építésre fordították. Csökkent az építésre (-9,8%) és a korszerűsítésre, bővítésre (-15%) felvett hitelek összege, ugyanakkor új lakás vásárlására 4,7, használt lakásra pedig 6,1%-kal többet folyósítottak.

A hitelek átlagos összege a korszerűsítések esetében (3,3 millió forint) csökkent az előző évhez képest, az építéseknél nem változott (4,5 millió forint), és mind az új lakások (13,8 millió forint), mind a használtak vásárlásánál (10,5 millió forint) emelkedett.

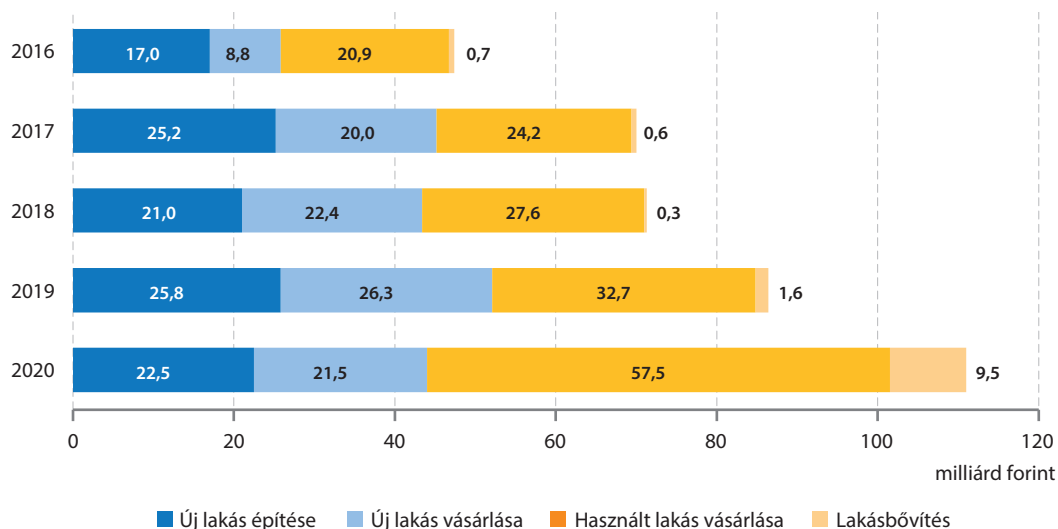
2020-ban a családi otthonteremtési támogatások 59%-át használt lakás vásárlására vették igénybe

2020-ban 40,5 ezer családi otthonteremtési támogatást folyósítottak 111 milliárd forint értékben. Számuk 18, összegük 28%-kal nőtt az előző évhez képest. A támogatások 59%-át használt, 27%-át új lakások építésére vagy vásárlására vették igénybe. A lakásbővítésre igénybe vett támogatások aránya az elmúlt két évben folyamatosan emelkedett, és 2020 év végére meghaladta a 14%-ot, átlagösszege 1,6 millió forint volt. A támogatások átlagösszege az új lakások vásárlása esetén volt a legma-

gasabb (5,7 millió forint), használt lakások vásárlására átlagosan 2,4, új építésére pedig 3,2 milliót kaptak az igénylők.

A 2016 elejétől 2020 végéig tartó időszakban a támogatások összege összesen 386 milliárd forint volt. A 2016 és 2019 között realizált 655 ezer lakástranzakcióból közel minden hatodiknál igénybe vették a CSOK-ot. A támogatást felhasználók aránya az újlakás-vásárlók körében 42, a használtlakás-vásárlók esetében 12%-ra becsülhető.

3.27. ábra A családi otthonteremtési támogatás összege

KISKERESKEDELEM

Noha a járvány és az azzal kapcsolatos korlátozó intézkedések változatosan hatottak a kiskereskedelmi ágazatra, összességében megtörték a hozzáadott értékének dinamikus volumennövekedését, ami 2010 és 2019 között évente átlagosan 6,2%-ot tett ki. Az ágazat a bruttó hozzáadott értékből 2020-ban 4,6%-kal részesedett, a kiskereskedelem teljesítménye folyó áron számolva 1,3%-kal haladta meg az egy évvel korábbi értéket.

2020-ban a nemzetgazdaság összes beruházásaiból az ötödik legnagyobb súlyt (5,2%) a kereskedelem, gépjárműjavítás nemzetgazdasági ág jelentette. Ennek részeként a kiskereskedelemben a hazai beruházási teljesítmény 2,1%-a (222 milliárd forint) realizálódott. A kedvezőtlen gazdasági környezet ellenére az ágazathoz kapcsolódó beruházások volu-

mene 3,7%-kal meghaladta az egy évvel korábbi, és 31%-kal több volt, mint 2010-ben.

A kiskereskedelemben 2020-ban közel 371 ezer fő, a nemzetgazdaságban foglalkoztatottak 8,1%-a dolgozott. A foglalkoztatottak létszáma egy év alatt 0,9%-kal, az országos átlaggal azonos mértékben csökkent. Az évtized elejéhez képest szintén csekély mértékű csökkenés (1,1%) tapasztalható, miközben a nemzetgazdasági átlag (19%) jelentősen emelkedett.

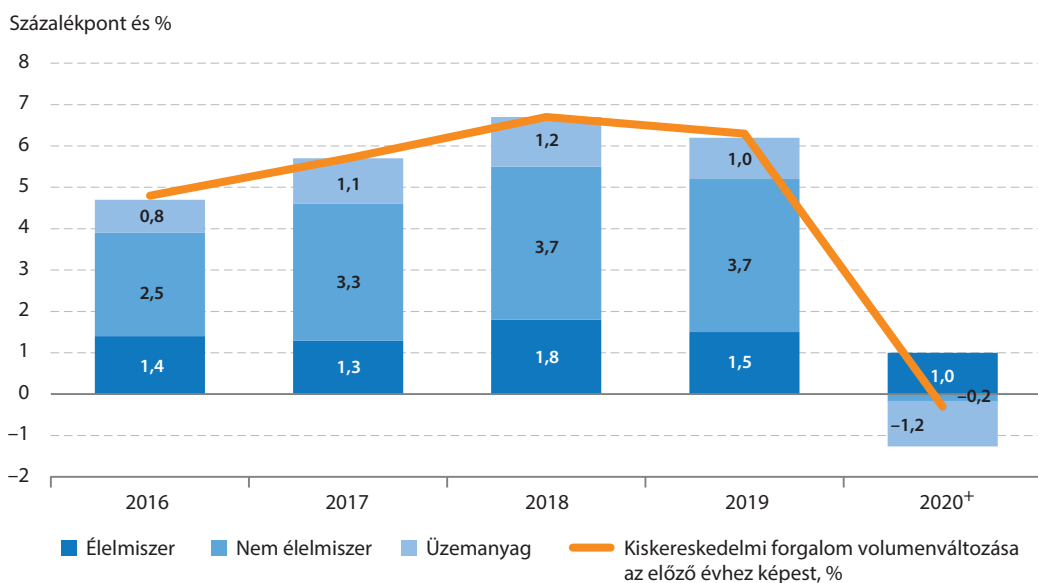
A kiskereskedelmi ágazatban a teljes munkaidőben alkalmazásban állók havi bruttó átlagkeresete 2020-ban 324 ezer forint volt, az egy évvel korábbi 10%-kal, a nemzetgazdasági átlagkereset növekedésével (9,7%) közel egyezően haladta meg. Ennek ellenére az átlagkereset összege elmaradt (2020-ban 20%-kal) a nemzetgazdasági átlagtól.

Megtört a kiskereskedelmi forgalom növekvő trendje¹⁰⁾

A kiskereskedelmi forgalom volumene 2013-ban növekedésbe fordult. Ezt a stabil és tartós növekedést törték meg a Covid19-járvány megfékezésére hozott intézkedések (például beutazási korlátozások, korlátozott nyitvatartás), viszont a pandémia nyomán kitört február–márciusi felvásárlási láz mérsékelte az ezt követő forgalomkiesés nagyságát. Az éven belüli lefolyást tekintve február-

ban és márciusban többletforgalmat generált, az év hátralévő részében pedig mérsékelte az üzletek forgalmát a járvány. Ezen folyamatok együttes hatására 2020-ban az országos kiskereskedelmi üzlethálózat és a csomagküldő kiskereskedelem együttesen 12,7 ezer milliárd forint értékű forgalmat realizáltak, ami volumenben számítva 0,4%-kal elmaradt az előző évitől.

3.28. ábra A kiskereskedelmi üzletek forgalmának volumenváltozásához való hozzájárulás

Az egy kiskereskedelmi egységre vetített forgalom szempontjából Pest megye emelkedik ki a 356 ezer forintot meghaladó napi átlagos boltforgalmával, ugyanakkor Békés és Tolna megyében a mutató értéke ennek mindössze 53%-a volt. 2020-ban **egy lakosra naponta átlagosan 3500 forintnyi**

költés jutott a különféle kiskereskedelmi üzletekben, a mutató értéke Budapesten volt a legnagyobb (3900 forint), Nógrád és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében a legkisebb (2400 forint). A főváros mellett még Pest és Győr-Moson-Sopron megyében költöttek az átlagosnál többet.

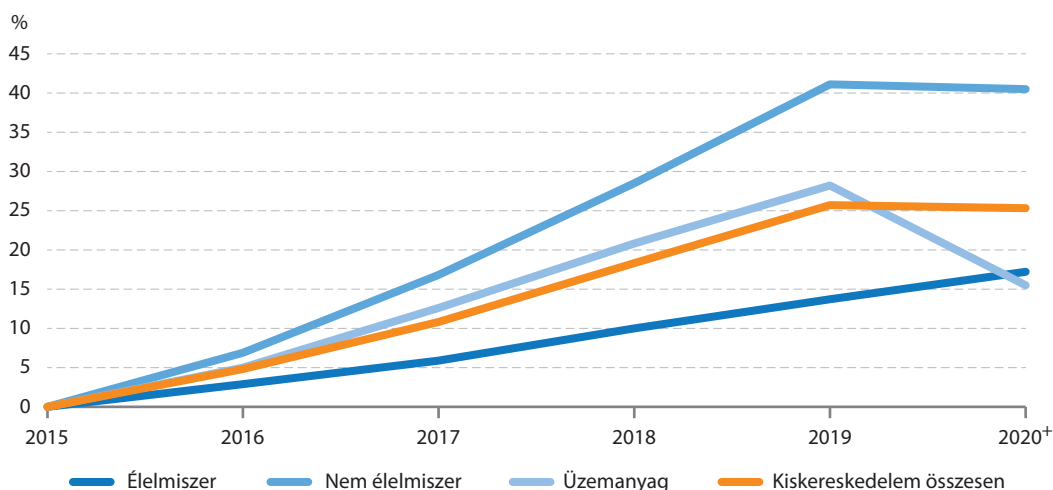
¹⁰⁾ 2015-től a kiskereskedelmi forgalmi adatok előállítására az új, online pénztárgépadatokat is felhasználó módszertan alapján történik, emiatt az adatok a korábbi évekhez viszonyítva csak korlátozottan összehasonlíthatók.

Az élelmiszer jellegű vegyes üzletek jelentősen növelték a részesedésüket a forgalomból

A forgalom szerkezetét tekintve az élelmiszer- és élelmiszer jellegű vegyes kiskereskedelem 48, a nem élelmiszertermékek kiskereskedelme 38, az üzemanyagoké pedig csaknem 14%-ot tett ki a teljes forgalomból 2020-ban. **Az összforgalmon belüli arányok az utóbbi néhány évben a nem élelmiszertermékek kiskereskedelme felé tolódtak,** miután az elmúlt évek

többletjövödelmét a lakosság inkább a nem alapvető szükségletet jelentő termékekre költötte. 2020-ban a Covid19-járvány fogyasztói szokásokra gyakorolt hatásaként a vásárlások mérlege az élelmiszer és élelmiszer jellegű vegyes üzletek felé billent, ugyanakkor az üzemanyag-vásárlások hátrébb sorolódtak a szükségletek rangsorában.

3.29. ábra A kiskereskedelmi üzletek forgalmának volumenváltozása (2015-höz képest)

A kiskereskedelmi forgalom 2020. évi, összességében alig érzékelhető (-0,4%) éves átlagos volumenváltozása jelentős mértékű éven belüli, illetve üzletkörönként eltérő változásokat takar. Az **élelmiszer- és élelmiszer jellegű vegyes üzletek 3,0%-kal nagyobb volumenű forgalmat bonyolítottak le** 2020-ban az egy évvel korábbinál. Ezen belül a forgalom több mint háromnegyedét (76%) kitevő vegyes termékkörű üzletek forgalma 3,8%-kal emelkedett, míg az élelmiszer-, ital-, dohányáru-szaküzle-

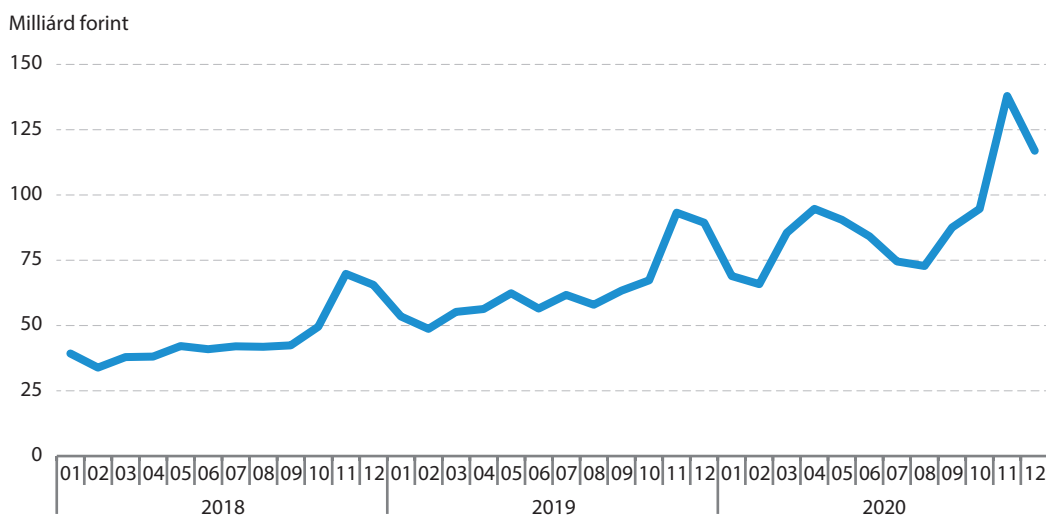
teké (húsboltok, zöldség-gyümölcs üzletek, dohányboltok, pékségek stb.) 0,3%-kal csökkent. Ennek egyik oka, hogy a fogyasztók a szakboltok helyett inkább az egy helyen széles kínálatot nyújtó, vegyes termékkörű üzleteket választották, így a felvásárlási láz által generált többletvásárlások is elsősorban ezekben a boltokban realizálódtak.

A járvány miatti óvatosabb fogyasztói döntések elsősorban a **nem élelmiszertermékek** körében csapódtak le, de a korlátozások is jobban érintették e termékkör for-

galmazóit, akik összességében 0,8%-os volumencsökkenést realizáltak 2019-hez képest. Ezen belül az üzlettípusok többségében (7–26%-kal) visszaesett a forgalom. Ez alól kivételt az iparcikk jellegű vegyes-, valamint a gyógyszer-, gyógyászatitermék-, illatszerüzletek jelentettek, ahol 4,4, illetve 2,7%-kal több terméket adtak el, mint egy évvel korábban. Utóbbi esetében a növekedés döntően a járvány hatásának tudha-

tó be. A pandémia ideje alatt a fogyasztók – a személyes kontaktust elkerülendő – a boltok helyett inkább az online térben intézték vásárlásaikat. Ez éves szinten a csomagküldő és internetes kiskereskedelmi forgalom volumenének 39%-os bővülését eredményezte. A rekordszintre emelkedő forgalom teljes kiskereskedelmen belüli részesedése a 2019. évi 6,2-ről 2020-ban 8,5%-ra emelkedett.

3.30. ábra **A csomagküldő és internetes kiskereskedelem forgalma havonta**

Az üzemanyag-töltőállomásokon a forgalom volumenének 2010-es évek eleji mérséklődését 2013-tól folyamatos növekedés követte. 2020-ban – 8 év után először – elmaradt a forgalom volumene

(9,7%-kal) az előző évitől, összefüggésben a járványügyi intézkedések (például határzár, kijárási korlátozás) miatt mérséklődő gépjárműforgalommal.

3.1. tábla A kiskereskedelmi üzletek forgalmának alakulása, 2020⁺

(%)

Megnevezés	Megoszlás	Volumenváltozás	
		az előző évhez képest	2015-höz képest
Élelmiszer és élelmiszer jellegű vegyes	47,7	3,0	17,1
Ebből:			
élelmiszer jellegű vegyes	36,2	3,8	20,1
élelmiszer, ital, dohányáru	11,5	-0,3	7,4
Nem élelmiszertermék jellegű	38,7	-0,8	39,9
Ebből:			
iparcikk jellegű vegyes	4,3	4,4	64,0
textil, ruházati és lábbeli	4,4	-24,5	-3,1
bútor, műszaki cikk	7,8	-10,7	8,0
könyv, számítástechnika és egyéb iparcikk	6,0	-6,6	12,2
gyógyszer, gyógyászati termék, illatszer	6,7	2,7	28,7
használt cikk	0,3	-25,7	-16,5
csomagküldő és internetes	8,5	38,7	4,5-szeres
Üzemanyag	13,7	-9,7	15,7
Kiskereskedelem összesen	100,0	-0,4	25,1

A járvány a kiskereskedelmi forgalom volumenét az unióban is visszavetette

A világmjárvány terjedéséhez köthető korlátozó intézkedések sora az **Európai Unióban** (EU27_2020) is éreztette hatását, – a naptárhatástól megtisztított adatok szerint – **a kiskereskedelmi forgalom volumene 2020-ban 0,8%-kal csökkent** az előző évhez mérten. (Ezen belül az élelmiszer- és élelmiszer jellegű vegyes kiskereskedelem eladási volumene 3,2%-kal nőtt, míg a nem élelmiszereké 1,8, az üzemanyagoké 13,5%-kal csök-

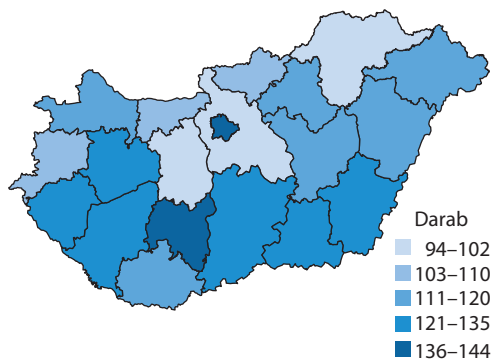
kent az előző évhez képest.) A rendelkezésre álló adatok szerint a tagországok mintegy felében esett vissza a forgalom, a legnagyobb mértékben (11%-kal) Bulgáriában. A visegrádi országok esetében 2020-ban a kiskereskedelmi forgalom volumene az erős belső piaccal rendelkező Lengyelországban emelkedett, Magyarországon az uniós átlagnál kisebb mértékben, Csehországban és Szlovákiában azt meghaladóan csökkent.

Tovább csökkent az üzletszám a kiskereskedelemben

Az ezredfordulót követő évtized mélypontját jelentő 2010 után a kiskereskedelmi üzletek száma¹¹⁾ növekedésnek indult, és 2012 végére meghaladta a 145 ezret, 2013-tól azonban folyamatosan csökkent. Ez utóbbi tendencia összefüggésben állhat az internetes (külföldi és belföldi webáruházakban történő) vásárlások terjedésével, továbbá az üzletek üzemeltetési költségeinek emelkedésével, ami leginkább a munkaerőköltség és a bérleti díjak növekedésére vezethető vissza. 2020 végén 116 ezer üzlet működött, számuk 3,1%-kal (3683-mal) mérséklődött a 2019. végihez képest, illetve 19%-kal volt kevesebb a 2010. végénél, és **mindegyik üzlettípus esetében elmaradt az előző év végétől**. 2020 végén a kiskereskedelmi üzletek 32%-a élelmiszer- és élelmiszer jellegű üzlet volt, számuk egy év alatt 2,0%-kal csökkent. A nem élelmiszertermék jellegű üzletek az összes üzlet 66%-át tették ki, amelyekből a 2019. végénél mintegy 2900-zal kevesebb várta a vásárlókat. Az üzemanyag-töltőállomások az összes üzlet 1,8%-át jelentették, számuk (2051 benzinkút) egy év alatt 11-gyel csökkent.

Az ország egészében, **2020 végén tízezer lakosra 119 bolt jutott**, ezzel szemben 2010 végén még 143. A kiskereskedelmi üzletekkel legjobban ellátott terület Budapest és Tolna megye, a legkevésbé ellátottnak Fejér és Pest megye számított. Utóbbiban ennek ellenére az egy lakosra jutó forgalom országosan a 2. legnagyobb. Ez a fővárosba bevezető, de területileg Pest megyéhez tartozó jelentős utak, autópályák mellé települt bevásárlóközpontok kiemelkedő forgalma miatt alakult így.

3.31. ábra **Kiskereskedelmi üzletek tízezer lakosra jutó száma, 2020. december 31.**

MEZŐGAZDASÁG

A Covid19-járvány által az egyik legkevésbé érintett gazdasági területek közé tartozik a mezőgazdaság, amelynek hozzáadott értéke 6,8%-kal kisebb volt az egy évvel korábbinál, ezáltal a GDP 5,0%-os volu-

mencsökkenéséhez 0,2 százalékponttal járult hozzá. Az agrárium a nemzetgazdasági bruttó hozzáadott érték 4,1%-át állította elő. A mezőgazdasági fejlesztésekre a beruházások 4,3%-át, 464 milliárd forintot for-

¹¹⁾ Az EU kiskereskedelmi fogalmának megfelelően üzemanyag-töltőállomásokkal együtt, de a gépjármű-, gépjárműalkatrész-, valamint motorkerékpár- és motorkerékpáralkatrész-szaküzletek nélkül. A kiskereskedelmi üzletek száma nem tartalmazza a 2013. július 1-jétől alakult nemzeti dohányboltokat.

dítottak, reálértéken 6,9%-kal kisebb összeget az előző évinél. A beruházások az I. negyedévben élénkületet mutattak, a koronavírus okozta járvány azonban a II. negyedévtől megtörte a fejlesztések 2017 óta tartó lendületét.

A foglalkoztatottak¹²⁾ 4,6%-a, 213,9 ezer fő dolgozott az agrárszektorban, közel háromnegyedik férfi volt. A teljes létszám egy év alatt mintegy 1200 fővel nőtt. A teljes munkaidőben alkalmazásban állók havi

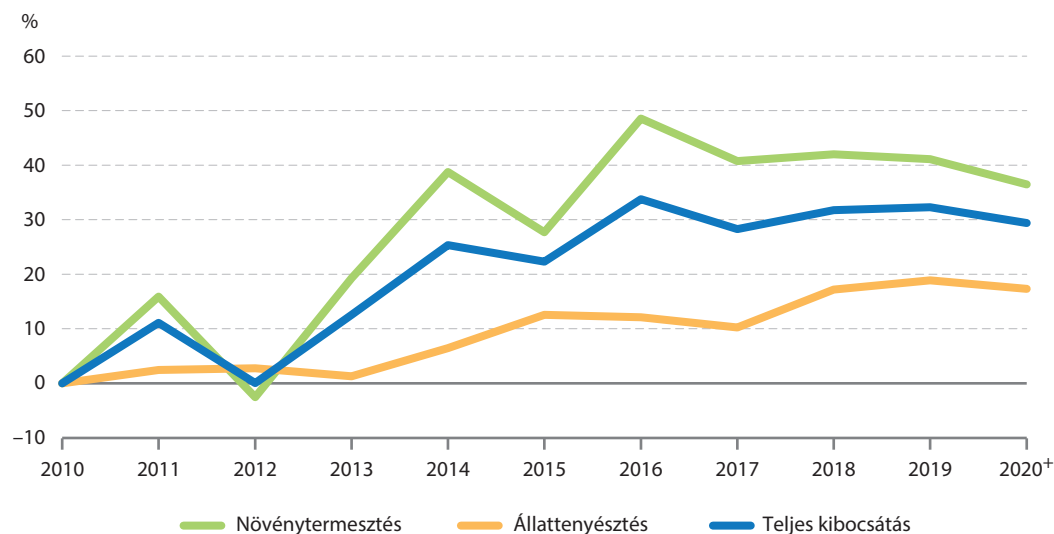
bruttó átlagkeresete¹⁸⁾ 9,2%-kal, 320 ezer forintra emelkedett az egy évvel korábbihoz képest. A bérfolyamlatok kisebbek voltak a nemzetgazdasági átlagnál, így a mezőgazdasági átlagfizetés továbbra is jelentősen (21%-kal) elmaradt az országos átlagtól. Az agráriumban az átlagkereset a gazdasági ágak között az egyik legalacsonyabb volt, többek között a fizikai foglalkozásúak magasabb arányával összefüggésben.

Az emelkedő árak hatására nőtt a mezőgazdasági kibocsátási érték

A mezőgazdasági kibocsátás 2014 óta a korábbi időszaknál magasabb szinten ingadozik. A **mezőgazdasági számlák** rendszerének előzetes adatai szerint 2020-ban

az agráriumban teljes kibocsátásának volume-ne az egy évvel korábbinál 2,2%-kal kisebb volt, miközben a mezőgazdasági árak átlagosan 7,2%-kal emelkedtek.

3.32. ábra A mezőgazdasági kibocsátás volumenváltozása (2010-hez képest)

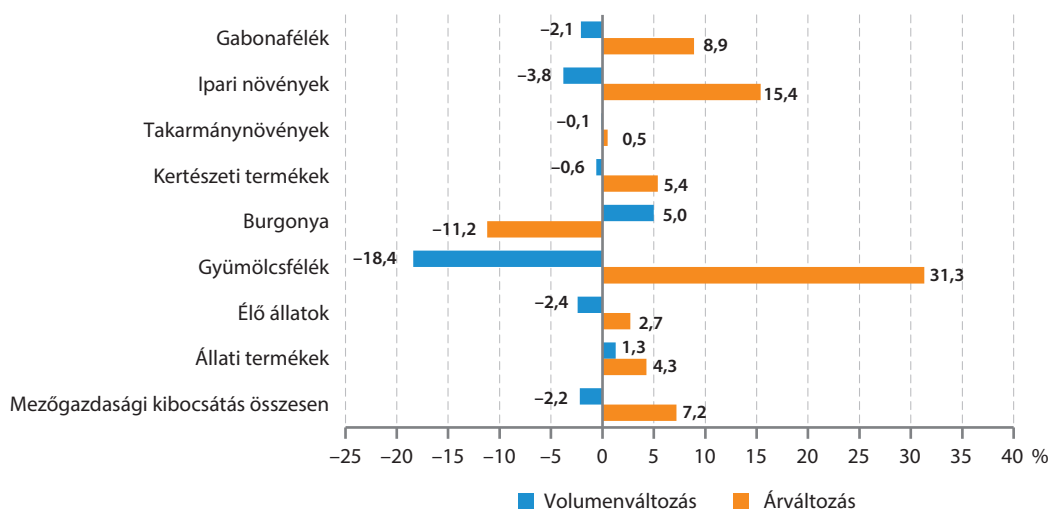
¹²⁾ A munkaerő-felmérés adatai szerint.

A volumen- és árváltozás eredményeként a mezőgazdaság teljesítményértéke (2973 milliárd forint) – szolgáltatásokkal és másodlagos tevékenységekkel együtt – 4,8%-kal növekedett. A teljes kibocsátásból a növénytermesztés 58, az állattenyésztés 34%-kal részesedett, a többi szolgáltatásokból és másodlagos tevékenységekből származott. Az alaptevékenységek aránya az elmúlt években nem módosult lényegesen.

A kedvezőtlen időjárási hatások miatt a **növénytermesztés** termelési volumene 3,3%-kal csökkent, miközben az árszínvona 10%-kal emelkedett. A kalászosok és a kukorica együttes kibocsátása 2,1%-kal kevesebb volt a 2019. évi magas bázishoz képest. A főbb gabonák közül a búza ter-

melése 7,0%-kal csökkent, a kukoricáé 1,3, az árpáé 3,6%-kal bővült. Az ipari növények volumene 3,8%-kal zsugorodott, ezen belül nemcsak a növénycsoport nagy részét kitevő olajos magvakból, hanem a kisebb területen termesztett fehérjenövényekből is kevesebbet takarítottak be az egy évvel korábbinál. A takarmánynövények kibocsátása lényegesen nem változott, a cukorrépáé a termesztés visszaszorulása miatt mérséklődött 2019-hez képest. A gyümölcskibocsátást a tavaszi fagyok okozta virág- és rügycár jelentősen visszavetette, a veszteség az összes fontosabb gyümölcsfajt érintette. A szőlő mennyisége 8,0%-kal kevesebb volt az előző évinél, ugyanakkor a borok minősége alapján kedvező évjárat várható.

3.33. ábra **Volumen- és árváltozás az előző évihez képest a mezőgazdasági számlák rendszere alapján, 2020***

Az **állattenyésztés** termelési volumenének 1,3%-os csökkenését az élő állatok kibocsátásának visszaesése okozta. Az állattartók helyzetét hátrányosan érintette a Covid19-járvány és az állategészségügyi vészhelyzetek (afrikai sertéspestis, madár-

influenza) miatt kialakult kedvezőtlen gazdasági környezet. A szarvasmarha kibocsátása 1,0%-kal nőtt, a sertésé 1,0, a baromfiké 5,0%-kal csökkent, a többi főbb állatfajé nem változott az előző évihez képest. Az előállított állati termékek mennyisé-

ge 1,3%-kal meghaladta a 2019. évit, ezen belül a jelentős súlyt képviselő tejtermelés 2,0%-kal bővült.

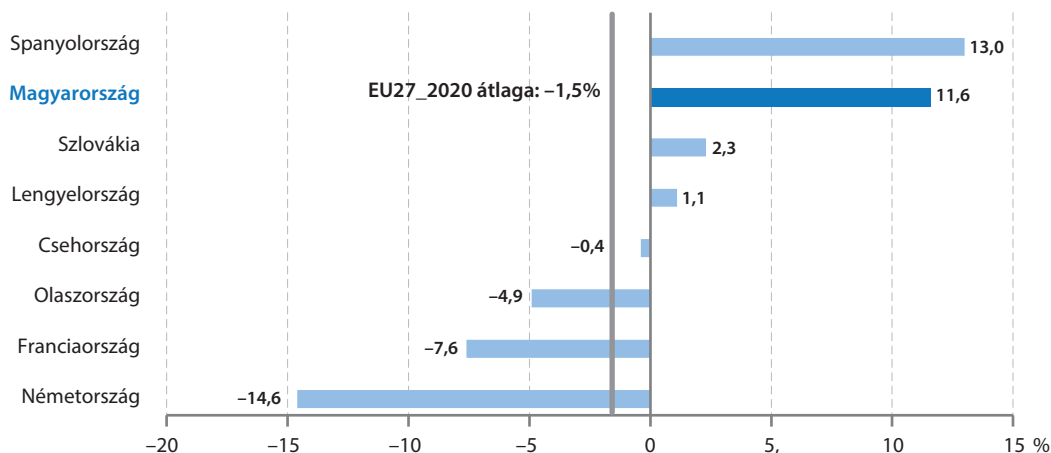
A mezőgazdaságban a termékek előállításához és a szolgáltatások nyújtásához szükséges folyó termelőfelhasználás volumene 0,9%-kal nőtt az egy évvel korábbihoz viszonyítva.

A termelési tényezők jövedelme 11, a vállalkozói jövedelem 17%-kal nagyobb volt az előző évinél.

Az agrárium éves munkaerőegységben kifejezett **munkaerő-felhasználása** 2020-ban 5,9%-kal csökkent. A munkaerő-felhasználás teljes munkaidőben (évi 1800 mun-

kaóra) kifejezve majdnem 338 ezer ember mezőgazdasági tevékenységének felelt meg. A mezőgazdasági jövedelmek változásának mérésére használt jelzőszám, a termelési tényezők munkaerőegységre jutó reáljövedelme („A” mutató¹³⁾) 2020-ban 12%-kal nőtt, és 2010 óta – 2012 és 2015 kivételével – minden évben meghaladta az egy évvel korábbit. Az uniós tagországok közül Írországban, Horvátországban és Spanyolországban volt a magyarországinál nagyobb a növekedés. A visegrádi országok közül Lengyelországban és Szlovákiában kismértékű javulás, Csehországban minimális visszaesés történt.

3.34. ábra Az „A” mutató változása a jelentősebb mezőgazdasági termelő uniós tagállamok és a visegrádi országok körében, 2020⁺ (előző évhez képest)

A kukorica és az olajos magvúak termesztésében az uniós élmezőnybe tartozunk

Előzetes adatok szerint 2020-ban az **Európai Unió** (EU27_2020) teljes mezőgazdasági kibocsátása (alapáron 412 milliárd euró)

1,4%-kal csökkent az egy évvel korábbihoz képest. A kibocsátás valamivel több mint felét kitevő növénytermesztés teljesítménye

¹³⁾ A mutató számítása: a termelési tényezők jövedelmének indexe és a bruttó hazai termék (GDP) implicit árindexének hányadosa osztva az összes éves munkaerő-felhasználás indexével.

1,2, a közel négytizedét adó állattenyésztése 1,5%-kal mérséklődött. Hazánk 2020-ban az unió mezőgazdasági termelési értékének 2,1%-át állította elő, részesedése az elmúlt tíz év során nem változott lényegesen. A kukorica termelési értékének 11, az ola-

jos magvú növények kibocsátásának 9,7%-a származott hazánkból, ezzel mindkét esetben az uniós rangsor 4. helyén állunk. A főbb haszonállatok közül a baromfi esetében volt a legnagyobb (4,4%) a részesedésünk a közösségi kibocsátásból.

A kukorica termésátlaga rekordközele volt

A tavaszi aszály után a nyári időszakban több alkalommal lehullott nagy mennyiségű csapadék a főbb **szántóföldi növények** terméseredményét különbözőképpen befolyásolta. Az árpa és a kukorica termésmennyisége a 2019. évinél nagyobb, a zabé ugyanakkora, a többi szántóföldi kultúráé az egy évvel korábbinál alacsonyabb volt. Kalászosokból az előző évinél 5,6%-kal ki-

sebb szántóterületről 4,5%-kal kevesebb magot (összesen 6,9 millió tonnát) arattak. A nyári betakarítású gabonák termésének 73%-át a búza, 21%-át az árpa adta. A kalászosok közül a búza és a tritikálé termésátlaga nagyobb volt az egy évvel korábbinál. A legnagyobb területen termesztett kukorica hektáronkénti hozama megközelítette a 2016. évi rekordját.

3.2. tábla **A főbb szántóföldi növények terméseredménye, 2020⁺**

Növény	Betakarított terület		Termésmennyiség		Termésátlag	
	ezer hektár	változás az előző évhez képest, %	ezer tonna	változás az előző évhez képest, %	kilogramm/hektár	változás az előző évhez képest, %
Búza	933,5	-8,1	5 010,0	-6,8	5 370	1,5
Árpa	259,7	5,0	1 433,5	3,6	5 520	-1,3
Kukorica	972,9	-5,3	8 382,3	1,3	8 620	6,9
Napraforgó	605,3	7,3	1 666,7	-2,3	2 750	-9,2
Repcemag	306,9	2,1	859,2	-5,8	2 800	-7,6
Cukorrépa	13,0	-7,4	760,0	-7,7	58 320	-0,3

A szántóföldi növénytermesztésben jelentős súllyal rendelkező napraforgó és repce terméseredménye területük növekedése ellenére is elmaradt az egy évvel korábbitól.

A két olajos magvú növény hektáronkénti hozama majdnem azonos (2,8 tonna) volt. A burgonya- és a cukorrépa-termesztés jelentősége tovább csökkent.

A legtöbb vágóállat és állati termék felvásárlása fokozódott

2020. december 1-jén a **főbb haszonállatok** közül szarvasmarhából, sertésből, tyúkból többet, juhból kevesebbet tartottak az egy évvel korábbinál. 2020-ban folytatódott a szarvasmarha-állomány 2010. decembere óta tartó bővülése. A gazdálkodók a tél kezdetén 24 ezerrel több szarvasmarhát gondoztak, mint 2019. december elején, az év vége felé mért létszám 1993-ban

volt utoljára ilyen magas. A teljes állomány 44%-át kitevő tehenek száma egy év alatt 2 ezerrel gyarapodott. 2020-ban vágóborjú nélkül 23,9 ezer tonna vágómarhát vásároltak fel, az egy évvel korábbinál 6,2%-kal nagyobb mennyiséget. Az év során a termelőktől feldolgozásra és továbbértékesítésre átvett mintegy 1,6 millió tonna tehéntej 2,7%-kal volt több az egy évvel korábbinál.

3.3. tábla **Állatállomány, december 1.***

(ezer darab)

Állatfaj	2015	2016	2017	2018	2019	2020 ⁺
Szarvasmarha	821	852	870	885	909	933
Sertés	3 124	2 907	2 870	2 872	2 634	2 850
Juh	1 190	1 141	1 146	1 109	1 060	944
Tyúk ^{a)}	28,9	28,8	29,0	27,9	28,2	28,9
Kacsa	3 813	3 821	4 528	4 738	4 354	2 970
Pulyka	2 832	2 849	2 891	2 826	2 644	2 742
Lúd	977	1 212	1 149	1 299	1 127	798

* A baromfik (tyúk, kacsa, pulyka, lúd) létszáma a gazdaságküszöböt elérő gazdaságokra vonatkozik.

^{a)} Millió darab.

A sertésállomány egy év alatt 8,2%-kal, a létszám 5,7%-át adó anyakocáké ennél mérsékeltebben, 5,4%-kal bővült. Az év során a termelőktől felvásárolt vágósertés mennyisége (vágómalac és süldő nélkül 435 ezer tonna) érdemben nem változott az előző évhez képest, átlagos tömegük a 2019. évvel majdnem azonos, 117 kilogramm volt. A 2010-es években az 1,1–1,2 millió egyedre kitevő juhállomány 2020-ban egymillió alá csökkent, az év végi létszám 11, a juhok nyolctizedét képviselő anyaju-

hoké 3,5%-kal maradt el az egy évvel korábbinál. Vágójuhból az év folyamán mintegy 6,2 ezer tonnát vettek át, 11%-kal kevesebbet a 2019. évinél. A gazdaságméretet elérő gazdálkodóknál tartott tyúkok száma 2,6%-kal nőtt, de a teljes létszám háromtizedét adó tojóké 3,3%-kal csökkent. 2020-ban vágótyúkból az egy évvel korábbinál 7,8%-kal többet (428 ezer tonnát), étkezési tyúktojásból 0,4%-kal kevesebbet (277 millió darabot) vásároltak fel.

A MEZŐGAZDASÁGBAN FOKOZÓDOTT A BIRTOKKONCENTRÁCIÓ

A 2020. évi Agrárcenzus előzetes eredményei szerint a mezőgazdasági tevékenységet folytató gazdaságok száma (234 ezer) egyharmaddal csökkent 2010-hez képest. A gazdaságok 67%-a növénytermesztéssel, 25%-a állattartással foglalkozott, 9%-uk mindkét tevékenységet végezte. A 4,8 millió hektár mezőgazdasági terület – amelynek felét a gazdálkodók bérelték – 82%-a szántó volt. Tíz év alatt mindegyik művelési ágban, de különösen a gyümölcsös esetében erősödött a földterület koncentrációja. A szarvasmarha-állomány 31%-kal nagyobb, a többi főbb haszonállatfajé kisebb volt a 2010. évinél. Az irányítók fele legalább 40 éves volt, és gyakorlati ismeretei alapján gazdálkodott. A gazdálkodók 214 ezer alkalmazottat foglalkoztattak, 45%-ukat állandó jelleggel.

TÁVKÖZLÉS, INTERNET

Az információtechnológiai eszközök és alkalmazások folytonos fejlődése adaptív kölcsönhatásban áll gazdasági és társadalmi környezetünkkel, egyre szélesebb körű használatuk révén a mindennapjaink szerves részét képezik. A járvány alatt az infokommunikációs technológiák alkalmazása a korábbiakhoz képest is felértékelődött, a munka, az oktatás és a szélesebb értelemben vett kapcsolattartás terén is.

2020-ban a távközlési tevékenységeket is magába foglaló információ és kommunikáció területén a bruttó hozzáadott érték volumene – folytatva a korábbi évek lendületes fejlődését – 6,1%-kal emelkedett az előző évihez képest, 0,3 százalékponttal mérsékelve a gazdasági teljesítmény vissza-

esését. Ezzel a nemzetgazdasági ág azon néhány gazdasági terület közé tartozott, amely a járvány ellenére növelni tudta a hozzáadott érték volumenét. Az infokommunikáció területe 2020-ban 5,3%-kal részesedett a nemzetgazdaság egészére számított hozzáadott értékből.

Az információ és kommunikáció területén 2020-ban 148 ezer főt foglalkoztattak, 8,2%-kal többet, mint egy évvel korábban. A teljes munkaidőben alkalmazásban állók havonta átlagosan bruttó 677 ezer forintot kerestek,¹⁴⁾ 68%-kal többet a nemzetgazdasági átlagnál, ezzel ez az egyik legjobban fizető gazdasági ág. A bruttó átlagkereset az országos átlagnál (9,7%) kevésbé, 8,5%-kal nőtt az előző évhez képest.

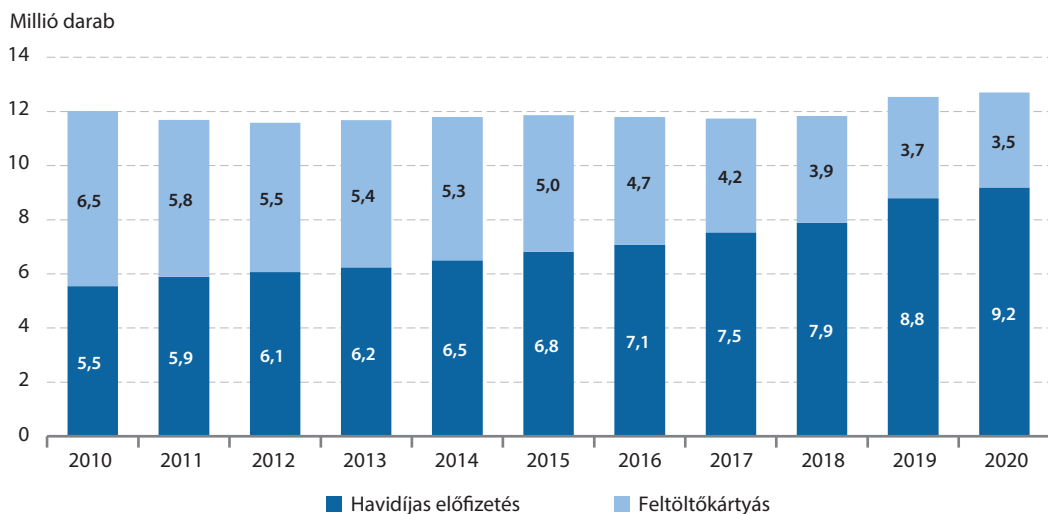
¹⁴⁾ A legalább 5 főt foglalkoztató vállalkozásoknál, a költségvetési intézményeknél és a foglalkoztatás szempontjából jelentős nonprofit szervezeteknél.

A havidíjas mobiltelefon-előfizetések aránya 72%-ra nőtt

A távközlési tevékenységek között az ezredfordulót követően meghatározó jelentőségűvé vált a mobiltávközlési szolgáltatás, amely a távközlési tevékenységből befolyt árbevétel legnagyobb részét realizálta. A **mobiletelefon-előfizetések** piaca a 2000-es évek végére telítődött, 2010 és 2018 között 11,6–12,0 millió között ingadozott. 2020 végén a mobil-előfizetések – M2M-kártyákat¹⁵⁾ is tartalmazó – száma 12,7 millió, száz lakosra jutó számuk 131 volt, négyszer annyi, mint a vezetékes előfizetéseké (32 darab). A lakosságszámot meghaladó előfizetésszám főként a lakossági és az üzleti előfizetések párhuzamos használatából következik.

A havidíjas előfizetések száma folyamatosan nőtt, 2020 végén a mobiltelefon-előfizetések 72%-át tette ki. Térnyerésének oka – az új ügyfelek mellett – az, hogy az adott szolgáltatónál levő feltöltőkártyás ügyfelek egy része is szerződéses csomagra tért át. Ezt a mobiltelefon-szolgáltatók stratégiája is erősíti: a havidíjas előfizetések percdíjai sok esetben kedvezőbbek, valamint adatforgalmat is biztosítanak a felhasználók számára. Emellett 2017-től a feltöltőkártyás előfizetők kötelező adategyeztetését előíró hatósági rendelet is hozzájárult a feltöltőkártyás előfizetések térvesztéséhez.

3.35. ábra A mobiltelefon-előfizetések száma az előfizetés típusa szerint*

* 2019-től M2M-kártyákkal együtt.

2020 végén a **vezetékes telefonvonalak** száma (3,1 millió) 7,1%-kal több volt, mint 2010-ben, de 1,3%-kal kevesebb a 2019. véginél. A VoIP-hangcsatornák¹⁶⁾ intenzív

terjedése 2018 után veszített lendületéből, és az utóbbi két évben már nem kompenzálta az ISDN- és a hagyományos vonalak számának visszaesését. A VoIP-hangcsator-

¹⁵⁾ M2M-kommunikáció (machine to machine): emberi beavatkozás nélkül megvalósított, eszközök közötti kommunikáció.

¹⁶⁾ Jellemzően kábeltelevíziós, illetve széles sávon megvalósuló, helyhez kötött telefonszolgáltatás.

nák száma 2010 óta több mint háromszorosára nőtt, 2020 végén a vezetékes fővonalak 74%-át fedte le. 2020-ban ez a technológia az összes vezetékes hívás számának 60 és idejének 67%-át jelentette. A VoIP-

alapú technológia terjedéséhez hozzájárulnak a kábeltelevíziós társaságok által alkalmazott előfizetési konstrukciók, amelyekben kombinálják a kábeltelevízió, az internet és a vezetékes telefon előfizetését.

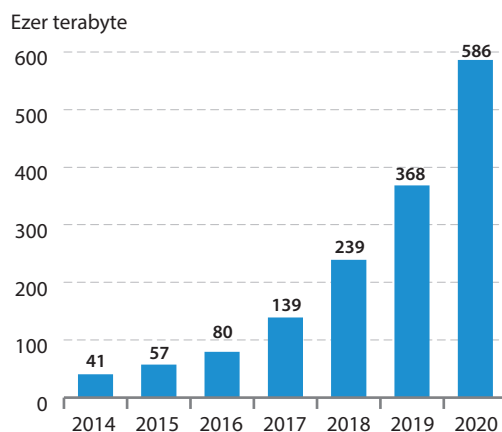
A személyes kontaktus csökkentése miatt alkalmanként hosszabb ideig telefonáltunk

Napjainkra a telefonhívások túlnyomó többsége a mobilhálózatokból indul, a vezetékes telefonálás az ezredforduló óta fokozatosan veszít jelentőségéből. 2020-ban a **vezetékes hálózatból indított hívások** száma 8,8%-kal tovább csökkent, a hívások időtartama azonban jelentősen, 7,4%-kal emelkedett a 2019. évihez képest. Ugyanakkor az átlagos telefonhívások egyre hosszabbak 2010 óta: az akkori alig több mint 3 perchez képest 2020-ban 6 perc volt. A hívásidő növekedésében szerepet játszott többek között az ingyenes időszávot vagy díjmentes hálózaton belüli beszélgetést tartalmazó előfizetői konstrukciók térnyerése, és a kapcsolattartási szokások járvány miatti ideiglenes megváltozása is.

2010 és 2020 között a **mobilhálózatból indított hívások** száma összességében 2,7%-kal mérséklődött, ugyanakkor a beszélgetések összes ideje erőteljesen emelkedett (53%-kal). Utóbbit leginkább a más mobilhálózatba irányuló hívások megugró percideje eredményezte. 2019-hez képest a mobilhívások összes ideje kiemelkedően, 11%-kal emelkedett, amiben szintén szerepet játszott a járványügyi helyzet. A mobiltelefonokon folytatott beszélgetések átlagos hossza 10 év alatt több mint 1 perccel, 3,4 percre emelkedett, ami továbbra is sokkal rövidebb, mint a vezetékes telefonálás esetében.

¹⁷⁾ 586 ezer terabyte=586 millió gigabyte.

3.36. ábra A mobiladat-forgalom alakulása

Az okostelefonok és a mobilinternet gyors terjedésével, az egyre kedvezőbb előfizetési csomagokkal, valamint a mobilszolgáltatók hálózatfejlesztéseivel összefüggésben az elmúlt években dinamikusan nőtt a mobilhálózaton keresztül lebonyolított **adatforgalom**: 2020-ban elérte az 586 ezer terabyte-ot¹⁷⁾, ez 59%-kal túlta felül az egy évvel korábbit. Egy mobiltelefon-előfizetés havonta átlagosan 3,8 gigabyte adatforgalmat generált, szemben az egy évvel korábbi 2,5 gigabyte-tal. 2020-ban az adatforgalom 94%-a már 4G/LTE-rendszeren (negyedik generációs mobiltávközlési technológián) keresztül zajlott.

Az előfizetők által küldött **SMS- és MMS-üzenetek** száma 2016 után annak ellenére nőtt, hogy az okostelefonok és a mobilinternet intenzív terjedése révén egyre szélesebb körben használtak olyan, alternatív kommunikációs csatornákat, mint például a Hangouts, a WhatsApp, vagy a Viber. Az aktívabb üzenetküldés részben azoknak

a díjsomagoknak volt köszönhető, amelyek meghatározott mennyiségű SMS és MMS küldését is magukban foglalják. Az elküldött szöveges és képi üzenetek száma 2020-ban azonban ismét csökkent (2019-hez képest 9,7, illetve 5,1%-kal), amiben szintén szerepet játszhattak a járványügyi helyzet miatt megváltozott szokások.

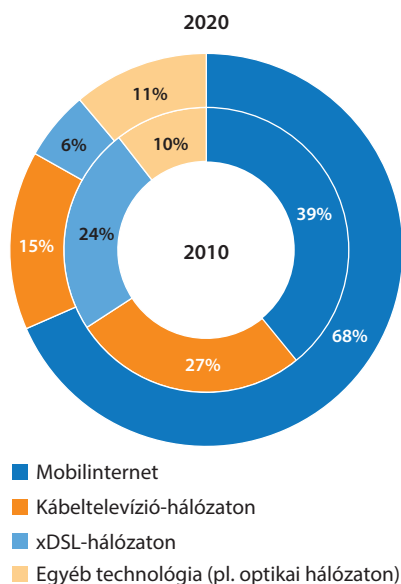
Egyre inkább telítődik az internet-előfizetések piaca

A hazai internetpiac lendületes növekedése mögött a szolgáltatóknak a technológiai változásokhoz való gyors alkalmazkodása, a folyamatos árverseny és az okostelefonok utóbbi években tapasztalt elterjedése áll. 2020 folyamán a digitalizáció még inkább felértékelődött a járvány miatt, az internet a mindennapok szerves részévé vált. A piac koncentrációja magas, az előfizetések több mint 97%-át 10 szolgáltató biztosította. Az **internet-előfizetések** piaca egyre inkább telítődik, ennek eredményeként az elmúlt években a növekedés fokozatosan veszített dinamikájából. 2020 végén 10,4 millió előfizetést regisztráltak, 1,6%-kal többet, mint egy évvel korábban. Száz lakosra 107 előfizetés jutott, szemben a 2010. évi 33-mal.

A bővülés motorja az elmúlt évtizedben a **mobilinternet** volt: míg 2010 és 2020 között az összes internet-előfizetés száma a háromszorosára emelkedett, addig a mobilinternet-előfizetések száma közel 5 és félszeresére nőtt. A mobilinternet terjedését az újabb előfizetői konstrukciók és a hálózatok technológiai színvonalának emelkedése is segíti, amelyek révén 2020 végén az összes internet-előfizetés 68%-át tette ki. A mobilinternet-előfizetések száma egyre szerényebb mértékben nő, 2019 és 2020 vége között 1,0%-kal bővült. Ezzel párhuzamosan

zamosan vezetékes internetre 2020 végén 3,1%-kal többen fizettek elő, mint egy évvel korábban.

3.37. ábra **Az internet-előfizetések megoszlása a technológia típusa szerint**

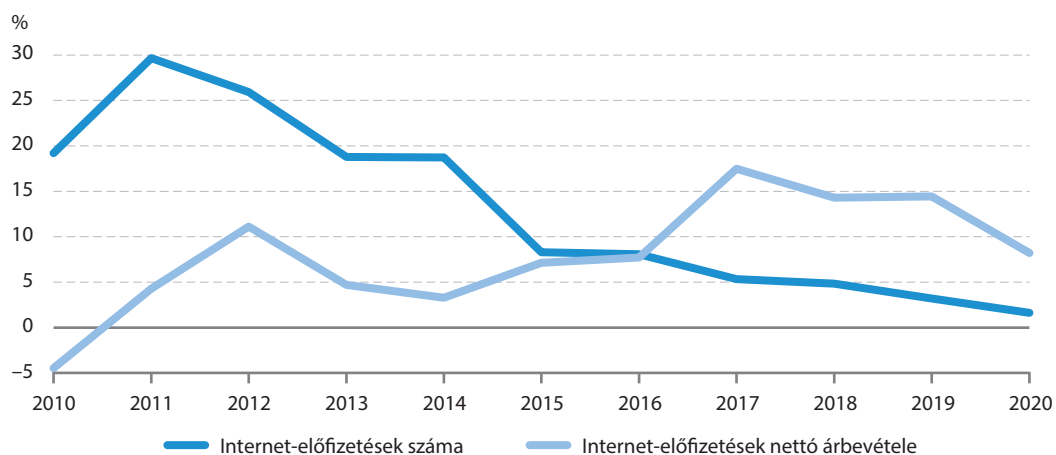

Az előfizetésszám növekedésénél nagyobb mértékben, 8,2%-kal nőtt 2020-ban az **internet-hozzáférési szolgáltatások nettó árbevétele** (326 milliárd forint), az egy előfizetésre jutó átlagos árbevétel 6,5%-kal emelkedett. Ezt részben az is okozhatja,

hogy az előfizetések egyre nagyobb hányada tartozik a magas sáv szélességű kategóriába. A bevétel 56%-a a vezeték nélküli szolgál-

tatásból származott, itt a bevételek 11, a vezetékes szegmensből eredők pedig 4,8%-kal bővültek.

3.38. ábra Az internet-előfizetések számának és nettó árbevételének változása
(az előző évhez képest)

A televíziószolgáltatás 82%-a már digitális technológián folyik

A digitális technológia fejlődésével a **televíziószolgáltatás** is átalakul. 2020 végén az egy évvel korábbinál 0,5%-kal több, 3,7 millió előfizetést tartottak nyilván, aminek 74%-a vezetékes jelátviteli hálózaton valósult meg. Az összes előfizetés 18%-át az analóg, 82%-át a digitális csomagok tették ki.

Az igénybe vett csomagokat tekintve csak televíziószolgáltatásra (*single-play*) az előfizetések 24, a kedvezőbb csomagkonstruk-

ciók miatt a vezetékestelefon-, internet- és televíziószolgáltatás együttes használatára (*triple-play*) a 47%-a vonatkozott 2020-ban, de megjelentek a 4play-előfizetések is (tévé-, vezetékeshang-, mobilhang- és internet-szolgáltatás együtt), amelyek 11%-ot tettek ki. Az előfizetők mindössze 17%-a döntött úgy, hogy a televíziószolgáltatás mellé a vezetékestelefon- és az internetszolgáltatás közül csak az egyiket veszi igénybe (*dual-play*).

4

Munkaerőpiac, keresetek

Munkaerőpiac

- 2020-ban a korábbi évek folyamatosan javuló munkaerőpiaci trendjét a koronavírus okozta járvány kedvezőtlenül befolyásolta: a főbb mutatók közül a foglalkoztatottság csökkent, míg a munkanélküliség nőtt az előző évihez viszonyítva. Jóllehet a munkáltatók egy része szüneteltette tevékenységét, ugyanakkor igyekeztek elbocsátás helyett megtartani a munkavállalókat.
- A koronavírus-járvány speciális helyzetet teremtett az egyes munkaerőpiaci szereplők számára, ugyanis a munkájukat nem folytatók egy része a nemzetközi statisztikai fogalmak szerint nem minősült munkanélkülinek, hiszen a járványhelyzet miatt felfüggesztette az álláskeresést. 2020 első felében inkább az volt jellemző, hogy foglalkoztatottból munkanélkülivé vagy inaktívvá váltak az emberek, ezt követően, az év közepén, a második hullám kezdetéig többen kerültek be a foglalkoztatásba, mint ahányan kikerültek onnan.
- A kedvezőtlen körülmények ellenére 2019 után 2020-ban is elértük a 2010-ben, az Európai Unió tízéves programjában (Európa 2020) meghatározott 75%-os foglalkoztatási célértéket. 2010 és 2020 között hazánkban 59,9-ről 75,0%-ra nőtt a 20–64 évesek foglalkoztatási aránya.
- 2020-ban a 15–64 éves foglalkoztatottak száma 4 millió 519 ezer fő volt, az egy évvel korábbinál 50 ezer fővel kevesebb, míg a foglalkoztatási arány 0,3 százalékponttal, 71,9%-ra csökkent. A 15–64 éves munkanélküliek száma 196 ezer főt tett ki, ez egy év alatt 38 ezer fős növekedést jelentett, a munkanélküliségi ráta 4,2%-os értéke 0,8 százalékponttal lett magasabb.
- A potenciális munkaerő-tartalék 81 ezer fővel, 380 ezer főre nőtt. A betöltetlen álláshelyek száma 23%-kal (18 ezerrel), 61 ezerre csökkent.

Keresetek

- 2020-ban a teljes munkaidőben alkalmazásban állók havi bruttó átlagkeresete 403 600 forint, az adó- és járulékkedvezmények, illetve -mentességek figyelembevételével becsülhető nettó átlagkereset 277 200 forint volt, az előbbi 9,7, az utóbbi 10,0%-kal nőtt az előző évihez képest. A nettó reálkereset – a kedvezményeket is figyelembe véve – átlagosan 6,5%-kal volt több az előző évinél.
- 2020-ban a bányászat kivételével valamennyi nemzetgazdasági ágban nőttek a keresetek. A járvány által a leginkább érintett szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás, és az egyéb szolgáltatás ágakban nőttek a bérek a legkisebb mértékben, 4,7, illetve 2,3%-kal.
- A keresetek a fővárosban és az összes megyében nőttek, a területi különbségek 2020-ban az egy évvel korábbihoz hasonlóak maradtak.

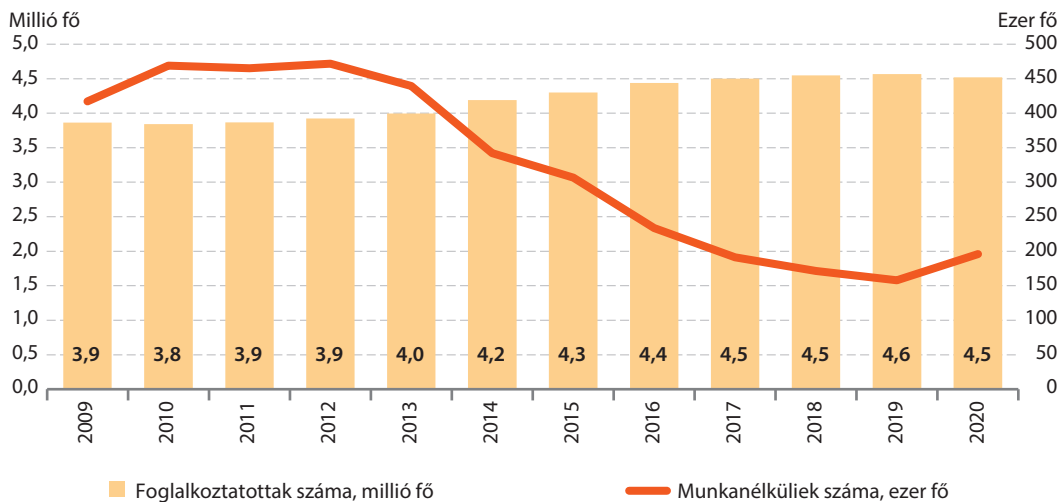
MUNKAERŐPIAC¹⁾

2020-ban a koronavírus okozta járvány megtörte a munkaerőpiac lendületét.

Míg 2019-ben a munkaerő-felmérés 29 éves történetében a foglalkoztatottság rekordmagas, a munkanélküliség rekordalacsony szintet ért el, addig az elmúlt évben a járvány a korlátozásokon és a gazdaságot érintő hatásokon keresztül kedvezőtlen változást gyakorolt a munkaerőpiaci folyamatok alakulására. A kormányzat intézkedései – a korlátozó intézkedések mellett – a gazdasági válság megelőzésére, majd minél hatásosabb tompítására irányultak. A gaz-

daságvédelmi csomagok a munkaadók és munkavállalók, valamint egyes társadalmi csoportok védelmét szolgálták, és elsődleges céljuk a vállalkozások megszűnésének elkerülése, a munkahelyek megőrzése volt. Jóllehet a munkáltatók egy része szüneteltette tevékenységét, ugyanakkor (pl. állami bértámogatás igénybevételével²⁾) igyekeztek elbocsátás helyett megtartani a munkavállalókat. Ennek ellenére **2020-ban a foglalkoztatottság elmaradt a 2019. évi-től, míg a munkanélküliség meghaladta azt.**

4.1. ábra A 15–64 éves foglalkoztatottak és munkanélküliek számának alakulása

¹⁾ A 2021. január 1-jén az Európai Unióban hatályba lépett – a társadalomstatisztikai adatgyűjtések modernizációs folyamatának részeként – módosuló szabályozás miatt a KSH a munkaerő-felmérés adatait új módszertan szerint publikálja. Elsősorban a nők aktivitási mutatói változtak, mivel a gyed (gyermekgondozási díj) és a gyese (gyermekgondozást segítő ellátás) mellett dolgozókon túl azok is foglalkoztatottnak minősülnek, akik a gyermekgondozási ellátás igénybevétele előtt dolgoztak utoljára, a távollét idején pénzbeli juttatásban részesülnek, és az ellátás igénybevételét követően visszatérhetnek korábbi munkahelyükre. Ezen kívül a módszertani változás érinti még a diákok, segítő családtagok és a szezonális munkát végzők számbavételét is, de a foglalkoztatási adatokban ezek nem eredményeznek jelentősebb elmozdulásokat. Az új módszertan szerint az adatok 2009-től állnak rendelkezésre.

²⁾ Az állami bértámogatási program – ami elsősorban a vendéglátásban, a turizmusban és szolgáltatószektorban tevékenykedőknek jelentett segítséget – a koronavírus-járvány első hullámának idején mintegy 260 ezer emberre terjedt ki, míg a második és harmadik hullám adatokkal rendelkezésre álló, május közepéig bezáróan tartó időszakában mintegy 200 ezer embernek nyújtott segítséget.

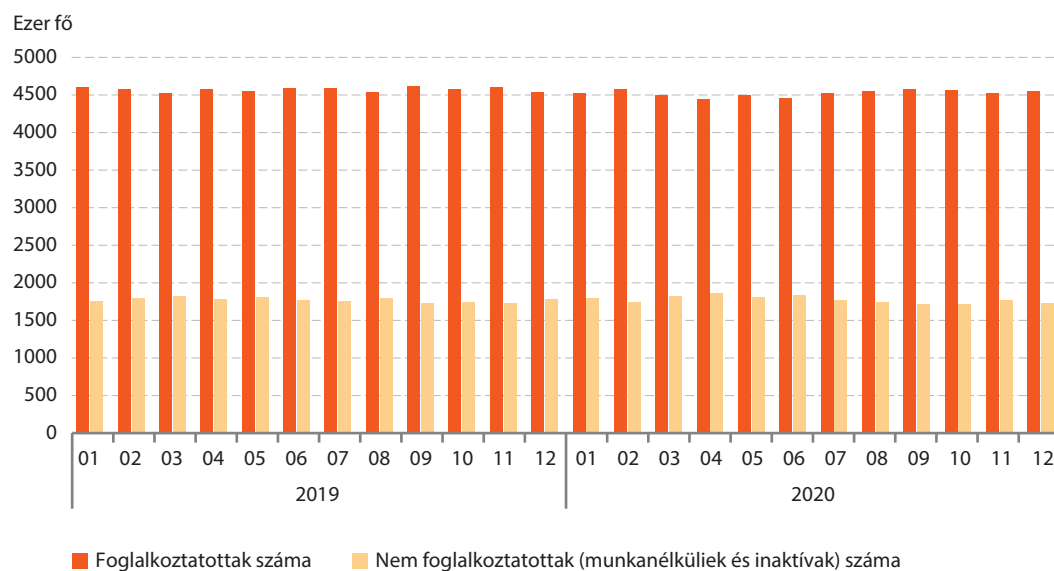
Forrás: Tájékoztató oldal a koronavírusról.

A munkaerőpiac áprilisban érte el a mélypontját

A járványügyi intézkedések hatására (mint pl. a személyes kapcsolatok korlátozása) 2020 tavaszán a munkaerőpiaci mutatók romlottak. A 15–64 éves **foglalkoztatottak havi átlagos létszáma az áprilisi mélypontra 4 millió 441 ezer főt tett ki**, az egy évvel korábbihoz képest 126 ezer fővel kevesebbet. Mindeközben a 15–64 éves **nem foglalkoztatottak** (munkanélküliek és inaktívak) havi átlagos **létszáma** az éven belül áprilisban volt a legmagasabb, **1 millió 849 ezer fő**, az előző év áprilisinál

84 ezer fővel több. A korlátozó intézkedések enyhítése a munkaerőpiac élénkülését eredményezte: május és szeptember között – június kivételével – bővült a foglalkoztatottak és csökkent a nem foglalkoztatottak száma, amit a második hullám megjelenésével ismét romló tendencia követett. Október–novemberben kedvezőtlenül alakultak a munkaerőpiaci mutatók, majd az év utolsó hónapjában gyarapodott a foglalkoztatottak száma és mérséklődött a nem foglalkoztatottaké.

4.2. ábra A 15–64 éves foglalkoztatottak és nem foglalkoztatottak számának havi alakulása

Rekordmagas szintről csökkent a hazai foglalkoztatás

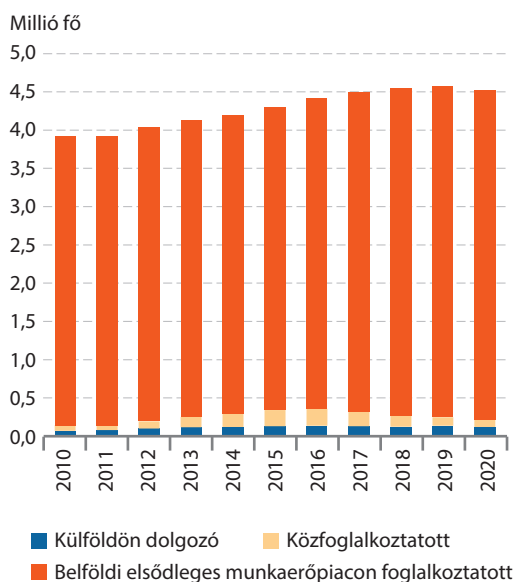
Az elmúlt évet meghatározó járvány következtében romlottak a foglalkoztatási mutatók. 2020-ban a 15–74 éves foglalkoztatottak átlagos létszáma az előző évihez képest 41 ezer fővel, 4 millió 603 ezer főre mérsék-

lődött. (2010-hez képest még így is 729 ezer fővel magasabb volt a foglalkoztatás szintje ebben a korcsoportban.) A 15–64 éves népességben belül **4 millió 519 ezer fő minősült foglalkoztatottnak, ez 50 ezer fő**

(1,1%-os) csökkenést jelentett az előző évihez képest, ugyanakkor a 2010. évihez viszonyítva 676 ezer fővel (18%-kal) magasabb. A foglalkoztatottak létszámának 2020. évi csökkenése elsősorban a külföldön munkát vállalók és a közfoglalkoztatottak számát érintette: előbbieké 14%-kal, 101,1 ezer főre, utóbbiaké pedig 17%-kal, 92,3 ezer főre esett vissza. (A külföldön dolgozók körében a férfiak, a 25–49 éves korosztály, a szakiskolát és szakmunkásképzőt végzettek a felülreprezentáltak. Ők nagy számban Győr-Moson-Sopron és Vas megyéből, illetve a fővárosból jártak külföldre dolgozni.) A legnépesebb csoportot (4,3 millió főt) alkotó, belföldi elsődleges munkaerőpiacon foglalkoztatottak száma lényegében nem változott az előző évihez viszonyítva (-0,3%).

2020-ban a 15–64 éves korcsoport **foglalkoztatási aránya 71,9% volt, ez 0,3 százalékponttal kevesebb az egy évvel korábbinál.** Ezzel megszakadt a foglalkoztatási

4.3. ábra A foglalkoztatottak számának alakulása (a 15–64 éves népességén belül)

arány 2011 óta tartó folyamatos emelkedése. (2010-ben a mutató értéke 57,0% volt.)

Az 55–64 évesek foglalkoztatása nőtt, a fiataloké és a középkorúaké csökkent

A nők és a férfiak **foglalkoztatási aránya** 2010 és 2019 között folyamatosan bővült, 2020-ban azonban **mindkét nemnél közel azonos mértékű csökkenés történt** a 15–64 évesek körében, így **előbbieké 66,8, utóbbiaké pedig 77,1%-ra mérséklődött** (A nők alacsonyabb foglalkoztatási szintjének hátterében a hagyományos női szerepvállalás – családi kötıtségek, gyermek- és idősgondozás – mellett a nők 40 év munkaviszony utáni nyugdíjba vonulási lehetősége egyaránt szerepel.)

Mindhárom fő korcsoportot (a 15–24, a 25–54 és az 55–64 éveseket) alapvetően a foglalkoztatási arány javulása jellemezte az elmúlt években, ami az idősebb korosztály kivételével 2020-ban már nem folytatódott. A 15–24 éves fiatal foglalkoztatottak 278 ezer fős száma 15 ezerrel elmaradt a 2019. évitől, így a korcsoport 28,0%-a minősült foglalkoztatottnak, ez 1,1 százalékponttal volt kevesebb az egy évvel korábbinál. 2020-ban a foglalkoztatottak legnépesebb csoportját (3 millió 533 ezer fővel) a legjobb

munkavállalási korú, 25–54 évesek alkották, 86,2%-os foglalkoztatási arányuk 1,3 százalékponttal volt alacsonyabb a 2019. évinél. Az **55–64 évesek foglalkoztatási szintje töretlenül bővül már több mint egy évtizede**, aminek háttérében elsősorban a nyugdíjkorhatár emelése, illetve a járulékfizetési szabályok foglalkoztatásösztönző változása áll. 2020-ban az idősebb korosztályból 707 ezren dolgoztak, az előző évinél 7,7 ezer fővel többen, míg 2010-hez képest több mint másfélszeres volt a növekedés. A járvány negatív hatásai ellenére a **foglalkoztatási arányuk egy év alatt 2,9 százalékponttal, 59,6%-ra bővült.**

A foglalkoztatottak iskolai végzettsége döntően befolyásolja a munkavállalási,

elhelyezkedési lehetőségeket, és napjainkban még inkább igaz, hogy **a kvalifikáltabb munkavállalók nagyobb eséllyel válnak foglalkoztatottá.** 2020-ban a 15–64 éves foglalkoztatottak 11%-a legfeljebb alapfokú, 60%-a középfokú, 29%-a felsőfokú végzettséggel rendelkezett, és az elmúlt években az előbbi két csoport aránya mérséklődött, a felsőfokúaké emelkedett. 2020-ban a járvány hatásai leginkább a legfeljebb alapfokú végzettségűek foglalkoztatását érintették, de a középfokúak foglalkoztatási rátája (76,3%) is csökkent, viszont a felsőfokú végzettségűeké (89,6%) kismértékben még nőtt is az egy évvel korábbihoz képest.

4.1. tábla **A 15–64 évesek foglalkoztatási aránya, 2020**

Megnevezés	%	Foglalkoztatási arány	
		változása	
		2010-hez képest	2019-hez képest
százalékpont			
Nemek			
Nő	66,8	+12,5	-0,3
Férfi	77,1	+17,2	-0,3
Korcsoport			
15–24 éves	28,0	+9,2	-1,1
25–54 éves	86,2	+10,5	-1,3
55–64 éves	59,6	+26,0	+2,9
Legmagasabb befejezett iskolai végzettség			
Legfeljebb alapfokú	38,4	+12,2	-1,6
Középfokú	76,3	+13,5	-0,4
Felsőfokú	89,6	+7,9	+0,2
Összesen	71,9	+14,9	-0,3

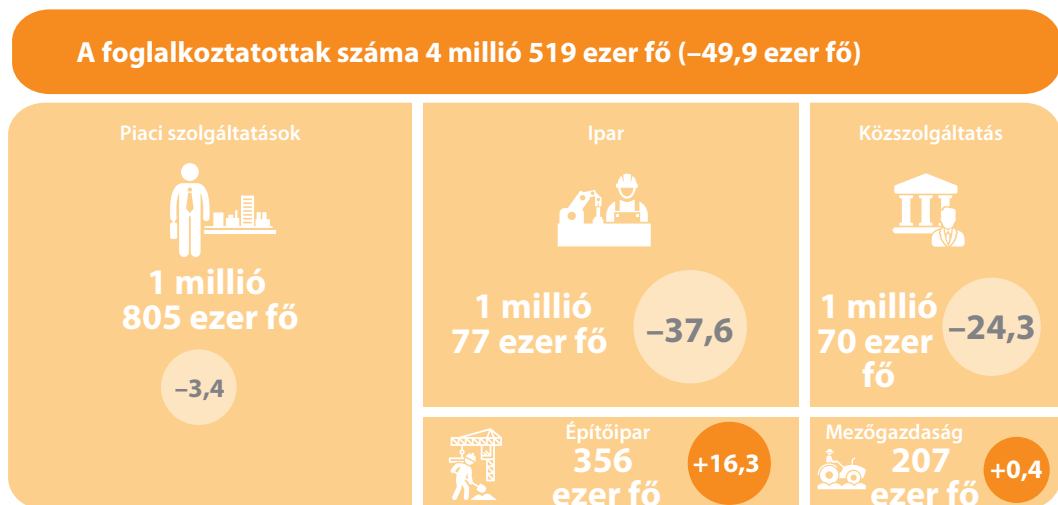
2020-ban a **nemzetgazdaság főbb területei közül az agráriumban lényegében ugyanannyian, az építőiparban többen,**

míg az iparban és a szolgáltatás területén kevesebben dolgoztak az egy évvel korábbinál. A 15–64 éves foglalkoztatot-

tak 4,6%-a a mezőgazdaságban dolgozott, 207 ezer fős létszámuk gyakorlatilag meg egyezett az egy évvel korábbival. Az iparban a 15–64 éves dolgozók közel negyedét, 1 millió 77 ezer főt foglalkoztattak, ami 38 ezerrel csökkent a 2019. évihez képest. Az ipar mind a négy nemzetgazdasági ágát létszámvesztés jellemezte az elmúlt évben. (A legnagyobb, 979 ezer főt számláló feldolgozóiparon belül a gyógyszergyártásban, a gép, gépi berendezés gyártásában, valamint a vegyi anyag, termék gyártásában növekedett, ellenben a textil- és bőriparban és a gumi-, műanyag- és építőanyag-ipar területén visszaesett a létszám.) Az építőiparban, az ágazat kedvezőtlen tendenciái ellenére, 2020-ban is kitartott a 2013-ban kezdődött bővülés: a 356 ezer fős szektor létszáma több mint 16 ezer fővel gyarapodott

egy év alatt. A legtöbb foglalkoztatott (64%) a szolgáltatászektorban dolgozott, viszont létszámuk 28 ezer fővel, 2 millió 875 ezer főre csökkent. Mind a piaci, mind a jellemzően közszolgáltatást ellátó ágakban (3, illetve 24 ezer fővel) kevesebben dolgoztak, mint egy évvel korábban. Előbbin belül elsősorban a járvány által erősen érintett szállítás, raktározást és szálláshely-szolgáltatás, vendéglátást sújtotta létszámcsökkenés, miközben a tudományos és műszaki tevékenység, a pénzügyi szolgáltatás és az információ, kommunikáció területén nagyarányú bővülés történt. A jellemzően közszolgáltatást ellátó három fő terület közül a közigazgatásban és az oktatásban kevesebben, míg az egészségügy, szociális ellátásban többen dolgoztak (3,6 ezer fővel), mint 2019-ben.

4.4. ábra A 15–64 éves foglalkoztatottak száma és változása 2020-ban 2019-hez képest, nemzetgazdasági szektorok szerint

Többszörösére nőtt a távmunkában vagy home office-ban dolgozók száma és aránya³⁾

A járvány kényszerű hatására egyes hagyományos munkavégzési keretek átalakultak, előtérbe kerültek a korábban kevésbé elterjedt atipikus foglalkoztatási formák. A munkahelyek jelentős részében megfigyelhető volt, hogy – ahol az informatikai háttér, a szükséges eszközök rendelkezésre álltak, illetve a tevékenység jellege megengedte – a munkavállalók nem a tevékenységüket függesztették fel, hanem biztonságos környezetben, távmunkában vagy home office keretében folytatták munkájukat. Ez elősegítette a gazdaság zavartalan működését, illetve a társas érintkezések számának csökkentésével a járvány visszaszorításának hatásos eszköze volt.

Az így dolgozók száma a járvány első hulláma idején többszörösére nőtt: míg 2020 január–februárjában 128 és 99 ezer fő volt, addig márciusra 332 ezerre, április–májusban pedig már 719 és 739 ezer főre duzzadt. Ezekben a hónapokban a **foglalkoztatottak 16–17%-a ilyen formában dolgozott, szemben az egy évvel korábbi 2% körüli szinttel.** A korlátozások júniusi feloldását követően a nyári hónapokban többen tértek vissza munkahelyükre, így számuk és arányuk csökkent. A járvány második hulláma nem eredményezett az év utolsó negyedében a tavaszihoz hasonló mértékű kiugrást, de újra emelkedésnek in-

dult a távmunkában vagy home office-ban dolgozók aránya.

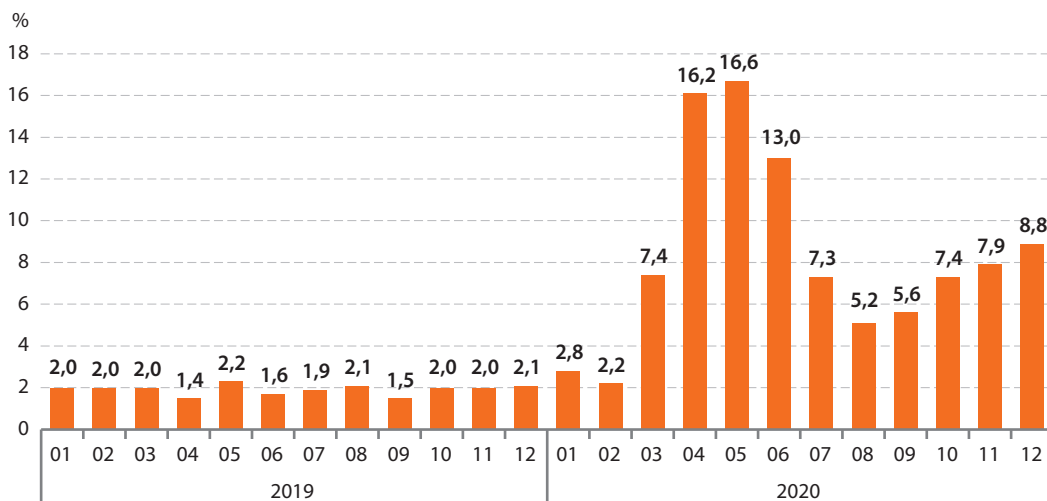
2020-ban a távmunka vagy home office igénybevételében jelentős területi különbségek voltak: **az így dolgozók közel kétharmada Budapest és Pest régióban élt,** arányuk (21 és 10%) itt a legmagasabb, míg az ország többi területén 4,2–6,0% közötti volt. (Ez a mutató Észak-Magyarország, Dél-Alföld és Közép-Dunántúl régióban volt a legalacsonyabb, egyaránt 4,2%.) A főváros kiugró értékében meghatározó szerepet játszik, hogy a szolgáltatás-szektor súlya Budapest gazdasági életében jóval magasabb, mint az országos átlag.

Az egyes nemzetgazdasági ágak között jelentős különbségek vannak. **Jellemzően a szolgáltatási területeken,** ezen belül is leginkább az információ, kommunikáció (39%), a tudományos és műszaki tevékenység (32%), a pénzügyi szolgáltatás (28%), valamint – részben a digitális oktatás miatt – **az oktatás területén (20%) volt lehetőség a legnagyobb arányban az ilyen formában történő munkavégzésre.** Ezzel szemben a természetükből adódóan az olyan ágakban, mint a mezőgazdaság vagy az egészségügy, szociális ellátás alig fordult elő (1,4 és 2,8%).⁴⁾

³⁾ A távmunkában dolgozó rendszeresen, a munkaszerződésében meghatározott módon és a munkáltató által munkavédelmi szempontból előzetesen megfelelőnek minősített, a munkáltató telephelyétől elkülönült helyen végez informatikai és telekommunikációs eszközök igénybevételével munkát. Ezzel szemben otthoni munkavégzésnek számít, ún. home office tevékenységnek minősül, amikor a munkavállaló – belső munkáltatói szabályzat alapján – eseti jelleggel végez otthonában munkát informatikai és telekommunikációs eszközök igénybevételével. Az otthoni munkavégzés nem egyenlő a távmunkával, a kettő között annak rendszeressége és a jogi szabályozottsága a fő különbség. (A távmunkáról a Munka Törvénykönyve rendelkezik.)

⁴⁾ Bővebben lásd: KSH, Felértékelődött a távmunka a COVID árnyékában, 2021. április 7.

4.5. ábra A távmunkában vagy home office keretében dolgozók arányának havi alakulása (a 15–64 éves foglalkoztatottakon belül)

Demográfiai jellemzők szerint vizsgálva: **felülreprezentáltak az így dolgozók közül a 25–44 év közöttiek, valamint a városban élők. 77%-uk felsőfokú végzettséggel rendelkezett, és leginkább szellemi foglalkozásúak** dolgoztak távmunka vagy home office keretében, arányuk egy év alatt 4,2-ről 18%-ra bővült.

A magyar munkaerőpiacon a részmunkaidőben történő foglalkoztatás kevésbé honosodott meg. (2020-ban az uniós átlag 18,2%

volt, szemben a 4,8%-os magyar mutatóval. Ezzel hazánk a 27 uniós ország rangsorában Bulgáriát és Horvátországot követően a harmadik legalacsonyabb értékkel bíró tagállam.)⁵⁾ Ugyan a részmunkaidős foglalkoztatás a világgazdasági válság alatt, illetve után az alacsony, 4% körüli szintről 2012-re 6,7%-ra nőtt, de ezt követően ismét csökkent, és 2020-ban nem érte el az 5%-ot. E foglalkoztatási forma elterjedtségében a járvány sem okozott számottevő változást.

A magyar foglalkoztatás szintje a középmezőnyben, az uniós átlag felett található

2020-ban a foglalkoztatás alakulását az Európai Unió tagállamaiban⁶⁾ is, Magyarországhoz hasonlóan, a koronavírus okozta járvány előidézte negatív hatások befolyá-

solták. A korábbi éveket jellemző javuló foglalkoztatási tendencia megtört, és távolabb került a 2010-ben az Európai Unió (EU28) tízéves programjában (Európa 2020)

⁵⁾ Forrás: Eurostat adatbázisa, régi módszertan szerinti adatok.

⁶⁾ Forrás: Eurostat adatbázisa, régi módszertan szerinti adatok.

– a 20–64 éves népesség tekintetében – jóváhagyott 2020. évi 75%-os foglalkoztatási célérték elérése. **Míg 2019-ben 17 uniós tagország foglalkoztatási szintje érte el ezt a célértéket, addig 2020-ban ez lecsökkent 13-ra.**

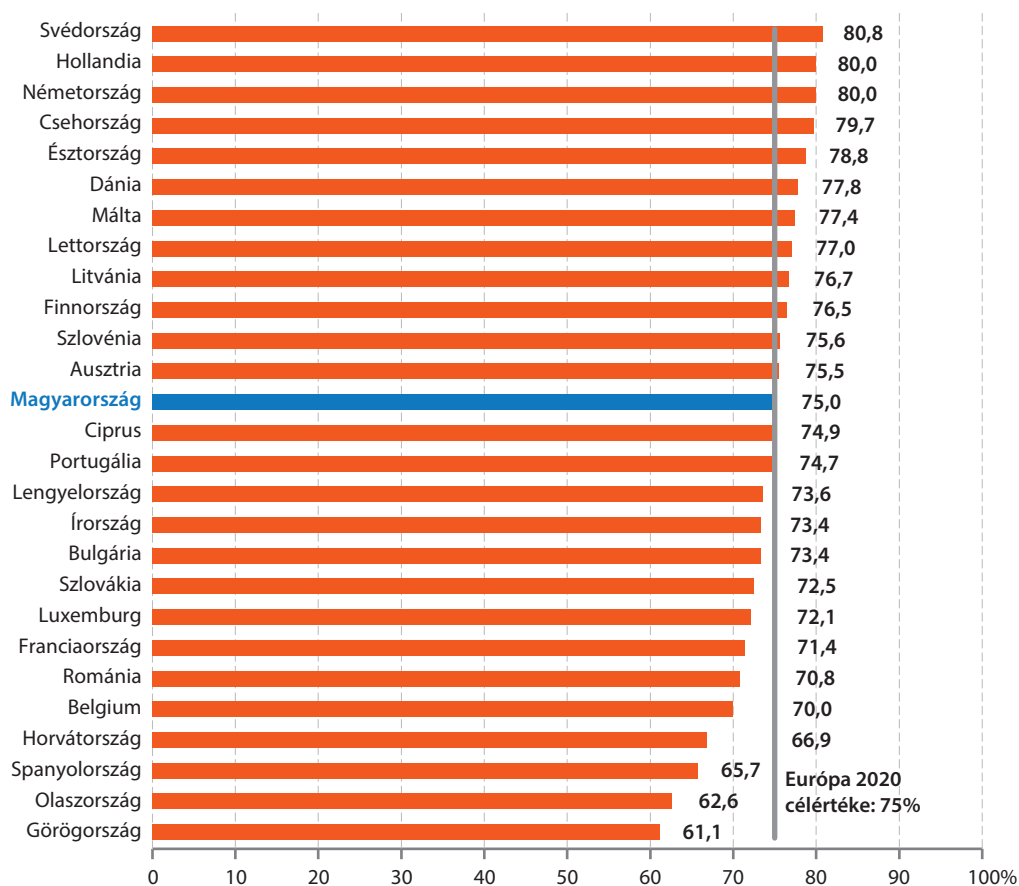
2020-ban a 20–64 éves korcsoport foglalkoztatási aránya 24 tagállamban elmaradt az egy évvel korábbitól, és csupán Horvátországot, Lengyelországot és Máltát jellemezte (0,2–0,6 százalékpontos) bővülés. Az Európai Unió egészére számított

72,3%-os átlagszint 0,8 százalékponttal alacsonyabb a 2019. évinél.

A **visegrádi országok** közül Csehország és Magyarország foglalkoztatási szintje haladta meg vagy érte el a 75%-os célértéket 2020-ban, egyúttal itt a legmagasabb a foglalkoztatás szintje is. Ugyanakkor éves összehasonlításban egyedül Lengyelországban bővült a foglalkoztatás, miközben Magyarországon, Csehországban és Szlovákiában (0,3,0,6 és 0,9 százalékponttal) alacsonyabb lett.

4.6. ábra A foglalkoztatási arány az Európai Unióban, 2020

(a 20–64 éves népességen belül)

4.2. tábla A 20–64 éves népesség foglalkoztatási aránya a visegrádi országokban főbb demográfiai jellemzők szerint, 2020

(%)

Megnevezés	Cseh-ország	Lengyel-ország	Magyar-ország	Szlovákia	EU27_2020 átlaga
Nemek					
Férfi	87,2	81,4	83,1	78,7	78,0
Nő	71,9	65,7	67,0	66,1	66,7
Legmagasabb befejezett iskolai végzettség					
Alapfok	54,7	45,2	54,6	34,0	55,1
Középfok	80,6	69,5	75,6	73,8	71,9
Felsőfok	83,9	88,1	85,3	80,2	84,1
Együtt	79,7	73,6	75,0	72,5	72,3

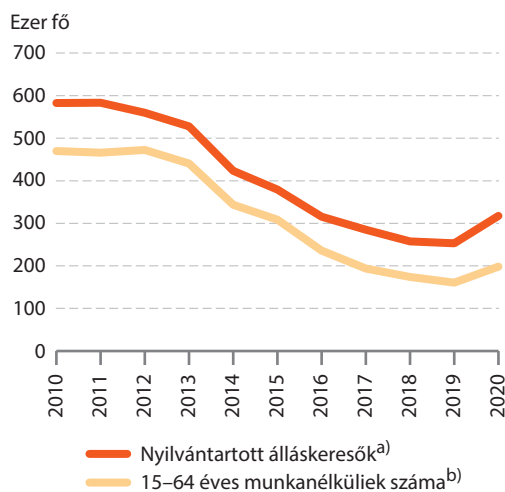
Rekordalacsony szintről nőtt a munkanélküliség

A 15–64 évesek körében a munkanélküliek száma és aránya 2012 és 2019 között folyamatosan és szignifikánsan csökkent: előbbi 472 ezer főről 158 ezer főre, utóbbi 10,7-ről 3,3%-ra. Így 2019-ben a munkanélküliség szintje a munkaerő-felmérés közel három évtizedes történetének legalacsonyabb értékére mérséklődött. Azonban a koronavírus okozta járvány következtében ez a tendencia az elmúlt évben nem folytatódott. **A 15–64 éves népesség körében mért munkanélküliségi ráta 4,2%-os értéke 0,8 százalékponttal magasabb volt az egy évvel korábinál,** ugyanakkor 6,7 százalékponttal volt kevesebb a – gazdasági válság által előidézett magas szintű munkanélküliség csúcspontját jelentő – 2010. évinél.

A 15–64 éves munkanélküliek száma 2020-ban 196 ezer főt tett ki, ez 38 ezerrel (24%-kal) meghaladta a 2019. évit, miközben 2010-hez viszonyítva közel hattizedével esett vissza. 2020-ban a nyilvántartott álláskeresők átlagos száma⁷⁾ 316 ezer fő volt,

65 ezerrel (26%-kal) magasabb az egy évvel korábinál.

4.7. ábra A nyilvántartott álláskeresők és a munkanélküliek számának alakulása

a) A Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat adatai.

b) A munkaerő-felmérés szerint.

⁷⁾ Forrás: Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat (NFSZ).

A férfiak és a nők munkanélküliségi szintje – a 2010–2012 közötti 10–12%-os csúcsot követően – 2019-ig töretlenül csökkent. Azonban **2020-ban mind a 15–64 éves férfiak, mind a nők munkanélküliségi rátája (4,1, illetve 4,2%) meghaladta az előző évit.**

A korcsoportok közül a fiatalabb, 15–24 évesek vannak leginkább kitéve a munkanélküliség negatív hatásainak, hosszú évek óta körükben a legmagasabb a munkanélküliségi ráta. 2020-ban a fiatalok munkanélküliségi mutatója 12,5% volt, 1,3 százalékponttal több az egy évvel korábbinál. Minden ötödik munkanélküli közülük került ki, de a legnépesebb csoportot az ún. legjobb munkavállalási korú, 25–54 évesek alkották. Utóbbiak munkanélküliségi szintje egy év alatt 0,8 százalékponttal, 3,7%-ra nőtt. Hasonlóan alakult az idősebb, 55–64 évesek munkanélküliségi rátája is, a 3,0%-os érték 0,8 százalékponttal haladta meg a 2019. évit.

2020-ban az iskolai végzettség mindhárom fő kategóriájában romlott a munkanélküliség. Változatlanul a legfeljebb alacsonyfokú végzettségűek munkanélküliségi szintje a legmagasabb (10,9%), míg a felsőfokú végzettségűeké (1,8%) ennél jóval alacsonyabb.

2020-ban a korábbi évekhez hasonlóan folytatódott a tartósan, legalább egy éve munkanélküliek arányának, valamint az álláskereséssel eltöltött idő hosszának a csökkenése, ami az előbbinél azzal hozható összefüggésbe, hogy az elmúlt évben jelentős számú, új munkanélküli áramlott a rendszerbe. Az elmúlt évben a 15–64 éves népességben belül a tartósan munkanélküliek 26,3%-os aránya 2019-hez képest 5,8 százalékponttal esett vissza, miközben kevesebb időt töltöttek az álláskereső munkakereséssel, 2020-ban átlagosan 8,0 hónapot, szemben a megelőző évi 9,6 hónappal.

4.3. tábla A 15–64 évesek munkanélküliségi rátája, 2020

Megnevezés	Munkanélküliségi ráta		
	%	változása	
		2010-hez képest	2019-hez képest
százalékpont			
Nemek			
Nő	4,2	-5,8	+0,9
Férfi	4,1	-7,6	+0,7
Korcsoport			
15–24 éves	12,5	-13,4	+1,3
25–54 éves	3,7	-6,3	+0,8
55–64 éves	3,0	-4,9	+0,8
Legmagasabb befejezett iskolai végzettség			
Legfeljebb alacsonyfokú	10,9	-14,0	+1,2
Középfokú	4,0	-6,2	+1,1
Felsőfokú	1,8	-2,7	+0,3
Összesen	4,2	-6,7	+0,8

Unió összehasonlításban a magyar munkanélküliség szintje az egyik legalacsonyabb

A járvány következtében az uniós tagállamok⁸⁾ döntő többségében romlott a munkanélküliség az egy évvel korábbihoz képest, leginkább Észtországban és Litvániában (2,4 és 2,3 százalékponttal). 2020-ban mindössze Görögországban, Franciaországban, Olaszországban és Lengyelországban javult a munkanélküliségi ráta értéke. A munkanélküliség szintje Csehországban, Lengyelországban, Németországban, Hollandiában, Máltán és Magyarországon volt a legalacsonyabb, 2,6–4,3% közötti, a legmagasabb pedig Görögországban és Spanyolországban: 16,5 és 15,6%. 2020-ban a munkanélküliségi ráta uniós átlagértéke – a 15–64 éves korcsoportban – 7,2%-ot ért el, ez 0,4 sz-

zalékponttal meghaladta az egy évvel korábbit. 2020-ban az ifjúsági munkanélküliség által a leginkább a spanyol, a görög és az olasz fiatalok voltak érintettek (38,3, 35, 0 és 29,4%). Ezzel szemben Németországban a 15–24 éves fiatalok munkanélküliségi rátája 7,2% volt. A magyar fiatalok körében a mutató értéke 12,8% volt, jóval alatta maradt az unió 16,9%-os átlagának, egyúttal ez volt a nyolcadik legalacsonyabb.

Mind a négy visegrádi ország munkanélküliségi szintje alatta maradt az unió átlagának, és az alacsonyabbak közé tartozott. Az ifjúsági munkanélküliség a cseh, a lengyel és a magyar fiatalokat kevésbé sújtotta.

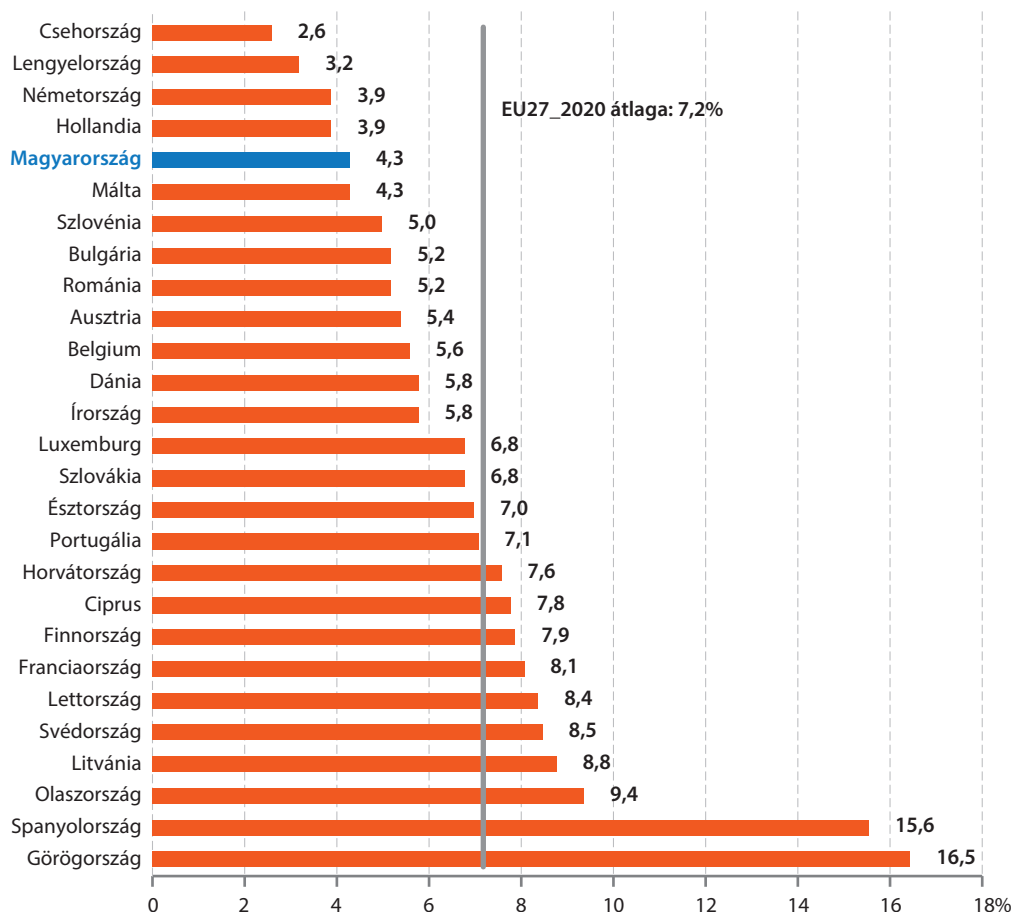
4.4. tábla A 15–64 éves korcsoport munkanélküliségi rátája a visegrádi országokban főbb demográfiai jellemzők szerint, 2020

Megnevezés	Cseh-ország	Lengyel-ország	Magyar-ország	Szlovákia	EU27_2020 átlaga
Nemek					
Férfi	2,3	3,1	4,1	6,5	7,0
Nő	3,0	3,3	4,5	7,1	7,5
Korcsoport					
15–24 éves	8,0	10,8	12,8	19,3	16,9
25–54 éves	2,4	2,8	3,8	6,2	6,6
55–64 éves	2,0	2,1	3,0	4,8	5,2
Együtt	2,6	3,2	4,3	6,8	7,2

⁸⁾ Forrás: Eurostat adatbázisa, régi módszertan szerinti adatok.

4.8. ábra A munkanélküliségi ráta az uniós országokban, 2020

(a 15–64 éves népességén belül)

A megyék többségében csökkent a foglalkoztatás és nőtt a munkanélküliség

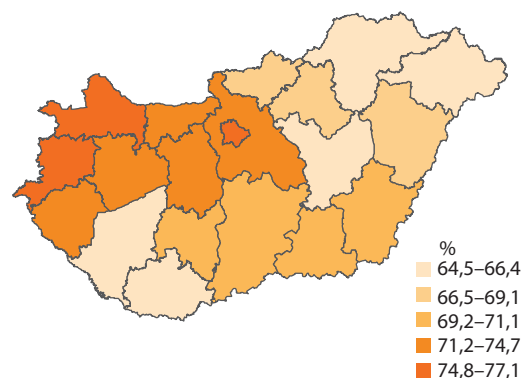
2020-ban a megyék többségében az országosan megmutatkozó tendenciák figyelhetőek meg: a **foglalkoztatási arány csökkenése és a munkanélküliségi ráta növekedése**. Budapest, Győr-Moson-Sopron és Vas megye munkaerőpiaci helyzete a legkedvezőbb,

itt a legmagasabb a foglalkoztatási arány (76,3–77,1%), és ez utóbbi két területen a legalacsonyabb a munkanélküliségi ráta (1,7 és 2,0%). Ezzel szemben Baranyában a legalacsonyabb, 64,5% a foglalkoztatás szintje és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében a leg-

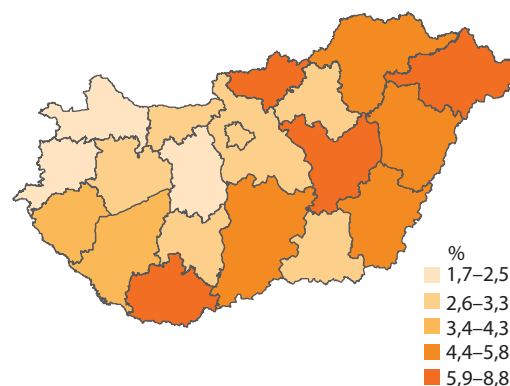
magasabb, 8,8%-os a munkanélküliségi ráta. Éves összehasonlításban Tolna megyében változott – mértékét és irányát tekintve – pozitívan a foglalkoztatás (+1,4 százalékpont) és a munkanélküliség (–0,2 százalékpont), míg Jász-Nagykun-Szolnok megyében volt a legnagyobb mértékű negatív változás (3,6 százalékponttal csökkent a foglalkoztatási arány és 2,0 százalékponttal nőtt a munkanélküliségi ráta). A területi különbségek ellentétesen alakultak a két fő mutató szélsőértékeit tekintve: míg a foglalkoztatásban megmutatkozó

különbségek az előző évihez képest gyakorlatilag nem változtak, addig a munkanélküliségnél nőttek. Utóbbi azzal függ össze, hogy a kedvezőbb munkanélküliségi rátával rendelkező megyék közül Vas és Fejér megyében csökkent, illetve stagnált a munkanélküliség egy év alatt bekövetkezett változása, míg Győr-Moson-Sopron megyében kisebb mértékben emelkedett, mint a kedvezőtlenebb helyzetben lévő, és magas munkanélküliségi szintű Szabolcs-Szatmár-Bereg, illetve Jász-Nagykun-Szolnok megyében.

4.9. ábra A foglalkoztatási arány megyénként, 2020 (a 15–64 éves népességen belül)

4.10. ábra A munkanélküliségi ráta megyénként, 2020 (a 15–64 éves népességen belül)

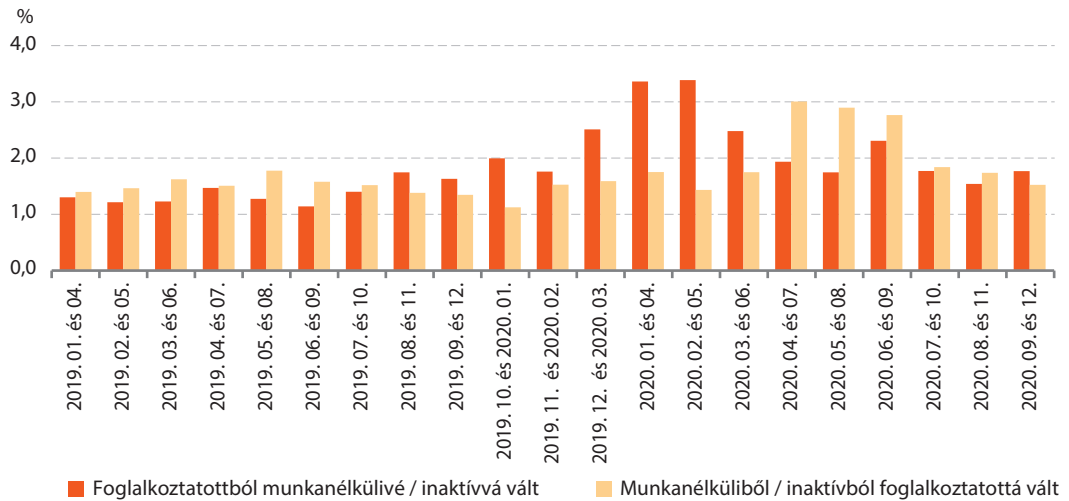

A járvány intenzív mozgást generált a munkaerőpiacon

A munkaerőpiaci folyamatok leírására rendelkezésre állnak olyan indikátorok, amelyek az egyes kategóriák közötti mozgásokat (áramlásokat) mutatják be, jól szemléltetve a jelentősebb gazdasági hatások, mint például a koronavírus okozta járvány miatti munkaerőpiaci reakciókat. 2020 elejétől a 2019. évi adatokhoz képest a pandémia követke-

tében intenzívebb mozgás mutatkozott a munkaerőpiacon: az év feléig inkább az volt a jellemző, hogy foglalkoztatottból munkanélkülivé vagy inaktívvá váltak az emberek, ezt követően azonban az év közepén, a második felében, és a második hullám kezdetéig többen kerültek be a foglalkoztatásba, mint ahányan kikerültek onnan.

4.11. ábra **Azon személyek aránya a népességben belül, akik gazdasági aktivitása az előző negyedév azonos hónapjához képest megváltozott**

A hazai munkaerő-tartalék erőteljesen nőtt

A Covid19-járványt megelőzően a **potenciális munkaerő-tartalék nagysága**⁹⁾, vagyis a munkaerő-kínálatot jelentők köre folyamatosan és jelentősen mérséklődött. Ezzel szemben **2020-ban a 15–74 éves népességben belül az előző évihez képest 81 ezer fős növekedés történt, összességében 380 ezer főt tett ki** azok száma, akiknek a foglalkoztatásba integrálására lehet számítani. (Jóllehet létszámuk a 2010. évinek a felére zsugorodott.) A foglalkoztatottak közül a 33 ezer főt kitevő alulfoglalkoztatottak tartoznak ide, egy év alatt 3,6 ezerrel nőtt a létszámuk. (A közfoglalkoztatottak, ugyan az elsődleges munkaerőpiac szempontjából szintén tartaléknak számítanak, de a klasz-

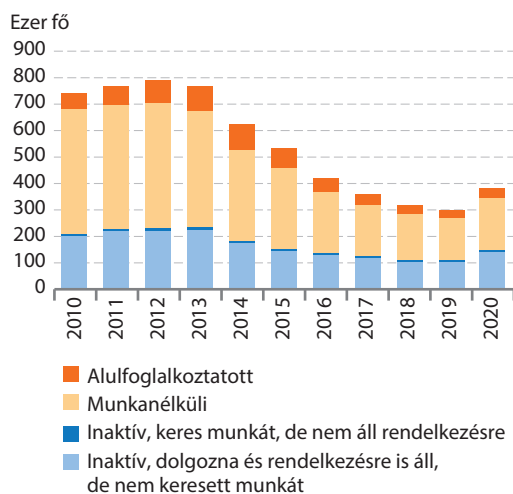
szikus értelemben vett fogalomkörbe számítjuk őket.) A legnépesebb csoportot a 198 ezer főt számláló munkanélküliek alkották, esetükben 39 ezer fős növekedés történt. Az inaktívak közül a dolgozni akaró, de rendelkezésre nem állók száma egy év alatt 1,2 ezer fővel, 7,0 ezer főre bővült, miközben a rendelkezésre álló, de munkát nem keresőké 38 ezer fővel, 142 ezerrel nőtt.

Az elmúlt évet jellemző bizonytalanabb gazdasági környezet hatására a gazdaság pótlólagos munkaerő-kereslete, a **betöltésre váró üres álláshelyek száma és aránya elmaradt a 2019. évitől**. 2020-ban nemzetgazdasági szinten¹⁰⁾ a munkáltatók jelzése szerint 60,7 ezer volt az üres vagy

⁹⁾ Potenciális munkaerő-tartaléknak tekintendők az International Labour Organization (ILO) definíciója szerinti munkanélküliek mellett mindazon inaktív személyek, akiknél – az ILO-munkanélküliségre vonatkozó hármasszámú definíciójából – vagy az aktív munkakeresés, vagy a két héten belüli rendelkezésre állás kritériuma nem teljesül. További tartaléknak számítanak az alulfoglalkoztatottak, vagyis azok, akik teljes munkaidős állás hiányában kényszerülnek részmunkaidőben dolgozni.

¹⁰⁾ A legalább öt főt foglalkoztató vállalkozások, a költségvetési intézmények és a foglalkoztatás szempontjából jelentős nonprofit szervezetek körében, viszont a fegyveres szervek foglalkozásai nélkül.

4.12. ábra A potenciális munkaerő-tartalék létszámának alakulása

közeljövőben megüresedő álláshelyek átlagos száma, 18,0 ezerrel (23%-kal) kevesebb az előző évinél. A munkaerőigény több mint hattizede a vállalkozások területén

jelentkezett, itt 37,0 ezer főt tudtak volna még alkalmazni, ez 32%-kal, 17,8 ezerrel kevesebb a 2019. évinél. A költségvetésben 20,7 ezer főre lett volna még szükség, ez lényegében megegyezett az előző évvel (+1,0%). A nonprofit szférában 3,0 ezer álláshely minősült betöltendőnek, ami 14%-kal elmaradt az egy évvel korábbitól.

Az üres álláshelyek száma mellett az árnyuk is csökkent. 2020-ban utóbbi mutató értéke nemzetgazdasági szinten 2,0%-ot tett ki, szemben az egy évvel korábbi 2,5%-kal. Magas munkaerő-keresleti igény jellemezte az egészségügy, szociális ellátás (3,9%), valamint az adminisztratív szolgáltatások (3,2%) területét, miközben a legkevésbé az ingatlanügyletek és a mezőgazdaság (0,8–0,8%), valamint az energiaipar és a kereskedelem (egyaránt 0,9%) nemzetgazdasági ág küzdött létszámgonddal.

Folytatódott az inaktívok számának és arányának a csökkenése, de változott az összetétel

2020-ban 1 millió 566 ezer fő tartozott a 15–64 éves gazdaságilag inaktívok közé, ők se foglalkoztatottként, se munkanélküliként nincsenek jelen a munkaerőpiacon. Számuk mind az előző évihez képest, mind a tíz évvel korábbihoz viszonyítva csökkent (35 és 859 ezer fővel). Az inaktívok közül 272 ezren szerettek volna munkát, ez 38 ezer fős növekedést jelentett az egy évvel korábbihoz képest, míg azok száma (1 millió 294 ezer fő), akik nem kívántak dolgozni, 73 ezer fővel mérséklődött. Éves összehasonlításban mérséklődés jellemezte az inaktívok két legnepe-

sebb csoportját: a nyugdíjasok, járadékosok (485 ezer fő), valamint a nappali tagozatos tanulók (565 ezer fő) körét. A nyugdíjasok, járadékosok létszámcsökkenése leginkább két tényezőre vezethető vissza: az öregségi nyugdíjkorhatár 2013 és 2022 közötti 62-ről 65 évre történő fokozatos emelésére, illetve a csoport tagjainak a foglalkoztatására ösztönzőleg hatottak a nyugdíjasokat érintő járulékfizetési változások. A tanulók esetében a demográfiai okok mellett magyarázattal szolgálhat, hogy az iskolai rendszerből kiesők egy része – jellemzően fiatalok – a munkaerőpiacon láthatatlan, se munkanélküli-

ként, se foglalkoztatottként nincsenek jelen. Az előző évihez képest többen részesültek álláskeresési járadékban, illetve számottevően nőtt az egyéb inaktívak létszáma is.

2020-ban száz, 15–64 éves közül 25-en voltak inaktívak, kevesebben, mint egy évvel korábban, és jóval kevesebben, mint 2010-ben (36 fő).

2020-ban – az Eurostat adatbázisában, a régi módszertan szerinti adatok alapján – **az inaktivitás magyar mutatójának az értéke (27,2%) uniós összevetésben** – a ráta folyamatosan csökkenésének a hatására – **a tagországok középmezőnyében található, egyúttal lényegében megegyezett az uniós átlaggal (27,1%).** Ez jelentős előre-

lépés, mivel a két mutató közötti különbség egy év alatt eltűnt. Míg 2019-ben a magyar mutató 0,8 százalékponttal meghaladta az uniós átlagot, addig 2020-ban ez mindössze 0,1 százalékpont volt. Továbbá hazánk azon kilenc tagállam között található, ahol a 2020. évi munkaerőpiaci nehézségek ellenére mérséklődött az inaktivitás.

A munkanélküliséggel való, a korábbiaknál erősebb összefüggést mutatja, és alátámasztja azt a világszerte kimutatott kapcsolatot, amely szerint a foglalkoztatás csökkenése részben az inaktívak számának növekedésében érhető tetten, hogy az inaktívakon belül nőtt azok száma, akik szerettek volna dolgozni, de nem kerestek állást.¹¹⁾

KERESETEK

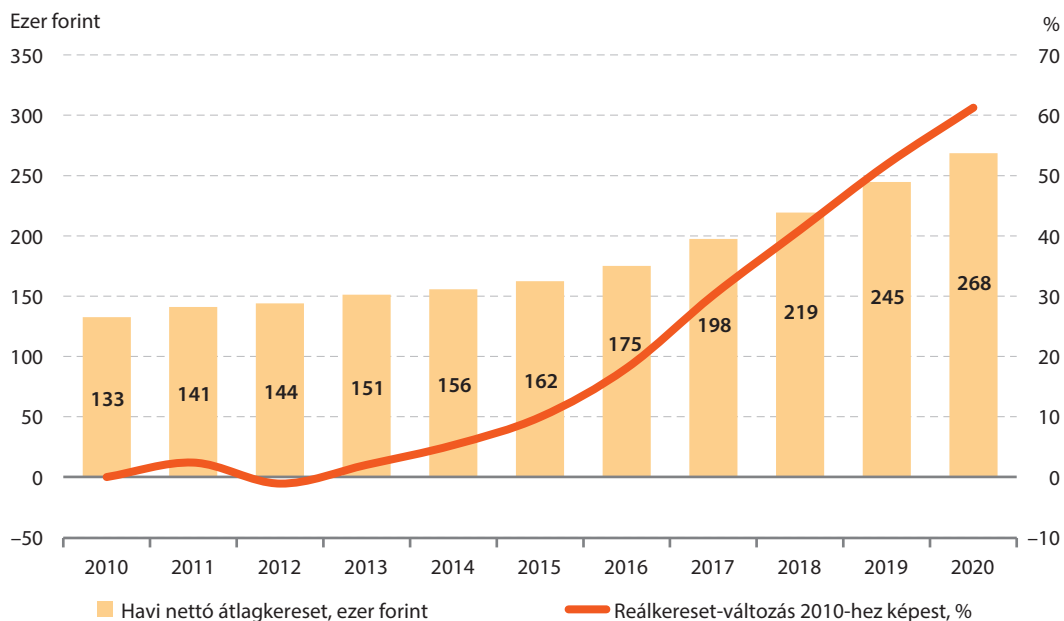
2020-ban is nőttek a reálkeresetek

A munkaerőpiaci folyamatok szerves részét képezi a keresetek alakulása. A 2008-as gazdasági válság lecsengését követően, a gazdasági fellendülés és az abból adódó kedvező munkaerőpiaci helyzet, valamint a bérdinamikánál alacsonyabb infláció következtében 2013 óta folyamatosan nő a nettó reálkereset, **2020-ban a kedvez-**

ményeket is figyelembe véve átlagosan 6,5%-kal volt több az előző évinél. Kedvezmények nélkül a versenyszférában 6,3, a közszférában 6,8%-kal nőtt a nettó bérek vásárlóereje 2020-ban, nyolc év alatt az előbbiek körében 62, az utóbbiaknál 68%-kal – a közfoglalkoztatottak hatását kiszűrve 76%-kal – emelkedett.

¹¹⁾ Forrás: International Labour Organization (ILO).

4.13. ábra A havi nettó átlagkereset alakulása és reálértékének változása 2010-hez képest*

* A kedvezmények figyelembevétele nélkül számítva.

Tíz év alatt a bruttó mediánkereset nagyobb mértékben nőtt, mint a bruttó átlagkereset

2020-ban a teljes munkaidőben alkalmazásban állók havi bruttó keresete a legalább 5 főt foglalkoztató vállalkozásoknál, a költségvetési intézményeknél és a foglalkoztatás szempontjából jelentős nonprofit szervezeteknél átlagosan **403 600 forint volt, a kedvezmények nélküli nettó átlagkereset pedig 268 400 forintot tett ki.** A járvány miatti kedvezőtlen gazdasági környezetben 2019-hez képest egyaránt 9,7%-kal emelkedtek a keresetek, ami több tényező együttes hatásának az eredménye. Az adó- és járulékkedvezmények, illetve -mentességek figyelembevételével becsülhető nettó átlagkereset 277 200 forint volt, 10,0%-kal maga-

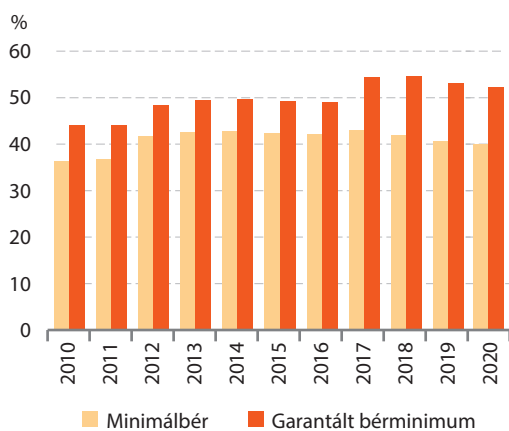
sabb az előző évinél. 2020-ban több változás is befolyásolta a kedvezményekkel korrigált nettó keresetek alakulását: január 1-jétől a legalább négygyermekes anyák élethosszig tartó személyijövedelemadó-mentessége, július 1-jétől – a munkaviszonyban dolgozókon túlmenően – a valamennyi, munkát végző saját jogú nyugdíjasra kiterjesztett járulékkifizetési mentesség és a koronavírus által okozott járványhelyzet miatt egyes meghatározott szakágazatokban dolgozók bruttó béréből fizetendő járulékok átmeneti mérséklése, illetve mentesítése.

2020-ban a teljes munkaidőben alkalmazásban állók bruttó mediánkeresete,

vagyis az a kereset, amelynél az alkalmazásban állók fele kevesebbet, fele pedig többet keres, **320 600 forint volt**, ami a bruttó átlagkereset 79%-ának felelt meg (10 évvel korábban a 76%-át tette ki). Amíg 2010 és 2020 között a bruttó átlagkereset realértéke 59%-kal nőtt, addig a bruttó mediánkereset 67%-kal.

A kormányzati intézkedések közül a **minimálbér és a garantált bérminimum egyaránt 8%-os emelése jelentősen befolyásolta mind a verseny-, mind a közszféra kereseteinek alakulását**. 2020. január 1-jétől a minimálbér összege 161 000, a legalább középfokú iskolai végzettséget, illetve középfokú szakképzettséget igénylő munkakörben foglalkoztatottak garantált bérminimuma 210 600 forint volt. 2010 és 2020 között a minimálbér bruttó összege 2,2-szeresére, a garantált bérminimum pedig 2,4-szeresére emelkedett, miközben realértékük 74, illetve 87%-kal nőtt.

4.14. ábra **A minimálbér és a garantált bérminimum bruttó átlagkeresethez viszonyított aránya**

A versenyszférában a keresetek növekedését 2020-ban a minimálbér emelése, az ennek következtében fellépő bértor-

lódás megelőzése miatti korrekciós intézkedések és az egyes állami tulajdonú vállalatok dolgozóinak béremeléséről szóló megegyezések mellett a járvány munkaerőpiacra gyakorolt hatásai is befolyásolták. A járvánnyal összefüggésben hozott intézkedések hatására számos munkavállalót soroltak át teljesből részmunkaidős foglalkoztatásba, illetve elbocsátották a munkaerő azon részét, akiknek a további foglalkoztathatóságát nem tudták vagy nem akarták biztosítani. Mindez a teljes munkaidőben alkalmazásban állók számának csökkenésével és összetételének változásával járt együtt. A nehéz időszakot átélő versenyszférában az átlagkereset növekedésének egy része abból adódott, hogy bizonyos alacsonyabb átlagkeresetű csoportok aránya csökkent a teljes munkaidőben alkalmazásban állókon belül, így például a fizikai foglalkozásúaké, vagy a nehéz helyzetbe került nemzetgazdasági ágak közül a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás és az adminisztratív szolgáltatások területén foglalkoztatottaké.

2020-ban a költségvetési szférában az átlagkeresetek növekedésére számos tényező volt hatással. A minimálbér emelésén kívül hozzájárult az is, hogy az átlagosnál lényegesen alacsonyabb keresetű közfoglalkoztatottak száma a költségvetési szervezeteknél 11%-kal tovább csökkent. Emellett a közszféra túlsúlyával jellemzett nemzetgazdasági ágakban néhány korábbi béremelés áthúzódó hatása, illetve a 2020-ban hozott intézkedések is szerepet játszottak. Az egészségügyi szakdolgozók alaphétét januártól 14, majd novembertől újabb 20%-kal, a képviselőkét 11,4, a bírák illetményét 32, az ügyészekét 21%-kal emelték, és átlagosan 18%-kal több lett a területi közigazgatásban dolgozók fizetése is. Növelték a szociális, valamint a

gyermekjóléti és gyermekvédelmi ágazatban dolgozók szociális ágazati összevont pótlékát, az ápolók, szakápolók egészségügyi kiegészítő pótlékát, és bevezették a pedagógusok ágazati szakmai pótlékát. Az emelkedéshez ezeken túl hozzájárult az egészségügyben dolgozók egyszeri jut-

tatása, valamint a prémiumok és jutalmak kifizetése is.

Nemzetgazdasági szinten a közfoglalkoztatás hatását kiszűrve a havi bruttó átlagkereset 414 500 forintra, a nettó 275 600 forintra nőtt, a kettő azonos mértékben, 9,6%-kal volt magasabb a 2019. évinél.

4.5. tábla **A havi nettó átlagkeresetek alakulása, 2020***

Megnevezés	Összesen		Közfoglalkoztatás nélkül	
	forint	változás az előző évhez képest, %	forint	változás az előző évhez képest, %
Vállalkozás	278 100	9,8	278 400	9,7
Költségvetés	248 900	10,3	272 100	9,6
Nonprofit szervezetek	241 400	10,4	252 600	9,5
Nemzetgazdaság összesen	268 400	9,7	275 600	9,6

* A teljes munkaidőben alkalmazásban állók kedvezményei figyelembevétele nélkül számított havi nettó átlagkeresete. A legalább 5 főt foglalkoztató vállalkozásoknál, a költségvetési intézményeknél és a foglalkoztatás szempontjából jelentős nonprofit szervezeteknél.

2020-ban a 89 ezer közfoglalkoztatott bruttó átlagkeresete 81 800 forintot tett ki, ami alig volt több, mint a képzettséget nem igénylő munkát ellátó közfoglalkoztatottaknak járó bruttó 81 530 forint. Átlagkeresetükre alapvetően a belső összetételükben bekövetkező változások hatnak, amit többek között az befolyásolt, hogy az elsődleges munkaerőpiacra történő belépésük ösztönzése érdekében a kormány 2018

novemberétől kétszeresére (havi 45 600 forintra) emelte az elhelyezkedési juttatás¹²⁾ összegét. Ezzel együtt átlagkeresetük 6,4%-kal elmaradt az előző évitől, amit elsősorban az egy évvel korábbi magas bázis¹³⁾ okozott. A közfoglalkoztatás keretében munkát vállalók 2020-ban a minimálbér nettó értékének 51%-át kapták kézhez, bérlemaradásuk a magas bázis miatt nőtt az előző évihez képest.

¹²⁾ Az elhelyezkedési juttatást a versenyszférában elhelyezkedő korábbi közfoglalkoztatottak kaphatják a közfoglalkoztatotti szerződésük lejártáig.

¹³⁾ 2019 szeptemberében a közfoglalkoztatottak azon része, akik 2019. január 1. és július 31. között legalább 90 napig közfoglalkoztatási jogviszonyban álltak, és nem álltak közfoglalkoztatásból történő kizárás hatálya alatt, kormányrendelet alapján egyszeri, bruttó 81 530 forintos juttatásban részesültek.

A teljes munkaidőben alkalmazottak számára számfejtett bruttó keresettömeg összege 2020-ban 13 079 milliárd forint volt, ami 3,9%-kal haladta meg az egy évvel korábbit. **A keresettömeg növekedési üteme jóval alatta maradt a bruttó átlagkereset**

9,7%-os növekedésének. Az eltávolodás oka a járvány gazdasági következményeként előálló alacsonyabb munkavállalói létszám, a fizetés nélküli távollétek igénybevétele és a munkavállalók egy részét érintő munkaidő-, illetve keresetcsökkentés.

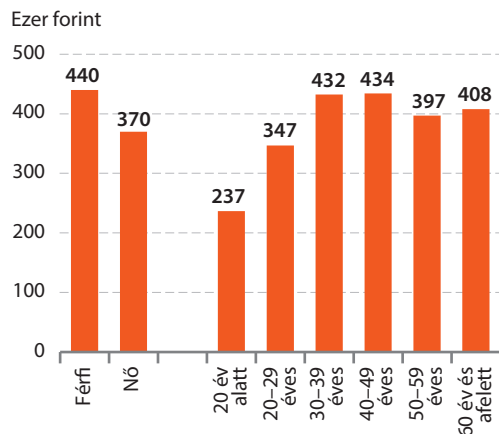
Fokozta a bérdinamikát a teljes munkaidős alkalmazottak összetételének változása

A fizikai foglalkozásúak bruttó keresetének növekedési üteme évek óta meghaladta a szellemi foglalkozásúakét, 2020-ban azonban kevéssé alatta maradt annak, amiben jelentős szerepet játszott a járvány munkaerőpiacra gyakorolt hatása. **2020-ban a szellemi foglalkozásúak bruttó átlagkeresete 512 700, a fizikai foglalkozásúaké 293 800 forint volt, előbbi 8,9, utóbbi 8,8%-kal nőtt az előző évihez viszonyítva.** Az, hogy összességében a bruttó átlagkereset ezeknél nagyobb mértékben, 9,7%-kal nőtt, azzal magyarázható, hogy a járvány következtében több munkavállalót átsoroltak a teljes munkaidősök közül a részmunkaidősök közé, illetve az elbocsátottak többsége az alacsonyabb átlagkeresetű fizikai foglalkozásúak közül került ki, így csökkent ezen állománycsoport részaránya. Önmagában az egyes csoportok átlagkereseteinek növekedése 8,8%-kal emelte az átlagkeresetet, amit a szellemi és a fizikai alkalmazottak arányváltozása további 0,8%-kal növelt. A szellemi munkakörben alkalmazásban állók keresete 27%-kal magasabb, a fizikaiaké ugyanennyivel alacsonyabb volt a nemzetgazdasági átlagnál.

Az alkalmazásban állók demográfiai jellemzőit tekintve kor és nem szerint is je-

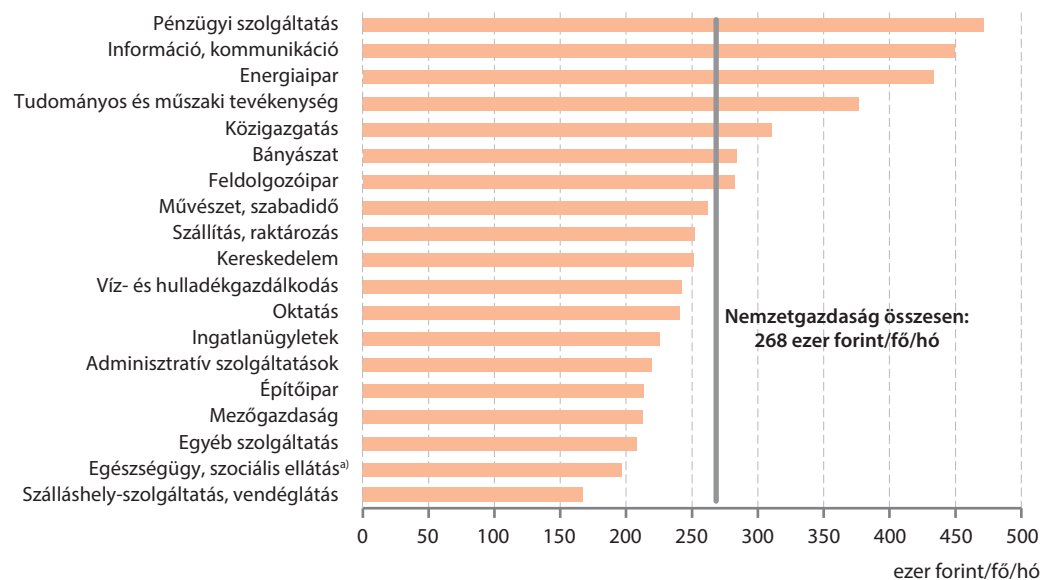
lentősek voltak a különbségek a keresetek között.

4.15. ábra A havi bruttó átlagkeresetek alakulása a munkavállalók neme és életkora szerint, 2020

2020-ban a pénzügyi szolgáltatás, az információ, kommunikáció és az energiaipar munkavállalói keresték átlagosan a legtöbbet, az országos átlag több mint másfélszeresét. A legrosszabbul fizetett nemzetgazdasági ág a nagy létszámvesztést elszenvedő szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás volt, ahol az átlagkereset alig haladta meg a nemzetgazdasági átlag hattizedét.

4.16. ábra A teljes munkaidőben alkalmazásban állók havi nettó átlagkeresete nemzetgazdasági áganként, 2020*

* Kedvezmény nélkül számítva, közfoglalkoztatottakkal együtt.

^{a)} A teljes munkaidőben alkalmazásban állók havi nettó átlagkeresete az egészségügy, szociális ellátás nemzetgazdasági ágban közfoglalkoztatottak nélkül 251 ezer forint.

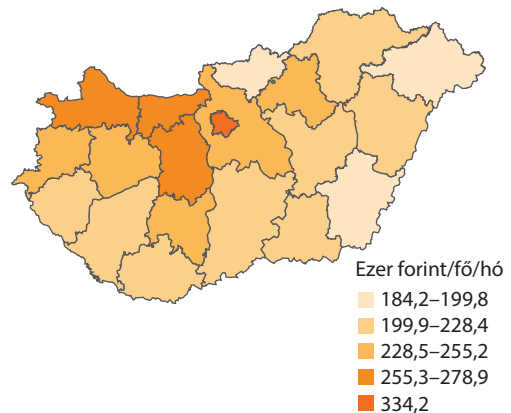
2020-ban a bányászat kivételével valamennyi nemzetgazdasági ágban nőtték a keresetek. A foglalkoztatási szempontból legnagyobb súlyú ágak közül a feldolgozóiparban 8,3, a kereskedelemben 11%-kal emelkedtek az átlagkeresetek. A közigazgatásban, az oktatásban és az egészségügy, szociális ellátás területén – közfoglalkoztatottak nélkül – 5,3, 8,3, illetve 20% volt a bérdinamika. **A járványhelyzet következtében kialakult gazdasági folyamatok különösen érzékenyen érintettek egyes gazdasági ágazatokat.** A legsúlyosabb veszteséget elszenvedő szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás, és az egyéb szolgáltatás

ágakban nőtték a bérek a legkisebb mértékben, 4,7, illetve 2,3%-kal. Az átsorolások és létszámvesztések miatt a teljes munkaidőben alkalmazásban állók száma a legalacsonyabb átlagkeresetű szálláshely-szolgáltatás, vendéglátásban csökkent a legnagyobb mértékben (22%-kal), ami a többi területen végbement változásokkal együtt a nemzetgazdasági ágak létszám szerinti összetételének eltolódását okozta. Önmagában az egyes nemzetgazdasági ágak átlagkereseteinek növekedése 9,2%-kal emelte az átlagkeresetet, ezt az egyes ágak alkalmazottainak arányváltozása további 0,5%-kal növelte.

Továbbra is csak Budapest és Győr-Moson-Sopron megye munkavállalói kerestek átlag felett

A kereseteket jellemző területi különbségek a fővárost és minden megyét jellemző keresetnövekedés ellenére 2020-ban is megmaradtak. A béremelkedés mértéke térségenként 6,9 (Fejér megye) és 12,7% (Tolna megye) között szóródott. A legmagasabb nettó átlagkeresettel a fővárosi székhelyű szervezeteknél munkát vállalók rendelkeztek (334 200 forint), a főváros kiemelkedő kereseti lehetőségeinek, illetve az itt jellemző ágazati, munkaköri struktúrájának köszönhetően. A megyék közül Győr-Moson-Sopron átlagkeresete meghaladta, a többi nem érte el a nemzetgazdasági átlagot. A legkevesebbet a Szabolcs-Szatmár-Bereg, Békés és Nógrád megyei szervezeteknél kerestek. Az előző évhez képest Tolna megye relatív helyzete javult, és Fejér megyéé romlott a legnagyobb mértékben.

4.17. ábra A teljes munkaidőben alkalmazásban állók havi nettó átlagkeresete megyénként, 2020*

* Kedvezmények nélkül számítva.

5

Demográfiai helyzetkép

Népességszám, korszerkezet

- 2021. január 1-jén Magyarország népessége 9 millió 730 ezer fő volt. 2020-ban a születések száma kisebb mértékben nőtt, mint a halálozásoké, így a természetes fogyás üteme gyorsult. A nemzetközi bevándorlási többlet az előző évekénél jóval kisebb súlyú volt, így az ország népessége ténylegesen 39,6 ezer fővel fogyott. A népesség korszerkezete tovább idősödik: 2021. január 1-jén száz gyermekkorúra 140 időskorú jutott, 3-mal több az egy évvel korábbinál.

A népességszámot formáló tényezők

- 2020-ban 3,4%-kal, 3040 újszülöttel több gyermek jött világra, mint egy évvel korábban. A születésszám-emelkedés a szülőképes korú nők létszámának közel 24 ezer fős mérséklődésével párhuzamosan ment végbe. A teljes termékenységi arányszám értéke (1,55) a 25 éves csúcsra emelkedett.
- 2020-ban 140,9 ezer személy hunyt el. A halálozások száma 11,3 ezer fővel, 8,7%-kal meghaladta az előző évit, a többlet főleg az év második felében elhunytak magas számából adódott. Az ezredforduló óta nem haltak meg ilyen sokan egy évben.
- Az élveszületések és a halálozások egyenlegként kialakult 48,7 ezer fős természetes fogyás 20%-kal, 8,3 ezer fővel nőtt az előző évihez képest, és meghaladta az 1999. évi 48,6 ezer fős addigi negatív rekordot.
- A nemzetközi be-, illetve elvándorlások 9,1 ezer fős népességnövekedést eredményeztek, ez alig negyede a 2019. évinek. Az év folyamán 19 ezer magyar állampolgár költözött külföldre, és 23 ezer Magyarországon született magyar állampolgár tért haza.

Házasságkötések, válások

- Lelassult a házasságkötések számának előző évi látványos emelkedése, azonban még így is mintegy 2 ezerrel több, 67,3 ezer pár állt anyakönyvvezető elé. Ez 1986 óta a legmagasabb számú házasságkötés. A válások száma csökkent, a bíróságok 15,2 ezer házasságot bontottak fel.

Belföldi vándorlás

- 265 ezren változtattak állandó és 302 ezren ideiglenes lakóhelyet, ami együttesen 14 ezer fős, 2,5%-os csökkenést jelentett 2019-hez képest. A járványhelyzettel összefüggésben a lakóhelyváltoztatások indoka és iránya is módosult.

Magyarország népessége 2020-ban 39,6 ezer fővel csökkent

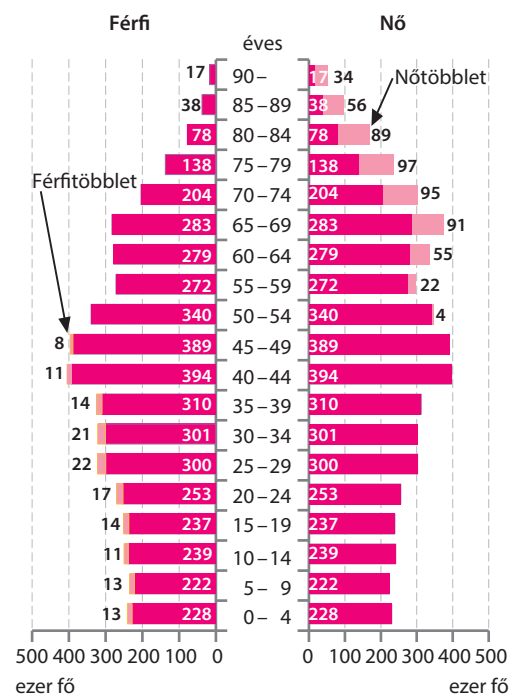
Magyarország népességszáma – az ország jelenlegi területére vonatkoztatva – 10 millió 713 ezer fővel 1981-ben érte el a történelmi maximumát, azóta a lakosságszám folyamatosan csökken, 2021. január 1-jén 9 millió 730 ezer fő volt, 39,6 ezer fővel kevesebb, mint egy évvel korábban. Ez alapvetően a születések és a halálozások egyenlegéből adódó, 48,7 ezer fős **természetes népességfogyás** következménye, amit mérsékeltek a nemzetközi be-, illetve elvándorlások 9,1 ezer főre becsülhető pozitív egyenlege.

2020-ban a születések és a halálozások egyenlegéeként **az ország valamennyi megyéjében természetes népességfogyás alakult ki.** Azonban amíg 2018-ban és 2019-ben a természetes népességfogyás ellenére a belföldi és a nemzetközi bevándorlási többlet eredményeként az ország öt megyéjében is tényleges népességgyarapodás következett be, addig 2020-ban mindössze Győr-Moson-Sopron (10,7 ezrelék), Pest (9,7 ezrelék) és Somogy megyében (1,7 ezrelék) nőtt a népességszám. **Budapest** népességét a természetes fogyáson kívül mind a belföldi, mind a nemzetközi **vándorlási mozgalom** tovább csökkentette, így 2020 végén az év elejéhez képest mintegy 26 ezer fővel kevesebben, 1,72 milliónyian éltek a fővárosban. Ugyanakkor Pest megye népessége 12,6 ezer fővel bővült, főleg a 15 ezer fős belföldi bevándorlási többlet következtében.

2005 óta a 65 évesek és annál idősebbek száma és aránya meghaladja a 0–14

éves gyermekkorúakét. 2020 folyamán a 65 évesek és annál idősebbek létszáma 34 ezerrel nőtt, miközben a 0–14 éves gyermekkorúaké 5 ezer fővel, a 15–64 éves aktív korúak létszáma mintegy 68 ezer fővel csökkent. Ezzel a 65 évesek vagy annál idősebbek aránya 20,3, a gyermekeké 14,6% volt. Ennek következtében 2021. január 1-jén száz gyermekkorúra 139,6 időskorú jutott, 3-mal több, mint egy évvel korábban, vagyis a népesség tovább idősödött.

5.1. ábra **A népesség száma nem és korcsoport szerint, 2021. január 1.+**

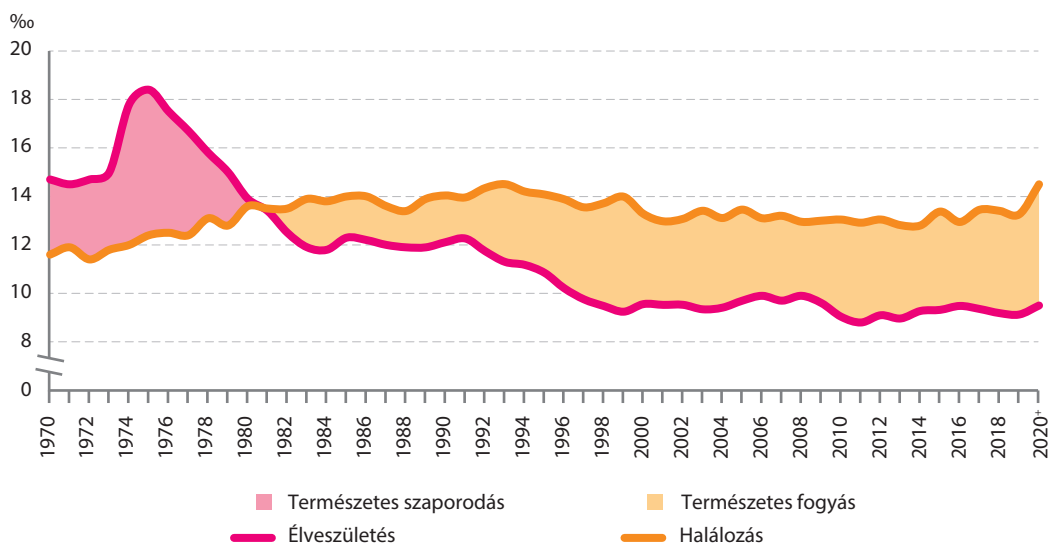

Jelentősen nőtt a természetes népességfogyás

Magyarországon az 1980-as évek elejétől minden évben kevesebben születtek, mint ahányan meghaltak. 2020-ban hazánkban 92,2 ezer élveszületés és 140,9 ezer halálozás történt. Mind a születések, mind a halálozások száma emelkedett – 3,4, illetve 8,7%-kal – 2019-hez képest. Az év folyamán 48,7 ezer fővel haltak meg többen,

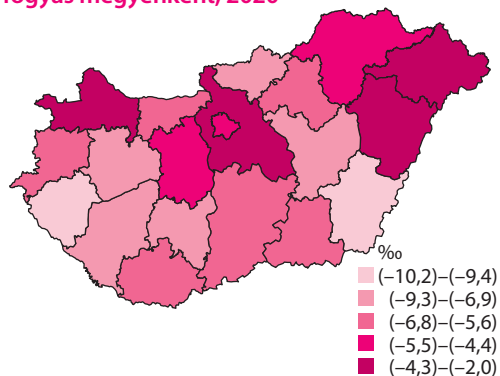
mint ahányan születtek, ez a természetes fogyás 8,3 ezer fővel, 20%-kal nagyobb volt az egy évvel korábbinál, és meghaladta az 1999. évi 48,6 ezer fős addigi negatív rekordot. A természetes fogyás növekedését alapvetően a halálozások számának emelkedése okozta.

5.2. ábra A természetes népmozgalmi folyamatok ezer lakosra jutó értéke

2020-ban ezer lakosra számítva Békés, Zala, Nógrád és Somogy megyében az országos átlagnál számottevően nagyobb – 7,3 és 10,2 ezrelék közötti – volt a természetes népességcsökkenés, az idős népegszerkezettel összefüggő, átlagosnál magasabb halálozási ráták következtében. A legkisebb, 2,0 és 2,9 ezrelék közötti természetes fogyás Pest, Hajdú-Bihar és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyéket jellemezte.

5.3. ábra Az ezer lakosra jutó természetes fogyás megyénként, 2020*

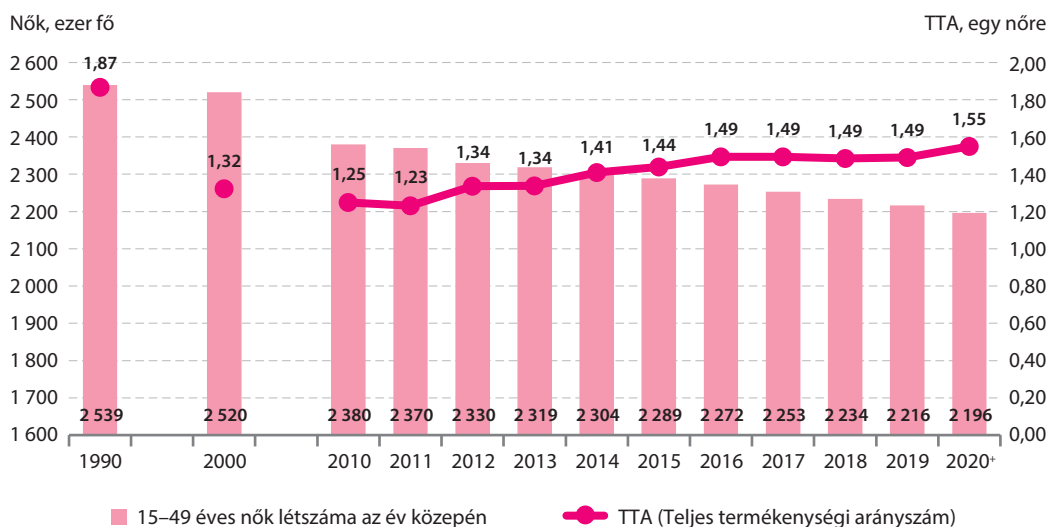
A teljes termékenységi arányszám 1,55-ra emelkedett, amire 25 éve nem volt példa

Magyarországon az 1970-es évtized közepén évente 180–190 ezer gyermek született, majd az ezt követő évtizedekben a születésszám fokozatosan csökkent. Az **élveszületések** száma először 1998-ban esett 100 ezer alá, majd az ezredfordulót követő első évtizedben 95–100 ezer között ingadozott. A 2011. év 88 ezer újszülöttel a mélypontot jelentette a hazai születési statisztika történetében. Az ezt követő években, 2019-ig a születések száma 88–93 ezer között ingadozott, aminek csúcspontját a 2016. év jelentette.

2020-ban hazánkban 92,2 ezer gyermek jött világra, 3040-nel, 3,4%-kal több, mint 2019-ben. Az év folyamán egyedül decemberben születtek kevesebben az egy évvel korábbinál, a többi hónapban magasabb volt a születésszám. Az emelkedés januárban (9,7), februárban (7,8) és júniusban (9,1%) volt kiemelkedő.

A **teljes termékenységi arányszám** – amely azt fejezi ki, hogy hány gyermeke születne egy nőnek élete folyamán akkor, ha az adott év termékenységi viszonyai nem változnának – már 1980-ban sem érte el a reprodukciós szintet jelentő 2,1-es értéket (a mutató értéke akkor 1,91 volt), és ez az évtizedek során tovább romlott. 2011-ben süllyedt a mélypontra, 1,23-os értékkel, majd lassan emelkedni kezdett, és 2016-tól négy éven át 1,49-on stagnált. 2020-ban a teljes termékenységi arányszám egy nőre számított becslült értéke 1,55-ra nőtt, amire 25 éve nem volt példa. A gyermekvállalási kedv emelkedését mutatja, hogy a születések száma a szülőképes korú női népesség létszámcsökkenése ellenére nőtt.

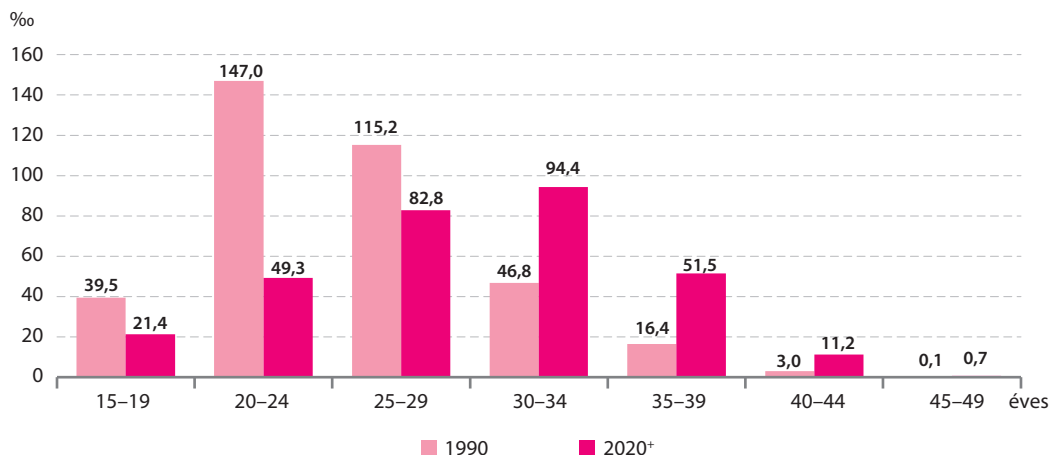
5.4. ábra A szülőképes korú nők száma és a teljes termékenységi arányszám

2020-ban a 15–49 éves nők létszáma összességében 24 ezer fővel csökkent úgy, hogy a 25 évesnél fiatalabbak 9 ezerrel, a 35–44 évesek 30 ezerrel kevesebben lettek, miközben 17 ezerrel nőtt a 45–49 évesek létszáma. **Ezer szülőképes korú nőre 42 élveszületés jutott**, mintegy 2-vel több

a 2019. évinél. A ráta a nők valamennyi korcsoportjánál emelkedett. Míg az 1980-as, 1990-es években a 20–24, illetve a 25–29 éves nőkre jutó születésszám volt a legmagasabb, mára a 30–34 évesek vették át a helyüket: 2020-ban ennél a korosztálynál 94 születés jutott ezer nőre.

5.5. ábra **Ezer nőre jutó élveszületés a nők korcsoportja szerint**

A járvány második hulláma jelentős halálozási többlettel járt

Az 1993. évi, 150 ezer főt meghaladó halálozás hosszú évtizedek óta a legmagasabb volt Magyarországon. A következő évtől lényegében folyamatos csökkenés vette kezdetét, melynek során 2011-ben a halálozások száma 130 ezer alá szorult, és 2014-ig e szint alatt maradt. A 2015. év megtörte ezt a csökkenést: az influenzajárvány miatt ebben az évben, majd 2017–2018-ban is 131–132 ezer személy hunyt el. 2019-ben ismét 130 ezernél kevesebb halálozás történt.

2020-ban 140,9 ezer fő halt meg hazánkban, 8,7%-kal, 11,3 ezer fővel több,

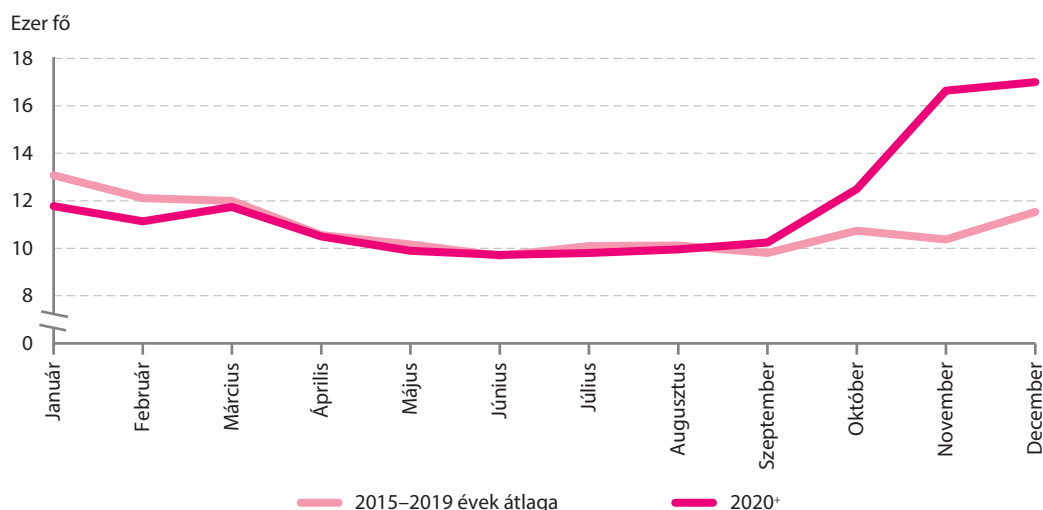
mint egy évvel korábban. Az ezredforduló óta nem volt ilyen magas az elhunytak száma. A Covid19-járvány első, tavaszi hulláma csak kismértékű emelkedést okozott a halálozások számában az egy évvel korábbihoz képest, a második hullám azonban már jelentős halálozási többlettel járt. Az év első két hónapjában, valamint májustól júliusig kevesebben, az év többi részében viszont többen haltak meg, mint 2019 azonos hónapjaiban. A legjelentősebb, 15%-os csökkenés januárban, a legnagyobb mértékű növekedés pedig az év utolsó hónap-

jaiban, októberben (18%), novemberben (65%) és decemberben (52%) történt. 2020 utolsó három hónapjának mintegy 46 ezer fős halálózása 14,3 ezerrel haladta meg az egy évvel korábbit, így összességében 2020-ban 11,3 ezer fővel többen haltak meg, mint 2019 folyamán.

Amennyiben a megelőző öt év átlagához hasonlítjuk, 2020. januárban és februárban

kevesebb halálozás történt, mint 2015–2019 évek azonos hónapjaiban átlagosan. Ezt követően augusztusig a 2020 adott havi és a 2015–2019 ugyanazon hónapjainak átlaga közötti különbség szinte elmosódik, azonban szeptemberben még enyhébb, de **októbertől, a járvány második hullámának kezdetétől lényegesen erőteljesebb több-lethalálozás mutatható ki 2020-ra.**

5.6. ábra **Az elhunytak számának havi alakulása**

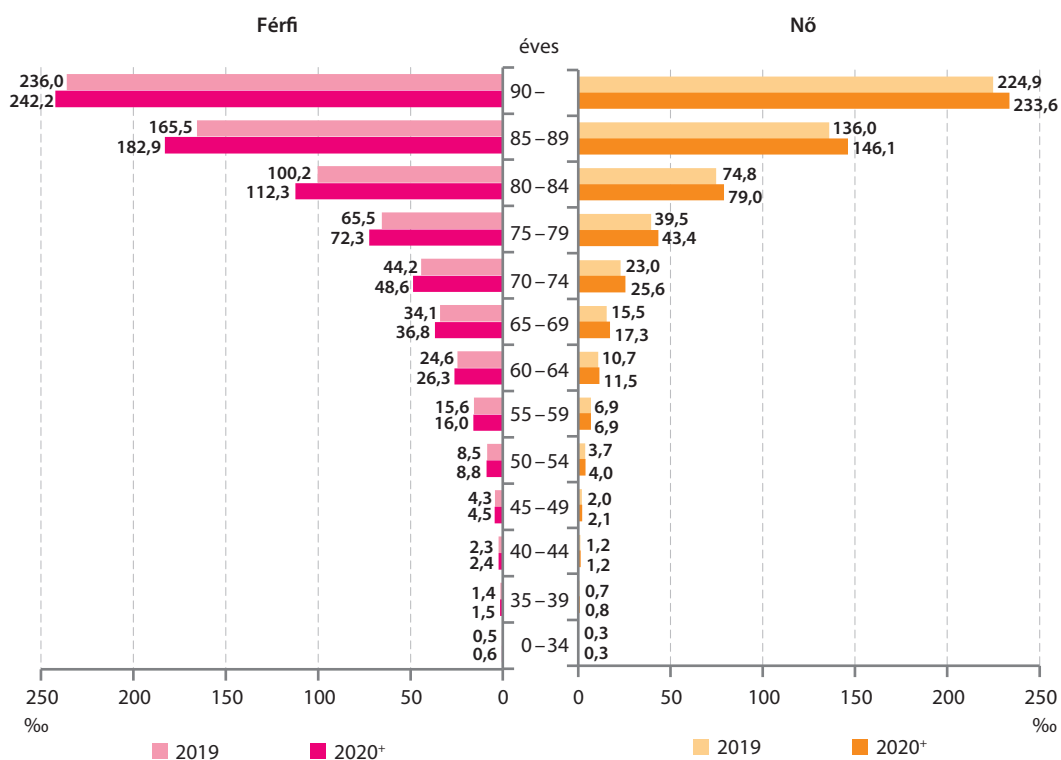
2020-ban hazánkban ezer lakosra 14,5 halálozás jutott. A férfiak mortalitása 14,7, a nőké 14,2 ezrelék volt. A halálozási arányszám mindkét nemnél főleg a 65 évesek és annál idősebbek körében emelkedett, mivel a halálozási többlet több mint 90%-a ehhez a korosztályhoz köthető.

A csecsemőhalandóság az összes halálozáson belül nem képvisel jelentős hányadot, mégis kiemelkedő fontosságú mutató, hiszen egyrészt a várandósgondozás és az újszülöttellátás színvonalát kifejező, nemzetközileg számon tartott mérőszám, másrészt a múltban kulcsszerepe volt a születéskor várható átlagos élettartam alakulásában. 2020-ban

317 csecsemőt veszítettünk el egyéves kora előtt, 18-cal kevesebbet a 2019. évinél. **Az egyéves kor alatt elhunyt csecsemők ezer elveszülöttre jutó száma 2020-ban ismét a 2018. évi, addigi legalacsonyabb szintre, 3,4 ezrelékre süllyedt.**

A magzati veszteséget a terhességmegszakítások, valamint a magzati halálozások adják, együttes számuk hosszabb idő óta folyamatosan csökken. 2020-ban 39,3 ezer fős magzati veszteség következett be, 7,0%-kal kevesebb, mint egy évvel korábban. **Ezer szülőképes korú nőre 17,8, száz elveszülétre 42,6 magzati veszteség jutott, mindkettő az eddigi legalacsonyabb érték.**

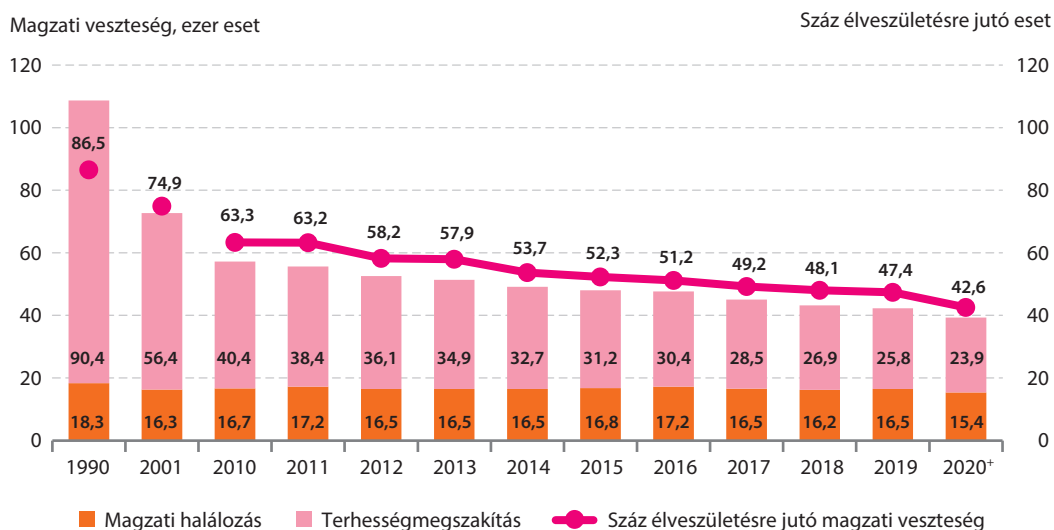
5.7. ábra Ezer megfelelő korú férfira és nőre jutó halálozás korcsoportonként

A magzati veszteségek mérséklődésére mind a terhességmegszakítások, mind a magzati halálozások csökkenése hatott. 2020 folyamán **23,9 ezer terhességmegszakítás történt**, a beavatkozások száma közel 1900-zal, 7,3%-kal csökkent 2019-hez képest. Ezer szülőképes korú nőre 10,8 művi vetelés jutott, az előző évi 11,6 műtéttel szemben. A terhességmegszakítások életkor szerinti profilja összességében nem változott: 2020-ban is a huszonéves nők körében volt a leggyakoribb a beavatkozás, körükben ezer nőnél 18–23 terhességmegszakítást végeztek. Száz élveszületésre 26 terhességmegszakítás jutott, 3-mal kevesebb az egy évvel korábbinál, és harmada az elmúlt évti-

zedek legmagasabb, 1997. évi értékének.

2020-ban 15,4 ezer magzati halálozás következett be, amelybe a korai és a középidős magzati halálozásokat, valamint a halvaszületéseket soroljuk. E veszteségek együttes száma 6,6%-kal, azaz 1100 esettel kevesebb volt a 2019. évinél. A magzati halálozások száma az elmúlt évtizedben jelentősen ingadozott. A 2020. évi adatok viszont egyértelmű csökkenést jeleznek, **a 15,4 ezer magzati halálozás 1999 óta a legalacsonyabb esetszám**. Mivel 2020-ban a születések száma emelkedett, a száz élveszületésre jutó magzati halálozás a 2019. évi 18,5-ről 16,7-re mérséklődött.

5.8. ábra Magzati veszteségek

Lassult a házasságkötések számának erőteljes emelkedése

Az 1980-as évektől az együttélési formák jelentős változáson mentek keresztül, a házasságkötésen alapuló párkapcsolatok helyett egyre népszerűbbé váltak az élettársi kapcsolatok. Míg 1980-ban a 15 éves és annál idősebb népesség 67%-a, 2021 januárjában 42%-a élt házasságban, és ez az arány több éve változatlan volt. Az élettársi kapcsolatok a 2016. évi mikrocenzus időpontjában a párkapcsolatok 21%-át alkották.

Magyarországon az 1980-as évek elején évi 75–80 ezer házasságot kötöttek, majd hosszú időn át tartó csökkenő irányzat eredményeként a mélypontot jelentő 2010. évben már mindössze 35,5 ezer pár kelt egybe. Ezután a házasságkötési kedv lendületet vett, és 2016-ban a megelőző húsz év legmagasabb számát eredményezte: 51,8 ezer pár járult az anyakönyvvezető elé. Az ezt követő két évben az esetek száma valamivel e szint alatt maradt, viszont 2019-ben olyan

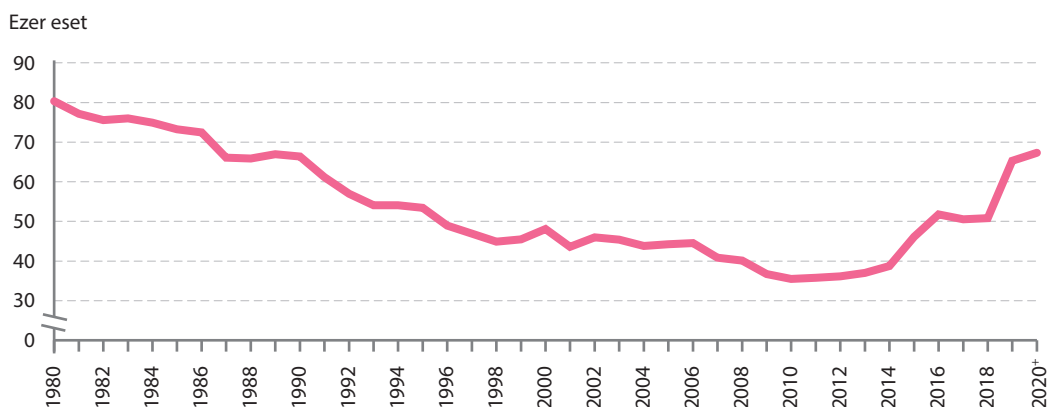
kimagaslóan sok (65,3 ezer) házasságkötés történt, amire 1990 óta nem volt példa.

Ez az erőteljes növekedés folytatódott 2020 elején, melynek eredményeként január–márciusban kétszer annyi pár lépett házasságra, mint 2019 azonos időszakában. Ez a lendület azonban a 2020. márciusban életbe lépett, a járvány miatti korlátozó intézkedések hatására megtört. Áprilisban már jóval mérsékeltebb, 8,9%-os emelkedés mutatkozott, ezt követően viszont május–augusztusban 15, novemberben 14%-kal kevesebb házasságot kötöttek, mint 2019 azonos időszakaiban. Kisebb mértékű emelkedés mutatkozott szeptember–októberben (8,3%) és decemberben (2,9%). Összességében **2020-ban a körülmények ellenére a 2019. évinél is 3,1%-kal több, 67,3 ezer pár kelt egybe**, a többlet főleg az év eleji kimagasló növekedésnek volt köszönhető. Ilyen nagyszámú házasságkötés 1986 óta

nem történt hazánkban. Leginkább a fiatalabb (35 év alatti) korcsoportokban emelkedett a házasságkötési kedv, ebben a családpolitikai intézkedések is szerepet játszottak.

2020-ban ezer nem házas férfira 30,8, ezer nem házas nőre 25,7 házasodó jutott, mindkettő meghaladta a 2019. évi arányt (29,7, illetve 24,7 ezrelék).

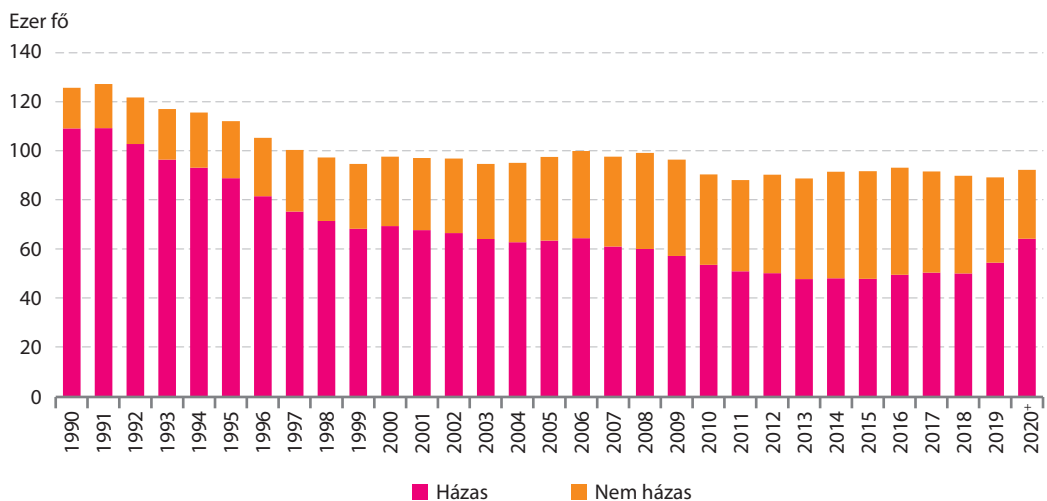
5.9. ábra A házasságkötések száma

A házasságon kívül született gyermekek aránya 1990 és a csúcstól jelentő 2015 között 13-ról 48%-ra nőtt. Ezt követően a házasságkötések 2019. évi robbanásszerű növekedése következtében a házasságon kívül született gyermekek száma és aránya is

számottevően csökkent. 2020-ban – nemcsak az elsőszülötteket, hanem valamennyi újszülöttet figyelembe véve – a gyermekek mindössze 30%-a született házasságon kívül, 70%-uk szülei házasok voltak.

5.10. ábra Élveszületések az anya családi állapota szerint

A házasságból született gyermekek aránya a húsz évvel ezelőtti szintre emelkedett: a 2020 folyamán világra jött 92,2 ezer gyermek közül 64 ezren születtek házasságból, számuk közel 10 ezer fővel nőtt, ugyanakkor a házasságon kívüli születések 28 ezres száma közel 7 ezerrel elmaradt az egy évvel korábbtól. Eközben a 25 éven aluliak körében továbbra is a házasságon kívüli születések dominálnak.

2009. július 1-jétől a családi állapot új kategóriával, a bejegyzett élettársi kapcsolattal bővült.¹⁾ Abban az évben 67 be-

jegyzett élettársi kapcsolatot létesítettek, 2010-ben – az első teljes évben – pedig 80-at. **A 2020-ban létesített 126 bejegyzett kapcsolat 17-tel több az előző évinél,** és néggyel kevesebb az eddigi legmagasabb értéket jelentő 2018. évi esetszámnál. Az élettársi kapcsolatok több mint felét budapesti vagy Pest megyei lakosok kötötték. Minden évben több férfi párt regisztráltak, mint nőit. 2020-ban 81 férfi és 45 női élettársi kapcsolatot jegyeztek be az anyakönyvvezetők.

A házasságok előző évinél nagyobb hányada szűnt meg a házastárs halála miatt

A válások száma az ezredforduló utáni első tíz évben évi 24–25 ezer körül alakult, majd folyamatos csökkenés eredményeként 2014-ben, ötven év után először 20 ezernél kevesebb házasságot bontottak fel. 2015 és 2019 között változó, évi 17–20 ezer válást mondtak ki, miközben a 2018. évi alig 17 ezer válás 1960 óta a legalacsonyabb értéknek számított. 2020-ban még ennél is jóval kevesebb, 15,2 ezer házasságot bontottak fel a bíróságok, ennél kevesebb válás utoljára 1958-ban történt. (A járvány tavaszi, első hulláma idején ítélkezési szünet volt a bíróságokon.) **Ezer fennálló házasságra 8,6, ezer házasságkötésre 226 válás jutott,** mindkét érték jóval alacsonyabb a korábbi évekénél. A válások gyakoriságának életkor szerinti profilja eltérő képet mutat a férfiak és a nők körében. A 40 év alatti nők valamennyi korcsoportjában gyakoribb a válás, mint a ha-

sonló életkorú férfiaknál, 40 év felett viszont minden korcsoportban a férfiaknál magasabb ez a gyakoriság. 2020-ban ezer házasságban élő nő közül a 35–44 évesek, a férfiaknál pedig a 40-es éveikben járók bontották fel a leggyakrabban a házasságukat. A válási gyakoriságok nemek szerinti különbségeiben a házastársak eltérő házasságkötési életkora is szerepet játszik.

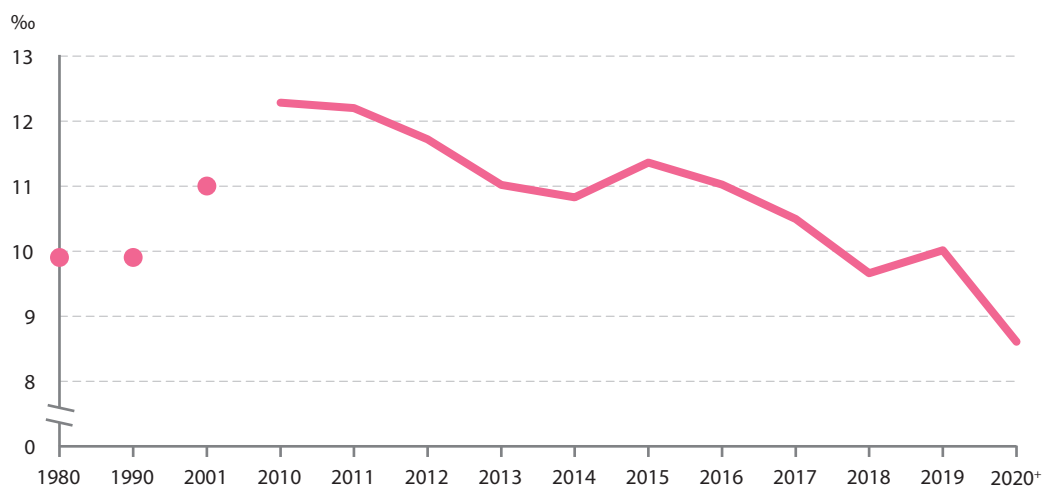
A házasságok mérlege az újonnan létrejövő és a megszűnő házasságok számát veti egybe. Ha több a megkötött új házasság, mint amennyi megszűnik, akkor a mérleg pozitív, ellenkező esetben negatív. A házasságok válással, illetve a házastárs halálával szűnhetnek meg. A házasságok mérlege negyven év után először 2019-ben mutatott pozitív egyenleget, amiben a házasságkötések számának 28%-os emelkedése játszott meghatározó szerepet. A 2020. évi pozitív egyenleg kialakulására a házasságkötések számának

¹⁾ 2009. július 1-jén lépett hatályba a bejegyzett élettársi kapcsolatokról szóló, 2009. évi XXIX. törvény, amely szabályozza az azonos nemű személyek közötti kapcsolat létesítését, megszűnését.

emelkedése mellett a válások csökkenése is hatást gyakorolt. Az év folyamán 67,3 ezer házasságot kötöttek, miközben 61,7 ezer szűnt meg, így a házasságkötési többlet

5,6 ezer eset volt. A házasságmegszűnések 75%-a a házastárs halála miatt következett be, ez az arány 4 százalékponttal meghaladta az egy évvel korábbit.

5.11. ábra **Ezer fennálló házasságra jutó válás**

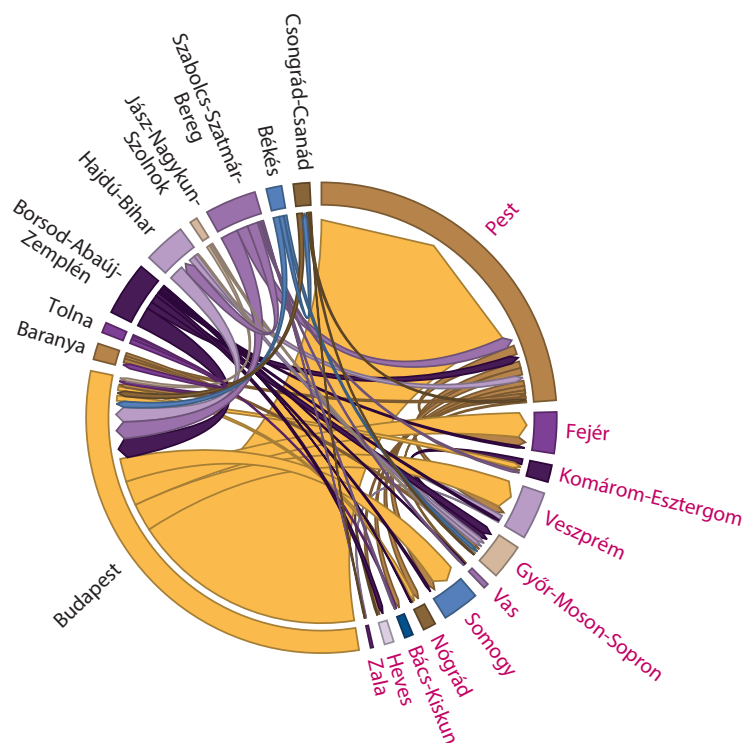
A járvány befolyásolta a belföldi vándormozgalmat

Országos szinten nem okoz népességváltozást, az országon belüli térségek népességszámát viszont befolyásolja a belföldi vándormozgalom alakulása is. **2020-ban 265 ezren változtattak állandó és 302 ezren ideiglenes lakóhelyet**, ami a teljes belföldi vándorlásban 14,4 ezer fős, 2,5%-os csökkenést jelent az előző évhez képest. Ezt az állandó belföldi vándorlásban részt vevők számának 18 ezer fős csökkenése eredményezte, miközben az ideiglenes vándorlások száma közel 4 ezer fővel emelkedett.

A főváros vándorlási mérlege 2020-ban is negatív volt, összesen 16,4 ezer fővel csök-

kentve Budapest lakosságát. A fővárosból kiköltözők száma 2016 óta haladja meg a beköltözőkét, amíg azonban a vándorlási veszteség 2019-ig néhány ezer fő volt, addig a 2020. évi a korábbi évekhez képest a többszörösére emelkedett. Azon kívül, hogy az állandó vándorlási veszteség is valamelyest meghaladta a 2019. évit, ebben az évben az ideiglenes vándorlások egyenlege is 7,8 ezer fős veszteséget mutatott, ami rendhagyó. Ugyanakkor jóval többen telepedtek le állandó vagy ideiglenes jelleggel a községekben, 19 ezer fős vándorlási nyereséget adva.

5.12. ábra Megyék közötti belföldi vándorlási különbszet, 2020**

* A diagramon a megyék közötti vándorlási kapcsolatokat jelenítettük meg az egyes megyék közötti oda-, illetve elvándorlások különbszetei alapján. A pozitív vándorlási egyenlegű megyékhez azt a három megyét rendeltük, ahonnan a legnagyobb vándorlási nyereségük származott, míg a negatív vándorlási egyenlegű megyék mindegyikéhez három olyan megyét kapcsolunk, amelyekkel a népcseré-folyamataik a leginkább veszteségesek voltak. A diagramon a nyíl iránya jelzi, hogy hová vándorolnak többen, míg a nyíl színe azt jelzi, hogy honnan vándorolnak el. A nyílak méretei a migrációs egyenlegek nagyságát tükrözik. A pozitív vándorlási egyenlegű megyéket piros színnel jelöltük.

A korábbi években a belföldi bevándorlás főleg a gazdaságilag fejlettebb területekből a fejlettebbekbe irányult. 2020-ban azonban nem ilyen egyértelmű a lakóhelyváltoztatások okainak magyarázata. A koronavírus okozta járvány megjelenésével, a bevezetett intézkedésekkel összefüggésben ugyanis a foglalkoztatottak körében megugrott a távmunkában vagy home office keretében dolgozók száma, megváltoztatva a munkavégzés helyét. Ez elsősorban a nagyvárosokban élő, magasabb végzettségű munkavállalókat érintette. A tanulók, hallgatók az év egy részében digitális munkarend szerint folytatták

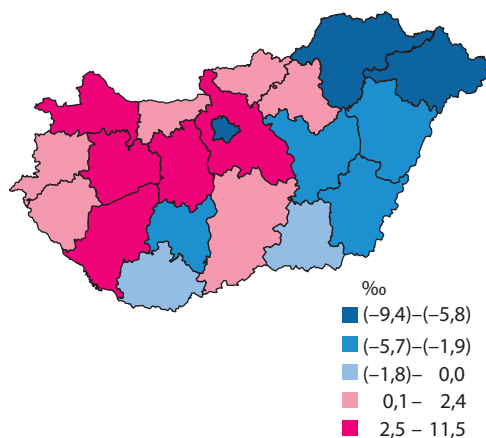
a tanulmányaikat, a kollégiumok bezártak. Sokakat érintett az egészségügyi karantén miatti kényszerű otthontartózkodás is. Ezek a tényezők felerősítették az igényt az élhetőbb, esetleg kerttel rendelkező otthonok iránt, továbbá a távmunka vagy home office keretében végzett foglalkoztatás, a digitális oktatásra való áttérés is lehetővé tette, hogy a munkaadótól, oktatási intézménytől távoli települést válasszanak az emberek állandó vagy ideiglenes lakóhelyül. A gazdasági fejlettség mellett **az élhetőbb környezet igénye és a kényszerű otthontartózkodás is hatott a vándorlások irányára.**

A korábbi évekhez hasonlóan 2020-ban is a legnagyobb vándorlási nyereséggel rendelkező **megyék** közé tartozott Pest, Győr-Moson-Sopron és Fejér megye, azonban e kör 2020-ban kibővült a Balaton környéki Somogy és Veszprém megyével. Ezer lakosra számítva Pest megye tűnt ki 12 ezrelékes vándorlási nyereséggel, azonban a 2018–2019-es évekkkel ellentétben a sorrendben nem Győr-Moson-Sopron (7,0 ezrelék) követte, hanem beékelődött közéjük Veszprém (8,7 ezrelék) és Somogy megye (8,3 ezrelék). Pest megye vándorlási nyereségét elsődlegesen a Budapestre odavándorlók adták, 15 650 fővel többen költöztek Pest megyébe a fővárosból, mint fordítva. Veszprém és Somogy megye vándorlási többlete nagyrészt szintén a fővárossal összevetve megmutatkozó pozitív vándorlási különbözetből eredt (1850, valamint 1550 fő), de a Pest megyével való kapcsolatból is vándorlási nyereségük származott (egyránt 450 fő). Fejér megye pozitív migrációs egyenlegét ugyancsak a Budapesttel és Pest megyével lezajlott népességcsere-folyamatok adták. 1650 fővel többen költöztek Fejér megyébe a fővárosból, mint fordítva, a Pest megyével való kapcsolatból pedig 600 fős többlet származott. Győr-Moson-Sopron megye vándorlási nyereségének legnagyobb része a Borsod-Abaúj-Zemplén megyével való összevetéséből származott (500 fő), míg Nógrád és Bács-Kiskun megyéknél Pest megyét lehet elsődlegesen kiemelni (350, valamint 300 fő).

A legnagyobb népességvesztéséget elszenvedő megyék a főváros (–9,4 ezre-

lék) **után az elmúlt három évhez hasonlóan Szabolcs-Szatmár-Bereg és Borsod-Abaúj-Zemplén** (–7,2 és –5,8 ezrelék) voltak. A negatív vándorlási különbözet mindkét megye esetében leginkább a Budapestre és Pest megyébe irányuló elvándorlásnak tulajdonítható, de Szabolcs-Szatmár-Bereg megye vonatkozásában Hajdú-Bihar megye is meghatározó. 2020-ban kevesebben választották a fővárost új lakóhelyül, mint egy évvel korábban, aminek következtében Szabolcs-Szatmár-Bereg és Borsod-Abaúj-Zemplén megye vándorlási vesztesége is mérséklődött.

5.13. ábra **Ezer lakosra jutó belföldi vándorlási különbözet, 2020***

A korábbi évektől eltérően a Somogy megyeinél lényegesen kisebb mértékű (0,2–2,4 ezrelékes), de pozitív vándorlási egyenlege keletkezett Zala, Bács-Kiskun, Heves és Nógrád megyének is.

Erősödött a magyar állampolgárok külföldről történő visszavándorlása

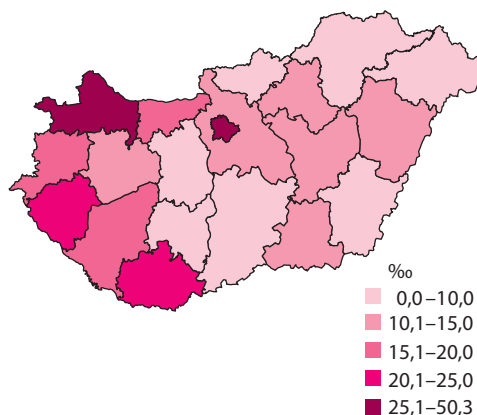
2020-ban a nemzetközi vándorlás pozitív egyenlege 9,1 ezer fővel mérsékelte hazánk természetes fogyásból adódó népességszám-csökkenését. Ez a nemzetközi vándorlási többlet alig negyede volt a 2019. évinek. A nemzetközi be- és kivándorlásokat 2020-ban jelentősen befolyásolták a koronavírus terjedése elleni védekezés részeként bevezetett intézkedések, mint például a határzár, ami a nemzetközi repülőtereket is érintette, illetve a foglalkoztatottság visszaesése, az idegen országban munkát vállalók kényszerű hazatérése, vagy esetleg a kényszerű külföldön maradása. A nemzetközi vándorlásból származó bevándorlási többlet jellemzően a határ menti megyékben, ezek közül is elsődlegesen Győr-Moson-Sopron megyében csökkentette a népességfogyást.

2021. január 1-jén a jogszerűen és huzamosan Magyarországon tartózkodó külföldi állampolgárok száma 194 400 fő volt, akik az ország népességének 2,0%-át képezték. Az itt élő külföldiek többsége, 66%-a Európából, ezen belül is a környező országokból, főképp Ukrajnából (16%), Romániából (9,4%), Németországból (8,8%), valamint Szlovákiából (7,3%) érkezett. További 27%-uk Ázsiából, elsősorban Kínából vagy Vietnámból jött, 3,8%-uk Afrikából, 3,2%-uk pedig az amerikai kontinensről származott.

A Magyarországon tartózkodó külföldiek 45%-a Budapesten, 35%-a a fővároson kívüli városokban, 20%-a községekben élt. Ezer lakosra jutó arányuk Budapesten kiugró (50,3 ezrelék), de a fővároson kívül Győr-Moson-Sopron, Baranya és Zala megyében is 20 ezrelék feletti, míg Békés me-

gyében a legkisebb (5,0 ezrelék). Az itt élő külföldiek között több volt a férfi (59%), mint a nő (41%), korösszetételük pedig fiatalabb, mint a honos népességé. Mindkét nem esetében a 20–39 éves korosztály létszáma a meghatározó, akik összességében a külföldiek 49%-át tették ki.

5.14. ábra **Ezer lakosra jutó külföldi állampolgárok száma megyénként, 2021. január 1.***

A magyar állampolgárok kivándorlásának pontos mérése több tényező miatt is nehézségekbe ütközik, de az adminisztratív nyilvántartásokból rendelkezésre álló adatok alapján látható, hogy folytatódott az elmúlt évekre jellemző csökkenő tendencia. **2020-ban 19 300 magyar állampolgár távozott külföldre**, ami több mint 2000 fővel kevesebb, mint egy évvel korábban. A csökkenés mértékét a koronavírus okozta járvány és a Brexit megvalósulása is befolyásolhatta. A kivándorló magyarok 37%-a Ausztriát, 27%-a Németországot és 10%-a

az Egyesült Királyságot választotta új otthonának. Miközben az Ausztriába kivándorlók hányada emelkedett 2019-hez viszonyítva, addig Németország részaránya enyhén, míg az Egyesült Királyságé jelentősen csökkent. **Külföldre leginkább a fiatal korosztályok tagjai vándorolnak:** a kivándorló magyarok 42%-a 30 év alatti, 68%-a pedig még nem érte el a 40 éves életkort. Ezek az arányok jelentősen eltérnek az itthoni lakónépesség kormegoszlásától (31 és 44%). **A kivándorlók 53%-a férfi,** családi állapot szerint pedig **túlnyomó részük nőtlen, hajadon** (65%) volt.

Noha a ki- és a visszavándorló magyarokra vonatkozó statisztika is alulbecsli a tényleges mozgások számát, feltételezhetjük, hogy a hazatérés bejelentésében inkább érdekeltek. **2020-ban 23 100 ko-**

rábban kivándorolt, Magyarországon született magyar állampolgár vándorolt vissza, ami szinte megegyezik a 2019-ben megfigyelt 23 172 fővel. A visszavándorló magyarok 34%-a Ausztriából, 24%-a Németországból és további 21%-a az Egyesült Királyságból tért haza. A 2019-es adatokhoz viszonyítva az Ausztriából visszatérők aránya nagymértékben emelkedett a csoportjukon belül, miközben a Németországból visszavándorlók aránya jelentősen csökkent, az Egyesült Királyságból hazatérőké pedig stagnált. **A hazatérők 61%-a 40 évesnél fiatalabb,** és 28%-a 30 év alatti volt. **56%-uk férfi,** jellemzően hajadonok vagy nőtlenek (53%), de **a kivándorló magyarokhoz viszonyítva körükben magasabb a házások aránya (35, illetve 24%).**

6

Életkörülmények

A háztartások jövedelme

- 2019-ben a háztartások egy főre jutó havi nettó jövedelme 134,4 ezer forint volt, amely a 2018. évi 12, a 2010. évi 70%-kal haladta meg. A munkajövedelmek aránya évről évre emelkedik, 2019-ben már a háztartások jövedelmének 74%-a származott munkából. A társadalmi jövedelmek részaránya csökkent, az egyéb jövedelmeké 2% körül alakult. Hazánkban a jövedelmi egyenlőtlenség továbbra is kedvezőbb az uniós átlagnál, de a tagállamok többségénél is alacsonyabbak voltak a hazai mutatók.

Fogyasztói árak

- A fogyasztói árak 3,3%-os emelkedése kissé alacsonyabb volt a 2019. évinél. Az élelmiszerek és a dohányárak az átlagosnál jelentősebben drágultak, az árváltozásra gyakorolt hatásukat a háztartási energia alig észrevehető áremelkedése tompította. Az infláció az év folyamán nagymértékben ingadozott, amiben a környezeti hatások, ártévedések mellett a koronavírus okozta járvány miatt megváltozott keresleti-kínálati viszonyok is szerepet játszottak.

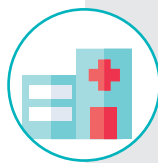
A háztartások fogyasztása

- A háztartások egy főre jutó havi átlagos fogyasztási kiadása 2019-ben reálértéken 42%-kal haladta meg a 2010. évi. Összes kiadásuk legnagyobb részét, csaknem egynegyedét élelmiszerekre és alkoholmentes italokra fordították. Az alapvető szükségletekhez kapcsolódó tételek – étkezés, lakhatás, közlekedés – kifizetése után a háztartásoknál egyre több pénz marad egyéb fogyasztás finanszírozására. A legfelső jövedelmi ötödben élők 3,6-szer többet költöttek, mint a legalsó ötödben lévők.

Szociális ellátás

- A bölcsődékbe beíratott gyermekek létszáma vélhetően szintén a járvány miatt 500-zal elmaradt az előző évitől. Az elmúlt két évtizedben jelentősen emelkedett a gondozott szenvedélybetegek, a hajléktalanok és az idősek száma a tartós bentlakásos és átmeneti elhelyezést nyújtó intézményekben. Tízezer 60 év felettiből 349-en vettek igénybe házi segítségnyújtást, és 718-an szociális étkeztetést 2019-ben. Felállításuk óta a gyermekvédelmi szolgálatoknál 16%-kal kevesebben fordultak meg, míg a járási központok igénybe vevőinek száma közel 4 és félszeresére emelkedett. A Biztos Kezet Gyerekházak által gondozott gyermekek 72%-a Észak-Magyarországon és Észak-Alföldön élt.

Egészség

→ A Covid19-járvány következményeként 2020 végén a táppénzes napok száma jelentősen emelkedett. A születéskor várható élettartam területi különbségei jelentősek, és a férfiaknál nagyobbak. Krónikus betegséggel a lakosság 48%-a él, de csak minden tizedik ember tartja egészségi állapotát rossznak vagy nagyon rossznak. Hazánkban a daganatos halálozás nemzetközi összehasonlításban magas, a regisztrált betegek száma azonban az utóbbi 3 évben csökkent. A rendszeresen dohányzók aránya csökkent, a túlsúlyal élőké azonban nőtt. 2020-ban a Covid19-járvány terjedésének megállítása jelentős terheket rótt az egészségügyi ellátórendszerre. Az utolsó negyedévben számottevően nőtt az infektológiák és az intenzív osztályok forgalma.

Balesetek

→ A koronavírus okozta járvány hatására többen dolgoztak távmunka, illetve home office keretében, így 2020-ban az előző évinél 15%-kal kevesebb, közel 20 ezer munkabalesetet jelentettek be. A járvány miatti korlátozó intézkedések hatására a közúti gépjárműforgalom visszaesett, ennek következtében 2020-ban a balesetek száma (13 778 eset) 17%-kal, a balesetekben megsérült vagy elhunyt személyek száma (18 176 fő) 18%-kal csökkent 2019-hez képest. A balesetek 94%-a a járművezetők hibájából következett be. Az autópályákon és az autótutakon az előző évinél 30%-kal kevesebb, összesen 497 baleset történt.

Köznevelés, szakképzés, felsőoktatás

→ Magyarországon a 2020/2021-es tanévben az iskolarendszerű oktatásban – a köznevelés, a szakképzés és a felsőoktatás nappali és nem nappali oktatásában együtt – összesen 1 millió 811 ezren vettek részt. 2020-ban 323 ezer gyermek járt óvodába, míg 729 ezer tanuló általános iskolai, 469 ezer tanuló középfokú oktatásában részesült. 2,5 ezer súlyos és halmozottan fogyatékos gyermek fejlesztő nevelés-oktatás keretében teljesíti tankötelezettségét. A felsőoktatásban 287 ezer fő tanult, 71%-uk nappali képzés keretében. Az iskolarendszer egyes szintjei eltérő ideig átmenetileg átálltak digitális oktatásra a pandémia következtében.

Kulturális fogyasztás

→ A Covid19-járvány miatti korlátozások erősen érintették a kulturális intézmények forgalmát is. 2014 óta évről évre növekedett az egy múzeumi kiállításra jutó látogatások száma, de ez 2020-ban megszakadt, miután az egy évvel korábbihoz képest a látogatószám erőteljesebben (–62%-kal) visszaesett, mint a kiállítások száma (–23%). A könyvpiacon 2020-ban több könyvet (címet) kevesebb példányszámban adtak ki, mint 2019-ben. A járványt megelőzően,

2019-ben egy főre számítva 8133 forintot költöttek a háztartások havi szinten kultúrára, szórakozásra.

Digitális társadalom

- Jelentős hatást gyakorolt a társadalom digitális eszköz-használatára is a járvány. A háztartások internetellátottsága töretlenül bővül, 2020-ban 88% volt, közelít az uniós átlaghoz. A 16–74 évesek nyolctizede napi rendszerességgel internetezett 2020-ban. Az elektronikus ügyintézés és az e-kereskedelem is egyre népszerűbb. 2020-ban a 16–74 évesek 37%-a letöltött és el is küldött űrlapot közhivatalnak, közintézménynek interneten keresztül, 2010-ben arányuk mindössze 17% volt. 2020-ban, de még a járvány kitörése előtti január–márciusi időszakra vonatkozó adatok alapján a 16–74 évesek 49%-a rendelt, illetve vásárolt az interneten keresztül terméket vagy szolgáltatást, 2010-ben ez az arány még csak 10% volt.

Szubjektív jóllét

- A 16 évesek és annál idősebbek élettel való elégedettsége egy 0-tól 10-ig terjedő skálán a járvány kezdetén, 2020. február–áprilisban 6,8 volt, magasabb, mint 2013-ban, a felmérés első hullámában és 2019-ben. A háztartás anyagi helyzetével való elégedettség is emelkedett a korábbi évekhez képest. A megkérdezettek az előző évekhez hasonlóan gyakrabban éltek meg pozitív, mint negatív érzelmi állapotokat. A szubjektív jóllétre vonatkozó változók közül a megkérdezettek leginkább a személyes kapcsolataikkal voltak elégedettek.

A HÁZTARTÁSOK JÖVEDELME¹⁾

A lakosság jövedelmi helyzetét többek között a makrogazdasági környezet, a nemzetgazdaság teljesítőképessége, a foglalkoztatottság, valamint az árszínvonal is befolyásolja. A 2020. évi gazdasági és társadalmi folyamatokat alapvetően a Covid19-járvány és a megfékezésére hozott korlátozó intézkedések, a gazdaság újraindítása határozták meg.

A járvány előtti időszakban, 2013 és 2019 között a hazai gazdaság teljesítmé-

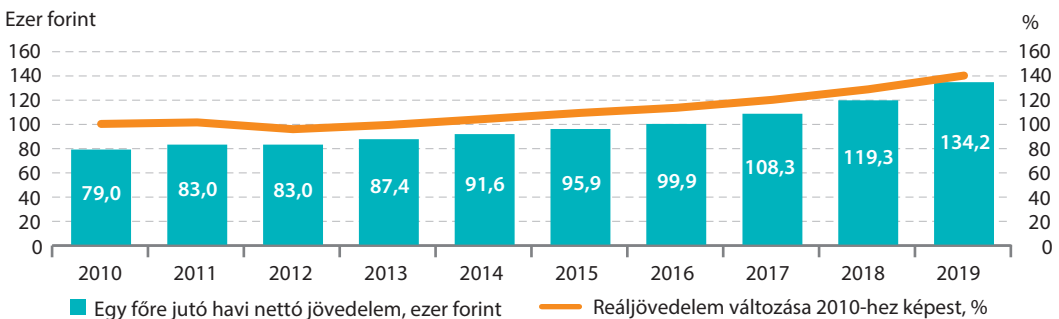
nye tartósan növekedett, 2019-ben már 4,6%-kal haladta meg az előző évit. Ennek és a javuló munkaerőpiaci helyzetnek köszönhetően, valamint részben a családi adókedvezmények bevezetésének hatására a háztartási jövedelmek is jelentősen emelkedtek. A lakosság reáljövedelme 2013-tól emelkedett, 2019-ben 8,8%-kal haladta meg az egy évvel korábbi.

2019-ben is javult a háztartások jövedelmi helyzete

A 2008-as válság lecsengése után a reálbérek és a jövedelmek eleinte visszaestek, **majd a háztartások jövedelme később, 2013 és 2019 között emelkedett számottevően.** Ehhez a gazdasági növekedés és a kedvező munkaerőpiaci folyamatok, többek között a munkanélküliségi ráta csökkenése és a foglalkoztatás bővülése is hozzájárultak. 2019-ben a háztartások egy főre

jutó²⁾ havi bruttó jövedelme 167,2 ezer forint volt, az azt megelőző évinél folyó áron 11, a 2010. évinél 73%-kal magasabb. Az egy főre jutó havi nettó jövedelem 134,2 ezer forintot tett ki, amely 12%-kal több volt, mint 2018-ban, 2010-hez képest pedig 70%-kal emelkedett. A reáljövedelem 2019-ben az egy évvel korábbi 8,8, a 2010. évit 40%-kal haladta meg.

6.1. ábra A háztartások egy főre jutó havi nettó jövedelme és a reáljövedelem változása 2010-hez képest

¹⁾ A fejezetben szereplő, 2019-re vonatkozó adatok előzetesek.

²⁾ Az egy főre jutó jövedelmek számításánál nem az adott jövedelemtípussal rendelkezők számához viszonyítunk, hanem a teljes népességszámmal osztjuk az összeget.

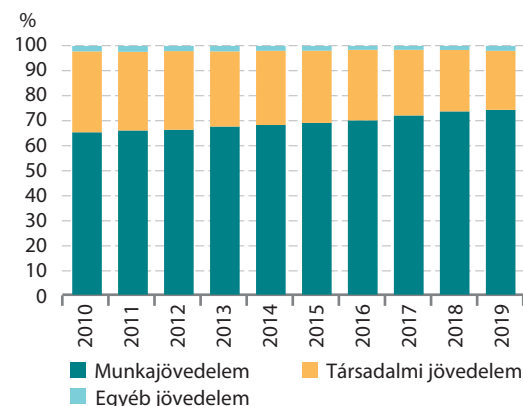
A jövedelmek növekvő hányada származik munkából

A háztartások jövedelemszerkezetében 2010-től többek között a foglalkoztatás bővülése, az alkalmazásban állók keresetének folyamatos emelkedése, valamint a munkanélküliség csökkenése miatt **a munkajövedelmek aránya évről évre nőtt**. 2019-ben már a háztartások jövedelmének 74%-a származott munkából. A társadalmi jövedelmek részaránya 2010 és 2019 között szinte folyamatosan, egynegyed körüli hányadra csökkent, az egyéb jövedelmeké 2% körül alakult.

2019-ben az egy főre jutó havi bruttó munkajövedelem (124,2 ezer forint) folyó áron 11%-kal meghaladta az egy évvel korábbit. **A munkából származó jövedelem legnagyobb része (89%-a) továbbra is munkaviszonyból származott**, a fejenkénti havi 109,9 ezer forint a 2018. évinél 11%-kal magasabb volt. A munkajövedelmek másik csoportját alkotó vállalkozói

jövedelmek az előző évek hullámszerűségét követően 2017 után újra emelkedni kezdtek. 2019-ben egy főre havonta átlagosan 14,1 ezer forint vállalkozói jövedelem jutott, a 2018. évinél 17%-kal több.

6.2. ábra Az egy főre jutó havi bruttó jövedelmek megoszlása a jövedelmek típusa szerint

Jövedelmi helyzettől függetlenül nőtt a háztartások nettó jövedelme 2019-ben³⁾

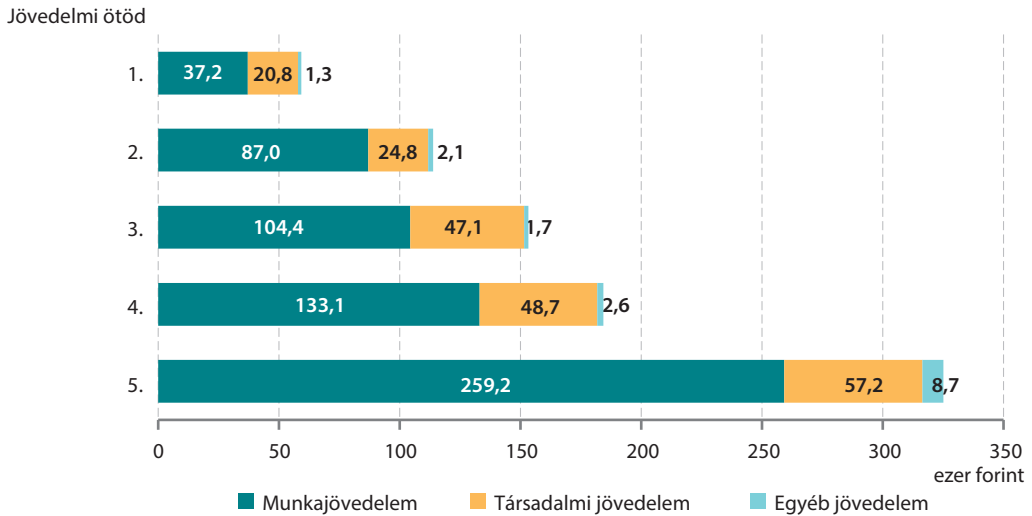
2019-ben a legfelső jövedelmi ötödbe tartozók 5,5-szer több bruttó jövedelemmel rendelkeztek (fejenként havi 184,4 ezer forint), mint a legalsóhoz tartozók (59,3 ezer forint). A bruttó jövedelmek 2018-hoz képest valamennyi jövedelmi ötödben közel azonos mértékű, folyó áron 10–11%-os emelkedést mutattak. A két szélső jövedelmi ötöd nettó jövedelme közti különbség az előző évhez képest érdemben nem változott, 2019-ben is 4,7-szeres volt.

Valamennyi jövedelmi ötödben bővültek a bevételek, a legnagyobb mértékben a legalsó és a negyedik jövedelmi ötödben (13 és 14%-kal).

A legalsó és a legfelső ötöd jövedelmének színvonalát és szerkezetét összehasonlítva jelentősek a különbségek. A munkajövedelmek aránya a legfelső, a társadalmi jövedelmeké a legalsó jövedelmi ötödben volt a legmagasabb.

³⁾ Az első jövedelmi ötöd a legalacsonyabb, az ötödik a legmagasabb jövedelemmel rendelkezőkre vonatkozik.

6.3. ábra A háztartások egy főre jutó havi jövedelmének nagysága jövedelmi ötödök szerint, 2019

HAZÁNKBAN A JÖVEDELMI EGYENLŐTLENSÉG TOVÁBBRA IS KISEBB AZ UNIÓS ÁTLAGNÁL⁴⁾

A jövedelmi egyenlőtlenségek nemzetközi vizsgálatához leggyakrabban az S80/S20 rátát, valamint a Gini-együtthatót⁵⁾ szokták használni. Bár e mutatók alapján hazánkban 2018-ban valamelyest csökkent a jövedelmi egyenlőtlenség, továbbra is az unió közepesen egyenlőtlen országai közé tartozunk.

2018-ban hazánkban az S80/S20 ráta (4,2), valamint a Gini-együttható értéke (28,0%) is kedvezőbb volt, mint az uniós átlag, ahol ugyanez a két érték 5,1, és 30,7%-ot ért el. A tagállamok többségénél kedvezőbb értékkel rendelkezünk. A visegrádi országok közül Szlovákiában és Csehországban alacsonyabb, Lengyelországban nagyobb volt a jövedelmi egyenlőtlenség, mint hazánkban.

⁴⁾ Az adatok vonatkozási évét tüntettük fel. A nemzetközi összehasonlításhoz a 2018-ra vonatkozó adatok álltak rendelkezésünkre.

⁵⁾ Míg az S80/S20 ráta azt fejezi ki, hogy a felső és az alsó jövedelmi ötödbe tartozók jövedelme hogyan aránylik egymáshoz, addig a Gini-együttható azt mutatja meg, hogyan oszlik meg a népesség által birtokolt összes jövedelem a társadalom egyes csoportjai között. Mindkét esetben a csökkenő érték az egyenlőtlenség mérséklődését jelenti.

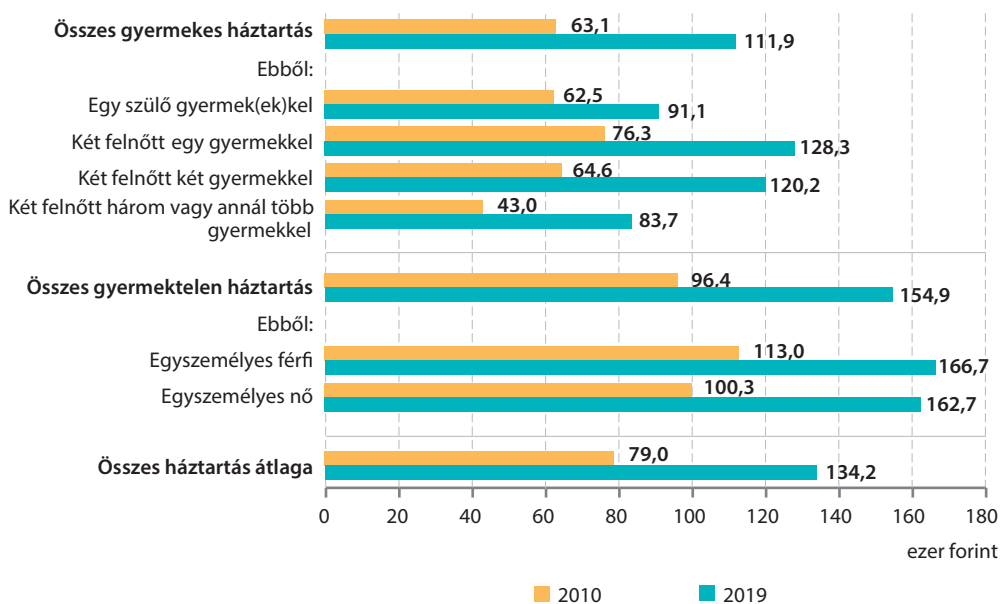
A gyermekes háztartások nettó jövedelme 2013 óta folyamatosan emelkedik

A háztartások jövedelmi helyzete háztartástípusok szerint is különbözik. A korábbi évekhez hasonlóan 2019-ben is az egy-személyes háztartások fejenkénti havi nettó jövedelme volt a legnagyobb (164,2 ezer forint), 22%-kal meghaladta az összes háztartás átlagát. A gyermektelen háztartások egy főre jutó nettó jövedelme 15%-kal magasabb volt az országos átlagnál, 2018-hoz képest folyó áron 10%-kal emelkedett. **Bár a gyermekes háztartások egy főre jutó havi nettó jövedelme továbbra is elmaradt az összes háztartás átlagától, 2013-tól többek között a családi adókedvezmények**

bevezetésének hatására évről évre emelkedett. 2019-ben a gyermekesek egy főre jutó havi átlagos nettó jövedelme 111,9 ezer forint volt, az előző évinél folyó áron 15%-kal magasabb. A gyermekes háztartások közül leginkább a három vagy annál több gyermeket nevelő, valamint az egyszülős háztartások egy főre jutó nettó jövedelme maradt el az országos átlagtól (38, illetve 32%-kal).

A nyugdíjas háztartások egy főre jutó havi nettó átlagos jövedelme 132,7 ezer forintot tett ki, 1,2%-kal kevesebbet, mint az országos átlag.

6.4. ábra A háztartások egy főre jutó havi nettó jövedelme egyes háztartástípusok szerint

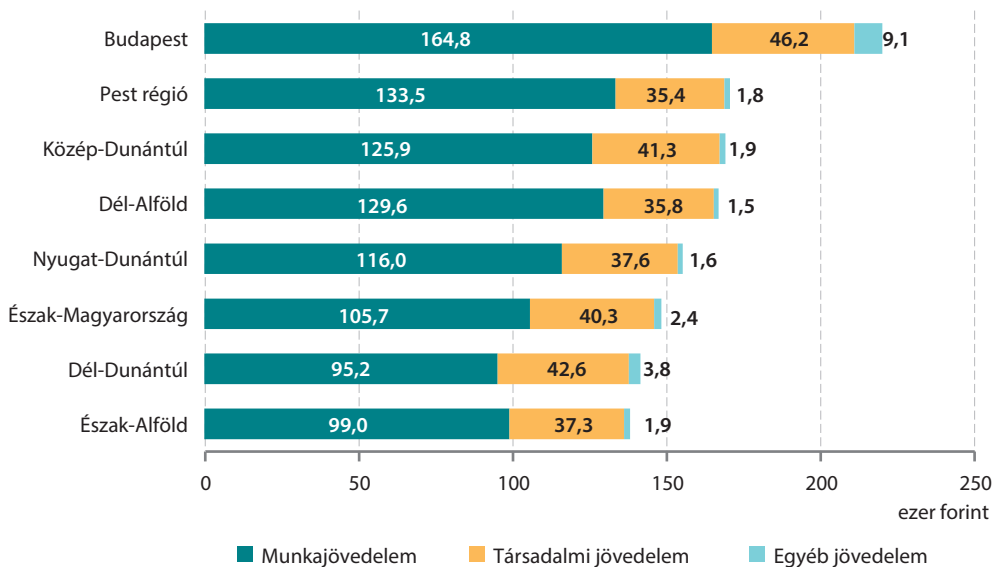
Továbbra is a fővárosban élők nettó jövedelme a legmagasabb

Minél nagyobb lélekszámú településen éltek a háztartások, annál magasabb jövedelemmel rendelkeztek. Az egy főre jutó havi nettó jövedelem 2019-ben is Budapesten (177,8 ezer forint) volt a legmagasabb, a községekben pedig a legalacsonyabb (112,9 ezer forint). A háztartások jövedelmi színvonalát az egyes településtípusokon élők társadalmi, demográfiai jellemzői, illetve eltérő munkaerőpiaci lehetőségei erőteljesen befolyásolhatják.

A háztartások jövedelmi helyzete regionális szinten is különbözik. Az egy

főre jutó, országos átlagot is meghaladó **legmagasabb havi nettó jövedelemmel 2019-ben is a Budapesten élő háztartások rendelkeztek, ez 1,6-szerese a legalacsonyabb fejenkénti összeggel jellemezhető észak-alföldinek.** A Közép-Dunántúlon (135,9 ezer forint) és Pest régióban lévő háztartások körében (134,8 ezer forint) ugyancsak az országos átlagnál magasabb volt az egy főre jutó havi nettó jövedelem.

6.5. ábra Az egy főre jutó havi bruttó jövedelem bevételi forrás szerint régiónként, 2019

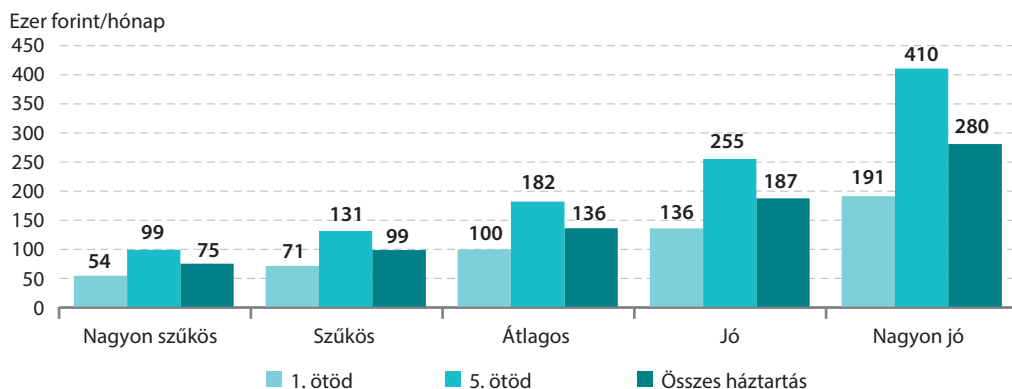

Az átlagos életszínvonal fenntartásához fejenként havi 136 ezer forintot tartanának szükségesnek a háztartások

A jövedelemelvárással kapcsolatos adatok a háztartások szubjektív megítélésén alapulnak. A különböző megélhetési szintekhez szükségesnek tartott összeg szoros kapcsolatban van a háztartások tényleges jövedelmi helyzetével, ugyanis **minél magasabb jövedelemmel rendelkezik egy háztartás, annál nagyobb jövedelmet társít az egyes megélhetési szintekhez.** Az átlagos színvonalú megélhetéshez

a háztartások 2020-ban az egy évvel korábbanál folyó áron 4,5%-kal többet, fejenként havonta 136 ezer forintot tartottak elegendőnek. A jövedelemelvárás szintje a háztartásban nevelt gyermekek száma szerint is jelentősen eltér, a gyermektelenek 166, a gyermekek 105, azon belül a három vagy annál több gyermeket nevelő családok 81 ezer forintot társítottak fejenként az átlagos megélhetési szinthez.

6.6. ábra A háztartások egy főre jutó jövedelemelvárásai jövedelemkategória szerint, 2020*

* Az ábrán feltüntetett egy hónapra vonatkozó összegek a megkérdezettek szubjektív megítélésén alapulnak.

2013 óta csökken a szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának kitétek aránya hazánkban⁶⁾

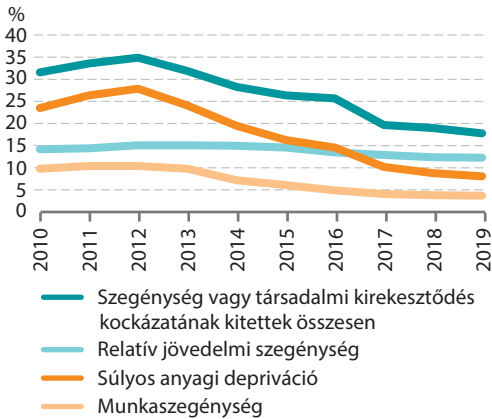
A szegénység meghatározására 2010 óta egy egységes szempontok alapján kidolgozott indikátorrendszer alkalmaznak az Európai Unió valamennyi tagállamában. Ez az összetett mutató, a szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának kitétek aránya több részindikátort tartalmaz. Ennek révén a rela-

tív jövedelmi szegénységben, az anyagi nélkülözésben, valamint a munkaszegénységben élők számáról, népességen belüli arányáról is képet alkothatunk. Azok a személyek tartoznak a szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának kitétek közé, akik a relatív jövedelmi szegénység, a súlyos anyagi deprivá-

⁶⁾ A nemzetközi adatok forrása az Eurostat, amik bemutatása során az Eurostat közlési gyakorlatától eltérően nem az adatok felvételének az évét, hanem azok referencia-, vonatkozási időszakát tüntettük fel.

ció, illetve a nagyon alacsony munkaintenzitás közül legalább egyben érintettek.⁷⁾

6.7. ábra A szegénység mutatószámainak alakulása*

* A teljes népesség százalékában.

2010 és 2018 között az Európai Unió tagállamainak többségében – köztünk hazánkban is – mérséklődött a szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának kitétek aránya. **Bulgária és Lettország után a legnagyobb mértékű csökkenés Magyarországon következett be.** A kedvező tendencia 2019-ben is folytatódott hazánkban, 2010-ben a szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának kitétek aránya közel 32% volt, arányuk 2019-re 17,7%-ra csökkent. A szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának kitétek 72%-át egy, 22%-át két szegénységi dimenzió érintette. 2016 és 2019 között 110 ezer fő körül stagnált azoknak a száma, akik mind a három részindikátor alapján ki voltak téve a szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának.

A relatív jövedelmi szegénység mutató viszonyítási pontja a szegénységi küszöb,

amelyet a mediánjövedelem⁸⁾ alapján határozhatunk meg. Az Európai Unióban elfogadott módszertan szerint a szegénységi küszöb az adott országra vonatkozó mediánjövedelem 60%-ának megfelelő jövedelem, az ennél alacsonyabb jövedelemmel rendelkezők számítanak szegénynek. A mutató az egyén szegénységét a társadalom többi tagjához viszonyítva határozza meg.

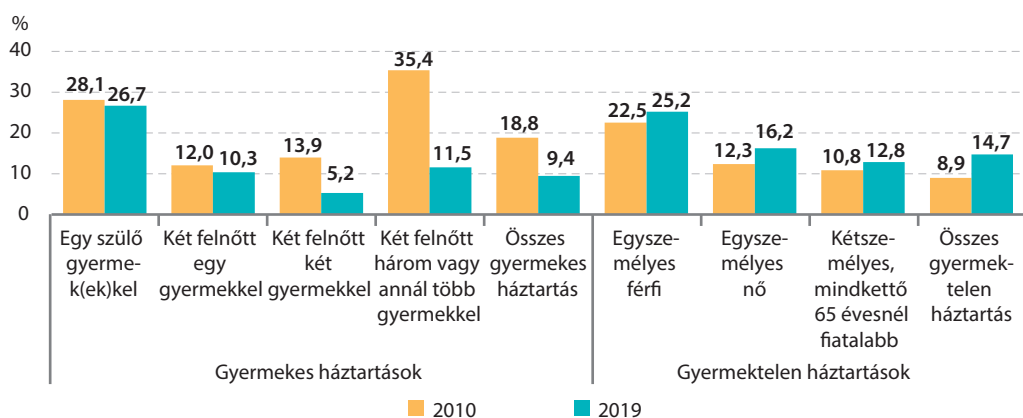
Az egyszemélyes és a két felnőtt két gyermekből álló háztartásokra külön szegénységi küszöböt szoktak megállapítani. Hazánkban 2019-ben az egyszemélyes háztartásokra vonatkozó szegénységi küszöb az előző évinél 13%-kal magasabb, havi 105,3 ezer forint volt. A szegénységi küszöb a két felnőttből és két gyermekből álló háztartások esetében havonta átlagosan 221,0 ezer forint volt, ugyancsak 13%-kal több, mint 2018-ban. A jövedelmi szegények aránya hazánkban 2010 és 2019 között 14,1-ről 12,2%-ra csökkent.

A jövedelmi szegények aránya a gyermekes háztartások körében 2010 és 2013 között 18,8-ről 20,7%-ra nőtt, ezt követően részben a családi adókedvezmények hatására folyamatosan csökkent, 2019-ben 9,4%-ot tett ki. Ugyanez az arány a gyermektelen háztartások esetében 2019-ben 14,7% volt, 5,8 százalékponttal magasabb, mint tíz évvel azelőtt. **A gyermekes háztartások jövedelmi szegénységi aránya így már nemcsak az országos átlagnál (12,2%), hanem a gyermektelen háztartásokénál is alacsonyabb volt.** 2010-hez képest a legnagyobb mértékű javulás a három vagy annál több gyermeket nevelő háztartások körében következett be. Bár továbbra is az egyszülős háztartások szegénységi aránya az egyik legmagasabb (26,7%), hányaduk 2010-hez képest 1,4 százalékponttal csökkent.

⁷⁾ A fejezet további része nem a háztartásokról, hanem az egyénekről közöl adatokat.

⁸⁾ Ez azt a jövedelemszintet jelenti, amelynél ugyanannyi személynek alacsonyabb a jövedelme, mint ahányak magasabb.

6.8. ábra A jövedelmi szegénységi arány alakulása háztartástípusok szerint

A súlyos anyagi depriváció azt mutatja meg, hogy a népesség hány százaléka nélkülöz egyes meghatározott javakat, illetve nem rendelkezik a vizsgált szolgáltatásokhoz való hozzáféréssel kilencből legalább négy esetben. **A szegénységi mutatói közül leginkább a súlyos anyagi deprivációban élők aránya csökkent:** a járványt megelőzően, 2019-ben a lakosság 8,0%-a tartozott ebbe a csoportba, az előző évinél 0,7, a 2010. évinél 15,4 százalékponttal kevesebb.

A munkaszegénység azt mutatja meg, hogy a háztartások munkaképes korú (18–59 éves) tagjai a lehetséges munkaidő mekkora részét töltik munkavégzéssel.

E megközelítésmód értelmében a munkaszegénység azokat a személyeket veszi figyelembe, akiknél az előbb említett munkával töltött idő aránya nem éri el a 20%-ot. 2019-ben a teljes népesség 3,6%-a tartozott a nagyon alacsony munkaintenzitásúak közé. Ez az arány 2018-hoz képest 0,1, 2010-hez viszonyítva 6,1 százalékponttal csökkent. A munkaszegénységben élők aránya a 60 év alatti népesség arányában 2019-ben 5,0%-ot tett ki, amely az egy évvel korábbihoz képest nem változott, a 2010. évinél azonban 7,8 százalékponttal alacsonyabb volt.

14 százalékponttal nőtt a gyermekgondozási díjban részesülők aránya 2010 óta

A gyermeküket otthon nevelő nőknek a **legnagyobb anyagi segítséget a biztosítási jogviszonyhoz kötött csecsemő- és gyermekgondozási díjak⁹⁾** jelentik, melyek a bruttó kereset, illetve jövedelemhez

kötődnek. Előbbi egy ellátási napra jutó összege 2019-ben átlagosan 6460 forint, utóbbi havi átlaga 2019-ben 157 ezer forint volt. Azok a szülők, akik nem voltak biztosítottak, nem volt rendszeres kere-

⁹⁾ A csecsemőgondozási díj a szülési szabadság idejére (168 nap), a gyermekgondozási díj a gyermek 2 éves koráig jár (egy gyermek esetén).

setük a szülést megelőzően rendszeresen, csak gyermekgondozást segítő ellátásra¹⁰⁾ (GYES) és családi pótlékra, háromnál több gyermek nevelése esetében pedig gyermeknevelési támogatásra¹¹⁾ jogosultak. A GYES egy igénybe vevőre jutó havi átlagos összege 2019-ben 31 ezer forint volt. **Családi pótlék**¹²⁾ 1 millió 77 ezer családban

1 millió 750 ezer gyermek után járt, aminek egy juttatásban részesülő családra jutó havi **átlagos összege** – az 1,63-os családonkénti átlagos gyermekszám mellett – **24 ezer forint volt**, míg a gyermeknevelési támogatás egy igénybe vevőre jutó havi átlagos összege 28 ezer forintot tett ki 2019-ben is.

6.1. tábla **A családtámogatásokban részesülők száma és az ellátásokra kifizetett összeg ellátási forma szerint**

Ellátás	Ellátásban részesülők havi átlagos száma, ezer fő				Ellátások kiadásai folyó áron, milliárd forint			
	2010	2015	2019	változás 2010-hez képest, %	2010	2015	2019	változás 2010-hez képest, %
Biztosításhoz kötött								
Csecsemőgondozási díj ^{a)}	27,3	25,9	28,1	2,8	37,5	45,6	65,3	73,9
Gyermekgondozási díj	94,7	86,0	104,4	10,3	92,4	114,4	197,1	113,2
Biztosításhoz nem kötött								
Anyasági támogatás	7,4	7,5	7,6	3,5	5,8	5,8	6,0	3,7
Gyermekgondozást segítő ellátás ^{b)}	178,5	163,4	156,0	-12,6	65,1	62,5	58,3	-10,4
Gyermeknevelési támogatás	39,3	34,6	32,7	-16,7	13,4	11,9	11,1	-17,6
Családi pótlék (gyermekek száma)	1993,9	1796,7	1 750,2	-12,2	359,0	317,9	305,5	-14,9
Ebből: magasabb összegű családi pótlék (gyermekek száma)	156,0	118,6 ^{c)}	123,6	-20,8	43,9	31,6	31,7	-27,8

^{a)} 2015 előtt terhességi-gyermekágyi segély.

^{b)} 2016. előtt gyermekgondozási segély.

^{c)} A 2013. évi rendeletmódosítás következtében a kevésbé súlyos asztmás gyermekek egy része kikerült az ellátottak közül.

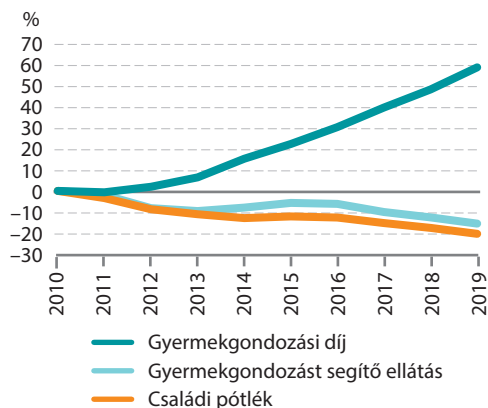
¹⁰⁾ A gyermekgondozást segítő ellátást a gyermek 3 éves koráig folyósítják.

¹¹⁾ A gyermeknevelési támogatás 3 vagy több gyermeket nevelők esetében a legkisebb gyermek 8 éves koráig jár.

¹²⁾ A családi pótlék alapvetően a tankötelezettség végéig, de legfeljebb annak a tanévnek a végéig jár, amelyben a köznevelési intézményben tanuló gyermek a 20. életévét betölti.

A családi pótlékra fordított kiadások aránya (2019-ben 47%) 2010 óta 15 százalékponttal csökkent, a gyermekgondozási díjaké viszont (31%) 14 százalékponttal emelkedett a családtámogatási ellátásokon belül. A családi pótlék reálértéke három évtizede nem éri el a rendszerváltás idejének szintjét.

6.9. ábra A gyermekneveléssel kapcsolatos támogatások reálértéke, 2010=100

2019-ben 114 ezer családban 124 ezer¹³⁾ olyan, tartósan beteg, testi vagy szellemi fogyatékos gyermek élt, akinek magasabb összegű családi pótlék járt: ez a juttatás kétszörös család esetén havonta 23 300, egyszülős családnál 25 900 forint volt gyermekenként. Az érintettek száma egy 2013. évi rendeletmódosítás után ötödével visszaesett, mivel a

kevésbé súlyos asztmás gyermekek egy része kikerült az ellátottak köréből.

2020-ban Covid19-járvány miatti vészhelyzet megszűnéséig a gyermek gondozására, nevelésére tekintettel nyújtott egészségbiztosítási és családtámogatási ellátásokra (anyasági támogatás, családi pótlék, gyermekgondozást segítő ellátás, gyermeknevelési támogatás) való jogosultság, valamint a **magasabb összegű családi pótlékra jogosító betegségek és a fogyatékosok alátámasztására kiadott orvosi igazolások lejártának határideje is meghosszabbodott.**

Az elmúlt években számos családpolitikai intézkedés született, mely a gyermekvállaláshoz kapcsolódó támogatásokat tartalmazott. 2019. július 1-jétől vált elérhetővé a szabad felhasználású **babavárási kölcsön**, amelyet olyan házaspárok igényelhetnek, ahol a feleség 41 év alatti, legalább egyikük 3 éve biztosított, nincs köztartozásuk, és nincs negatív besorolásuk a KHR-listán. Ehhez kapcsolódóan 2019 júliusa és 2020 decembere között 1090 milliárd forint értékben mintegy 120 ezer szerződést kötöttek. A hitelt számos különböző célra lehet igényelni, de a felvevők jelentős része azt lakásberuházásra, a lakásvásárlás során a vételi összeg kiegészítésére, a piaci lakáshitel-felvétel helyettesítésére, vagy a korábban felvett lakáshitel előtörlesztésére fordítja.

Az öregségi nyugdíjasok száma enyhén emelkedett

Nyugdíjban és egyéb ellátásban 2 millió 562 ezren részesültek 2020 elején. Folyamatosan csökken az ellátottak száma és népéségen belüli aránya: a 2020. évi 26% 3,5 százalékponttal kevesebb az egy évtizeddel koráb-

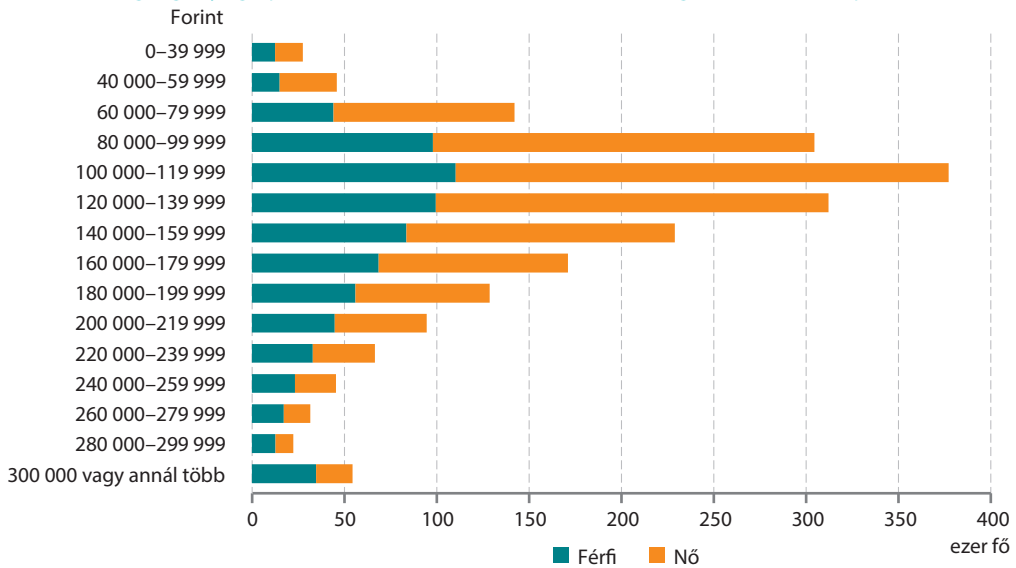
binál. Legtöbben öregségi nyugdíjat (80%) vagy megváltozott munkaképességűeknek járó ellátást (11%) kaptak, melyek száma ellentétesen változik, előbbieké emelkedik, utóbbiaké csökken. Az ellátottak közül az

¹³⁾ A 18 éven felüliekkel együtt.

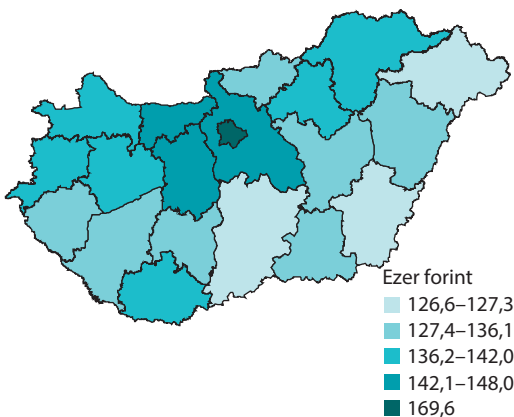
öregségi nyugdíjasok aránya Budapesten a legnagyobb (88%), és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében a legkisebb (71%). Utóbbi megyében ugyanakkor a megváltozott munkaképességűek aránya (17%) – Tolna és Békés megye (18%) mellett – a legmagasabbak között van, Budapesten azonban csak 6,6%.

A 2 millió 54 ezer öregségi nyugdíjas 7,2%-a a nőknek 40 év jogosultsági idő alapján járó nyugdíjat kap. A megváltozott munkaképességűeknek járó ellátásban 2020-ban 294 ezren részesültek, 180 ezerrel kevesebben, mint a nyugdíjrendszer 2012. évi átalakítása¹⁴⁾ idején.

6.10. ábra Öregségi nyugdíjban részesülők száma az ellátás összege szerint, 2020. január

6.11. ábra Az öregségi nyugdíjak egy főre jutó összege, 2020. január

2020 januárjában – a nyugdíjmelés után – a nyugdíjak és ellátások teljes (a fő- és kiegészítő ellátásokat együttesen tartalmazó) átlagos összege 129 ezer forint, míg az öregségi nyugdíjé 142 ezer forint volt. Az öregségi nyugdíjasok 48%-ának 80 és 140 ezer forint közé esett az ellátása.

¹⁴⁾ A rokkantsági nyugdíjakat és átmeneti vagy rendszeres szociális járadékokat rokkantsági és rehabilitációs ellátásokká alakították, majd a komplex felülvizsgálatok és új megállapítások rendezték tovább az ellátotti szerkezetet.

FOGYASZTÓI ÁRAK

A háztartások életszínvonalát befolyásolja, hogy a rendelkezésre álló jövedelem milyen vásárlóértékkel bír. Ebben **meghatározó az árszínvonal alakulása**: a termékek és

szolgáltatások fogyasztói ára a 2010-es évek elején összességében erőteljesen ingadozva emelkedett, 2014-ben és 2015-ben enyhén csökkent, ezután újból növekedésnek indult.

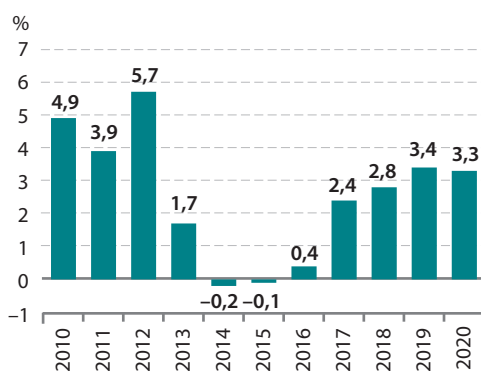
Mérséklődött a fogyasztói árak emelkedése

Az infláció 2020-ban minimálisan lassult, a **fogyasztói árak átlagosan 3,3%-kal voltak magasabbak az előző évinél**. A koronavírus okozta vészhelyzet a megváltozott kereslet-kínálati viszonyok miatt átmeneti hatást gyakorolt az inflációra. A járvány hatására kialakult február–márciusi felvásárlási láz következtében átmenetileg megdrágultak bizonyos tartós élelmiszerek, miközben a globális keresletcsökkenés miatt zuhantak az üzemanyagárak. Az ingyenes közterületi parkolás bevezetése és a térítésmentes tankönyvellátás kiterjesztése mérsékelte az árszínvonalat. A forint árfolyamának gyengülése a főbb nemzetközi devizákhoz képest az import drágulásán keresztül növelte, az alacsony nemzetközi inflációs környezet valamelyest visszafogta az árdinamikát.

A tartósabb inflációs folyamatokat megragadó, szezonálisan kiugázított **maginfláció 2020-ban**¹⁵⁾ 3,7% volt, az előző évinél 0,6 százalékponttal nagyobb. A maginfláció fogyasztóiár-indexet meghaladó mértékét elsősorban az okozta, hogy a csökkenő üzemanyagárak nem tartoznak a maginflá-

ció körébe, csak a fogyasztói árak alakulását befolyásolták.

6.12. ábra A fogyasztói árak változása (az előző évhez képest)

2020-ban az egyes háztartástípusok közül a **nyugdíjasok és az alacsony jövedelműek**¹⁶⁾ körében a drágulás az átlagosnál magasabb, egyaránt 3,8% volt. Ez az előbbieket esetében elsősorban a jelentősen dráguló élelmiszerekkel és a magasabb szolgáltatási díjakkal, utóbbiaknál a szeszes italok és dohányárak fogyasztásban betöltött nagyobb súlyával magyarázható. (A nyugdí-

¹⁵⁾ A 2021. áprilistól alkalmazott módszertan szerint. A maginflációs mutató célja, hogy a fogyasztóiár-index átmeneti vagy nem piaci eredetű árhatásoktól való megtisztításával feltárja az alapinflációnak az alakulását. Ennek megfelelően a fogyasztóiár-indexből elhagyjuk a nem fel dolgozott élelmiszereket, a járműüzemanyagokat, a teljes háztartási energia főcsoportot, a hatósági áras termékeket, szolgáltatásokat, 2021. áprilistól a szeszes italokat, dohányárakat is.

¹⁶⁾ Az egyes jövedelmi csoportok meghatározása a háztartási költségvetési és életkörülmény adatfelvételből (HKÉF) az egy főre jutó éves kiadás alapján történik. Alacsony jövedelműek az 1. (legalacsonyabb), magas jövedelműek a 10. (legmagasabb), közepes jövedelműek az 5. és a 6. jövedelmi tizedbe (decilisbe) tartozó háztartások.

jasok esetében a fogyasztói kosárban felülreprezentált gyógyszerek, gyógyárak ára átlagosan 2,2%-kal emelkedett.) A legkisebb növekedés (3,1%) a magas jövedelmű ház-

tartásokat jellemezte, mivel a szeszes italok, dohányárak és a háztartási energia árnövekedését kevésbé, a járműüzemanyagok ár-csökkenését jobban érzékelték.

Az idényáras élelmiszerek és a dohányárak drágultak leginkább

2020-ban a fogyasztásban 26%-os súlyt képviselő **élelmiszerek 7,2%-os áremelkedése volt a legmagasabb**, ami a 3,3%-os inflációhoz 1,9 százalékponttal járult hozzá. Az élelmiszerek esetében 2008 óta ez a legnagyobb mértékű növekedés, ugyanakkor az árváltozás termékenként nagymértékben különbözött. A friss hazai és déligyümölcs – a kedvezőtlen időjárási hatásokra visszavezethető termés kiesés miatt – 32,6%-kal drágult. A friss zöldség ára 2,3%-kal nőtt, a burgonyáé ezzel szemben 5,8%-kal csökkent, a mezőgazdasági termelők árak változásával összefüggésben. A sertéshús ára 15,3%-kal emelkedett, amit az afrikai sertéspestis is befolyásolt. A vágósertés felvásárlási árának év eleji

növekedése begyűrűzött a feldolgozott hústermékek fogyasztói árába is, aminek hatására a párizsi felvágott, kolbász 17,5, a szalámi, szárazkolbász, sonka 10,1%-kal drágult.

A kenyér áremelkedése 7,5, a péksüteményeké 6,4, a tejé 6,3, a tejtermékeké (sajt nélkül) 5,5, az alkoholmentes üdítőitaloké 2,7, a baromfi húsa 2,5%-os volt. A munkahelyi és az éttermi étkezés ára jelentősen (9,1, illetve 7,0%-kal) emelkedett.

Az élelmiszerek mellett a fogyasztásban legnagyobb, 27%-os részesedésű **szolgáltatások is számottevően hozzájárultak (0,9 százalékponttal) az inflációhoz**. Egyes élőmunka-igényes szolgáltatások áremelkedését a bérek dinamikus növekedése

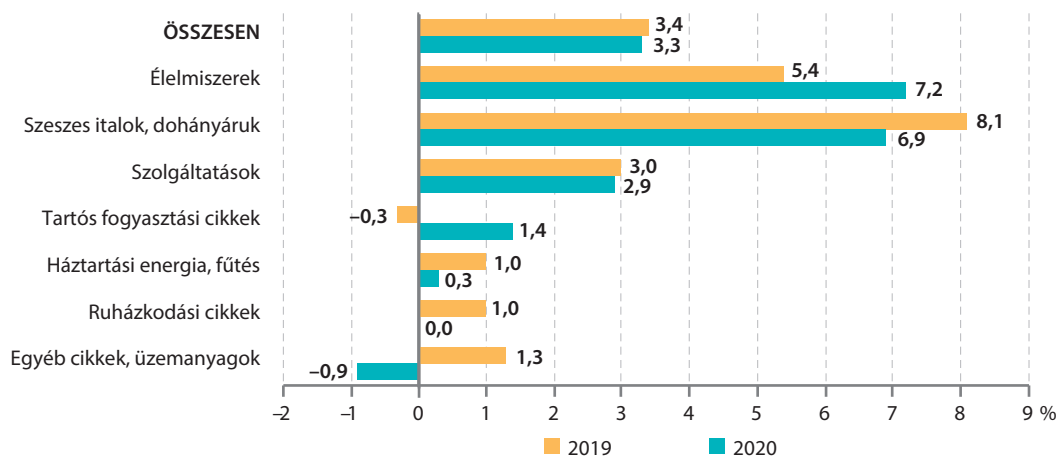
A SERTÉSHÚSÁRAKAT KÉT VILÁGJÁRVÁNY IS BEFOLYÁSOLTA

A 2018 nyarán kitört afrikai sertéspestisjárvány (ASP) hatására Kína fokozta húsimportját Németországból. A magyar sertéspiaci árak a német szerződéses árak mozgását követve 2019. áprilistól egy éven át rekordmagas szintre emelkedtek, és begyűrűztek a fogyasztói árakba. A koronavírus okozta járvány nyomán megjelenő értékesítési problémák (például vendéglátóipari keresletcsökkenés) és a német sertésállományban is fertőző ASP miatt bevezetett kínai importtilalom következményeként 2020 áprilisában csökkenésbe fordult a vágósertés hazai felvásárlási ára. A sertéscomb fogyasztói ára májusban, a rövidkarajé júniusban kezdett mérséklődni, az év utolsó három hónapjában az árak alig változtak. Decemberben a sertéshús fogyasztói ára átlagosan 3,9%-kal kisebb volt az egy évvel korábnál.

nagymértékben befolyásolta. A lakásjavítás, -karbantartás 10,7, a járműjavítás, -karbantartás 8,1, az egészségügyi szolgáltatás 5,3, az oktatási szolgáltatás 3,5%-kal drágult. A kommunális szolgáltatási díjak (víz, csa-

torna, szemétszállítás) és a munkahelyre, iskolába történő utazás tarifái nem változtak. Az ingyenes közterületi parkolás bevezetése mérsékelte a közlekedési szolgáltatások árszínvonalát.

6.13. ábra A fogyasztói árak változása főcsoportonként (az előző évhez képest)

2020-ban a szeszes italok, dohányárúk esetében is kiemelkedő volt a növekedés mértéke (6,9%) az előző évhez képest. Különösen a dohánytermékek jövedéki adójának január 1-jei és július 1-jei uniós előírások miatti emelése növelte az árszínvonalat, ezáltal a dohányárúk 10,9%-kal drágultak.

A fogyasztásban 6,7%-os súlyú járműüzemanyagok fékeztek az áremelkedés ütemét: átlagáruk 5,6%-kal volt alacsonyabb az egy évvel korábbinál, évközben azonban a benzin és a gázolaj ára nagymértékben ingadozott a kőolajárak kilengése miatt.

AZ ÜZEMANYAGÁRAK AZ I. FÉLÉVBEN INGADOZTAK JELENTŐSEBBEN

A 2020 elején világméretűvé vált Covid19-járvány gazdasági következményeként zuhanó olajárak február–áprilisban a hazai üzemanyagárak 24,2%-os csökkenését okozták.

A járvány tavaszi hullámának kifutásával az olajárak növekedése, a benzin és a gázolaj jövedéki adójának július 1-jei emelése május–júliusban az üzemanyagárak 22,8%-os drágulását eredményezte. A járvány őszi időszakában az olajárak mozgása és a forint dollárhoz viszonyított árfolyam-ingadozása a korábbinál visszafogottabb volt, ezáltal október–novemberben 3,4%-kal mérséklődtek az üzemanyagárak. Ezután az olajárak tartós emelkedése miatt decemberben egy hónap alatt átlagosan 3,6%-kal drágultak, de így is 4,5%-kal alacsonyabbak voltak az egy évvel korábbinál.

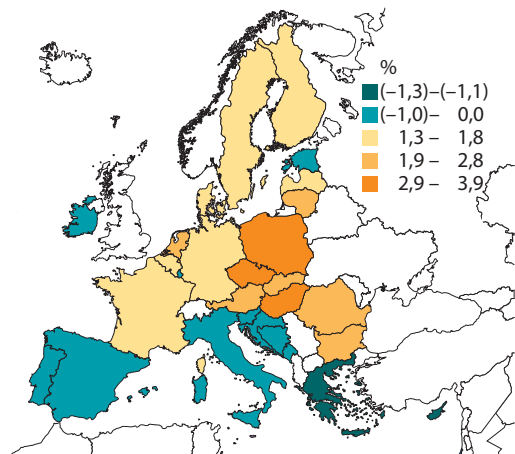
Az üzemanyagok mellett a **tartós kulturális cikkek** (például számítógép, telefon, televízió) és a **használt személygépkocsik árcsökkenése is visszafogta az inflációt**. Előbbiek 4,6%-kal olcsóbbak lettek a műszaki fejlődés és a választékbővülés nyomán, utóbbiakat a növekvő kínálat következtében 5,1%-kal alacsonyabb áron lehetett megvásárolni. Ennek ellenére a tartós fogyasztási cikkek ára 1,4, ezen belül a tartós háztartási cikkeké (például bútor, mosógép, hűtőszekrény) 2,7, az új személygépjárművéké 8,8%-kal nőtt, többek között a forint főbb devizákkal szembeni gyengülése miatt.

A **háztartási energia 0,3%-os átlagos áremelkedése érdemben nem befolyásolta az infláció alakulását**, az energiahordozók közül a tűzifáért átlagosan 2,7, a palackos gázért 0,9%-kal többet kértek a forgalmazók, mint 2019-ben. **A ruházkodási cikkek ára nem változott** az előző évhez képest. A fogyasztásban legkisebb, 3,8%-os arányú termékkörön belül a férfiruházat 0,4%-kal többre, a női és a gyermekruházat valamivel (0,4, illetve 0,8%-kal) kevesebbe került, mint 2019-ben.

Uniós összehasonlításban magasnak számított a magyarországi infláció

A harmonizált fogyasztói árindex (HICP) szerint 2020-ban az **Európai Unióban (EU27_2020) 0,7%-ra csökkent az infláció**. Az áremelkedés Csehországban és Lengyelországban a 2019. évinél nagyobb, Magyarországon ugyanakkora, a többi tagállamban alacsonyabb volt. A visegrádi országok közül Lengyelországban (3,7%) a magyarországinál (3,4%) nagyobb, Csehországban (3,3%) közel azonos, Szlovákiában (2,0%) jóval kisebb drágulást mértek. Ezzel szemben Észtországban, Írországban és jellemzően a dél-európai, a járvány miatt az uniós átlagnál nagyobb gazdasági teljesítménycsökkenést elszenvedő tagállamokban mérséklődtek az árak az előző évhez képest.

6.14. ábra **A harmonizált fogyasztói árak változása az uniós tagállamokban, 2020 (az előző évhez képest)**

UNIÓS KITEKINTÉSBEN 2019-BEN IS ALACSONY VOLT A HAZAI ÁRSZÍNVONAL

Az árak és a szolgáltatások árszínvonala az egyes országok között a vásárlóerő-paritás révén válik összehasonlíthatóvá. A relatív árszínvonal vásárlóegységhez mért vásárlóerő-paritásnak és az adott ország nemzeti valutájának euróval szembeni éves átlagos jegybanki árfolyamának a hányadosaként számítható. Az Európai Összehasonlítási Program keretében végzett vizsgálatok szerint 2019-ben a háztartások fogyasztási kiadásainak egészére jellemző relatív árszínvonal nagysága az Európai Unió (EU27_2020) szélsőértékeit jelentő országai között az előző évinél valamivel kisebb, 2,6-szeres eltérést mutatott. A legmagasabb árszínvonalú tagországoknak Dánia, Írország és Luxemburg, a legalacsonyabbaknak Bulgária, Románia és Lengyelország bizonyultak.

A magyarországi árszínvonal az uniós átlag arányában 2010 és 2014 között 64,6%-ról 60,3%-ra csökkent, ezután 2017-ben (65,9%) haladta meg először a 2010. évi szintet. A mutató nagysága 2019-ben 66,8%-ra emelkedett, de országunk 2011 óta így is az uniós negyedik legalacsonyabb árszínvonalú tagállama. A visegrádi országok közül Lengyelország árszínvonala az uniós átlag 60,1, Csehországé 75,1, Szlovákiáé 86,4%-át érte el. Hazánkban 2019-ben a ruházat és lábbeli, a lakberendezés, lakásfelszerelés, rendszeres lakáskarbantartás, a közlekedés és szállítás kiadási főcsoport uniós átlaghoz viszonyított árszínvonala mérséklődött 2018-hoz képest.

A HÁZTARTÁSOK FOGYASZTÁSA¹⁷⁾

A háztartások fogyasztása – a háztartási költségvetési és életkörülmény felvétel (mikromegközelítésű) adatai szerint – a 2008-as válság lecsengése után 2012-ig stagnált, illetve csökkent, ami az akkori kedvezőtlen munkaerőpiaci helyzettel és az inflációval is összefüggésbe hozható. A fogyasztás színvonala ezt követően a gazdasági teljesítménybővüléssel, valamint a foglalkoztatás bővülé-

sével párhuzamosan újra emelkedni kezdett. **A kedvező tendencia 2019-ben** 3,4%-os fogyasztóiár-növekedés mellett **folytatódott.**

A koronavírus okozta járvány miatt azonban 2020 folyamán a korábbi pozitív irányú folyamat megtorpanhatott, a nemzeti számlák előzetes (makromegközelítésű) adatai szerint a háztartások fogyasztási kiadásainak volumene 2,5%-kal mérséklődött az előző évhez képest.

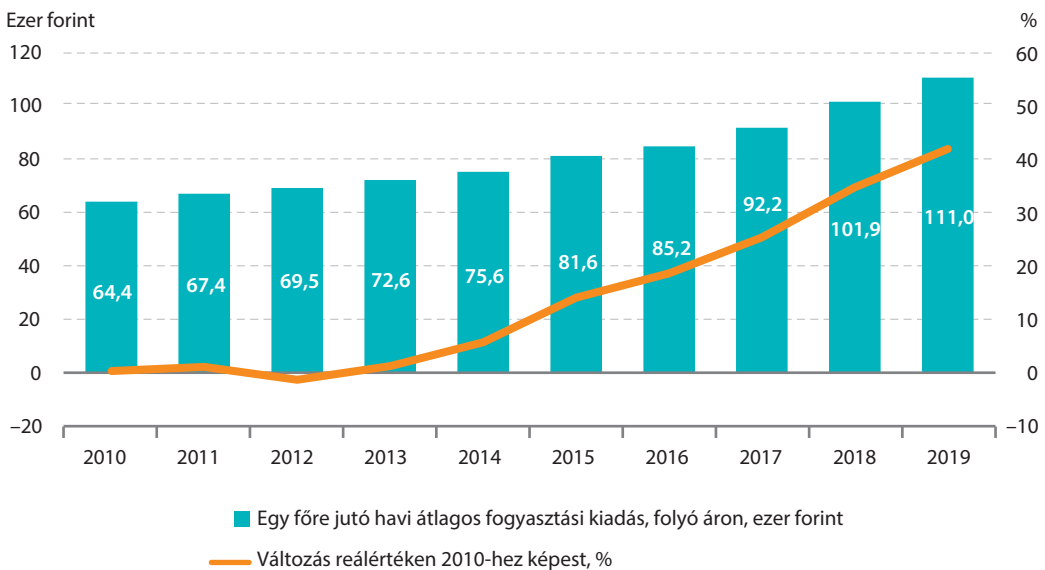
¹⁷⁾ Az egy főre jutó kiadások összegét a teljes népességszámra vetítve közöljük. A fejezetben szereplő 2019-re vonatkozó adatok előzetesek.

A háztartások fogyasztása 2010 és 2019 között folyamatosan emelkedett

A háztartások **egy főre jutó havi átlagos fogyasztási kiadása 2019-ben 111,0 ezer forint volt**, folyó áron 8,9, a fogyasztóiár-indexet figyelembe véve, reálértéken 5,3%-kal magasabb, mint 2018-ban. A megelőző évek növekedései következtében a 2019-ben mért kiadás összege folyó áron 72, reálértéken 42%-kal haladta meg a 2010. évit.

2019-ben a háztartások a három legnagyobb kiadási tétel közül élelmiszerekre és alkoholmentes italokra 27,1, lakásfenntartásra 20,5, közlekedésre 13,2 ezer forintot fordítottak havonta fejenként. **A reálfogyasztás minden fogyasztási főcsoportban emelkedett**, az előző évhez képest a kultúrára, szórakozásra, valamint a hírközlésre fordított kiadások nőttek a legdinamikusabban.

6.15. ábra A háztartások egy főre jutó fogyasztási kiadása és annak változása 2010-hez képest

6.2. tábla A háztartások egy főre jutó havi átlagos fogyasztási kiadásai, 2019

Fogyasztási főcsoport	Fogyasztási kiadás, forint	Változás reálértéken, ^{a)} %	
		az előző évhez képest	2010-hez képest
Élelmiszerek és alkoholmentes italok	27 098	3,0	40,8
Lakásfenntartás és háztartási energia	20 527	2,4	26,1
Közlekedés	13 201	7,9	63,7
Kultúra, szórakozás	8 133	12,9	47,4
Hírközlés	7 781	11,6	201,8
Egészségügy	5 629	4,3	32,9
Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás	5 300	8,2	52,4
Lakberendezés, háztartásvitel	4 807	10,9	75,4
Ruházat és lábbeli	4 655	7,9	72,3
Szeszes italok, dohányárúk	3 887	2,8	5,8
Oktatás	1 013	3,4	49,0
Egyéb termékek és szolgáltatások	8 957	5,0	64,5
Fogyasztási kiadások összesen	110 988	5,3	41,7

^{a)} A fogyasztói árak alakulását kiszűrve.

A kiadások egyre nagyobb részét fordítjuk nem alapvető szükségletekre

A háztartások kiadásainak legnagyobb részét – a korábbi évekhez hasonlóan – **2019-ben is az élelmiszerek és alkoholmentes italok tették ki.** 2010 és 2019 között az összes kiadásból mért arányuk hullámzóan alakult, de alapvetően emelkedett. 2019-ben a lakosság kiadásainak csaknem egynegyedét fordította erre a célra.

A háztartási energiaköltségek 2007-től jelentősen megnöttek, aminek hatására 2010 és 2013 között a kiadásokon belül a legnagyobb részt a lakásfenntartási kiadások tették ki.

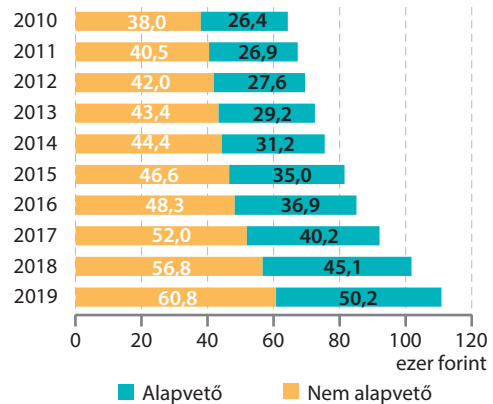
Ekkor a háztartási energia ára csökkenni kezdett, 2014-ben a rezsicsökkentés hatására 12, 2015-ben pedig további 2,9%-kal kellett kevesebbet fizetni érte. **2014-től kezdődően már nem lakásfenntartásra, hanem élelmiszerre és alkoholmentes italra költötte a legtöbbet a lakosság.** A háztartások 2019-ben reálértéken 2,4%-kal fordítottak többet lakásfenntartásra és háztartási energiára, mint az azt megelőző évben. A háztartások lakásfenntartási kiadásainak több mint felét továbbra is az energiaköltségek tették ki, 4313 forintot

költöttek havonta vezetékes gázra, 3987 forintot elektromos energiára, 968 forintot pedig központi fűtésre, távhőre fejenként.

Az összkiadás 12%-át kitevő közlekedési kiadások reálértéken az előző évinél 7,9%-kal magasabbak voltak, ennek 56%-át (havonta átlagosan 7367 forintot) 2019-ben is üzemanyag-vásárlásra fordították.

Az alapvető szükségletekre (élelmiszerekre, lakásfenntartásra, közlekedésre) fordított összegek kifizetése után **2013-tól évről évre egyre több maradt egyéb célú kiadásokra** (pl. kultúrára, szórakozásra, hírközlésre).

6.16. ábra A háztartások egy főre jutó alapvető és nem alapvető havi kiadásainak alakulása

A FIATAL HÁZTARTÁSOK KÖRÉBEN MAGAS A MEGTAKARÍTÁSSAL RENDELKEZŐK ARÁNYA

A magyar háztartások jövedelmük egy részét megtakarításra, biztosításra fordítják. 2020-ban 27%-uknak volt életbiztosítása, 16%-uknak önkéntes nyugdíj-, 7,9%-uknak egészségpénztári, 18%-uknak egyéb havi megtakarítása (pl. takaré- vagy megtakarítási számla, állampapír, illetve részvény havi rendszerességgel történő vásárlása), 54%-uknak pedig betéti kártyája.¹⁸⁾ A fiatalabb korösszetételű háztartások nagyobb arányban rendelkeztek valamilyen típusú megtakarítással, mint az egyedül élő idősebbek. Hiszen míg például az önkéntes nyugdíj-, életbiztosítás, egészségpénztári megtakarítás, valamint betéti kártya aránya a két felnőttből és egy vagy két gyermekből álló háztartások körében volt a legmagasabb, addig az egyedül élő, 64 évesnél idősebbek esetében a legalacsonyabb. Arányaiban a legalább három felnőttből álló gyermektelen (21%), valamint a két felnőtt, egy gyermekes háztartások (20%) rendelkeztek a legtöbben egyéb, havi rendszerességgel megtakarítással.

¹⁸⁾ Legalább egy személy a háztartásban rendelkezett az említett megtakarítással, biztosítással.

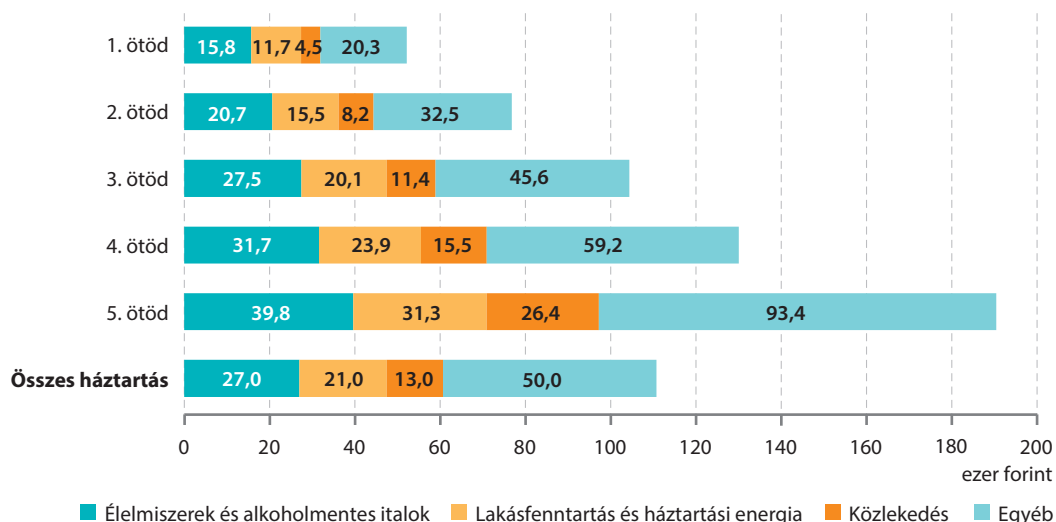
A legfelső jövedelmi ötödben élők 3,6-szer annyit költöttek, mint a legalsóba tartozók

A háztartások fogyasztásának szerkezetében részben összefügg a jövedelmi helyzettel: a jövedelem szintjével párhuzamosan nem csupán a fogyasztási kiadások emelkednek, hanem változnak azok belső arányai is. Bár 2019-ben a kiadás nagysága a legalsó és a legfelső jövedelmi ötödben is nőtt 2018-hoz képest – előbbié 9,1, utóbbié 9,4%-kal –, a két szélső réteg közötti különbség továbbra is jelentős, 3,6-szeres volt.

Minél magasabb jövedelemmel rendelkezik egy háztartás, annál kisebb részt képviselnek kiadásaiból az alapvető, létfenntartáshoz szorosan kapcsolódó kiadások, az élelmiszerre, a lakásfenntartásra, valamint a közlekedésre fordított összegek,

aminek köszönhetően az egyéb szükségletek fedezésére (pl. kultúra, hírközlés) magasabb színvonalon van lehetőség. A jövedelmek alapján az alsó 20%-ba tartozók – a korábbi évekhez hasonlóan – az összes kiadásuk nagyobb hányadát költötték élelmiszerre és alkoholmentes italokra, valamint lakásfenntartásra (30, illetve 22%), mint a legfelső jövedelmi ötödben élők, ahol kiadásaik 21, illetve 16%-át fordították erre. A közlekedésre fordított kiadások aránya az előbbiekkal szemben a legfelső jövedelmi ötödbe tartozó háztartások körében volt magasabb, összes kiadásuk 14%-át költötték e célra, 5,1 százalékponttal többet, mint a legalsó jövedelmi ötödben élők.

6.17. ábra A háztartások egy főre jutó havi kiadásai a különböző jövedelmi csoportokban, 2019

A HÁZTARTÁSOK 38%-A TUDOTT FÉLRE TENNI HAVONTA

2020-ban¹⁹⁾ egy tipikusnak tekinthető hónapban a háztartások 38%-a nem költötte el minden bevételét, hanem egy részét megtakarításra fordította, 58%-uknak bár félretenni nem tudott, a megtakarításait nem kellett felhasználnia, kölcsönt nem kellett felvennie. A háztartások 2,0%-a nyúlt a megtakarításaihoz, hogy a szokásos havi kiadásokat fedezni tudja, 2,3%-ának pedig kölcsönt kellett felvennie e célból. A két felnőtt két gyermekkel típusú háztartások közül tudtak arányaiban a legtöbben (44%) havi szinten pénzt félretenni, míg az egyszülős háztartások esetében a legkevesebben (18%). Ez az arány a két felnőtt egy gyermekkel típusú, az egyedül élő 65 éves és annál idősebb férfiak, valamint azon gyermektelen háztartások körében is meghaladta a 40%-ot, amelyeket legalább három személy alkotott, vagy a kétszemélyes háztartás tagjai közül az egyik 64 évesnél idősebb volt.

A gyermekes háztartások fogyasztási kiadásai valamennyi csoportban emelkedtek

A háztartások egy főre jutó fogyasztási kiadásainak nagyságát és szerkezetét a jövedelem mellett az is meghatározza, hogy hányan élnek a háztartásban, illetve nevelnek-e gyermeket. A háztartástípusok közül – az előző évekhez hasonlóan – **2019-ben is az egyszemélyes háztartások egy főre jutó havi fogyasztási kiadása volt a legmagasabb**, 157,5 ezer forint, ami az előző évit 5,2, a 2010. évit pedig 54%-kal haladta meg folyó áron. Ugyanez az összeg a két felnőttből és két gyermekből álló háztartások esetében egy főre számítva havonta 93,6 ezer forint volt, kisebb, mint az összes háztartás átlagos (havonta 111,0 ezer forintos) kiadása. **A gyermek nélküli háztartások az oktatás és a ruházat kivételével minden fogyasztási főcsoportban többet költöttek, mint a gyermekesek.** 2019-ben a gyermekes háztartások száma az összes háztartás 29%-át tette ki. A

gyermeket nevelő háztartások egy főre jutó kiadásai az összes háztartás átlagától elmaradtak, 2019-ben 21%-kal. A gyermekesek közül a két felnőttből és három vagy annál több gyermekből álló háztartások fogyasztása maradt el leginkább az átlagtól, de esetükben az évtized elejétől 2019-ig javulás volt mérhető. Ezzel szemben a gyermeküket egyedül nevelő szülők leszakadása a fogyasztási kiadások nagyságának terén ugyanezen időszakban jelentősen nőtt.

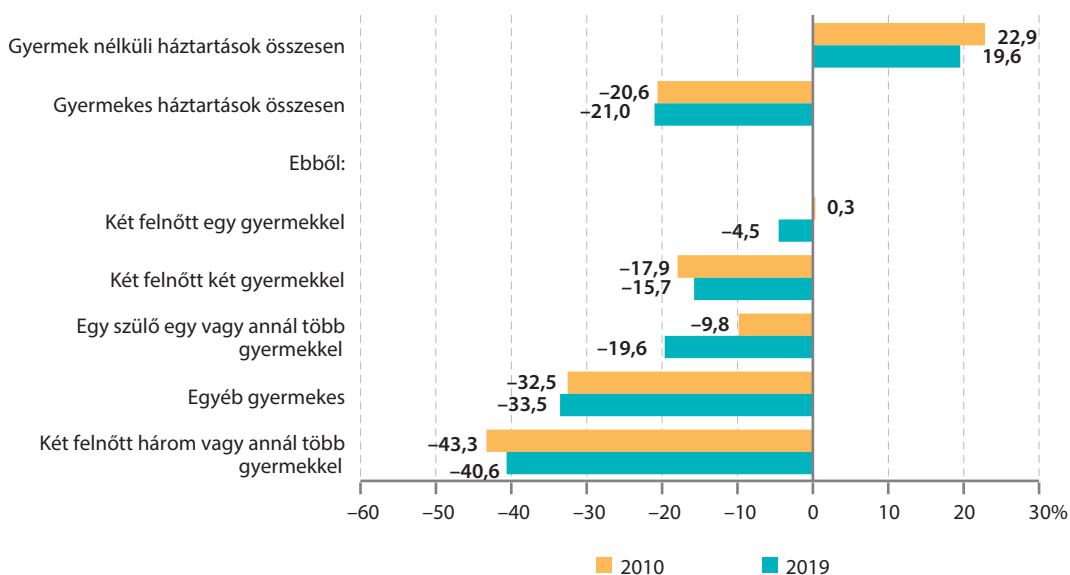
A gyermeket nevelő háztartások fogyasztási kiadásai 2019-ben folyó áron és reálértéken is valamennyi csoportban növekedtek. A reálfogyasztás a kultúra, szórakozás terén emelkedett a legnagyobb (19%), a lakásfenntartásra fordított kiadások esetén pedig a legkisebb mértékben (1,9%). Összességében a gyermekes háztartások egy főre vetítve havi 87,7 ezer forintot fordítottak

¹⁹⁾ Az adatfelvételre 2020. február–április között került sor.

tak fogyasztásra, ami reálértéken 7,9%-kal emelkedett 2018-hoz képest. A kiadások nagysága – az elmúlt évekhez hasonlóan – elmaradt az összes háztartás átlagától, amit befolyásolt, hogy átlagos taglétszámuk magasabb (3,8 fő), mint az összes háztartásé

(2,3 fő). Élelmiszerre és lakásfenntartásra jóval kevesebbet, oktatásra többet költöttek egy főre jutóan, mint az átlag. Előbbiekre egy főre vetítve havonta az országos átlag 75%-át, utóbbira az országos átlag közel 1,5-szeresét fordították.

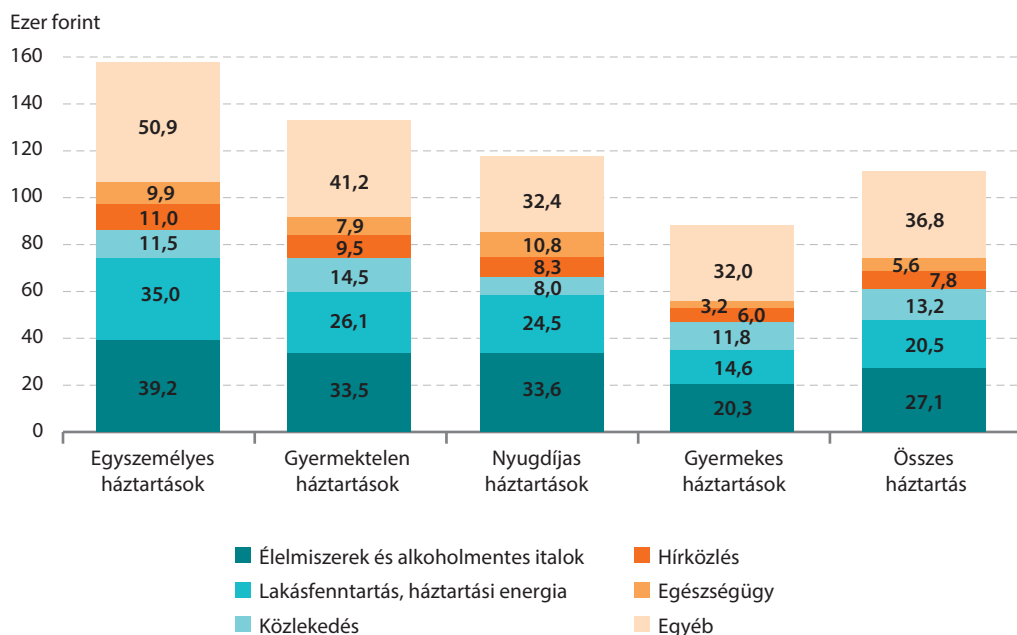
6.18. ábra A fogyasztási kiadások összes háztartás átlagától való eltérése az egyes háztartástípusokban

A gyermektelen háztartások 2019-ben egy főre vetítve havonta átlagosan 132,7 ezer forintot költöttek, folyó áron 7,1, reálértéken 3,5%-kal többet, mint az azt megelőző évben. Reálfogyasztásuk a szeszes italok, dohányárak kivételével minden főcsoportban nőtt, legnagyobb mértékben (11%-kal) a hírközlésre fordított kiadások bővültek. Élelmiszerre ezek a háztartások havonta 24, lakásuk fenntartására 27, egészségügyre 41%-kal költöttek többet fejenként 2019-ben, mint az átlag. A különbségek részben demográfiai, életkori tényezőkkel, részben az eltérő fogyasztási és háztartásvezetési szokásokkal magyarázhatók.

A nyugdíjas háztartások összes háztartáson belüli aránya 2019-ben 28% volt. Egy főre jutó személyes célú kiadásuk 117,5 ezer forintot tett ki havonta, az egy évvel korábinál folyó áron 1,3%-kal többet, reálértéken azonban 2,0%-kal kevesebbet. Az e háztartástípusban élők **fogyasztási kiadásai évről évre meghaladják az átlagost, 2019-ben 5,9%-kal.** A nyugdíjasok fogyasztási szerkezetének további sajátossága, hogy kiadásainak az átlagnál nagyobb részét fordítják egészségügyre, lakásfenntartásra, valamint élelmiszerekre és alkoholmentes italokra. 2019-ben egészségügyre az átlagosnál 1,9-szer többet (10,8 ezer forintot) adtak ki fejenként havi szinten.

6.19. ábra Az egy főre jutó havi kiadások nagysága az egyes háztartástípusokban, 2019

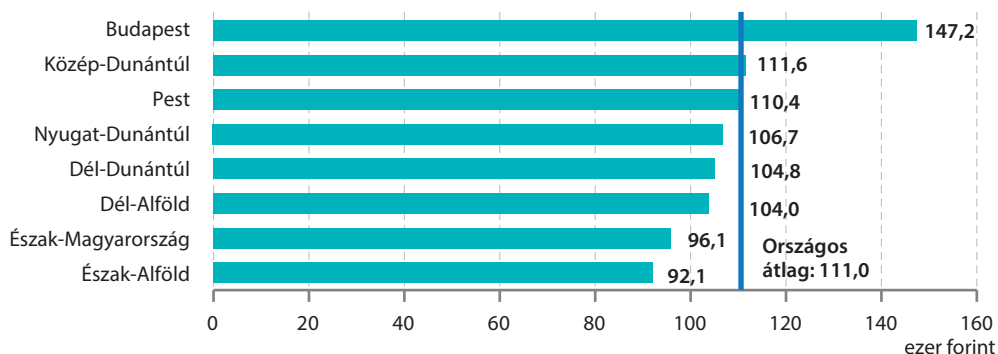
A fővárosban és Pest megyében élő háztartások kiadásai nőttek a legdinamikusabban

A háztartások fogyasztási kiadása – az előző évekhez hasonlóan – településtípusonként is jelentősen különbözik, ami az eltérő fejlettséggel, munkaerőpiaci és jövedelmi helyzettel is összefüggésbe hozható. **Az egy főre jutó havi szintű kiadás nagysága 2019-ben is a fővárosban volt a legmagasabb (147,2 ezer forint), a községekben a legalacsonyabb (97,4 ezer forint).** Bár a közöttük lévő különbség csökkent 2010

és 2019 között, a budapestiek fogyasztása még így is 1,5-szerese volt a községekben élőkének.

A régiók közül az egy főre jutó havi szintű kiadások 2019-ben is Budapesten, valamint a Közép-Dunántúlon voltak a legmagasabbak, és az országos átlagot csak itt haladták meg. Az egy főre jutó fogyasztás az előző évhez képest leginkább Budapesten (14%) és Pest megyében (12%) nőtt.

6.20. ábra **Az egy főre jutó havi átlagos fogyasztás alakulása régióinként, 2019**

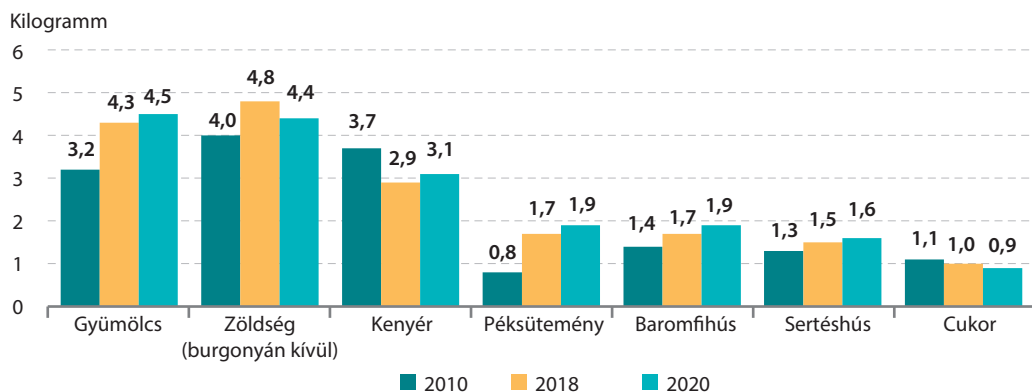
Több gyümölcsöt, kevesebb cukrot fogyasztottunk

A főbb élelmiszercsoportokon belül a cereáliák fogyasztásának mennyisége 2019-ben egy főre jutóan havonta átlagosan 7,8 kilogramm volt, az előző évekhez képest némileg emelkedett. A 15 éves és annál idősebb magyarok 30%-ának került 2019-ben naponta legalább egyszer valamilyen feldolgozott húskészítmény (például szalámi, felvágott, szalonna, sonka, kolbász, virsli, májkrém) az étkezőasztalára. Csaknem egynegyedük fogyasztott fehér, 13%-uk pedig vörös húst legalább heti 4-6 alkalommal. A ház-

tartások 2019-ben egy főre vetítve átlagosan 5,7 kilogramm húst fogyasztottak, az áremelkedés ellenére a sertéshús és a baromfi hús fejenkénti havi átlagos mennyisége is nőtt.

A gyümölcsök vásárolt egy főre jutó mennyisége az áremelkedés ellenére meghaladta az előző évet, a zöldségé viszont elmaradt attól. Almából havonta átlagosan 1,0, banánból 0,6, körtéből 0,1 kilogrammot fogyasztott a lakosság, megközelítőleg ugyanannyit, mint 2018-ban.

6.21. ábra **Az egy főre jutó havi átlagos élelmiszer-fogyasztás mennyisége**

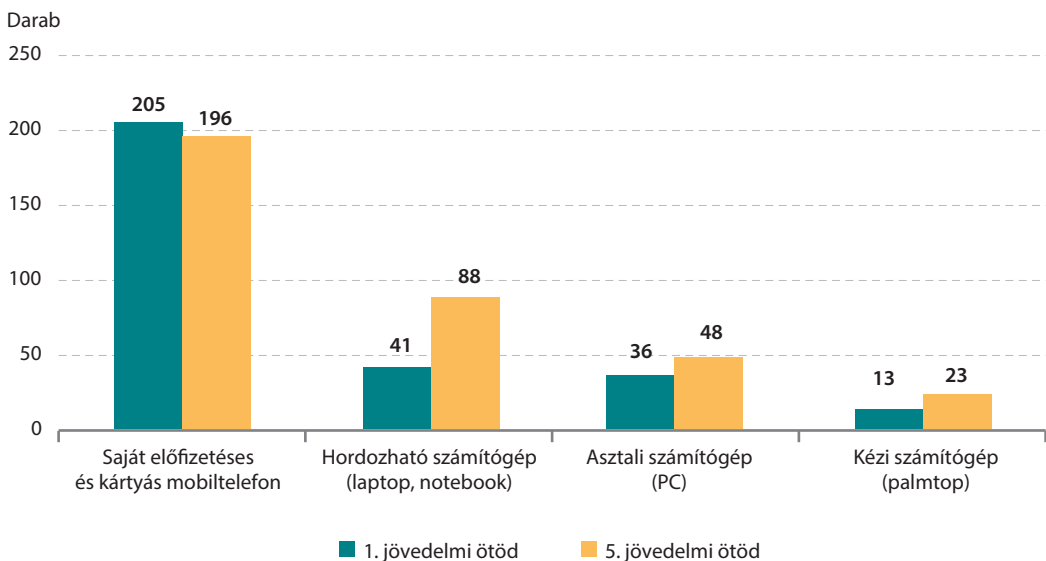
Száz háztartásra 202 mobiltelefon jut

A háztartások tartós javakkal való felszereltsége folyamatosan javul, számos cikk esetében (mint például a televízió és a mosógép) megközelíti a teljes ellátottságot. A háztartások döntő része már rendelkezik a mindennapi életvitelben használatos műszaki termékekkel, ugyanakkor az újabb és minőségben is különböző fogyasztási cikkek elterjedtsége továbbra is összefügg a háztartások anyagi, jövedelmi helyzetével. A felsőbb jövedelmi kategóriákba tartozók a korszerűbb fogyasztási cikkeket könnyebben meg tudják vásárolni, körükben például a mosogatógéppel, a plazma-, LCD-, LED- és lézertelevízióval, a digitális kamerával és fényképezőgéppel, illetve a lappal való ellátottság lényegesen nagyobb, mint a többi magyarországi ház-

tartásban. Ugyanakkor a legalsó jövedelmi ötödbe tartozó háztartások helyzete is javult az elmúlt években, körükben is nőtt a korszerű tartós fogyasztási cikkek elterjedtsége.

A járvány kirobbanása után az IT-eszközök megléte felértékelődött, melyben a távmunka, illetve a home office elterjedése, a digitális oktatás bevezetése, valamint az is szerepet játszhatott, hogy a járvány idején biztonságosabb, ha a virtuális teremben keressük egymás társaságát. Míg az utóbbi években az asztali számítógépek elterjedtsége kisebb, a hordozható számítógépeké (laptopok, illetve notebookok) nagyobb lett. Míg 2010-ben száz háztartásra 49 asztali és 19 hordozható számítógép jutott, 2019-ben 42, illetve 67.

6.22. ábra Néhány IT-eszköz száz háztartásra jutó éves átlagos száma jövedelmi ötödek szerint, 2019

SZOCIÁLIS ELLÁTÁS

Csökkenet a beíratott gyermekek száma a bölcsődékben

A kisgyermek napközbeni ellátásának területi lefedettsége az elmúlt években javult, így csökkent azoknak a gyerekeknek a száma, akiknek lakóhelyén nem áll rendelkezésre a bölcsőde valamelyik formája. Az ellátatlan települések a legkisebbek közé tartoznak, hiszen 2380 településen közel 60 ezer gyermek (a megfelelő korú gyermekeknek 21%-a) nem jut hozzá a szolgáltatáshoz lakóhelyén. 2020-ban több mint 50 ezer férőhellyel várták a gyermekeket, számuk 2017 óta 3733-mal nőtt. A gyarapodás 58%-a a hagyományos, 41%-a pedig a minibölcsődek férőhelyeit növelte. A bölcsődei szolgáltatások igénybevételét nemcsak a fejlesztések,

hanem a nők munkaerőpiacra történő visszatérését támogató munkaerőpiaci és szociális intézkedések, a nagyszülői gyed, valamint a rugalmas munkavégzési formák lehetőségének növekedése is befolyásolja.

2020-ban a beíratott gyermekek 45 433 fős létszáma 500-zal elmaradt az előző évitől. A csökkenés elsősorban a Covid19-járvány miatt 2020. március 11-én kihirdetett országos vészhelyzettel van összefüggésben. A júniusig tartó időszakban a bölcsőde nem vehettek fel új gyermekeket, illetve sok szülő elhalasztotta a beíratást, és home office-ban dolgozva más módon oldotta meg a gyermeke felügyeletét.

6.3. tábla **Bölcsődei ellátást biztosító intézmények jellemzői**

Ellátás	Intézmények száma		Működő férőhelyek száma		Beíratott gyermekek száma	
	2017	2020	2017	2020	2017	2020
Bölcsőde	754	825	40 040	42 217	37 977	37 910
Minibölcsőde	50	245	354	1 889	346	1 786
Családi bölcsőde	938	963	6 032	6 032	5 732	5 683
Munkahelyi bölcsőde	7	9	49	70	38	54
Összesen	x	x	46 475	50 208	44 093	45 433

12%-kal kevesebb időskorút gondoztak a számukra fenntartott szociális intézményekben

2019-ben közel 90 ezren éltek tartós bentlakásos vagy átmeneti elhelyezést nyújtó intézményekben. 2020-ra számuk az előzetes adatok szerint – vélhetően a Covid-19 járvány következményeként – közel tizedével, 82 ezerre csökkent. 2020 folyamán, a járvány miatt szigorított fel-

vételi eljárás, látogatási rend, valamint az alapvető veszélyeztetettség következtében a családban lévő időskorúak gondozási, ápolási szükségletét sokan magukra vállalták, otthoni körülmények között oldották meg. Az intézmények lakóinak többsége (60%) idős, 17%-uk fogyatékos-, 11%-uk

hajléktalan személy, 9,5 %-uk pszichiátriai-, 2,2%-uk pedig szenvedélybeteg volt. Ugyanakkor a férőhelyek száma összességében enyhén (0,7%) emelkedett az előző évhez képest, leginkább az időotthonbelieké (1,6%). Az ellentétes folyamatok hatására a 2019 évi 94%-os férőhely-kihasználtság 2020-ra 85,7%-ra csökkent. A legnagyobb visszaesés (12 százalékpont) az időseket gondozó intézményekben volt, ahol az új felvételt nyert ellátotti szám 2019-ben

18 029 fő volt, ez 2020-ra 14 591-re csökkent.

Akik önellátásra részben képesek, elég jövedelemmel rendelkeznek ennek az életformának a fenntartásához és folyamatos ápolást, illetve felügyeletet nem igényelnek, kisebb befogadóképességű, családiasabb lakóotthonokban élhetnek. Ők az elhelyezett fogyatékos személyek 10, a szenvedélybetegek 3,4 és a pszichiátriai betegek 2,2%-át jelentették 2020-ban.

6.4. tábla **A tartós bentlakásos és átmeneti elhelyezést nyújtó szociális intézmények működési adatai típus szerint, 2020**

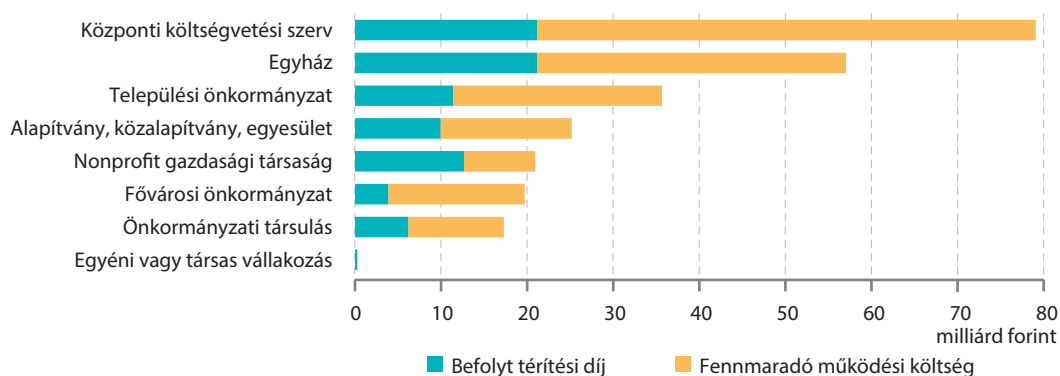
Intézmények típusa	Engedélyezett férőhelyek	Ellátottak	Változás 2019-hez képest, %		Férőhely-kihasználtság, 2020, %	Százazer lakosra jutó férőhely
	száma, fő		engedélyezett férőhelyek	ellátottak		
Időskorúak otthona, gondozóháza	58 565	49 533	1,6	-10,7	84,5	599,5
Pszichiátriai betegek otthona, átmeneti otthona	8 654	7 869	-0,4	-4,9	90,0	88,6
Fogyatékos személyek otthona, gondozóháza	15 464	13 834	-1,1	-4,4	89,4	158,3
Szenvedélybetegek otthona, átmeneti otthona	2 114	1 809	0,3	-4,1	85,5	21,6
Hajléktalan személyek otthona, szállása és éjjeli menedékhelye	11 230	9 295	-0,2	-4,9	82,7	114,9
Összesen	96 027	82 340	0,7	-8,4	85,7	982,9

Az intézmények fenntartása 2019-ben 256 milliárd forintba került, melynek 34%-át fedezték a befolyt térítési díjak. Az ellátottak 93%-a fizetett valamilyen mértékű térítési díjat.

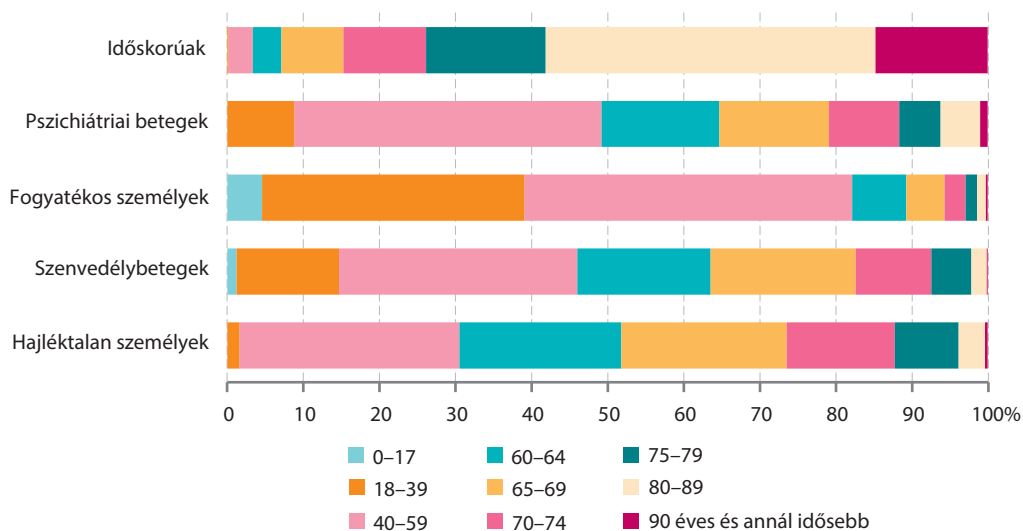
A tartós bentlakásos szociális intézmények lakói jellemzően a 40 évnél idősebb

korosztályból kerülnek ki. Az itt élő 40 év alatti gondozottak 84%-a fogyatékkal élőköt gondozó intézményben él, ugyanakkor a 70 év feletti ellátottaknak csak 1,1%-él ezen intézményekben.

6.23. ábra **Működési költség a tartós bentlakásos elhelyezést nyújtó szociális intézményekben fenntartók szerint, 2020**

6.24. ábra **A tartós bentlakásos elhelyezést nyújtó szociális intézmények lakóinak korösszetétele, 2020**

Egyre többen jutnak szociális étkeztetéshez

A házi segítségnyújtást és a szociális étkeztetést az ország valamennyi településén igénybe vehetik a rászorulóok. Az előbbiben az ezredforduló óta a legtöbben 2014-ben részesültek, azóta számuk közel harmadával

csökkent – 2019-ben közel 91 ezer –, és az ellátottak 63%-a fizetett térítési díjat. Minden tízezer 60 év feletti honfitársunk közül 349-en igénybe veszik ezt a szolgáltatást. Egy gondozóra 6-7 ellátott jut.

A szociális étkeztetésben részesülők száma ingadozásokkal, de folyamatosan emelkedik, 2019-ben közel kétszer annyian igényelték, mint az ezredfordulón. A 186

ezer ellátott döntő többsége (94%) fizetett térítési díjat. Tízezer 60 év feletti lakosból 718-an kérik ezt az ellátást.

2019-ben új ellátás került bevezetésre a beteg gyermeküket gondozóknak

A tartósan beteg vagy súlyosan fogyatékos, önmagukat ellátni képtelen gyermeküket ápoló vér szerinti vagy örökbefogadó szülő számára 2019-ben került bevezetésre a gyermekek otthongondozási díja (gyod), mely a gyermek életkorától függetlenül biztosított pénzügyi ellátás. 2019-ben nyugdíjjárulék-köteles 100 ezer forint volt a juttatás összege. (A juttatás nagysága 2022. január 1-jétől az aktuális minimálbér összegére módosul.) 2019-ben a hivatalból indított eljárás során 17 781 jogosultságot állapítottak meg olyanoknak, akik korábban ápolási díjban részesültek, és a 7456 támogatást kérő 84%-a kapta meg újonnan az ellátást. **A támogatásban részesítettek havi átlagos száma 20 651 – tízezer lakosra számítva 21 – fő volt.**

A hátrányos munkaerőpiaci helyzetben levő aktív korúak számára nyújtott támogatások egyik típusa a jövedelemkompenzáló funkciójú foglalkoztatást helyettesítő támogatás. Azok jogosultak rá, akik munkavégzésre alkalmas személyek, de más rendszeres támogatási formára már nem jogosultak, akik 5 éven belül elérik a nyugdíjkorhatárt, az állami foglalkoztatási szervnél kérték az álláskeresőként történő nyilvántartásba vételüket, valamint együttműködnek az állami foglalkoztatási szervvel. Havi összege az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének 80%-a. 2019-ben több mint 80 ezren igényelték a járási-, kerületi hivataloknál, ahol az igények nyolcadát utasították el. A támogatottak havi átlagos száma 79 344 fő volt 2019-ben, fele az öt évvel korábbiak.

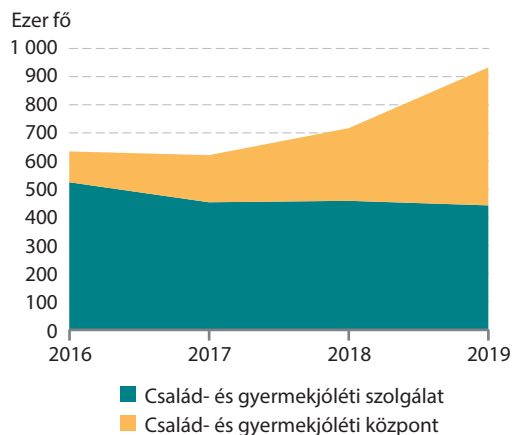
Jelentősen nőtt a család- és gyermekvédelmi központok szolgáltatásait igénybe vevők száma

2016-tól átstrukturálódott a gyermekjóléti szolgáltatás, két új intézményi forma jött létre. Az önkormányzatok által kötelezően biztosított család- és gyermekjóléti szolgálatok feladata a veszélyeztetettséget észlelő jelzőrendszer működtetése, valamint segítségnyújtás a szociális, mentál-

higiénés problémákkal küzdő gyermekek, egyének, családok számára. A járási elven működő család- és gyermekjóléti központok feladatkörébe a hatósági intézkedések és a szolgálatok szakmai munkájának támogatása tartoznak. **Felállításuk óta a szolgálatoknál 16%-kal kevesebb kli-**

enst gondoztak, míg a járási központok igénybe vevőinek száma közel 4 és félszeresére emelkedett. Ez utóbbiakban a hatósági intézkedésekkel kapcsolatos esetenedzseri tevékenység 38%-kal növekedett, a speciális szolgáltatásokat²⁰⁾ pedig több mint 10-szer annyian vették igénybe 2019-ben, mint az induláskor. Az erőteljes növekedést az óvodai és iskolai szociális segítő tevékenység megjelenése okozta. 2019-ben a központokban 103 ezer volt a jogerős hatósági intézkedéshez kapcsolódó esetenedzseri tevékenységet igénybe vevők száma, és a központok 387 ezer speciális szolgáltatást nyújtottak. 2019 folyamán több mint 61 ezer kiskorút gondoztak hatósági intézkedés keretében, 56%-ukat érintette védelembé vétellel, és 38%-ukat nevelésbe vétellel kapcsolatos intézkedés.

6.25. ábra A család- és gyermekjóléti szolgálatok és központok szolgáltatásait igénybe vevők

A Biztos Kezdet Gyerekházak a család- és gyermekjóléti szolgálattal, valamint központtal együttműködve segítik elő a gyermekek és a családok sikeres társadalmi integrációját. **Számuk 2015 és 2019 között 40, a munkatársaik száma 25%-kal bővült.** A 155 ház 2379 gyermeket és 2151 családot gondozott 2019-ben. A gyermekek 72%-a Észak-Magyarországon és Észak-Alföldön élt. A rendszeres gondozásban részesülők 2,6%-a volt fogyatékos vagy eltérő fejlődésű, 2202-en jutottak étkezéshez, 554-en tisztálkodási és 652-en mosási lehetőséghez.

A tanoda civil vagy egyházi szervezetek által működtetett intézmény, mely elsősorban a hátrányos helyzetű gyermekek tanulmányait segíti délutáni foglalkozásokkal, de gyakran nyújt segítséget családoknak is. 2019-ben 191 ilyen intézmény 584 munkatárssal állt rendelkezésre, és a fogadott gyermekek 90%-a általános iskolás volt. Észak-Magyarországon és Észak-Alföldön található a tanodák 62, a gondozott gyermekek 63, valamint a gondozott családok 65%-a.

Gyermekek átmeneti gondozása történhet helyettes szülőnél és gyermekek vagy családok átmeneti otthonában. Az év folyamán a legtöbb gyermek (87%) a családok átmeneti otthonaiban fordult meg, melyeknek 42%-a a fővárosban és Pest régióban volt. A legtöbb férőhelyet egyház (26%), egyesület (24%), alapítvány (19%) és települési önkormányzat (18%) tartotta fenn.

²⁰⁾ Például: készenléti és kapcsolattartási ügyelet, iskolai és óvodai szociális segítő tevékenység, utcai-, lakótelepi szociális munka, kórházi szociális munka. Speciális szakemberek (jogász, pszichológus, fejlesztő pedagógus) biztosítása.

6.5. tábla A gyermekjóléti alapellátásokat igénybe vevők száma, 2019

(fő)

Gyermekjóléti alapellátás	Száma
Család- és gyermekvédelmi szolgálatok	
Együttműködési megállapodás alapján ^{a)}	196 510
Nem együttműködési megállapodás alapján	244 501
Család- és gyermekvédelmi központok	
Hatósági intézkedéshez kapcsolódó menedzseri tevékenység	103 343
Speciális szolgáltatás	387 167
Biztos Kezdet Gyerekházak	
Gyermekek	2 379
Családok	2 151
Tanodák	
Gyermekek	5 535
Családok	3 979
Családok és gyermekek átmenti otthonaiban gondozottak	
Gyermekek az év folyamán	7 362
Gyermekek december 31-én	2 573
Szülők december 31-én	1 463

^{a)} Akkor születik, ha a családszolgáltató az igénybe vevő számára nyújtott segítséget az első interjú kapcsán tett intézkedéssel nem tudja lezárni.

A családok, gyermekek és a lakhatás támogatásának aránya uniós átlag feletti

2019-ben 7,9 ezer milliárd forintot költött az ország a szociális védelem társadalmi juttatásaira. Ennek mindössze 4,9%-át költötték a jövedelmi/vagyoni helyzethez, és 65%-át pénzbeli juttatásként kapták meg a rászorulóknak. A kiadások legnagyobb hányadát – hasonlóan a többi uniós országhoz – az idősek (45%) és a betegek (28%) ellátásai tették ki. Hazánkban a családok és gyermekek támogatására a költségek 11, a fogyatékosokéra 5,8, a lakhatásra 2,2, a

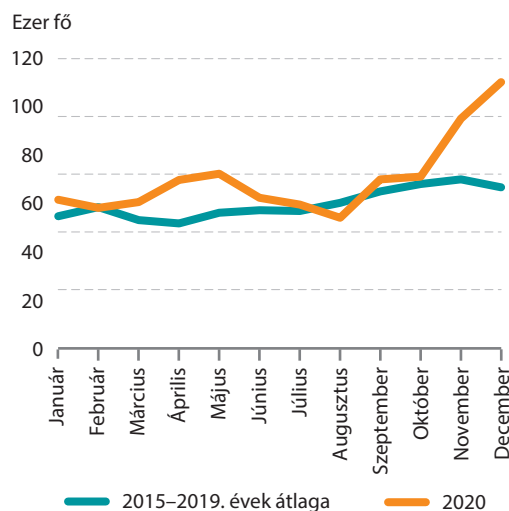
munkanélküliség kezelésére 1,9 és az egyéb kirekesztettségekre 0,8%-át költötték. Ez utóbbi funkciók súlya országunként nagyon eltérő. A legutolsó rendelkezésre álló (2018) nemzetközi adatok szerint **a magyar arány a családok és gyermekek támogatása terén a negyedik, a lakhatás támogatása terén a harmadik legmagasabb.** Ugyanakkor a munkanélküliség kezelésére a harmadik, az egyéb kirekesztettségekre a második legalacsonyabb arányban költöttünk.

EGÉSZSÉG

A Covid19-járvány második hulláma jelentősen megemelte a táppénzesek napi átlagos számát

A táppénzes napok szezonális ingadozására az október–decemberi csúcs jellemző. 2020 végén a trendbe még illeszkedő október után novemberben és különösen **decemberben a táppénzesek napi átlagos létszáma erőteljesen nőtt**. 2020 novemberében átlagosan 99, decemberében 112 ezren voltak naponta táppénzen. A táppénzesek 2005 óta rekordnak számító decemberi száma 41%-kal volt több az előző évinél, és 48%-kal haladta meg a 2015 és 2019 közötti évek decembereinek átlagát. Az év utolsó hónapjában a naponta átlagosan táppénzen levők közül 105,1 ezren voltak alkalmazásban állók, és 6,9 ezren egyéni és társas vállalkozások tagjai. Előbbiek előző év decemberéhez mért emelkedése erőteljesebb volt (42%), mint utóbbiaké (34%).

6.26. ábra A táppénzesek napi átlagos száma havonta

Az infektológia és az intenzív ellátás leterheltsége 2020 utolsó hónapjaiban erőteljes volt

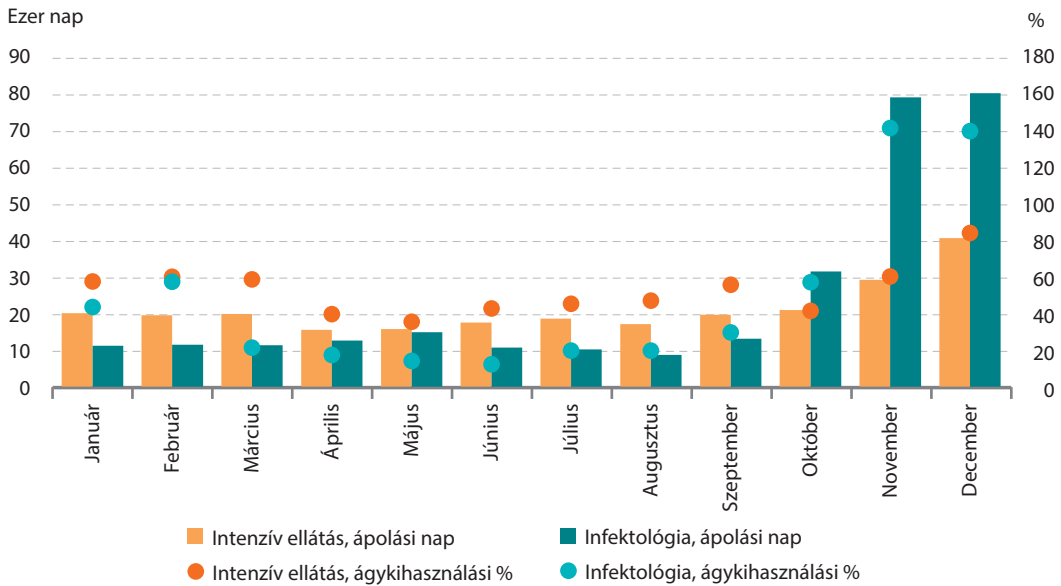
Hazánk egészségügyi ellátórendszerét 2020 folyamán jelentős kihívás érte a járvány miatt. Áprilistól a fekvőbeteg-ellátás elsősorban a kapacitások átcsoportosításával készült a Covid19-járvány második hullámára, ám a kiskunhalasi új mobil járványkórház átadásával új ágyak is bekapcsolódtak az ellátásba. 2020 novemberében a legtöbb kórházi ágyat működtető szakterületek közül az infektológia ágykihasználtsága nőtt a legnagyobb mértékben az előző hónaphoz

képest, és a legmagasabb volt valamennyi szakterület közül. **Az intenzív ellátás ápolási napjainak száma novemberről decemberre 39%-kal, ágykihasználási százaléka 62-ről 83%-ra nőtt**. Az év utolsó két hónapjában az infektológia területén az ápolási napok száma elérte az átlagos 6-szorosát. Ugyanakkor az intenzív ellátást igénylő súlyos esetek ápolási napjai duplájára emelték az intenzív részlegek átlagos leterheltségét is.

Novemberben az északkeleti országrész, valamint Zala és Békés megye lakói töltötték a legtöbb időt az aktív fekvőbeteg-ellátásban tízezer lakosra számítva. Decemberben a legmagasabb értékek Békés, Nógrád és Veszprém megyében adódtak.

tásban tízezer lakosra számítva. Decemberben a legmagasabb értékek Békés, Nógrád és Veszprém megyében adódtak.

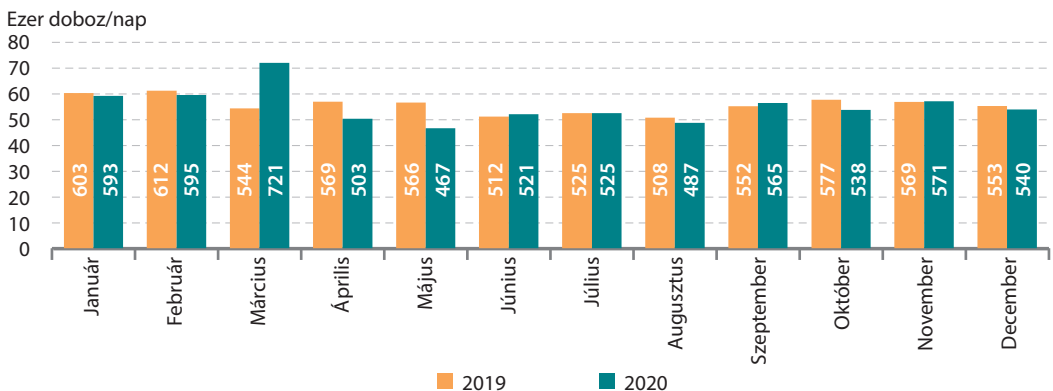
6.27. ábra Az intenzív ellátás és az infektológia szakterületek ápolási napjai és ágykihasználtsága 2020 hónapjaiban

A támogatott gyógyszerek napi dobozforgalma 2020 márciusában, a járvánnyal kapcsolatos óvintézkedések bevezetése ide-

jén – vélhetően a tartalékolás miatt – megugrott, júliusra azonban visszaállt az előző évi szintre.

6.28. ábra A támogatott gyógyszerek napi dobozforgalma

Forrás: NEAK-KSH.

A 2019-ben született férfiak közel 6 és fél évvel rövidebb életre számíthatnak, mint a nők

2019-ben a nők születéskor várható átlagos élettartama 79,3, a férfiaké 72,9 év volt. A területi különbségek jelentősek, és a férfiaknál nagyobbak – Budapest és Borsod-Abaúj-Zemplén megye között közel 5 év –, mint a nőknél, ahol a Győr-Moson-Sopron megyei női lakosság 3,4 évvel él többet nógrádi társainál. Az ezredforduló óta történt átlagos növekedés a férfiak esetében 1,8 évvel több volt (4,7 év) a nőkéénél. Az emelkedés mértékében területileg a férfiaknál voltak nagyobb különbségek: míg a budapesti férfiak 2019-ben 6,4 évvel számíthatnak magasabb élettartamra, mint 2000-ben, addig négy megyében (Jász-Nagykun-Szolnok, Békés, Nógrád és Borsod-Abaúj-Zemplén) a változás csak 3,5 évet, vagy annál is kevesebbet tett ki. 2001

óta a női élettartam-növekedés Veszprém-ben volt a legnagyobb (4,2 év), és Békésben a legkisebb (1,5 év). 2019-ben a magyar férfiak születéskor várható átlagos élettartama 5,4, a nőké 4,3 évvel volt rövidebb az unió (EU27_2020) átlagánál, a nemek közötti különbség (6,6 év) pedig 1,1 évvel haladta meg az uniós átlagot (5,5).

2019-ben a magyar nők egészségesen várható élettartama 63, a férfiaké 61 év volt, ami 16, illetve 12 évvel alacsonyabb a születéskor várható élettartamnál, azaz ennyi időn át küzdenek betegségekkel életük során. **Az Eurostat számításai szerint a magyar nők az uniós átlagnál 2,3, a férfiak 3,5 évvel rövidebb betegségmentes életre számíthatnak.**

A lakosság közel fele küzd valamilyen krónikus betegséggel

Az egészségi állapot önértékelésén alapuló, az úgynevezett vélt egészséget kifejező mutató – a megkérdezettek véleménye saját egészségi állapotukról – elfogadott és nemzetközileg is alkalmazott indikátora az egészség felméréseinek. 2019-ben²¹⁾ a megkérdezettek 62%-a ítélte meg úgy, hogy az egészségi állapota jó vagy nagyon jó. A férfiak véleménye jobb volt (65%), mint a nőké (58%). Ugyan a korábbi, 2014. évi felméréshez képest az arányok nem változtak, 2009-hez viszonyítva a férfiak aránya 6, a nőké 8 százalékponttal javult.

Az egészségi állapot erős összefüggést mutat – a koron kívül – az iskolai végzettséggel, és az ezzel szorosan összefüggő jö-

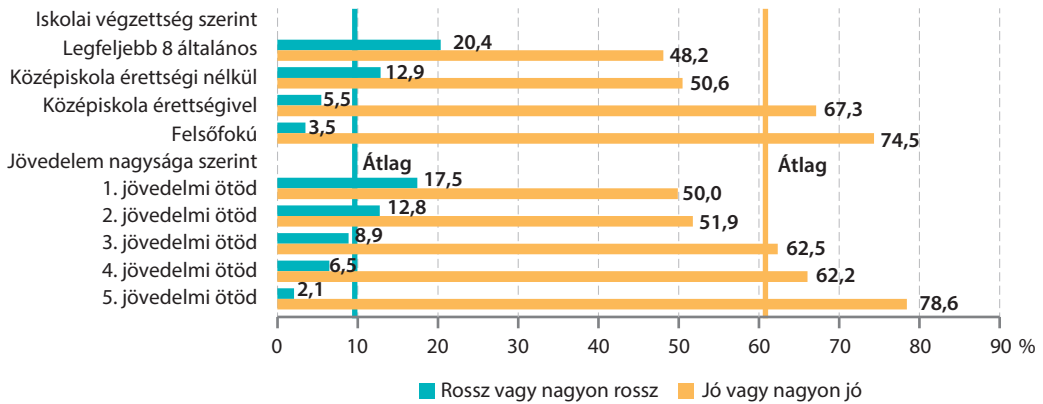
vedelmi helyzettel. Az egészségüket rossznak vagy nagyon rossznak tartók arányában az iskolai végzettség szerint vizsgálva közel 6-szoros, jövedelmi helyzet szerint nézve közel 8-szoros²²⁾ eltérés van a felsőfokú végzettségűek és a legfelső jövedelmi ötdöbe tartozók javára.

Minden tizedik ember ítélte rossznak vagy nagyon rossznak egészségi állapotát. Ennél sokkal nagyobb arányban (48%) élnek olyan krónikus betegséggel, amely már legalább 6 hónapja fennáll, és vélhetően a jövőben is folytatódni fog. Arányuk a korról meredeken emelkedik, a 65 éveseknek vagy annál idősebbeknek már 77%-ánál jelen van valamelyik.

²¹⁾ A 2019. évi Európai lakossági egészségfelmérés (ELEF 2019) adata. Az eredmények a 15 éves és annál idősebb népességre vonatkoznak.

²²⁾ Nettó ekvivalizált háztartási jövedelem alapján.

6.29. ábra Véltség iskolai végzettség és jövedelmi ötödök szerint

A felnőtt lakosság négytizede magas vérnyomással él

A Covid19-járvány által még inkább hangsúlyosabbá váló krónikus betegségek elterjedtségéről többek között a háziorvosi nyilvántartások nyújtanak információt, melyek szerint **2019-ben a 19 éves és idősebb lakosság 40%-a élt magas vérnyomással**, 29%-uk gerincbántalmakkal, 15%-a szívkoszorúér-betegséggel és 14%-a cukorbe-

tegséggel. Ez utóbbi előfordulása az elmúlt két évtizedben több mint két és félszeresére, míg a magas vérnyomásé és szívkoszorúér-betegségeké egyaránt majdnem kétszeresére emelkedett. A 18 évesek és annál fiatalabbak körében 2,7-szeresére nőtt az asztmások, 2,1-szeresére a cukorbetegséggel küzdők száma.

Harmadik éve csökken az új daganatos megbetegedések száma

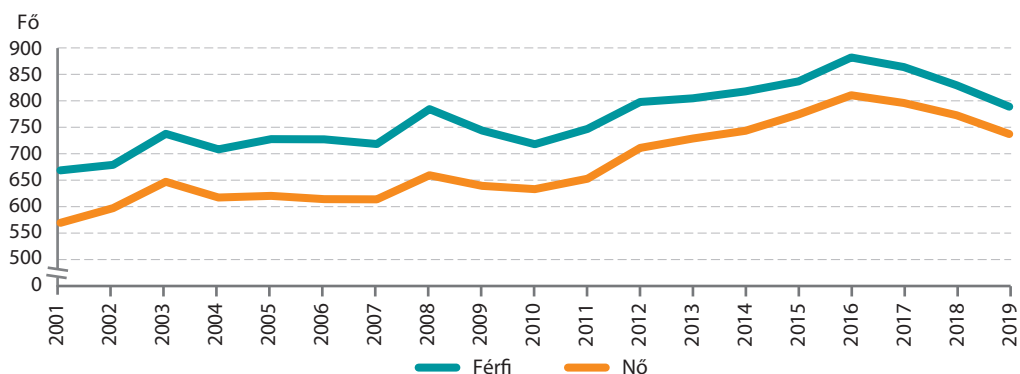
A rosszindulatú daganatok halálozási rátája mind az uniós, mind az OECD-országok körében Magyarországon a legmagasabb, melyet csak a szlovák és a szlovén érték közelített meg valamelyest a legutóbbi, 2018-as adatok szerint. 2019-ben az előző évinél valamivel kevesebben (-1,8%), százezer lakosra számítva 334-en haltak

meg valamilyen daganatos betegségben Magyarországon. Mind a nők, mind a férfiak körében leggyakoribb daganatos halálok a légcső, a hörgő és a tüdők megbetegedése, melyet a férfiaknál a vastagbél- és a prosztata-, a nőknél az emlő- és a vastagbélrák követ.

A Nemzeti Rákregiszter adatai²³⁾ szerint 2019-ben több mint 74 ezer embernél diagnosztizáltak a rosszindulatú daganatok valamelyik fajtáját. Számuk harmadik éve

csökken, és tizedével kevesebb volt, mint a csúcshoz számító 2016-os évben. Hörgő- és tüdődaganatot 14%-uknál állapítottak meg.

6.30. ábra **Bejelentett új daganatos megbetegedések száma százezer lakosra**

Nő a szűrővizsgálatokon való részvétel, de a szervezett szűrések lehetőségével még mindig kevesen élnek

Magyarországon a lakosság egyre nagyobb hajlandóságot mutat a szűrővizsgálatokon való részvételre. Az utóbbi évtizedben emelkedett azok aránya, akik mérettek valaha vérnyomást, koleszterinszintet vagy vércukorszintet, valamint azoké is, akik ezt a megkérdezést megelőző évben is megtették. Szervezett szűrés – melyet egészségügyi hatóság kezdeményez a veszélyeztetett életkorban járók számára – jelenleg az emlő, a méhnyak és a vastagbél daganatainak felderítésére létezik, ám a részvétel nem kötelező, és a lehetőséggel még mindig kevesen élnek. A megkérdezést megelőző 12 hónapos időszakban az emlőrákvizgá-

latokon való részvételi arány a veszélyeztetett – ezért behívót kapott – korcsoportokban (45–64 évesek) 34–39%-os volt 2019-ben. A méhnyakrákszűrést szélesebb körben (25–64 évesek) szervezik, ahol a legtöbben a 25–34 és a 40–44 éves korcsoportokban végeztették el a vizsgálatot (57–58%), míg a legkevesebben a 60 év feletti körében. Székletérvizsgálatra az 50–69 éveseket hívták, akiknek mindössze 11%-a élt a felajánlott szűrés lehetőségével a felmérést megelőző 12 hónapban, és 19%-a 3 éven belül. A magánrendelőkben elvégzett vizsgálatok aránya a méhnyakrák esetében volt a legmagasabb.

²³⁾ 2020. júliusi, revideált adatok.

6.6. tábla Szűrővizsgálatok*, 2019

Megnevezés	Az elmúlt 12 hónapban szűrővizsgálatokon átesettek aránya, %	A szűrésekből magánrendelőkben végzetek aránya, %
Szervezett szűrés		
Méhnyakrákszűrés	36	41
Emlőrákszűrés	19	8
Széketvérvizsgálat	7,0	13
Egyéb szűrővizsgálatok		
Vérvnyomásmérés	78	..
Koleszterinszint-vizsgálat	60	..
Vércukorszint-vizsgálat	62	..
Vastagbéltükrözés	2,9	15
Prosztatarákszűrés	12	24

* A teljes 15 év feletti népességre.

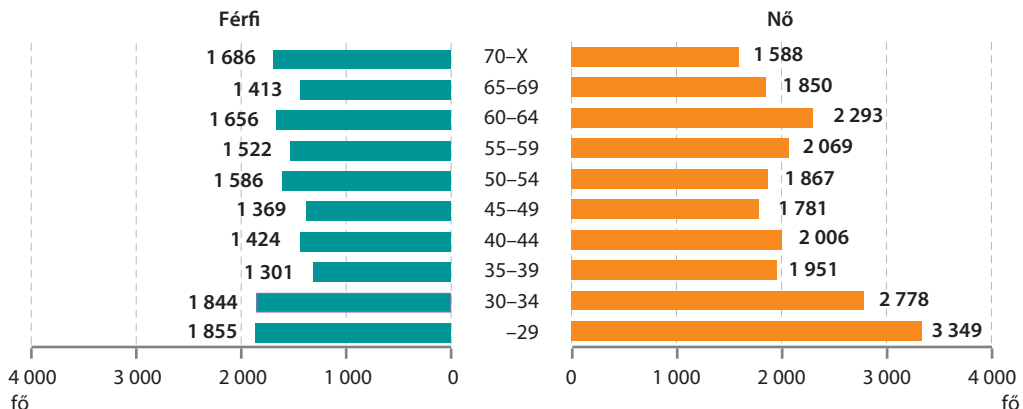
A dolgozó orvosok 28%-a 60 éves vagy annál idősebb

A járványt megelőzően, 2019-ben az orvosok országos működési nyilvántartásába felvettek közül 41,3 ezren tevékenykedtek aktívan, 2020-ban tizedével kevesebben, 37,2 ezren. A nők aránya az ezredfordulón 51, 2020-ban már 58% volt. A legnagyobb nőtöbbség a legfiatalabb (30 év alatti) korosztályban van. A dolgozó orvosok 28%-a 60 éves vagy annál idősebb volt. 2019-ben

a működéshez szükséges egészségügyi állások száma 190 ezer volt, ebből 181,7 ezret töltöttek be.

Az egészségügyi kiadások 2019-ben 6,3%-kal emelkedtek az előző évhez képest, és 3018 milliárd forintot tettek ki. Ebből a kormányzati alrendszerek részesedése 68, a háztartásoké 28, az önkéntes egészségpénztáraké 3,5% volt.

6.31. ábra A dolgozó orvosok száma korcsoportok szerint, 2020

A JÖVEDELMI EGYENLŐTLENSÉGEK HÁTRÁLTATJÁK A NÉPESSÉG EGÉSZSÉGI ÁLLAPOTÁNAK JAVULÁSÁT

A gyermekek egészsége nagymértékben függ²⁴⁾ attól, hogy milyen társadalmi közegbe születtek. A koraszülések gyakoriságában 4–5, az alacsony testsúly előfordulásában 8, a fejlődési lemaradás jelentkezésében pedig 5 százalékpontos különbségek voltak a legszegényebb és a leggazdagabb csoportok csecsemői között. A 3 éves korosztályban a beszéd-fejlődési problémák 3, a szociális, pszichés, motoros, mentális és magatartási problémák, valamint a testi alulfejlettség 3–3,5 százalékpontos különbségeket mutatott. A szegényebb rétegek 5–14 évesei között 1000 gyermekből a keringés veleszületett rendellenességei 12, a mentális és viselkedészavarok 46, a magasvérnyomás-betegség 4–5 fő esetében fordult elő. A gazdagabb rétegekben az érintettek száma 2, 7, 25, illetve 1–2 fő volt.

Az emberek 83%-a szerint sokat vagy nagyon sokat tehetünk az egészségünkért

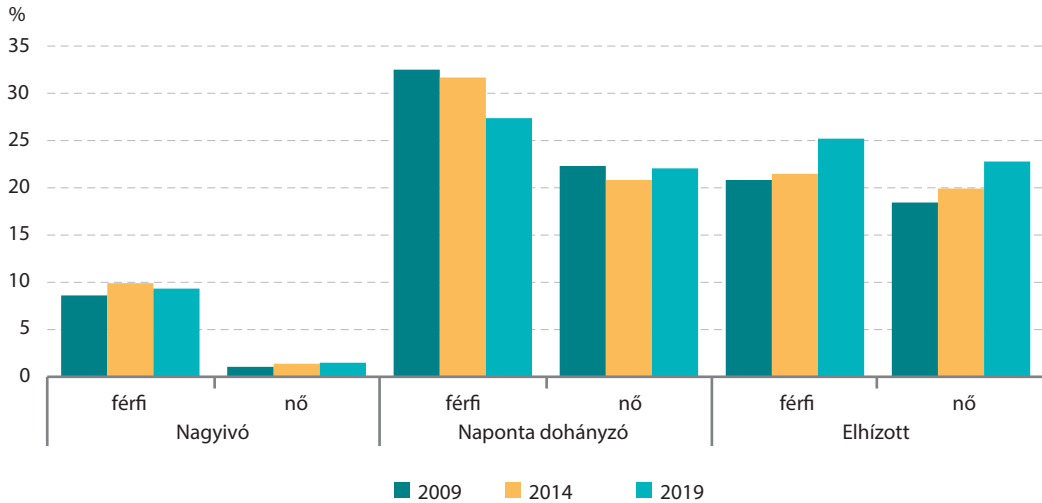
Mind az önbevalláson alapuló statisztikák, mind a háziiorvosi nyilvántartások azt mutatják, hogy a leggyakrabban előforduló betegségek olyanok, melyeknek gyakoriságát megfelelő életmóddal csökkenteni lehetne. Az emberek hisznek is az életmód fontosságában: 26%-uk úgy gondolja, nagyon sokat, további 58%-uk szerint sokat tehetünk a saját egészségünkért.

A 2009. évi ELEF eredményeihez képest jelentős pozitív változás következett be a férfiak dohányzási szokásaiban: a legfeljebb 8 általánost végzettek kivételével 2019-re csökkent a naponta dohányzók aránya. A nagyívók aránya – különösen a nők esetében – összességében is emelkedett, ám ez a felsőfokú végzettségűek körében több mint kétszeres (6,1%) volt. Több lett az elhízott mindkét nem képviselői között, ám a férfiak esetében az elhízottak és a túlsúlyosak aránya is magasabb volt a nő-

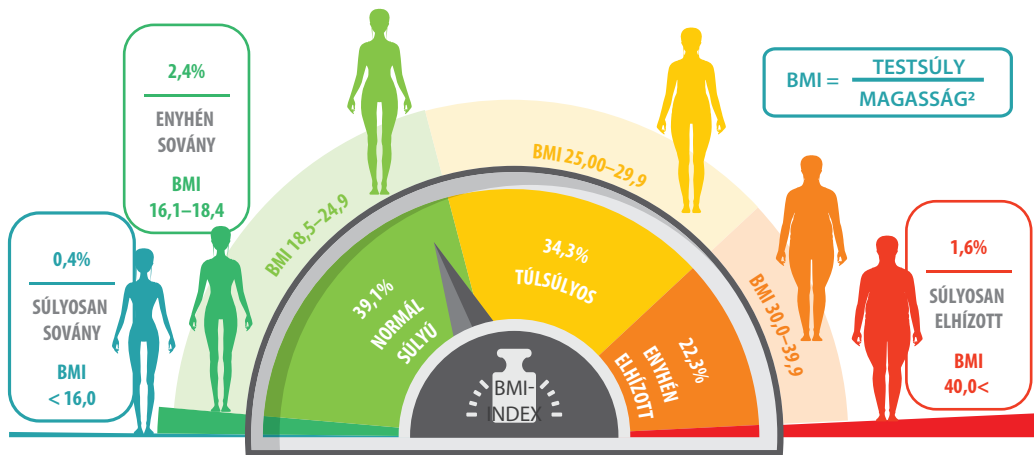
kénél 2019-ben. A felsőfokú végzettségűek közt található a legnagyobb arányban normál testalkatú. Gyümölcsöt 2019-ben a lakosság 55%-a fogyasztott napi, és 35%-a legalább heti gyakorisággal, zöldséget napi gyakorisággal 45, minimum hetente 46%-a, a hajlandóság a korral nőtt. A WHO ajánlásának megfelelő heti 150 perces testmozgást – a szabadidős aerob sportolás és a közlekedési célú kerékpározás mennyiségének együttes figyelembevételével számított mutató alapján – a felnőtt lakosság 31%-a végzett, a kvalifikáltabbak és a fiatalabb korosztályok inkább. A táplálék minőségével és a fizikai aktivitással szorosan összefüggő **testsúly a 15 éves és annál idősebb lakosság 34%-ánál esett a túlsúlyos, és 24%-ánál az elhízott kategóriába.** Körükben az átlagnál nagyobb esély van a szívkoszorúér-, a cukor- vagy a daganatos, illetve a mozgásszer- vi betegségek megjelenésére.

²⁴⁾ Statisztikai jelentés a gyermekegészség állapotáról Magyarországon a 21. század második felében (Hajdú Tamás, Kertesi Gábor), KRTR_KTI.

6.32. ábra A nagyívók, a naponta dohányzók és az elhízottak arányának változása

6.33. ábra A magyar lakosság tápláltság szerinti megoszlása, 2019*

* A WHO meghatározása szerint a normál testsúly BMI-indexe 18,5 és 24,99 közötti. A 18,5 alatti értékek esetén beszélünk soványságról, a 25 és afeletti értékek esetén túlsúlyról. Kórosan soványnak a 16 alatti értékkel, elhízottnak a legalább 30-as, de 40 alatti értékkel, súlyosan elhízottnak a legalább 40-es értékkel jellemezhető válaszadókat tekintjük.

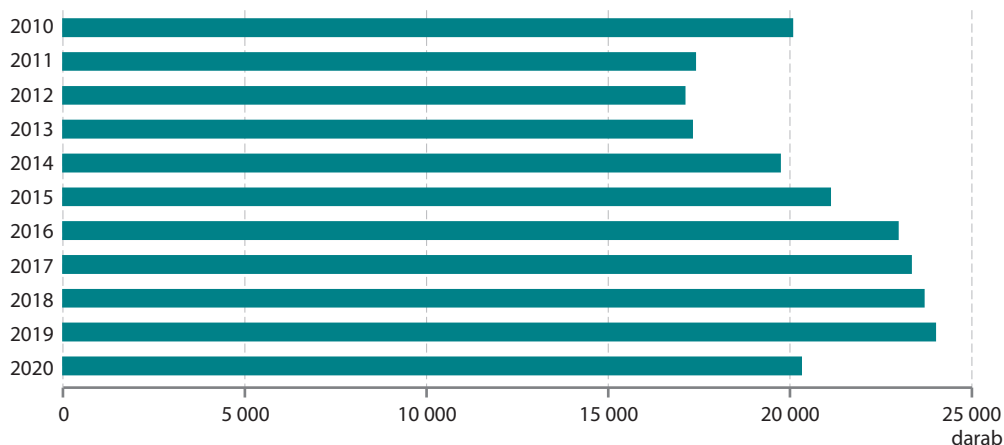
BALESETEK

15%-kal csökkent a munkabalesetek száma

A koronavírus okozta járvány hatására megváltozott munkaerőpiaci helyzetben megnőtt a távmunka, illetve home office jelentősége, megugrott az ily módon dolgozók száma, foglalkoztatottakon belüli aránya. Ez is közrejátszott abban, hogy 2020-ban az előző évinél 15%-kal kevesebb, **közel 20 ezer munkabalesetet** je-

lentettek be. Ez azt is jelentette, hogy a munkabalesetek számának 2013 óta tartó, évről évre növekvő tendenciája 2020-ban megszakadt. A munkabaleseteken belül a halálos kimenetelűek száma (64 eset) és aránya (0,31%) is mérséklődött 2019-hez képest. 2020-ban ezer alkalmazottra 5,0, míg 2019-ben 5,8 munkabaleset jutott.

6.34. ábra A munkabalesetek számának alakulása*

* A bejelentés éve alapján.

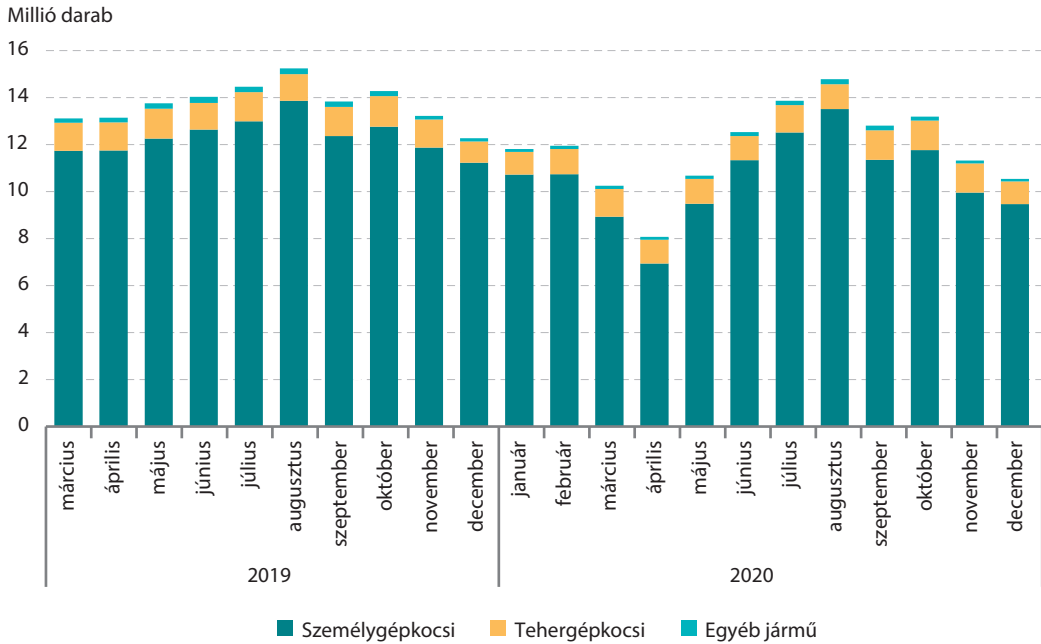
Forrás: Innovációs és Technológiai Minisztérium.

17%-kal csökkent a közúti közlekedési balesetek száma

A koronavírus okozta járvány a személy-sérüléssel közúti közlekedési balesetek alakulására is hatással volt. A 2020. március

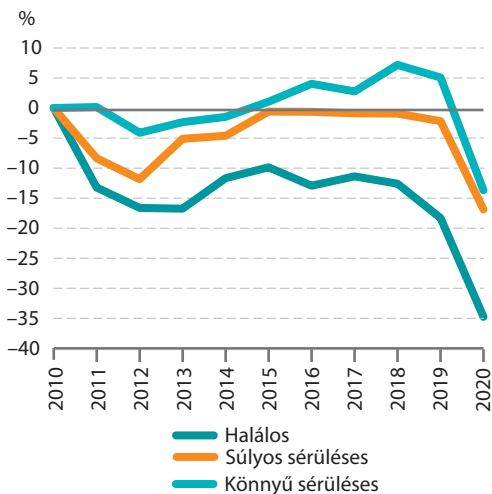
és június közötti, valamint a november–decemberi korlátozó intézkedések miatt **a közúti gépjárműforgalom visszaesett.**

6.35. ábra A belföldi gépjárművek közötti forgalmának alakulása

Forrás: NÚSZ Zrt.

6.36. ábra A személysérülések közötti közlekedési balesetek számának változása kimenetel szerint (2010-hez képest)

A járműforgalom intenzitásának csökkenésével párhuzamosan a balesetek száma is jelentősen, 17%-kal csökkent 2019-hez képest, összesen 13778 személysérüléses közötti közlekedési baleset történt. Az elmúlt 31 évet figyelembe véve 2020-ban volt a legkevesebb baleset, számuk 2015–2019-ben 16–17 ezer között ingadozott. **Minden baleseti kategóriában csökkenés** következett be az előző évhez képest: a halálos balesetek száma (423) 20, a súlyos sérüléssel járóké (4105) 15, a könnyű sérüléseké (9250) 18%-kal esett vissza.

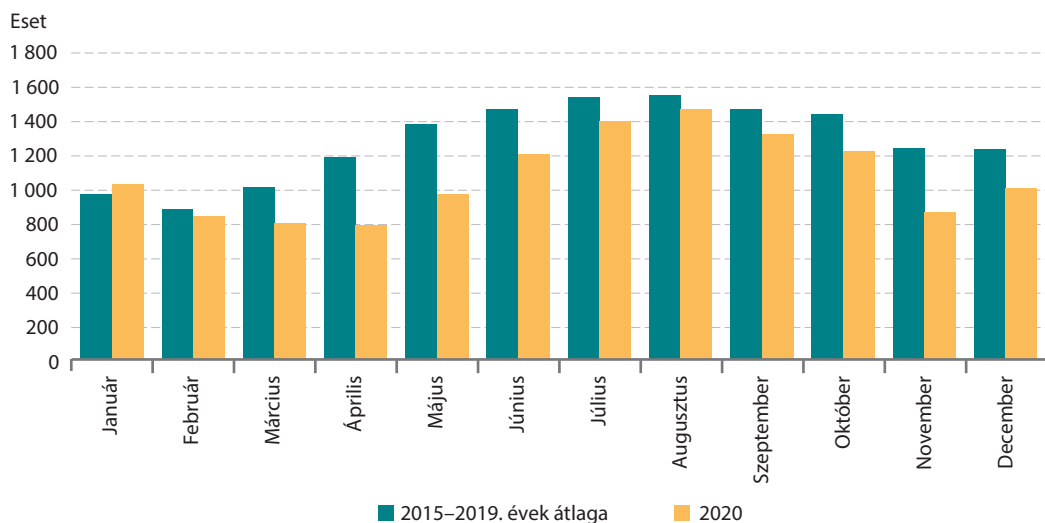
A balesetek túlnyomó része, **94%-a a járművezetők hibájából** következett be, jellemzően a sebesség nem megfelelő megválasztása (az összes baleset 35%-a) és az elsőbbség meg nem adása (23%) miatt.

A gyalogosok figyelmetlensége a balesetek 4,4%-át okozta.

A balesetszám csökkenésével párhuzamosan 2020-ban a balesetekben **megsérült vagy elhunyt személyek száma** (18 176 fő)

18%-kal csökkent. A meghalt személyek száma (460) 24, a súlyos sérülteké (4655) 15, a könnyen sérülteké (13 061) 19%-kal kevesebb volt az egy évvel korábbinál.

6.37. ábra **Járművezetők hibájából bekövetkezett balesetek számának havi alakulása**

2020-ban az **autópályákon és az autótutakon az előző évinél 30%-kal kevesebb**, összesen 497 baleset történt. Ebből a legtöbb az M3-ason (111) és az M1-esen (82), a rövid szakaszon használható M8-ason pedig mindössze 1 következett be. Míg a balesetek 3,6%-a történt az autópályákon, autótutakon, addig a halálos kimenetelű balesetek esetén ez az arány 9,5% volt. Az összes (423) halálos baleset közül 30 autópályán és 10 autótuton történt, így összesen 9,1%-kal csökkent a halálos bal-

esetek száma az autótutakon és az autópályákon az előző évhez képest.

A balesetek száma minden megyében csökkent, a legnagyobb mértékben Komárom-Esztergom és Győr-Moson-Sopron megyében (30, illetve 25%-kal), a legkevesébé pedig Veszprém és Tolna megyében (4,6, illetve 4,8%-kal). 2020-ban Heves megyében volt a legtöbb (38), Pest megyében a legkevesebb (22) a tízezer bejegyzett gépjárműre vetített személysérüléses közlekedési baleset.

KÖZNEVELÉS, SZAKKÉPZÉS, FELSŐOKTATÁS

Az oktatás szerepe meghatározó a tudás és a kultúra átadásában, az iskolai végzettség szintje pedig befolyásolja a munkaerőpiaci helyzetünket és ezáltal az életkörülményeinket, hatással van a gazdaság hosszú távú fenntartható fejlődésére, valamint a társadalmi integrációra is.

Az oktatási rendszer működését is nagymértékben érintette a Covid19-járvány. A köznevelési, a szakképző és a felsőoktatási intézményekben a járvány terjedésének lassítása érdekében **2020 márciusában tantermen kívüli oktatást vezettek be.**

Ez az új helyzet számos kihívás elé állította a diákokat, a tanárokat és a szülőket is. Az érettségi vizsgák is a megszokottól eltérő módon zajlottak. A diákok és a tanárok egészsége védelmében – a járványhelyzet figyelembevételével – a tárgyak többségénél csak az írásbeli vizsgákat szervezték meg. A 2020/2021-es tanév őszi félévében – a járvány második hullámának időszakában – a felsőoktatási intézmények már szeptembertől, a középfokú oktatási intézmények pedig novembertől ismét digitális munkarendre álltak át.

1,8 millió gyermeket és fiatalt érintett a járvány miatti digitális oktatás

A 2020/2021-es tanévben az iskolarendszerű oktatásban – a köznevelésben, a szakképzésben és a felsőoktatásban együtt, a fejlesztő nevelés-oktatást is figyelembe véve – 1 millió 811 ezren vettek részt, az egy évvel korábbinál 1,5%-kal (27 ezer fővel), a 2010. évinél 15%-kal (311 ezer fővel) kevesebben. A leginkább érintett korcsoport, a 3–22 évesek létszáma az utóbbi időben évről évre csökkent, 2021. január 1-jei számuk (1 millió 927 ezer) 10%-kal volt kisebb, mint 2011-ben.

Az iskolába járók számának visszaesése a középfokú oktatást érintette leginkább, amelyet a felsőoktatás korábbi expanziójának lecsengése is követett: 2010 óta a középfokon tanulók létszáma 29%-kal, a felsőoktatási intézmények hallgatói létsz-

ma 20%-kal visszaesett, ugyanakkor vélhetően többen mentek külföldre tanulni.

Az általános iskolát nappali rendszerű oktatás keretében sikeresen befejezők száma 2020-ban 92 ezer volt, ami – összehangban a 2012/2013. tanévet kezdők létszámnövekedésével – a 2019. évit 2,8%-kal felülmúlta, ugyanakkor a 2010. évitől 13%-kal elmaradt. Sikeres érettségi vizsgát közel 68 ezer, az előző évinél 0,9%-kal több diák tett, több mint kilenc-tizedük nappali oktatásban. Csak írásbeli vizsgák voltak, kivéve azon tárgyakat, amelyeknek középszinten csak szóbeli vizsgarésze van (például hittan). 2020-ban (az előző évi csökkenés után) nőtt a szakmai vizsgát tett tanulók száma, összesen 50 ezer fő szerzett szakképesítést, közel kétharmaduk nappali oktatás keretében.

A 2020 márciusában életbe lépő Gazdaságvédelmi akcióterv részeként azok, **akik 2020. augusztus 31-éig sikeres záróvizsgát tettek, mentesültek az oklevél kiadásának előfeltételül előírt nyelvvizsga**

letételének kötelezettsége alól. Ennek köszönhetően 2020 decemberéig több mint 123 ezer volt hallgató jogosult oklevél kiállítására, ebből több mint 114 ezren már 2020-ban kézhez is kapták a diplomájukat.

Csökkenet az óvodás gyermekek száma

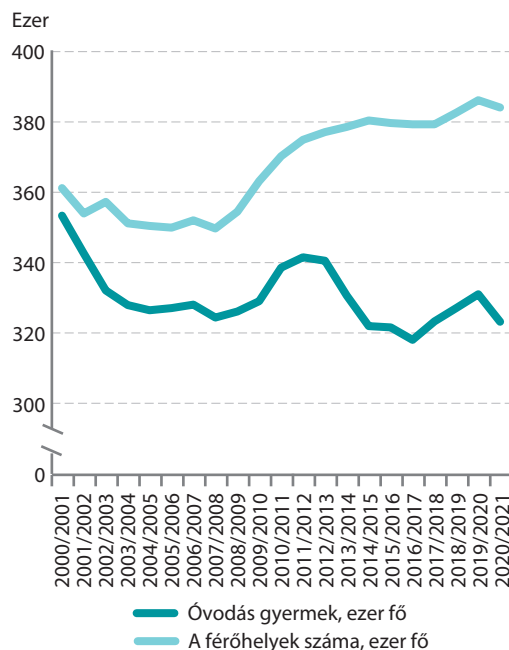
Az **óvoda** a köznevelés részét képezi, jelentősége nem merül ki a gyermekek felügyeletében, ugyanis alapvető fontosságú a hátrányos helyzetű családok gyermekeinek szocializációja szempontjából, valamint – hasonlóan a bölcsődei ellátáshoz – segíti a nők gyermekgondozással töltött időszakát követően a munkaerőpiacra történő visszatérést, így közvetve magát a gyermekvállalást is. 2015 szeptemberétől kezdődően hazánkban ötéves helyett hároméves kortól kötelező óvodába járni.

Az óvodai feladatellátási helyek száma a 2013/2014-es nevelési évtől a 2019/2020-as nevelési évig emelkedett. A 2020/2021-es nevelési évben összesen 4575 feladatellátási helyen fogadták a gyermekeket, 33-mal kevesebben, mint egy évvel korábban. A férőhelyek száma az ezredfordulótól meghaladta az óvodás gyermekekét, bár ez – a területi egyenlőtlenségek következtében – nem mindenhol jelentette az igények teljes mértékű kielégítését. 2020-ban az országban 384 ezer férőhelyet biztosítottak. Az óvodás gyermekek 323 ezres száma az egy évvel korábbinál 2,4, a 2010. évinél 4,6%-kal kevesebb volt. 2020-ban száz férőhelyre átlagosan 84 óvodás gyermek jutott.

A 2020/2021-es nevelési évben – az előző évihez hasonlóan – 31 ezer óvodapedagógus

dolgozott, 2,0%-kal több, mint 2010-ben. Emiatt és az alacsonyabb gyermeklétszám miatt **javult az óvodapedagógusi ellátottság:** 2010-ben egy pedagógusra még 11,1, 2020-ban már csak 10,4 gyermek jutott. Az óvodai csoportok átlagos létszáma 21,5 fő volt, közel 2 fővel kevesebb a 2010. évinél.

6.38. ábra **Az óvodás gyermekek és az óvodai férőhelyek számának alakulása**

Unió összehasonlításban a kora gyermekkori oktatásban való részvétel esetén Magyarország 2018. évi 96%-os aránya felülmúlta az EU27 átlagát (95%). 98%-os vagy afeletti volt a részvétel Dániában, Franciaországban, Írországban, Belgium-

ban, valamint Spanyolországban. Hat tagállam mutatójának értéke 90% alatt maradt, leginkább Görögorszáé²⁵⁾ (75%), Horvátorszáé (81%), valamint Szlovákiáé és Bulgáriáé (egyaránt 82%).

Nőtt az általános iskolai tanulók száma

Az általános iskolákban tanulók számát alapvetően az érintett gyermekkorosztály létszáma határozza meg. **A 2020/2021-es tanévben az általános iskolai nappali rendszerű oktatásban részt vevők száma (726 ezer fő) az előző évihez képest 0,8%-kal nőtt**, a 2010/2011-eshez mérten azonban 4,1%-kal csökkent. A beiratkozott tanulókat 3611 iskolai feladatellátási helyen fogadták. A 2020/2021-es tanévben az első évfolyamos tanulók 103 ezer fős létszáma az egy évvel korábbinál 13%-kal magasabb

volt. A napközis és egész napos iskolai oktatásban részesülő tanulók aránya 54%-ot ért el.

A pedagógusok száma az ezredfordulótól 2012-ig lényegében folyamatosan, 90 ezerről 72 ezerre esett vissza, azóta változóan alakult. 2020-ban – az előző tanévhez hasonlóan – **75 ezren dolgoztak pedagógusként**, 2,2%-kal többen, mint 2010-ben. Az egy pedagógusra jutó diákok száma a 2010. évi 10,3-ről 2020-ra 9,7-re csökkent.

A gimnázium súlya továbbra is meghatározó a középfokú oktatásban

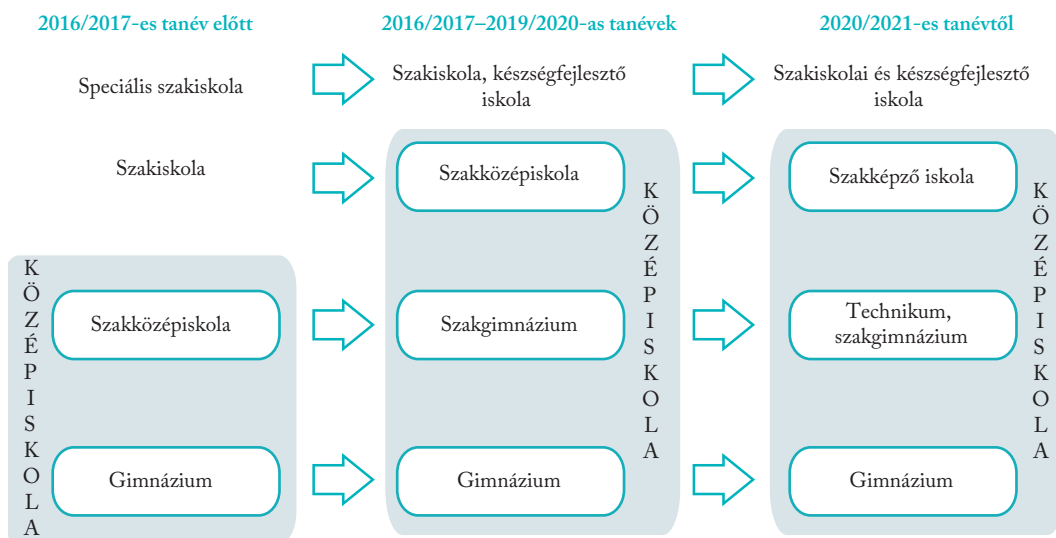
A hosszabb képzési idő azt eredményezte, hogy a középfokú oktatásban tanulók száma az érintett gyermeklétszám csökkenése ellenére is kismértékben emelkedett a 2000-es években. Az új évtized óta azonban **a középfokú nappali oktatásban részt vevő tanulók száma csökkent**, 2020-ban 398 ezer főt tett ki, az előző évinél 3,1, a 2010. évinél 31%-kal kevesebbet.

2020-ban a középfokú nappali oktatásban részt vevő **tanulók 48%-a gimnázium-**

umba járt, a 191 ezer gimnazista létszáma 1,3%-kal nagyobb volt, mint 2019-ben. A technikumi, szaggimnáziumi, a szakképző iskolai, valamint a szakiskolai, illetve készségfejlesztő iskolai tanulók létszáma egyaránt kisebb volt, mint egy évvel korábban. A szakképző iskolai diákok létszáma 14%-kal, a technikumi, szaggimnáziumi tanulók száma 3,9%-kal csökkent. A szakiskolai, készségfejlesztő iskolai tanulók száma szinte nem változott az előző tanév óta.

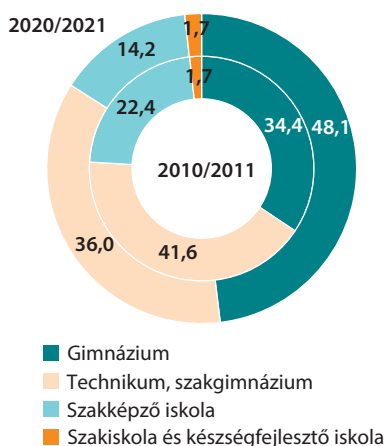
²⁵⁾ Görögország részben eltérő definíciót használ.

6.39. ábra A középfokú intézmények megnevezéseinek változása

Az **egy osztályra jutó tanulók száma** a nappali oktatásban a **gimnáziumokban volt a legnagyobb** (28,6). A technikumok, szakgimnáziumok esetében 20,7, a szakképző iskolákban 15,5, a szakiskolákban és készségfejlesztő iskolákban pedig 8,2 tanuló jutott átlagosan egy osztályra²⁶⁾. Az egy osztályra jutó tanulók száma a gimnáziumok esetében nőtt, a szakiskolák és készségfejlesztő iskolák átlagában nem változott, a másik két intézménytípusnál csökkent az előző tanévhez viszonyítva. Az egy pedagógusra jutó tanulók számát tekintve három iskolatípus között kis különbségek voltak: a szakképző iskolákban 11,0, a gimnáziumokban 10,3, a technikumokban, szakgimnáziumokban 9,6 tanuló jutott egy pedagógusra, míg a szakiskolákban és készségfejlesztő iskolákban átlagosan 4,5 fő.

6.40. ábra A középfokú nappali oktatásban részt vevő tanulók megoszlása a feladatellátási hely típusa szerint

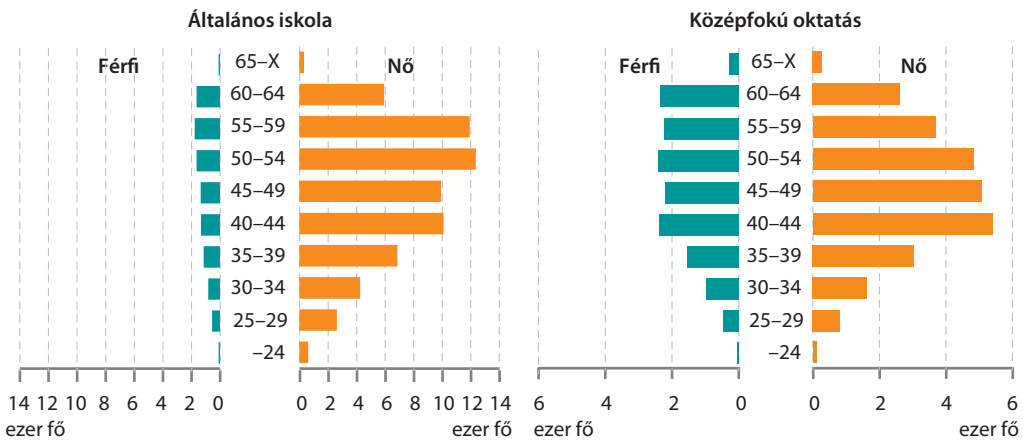
²⁶⁾ A szakképző intézmények esetén a nem nappali oktatással együtt.

Idősödik a pedagógustársadalom

Az általános iskolákban és a középfokú intézményekben a 2019/2020-as tanévben összesen **118 ezer pedagógus dolgozott, mintegy 46%-uk a 49 év feletti korosztályba tartozott.** Az 50 éves és

annál idősebb korosztály aránya az ebben a tanévben szakközépiskolaként működő feladatellátási helyeken és a szakiskolai és készségfejlesztő iskolai pedagógusok esetén volt a legmagasabb (49–50%).

6.41. ábra Az általános iskolák és a középfokú iskolák pedagógusai nemek és korcsoportok szerint, 2019/2020-as tanév

Csökken a felsőoktatásba jelentkezők száma

A felsőoktatásban az 1990-es évek elején kezdődő expanzió 2004-ben lelassult, majd az évtized második felétől csökkent a hallgatói létszám (a nem nappali képzésben már 2005-től, a nappali képzésben 2009-től).

A felsőfokú alap- és mesterképzésben (az osztatlan képzésben résztvevőkkel együtt) 249 ezer hallgató tanult 2020-ban, az előző évinél 0,2%-kal többen, ugyanakkor a 2010. évinél²⁷⁾ 22%-kal kevesebben. **2020-ban a hallgatók 75%-a nappali képzés keretében folytatta tanulmányait,** ami

6,6 százalékponttal meghaladta a 2010. évit. Közülük 65% államilag finanszírozott oktatásban részesült, arányuk az utóbbi években jellemzően csökkent, 2010 óta 8,4 százalékponttal.

Az utóbbi mintegy másfél évtizedben emelkedett a **nappali képzésre járók** részaránya. 2020-ban az összesen 287 ezer hallgató 71%-a nappali képzés keretében tanult, ez 4,6 százalékponttal magasabb volt, mint 2010-ben.

A felsőoktatásban, nappali képzés keretében a 2020/2021-es tanévben felsőfokú

²⁷⁾ 2010-ben az egyetemi és főiskolai képzésben résztvevőkkel együtt.

alapképzésre 47 ezer fő jelentkezett, 76%-uk nyert felvételt. A felvettek aránya – a jelentkezők számának jelentős, 10 ezer fős csökkenése mellett – 4,4 százalékponttal emelkedett a 2019/2020-as tanévhez képest. Mester- (és osztatlan) képzésre 22 ezren jelentkeztek (ami közel azonos

az egy évvel korábbival), a felvettek aránya – 4,0 százalékponttal – 68%-ra nőtt. Összesen 51 ezer főt vettek fel az egyetemek és főiskolák nappali képzéseire, az összes jelentkezőn belüli arányuk²⁸⁾ 74%-ot tett ki, 4,0 százalékponttal többet, mint egy évvel korábban.

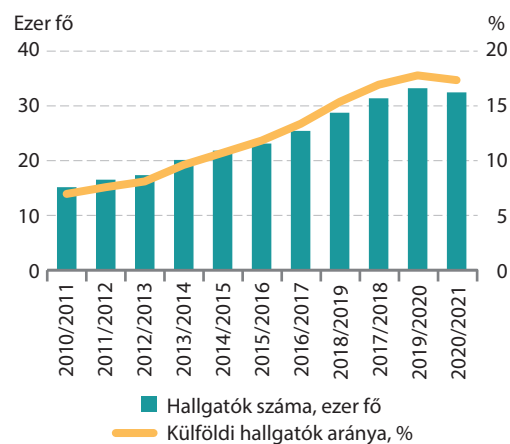
A legtöbb külföldi hallgató Németországból és Kínából érkezik

2010 és 2019 között valamennyi évben nőtt a nappali felsőfokú alap- és mesterképzésre járó hallgatók között a külföldiek száma és aránya, a kedvező tendenciát 2020-ban a járvány megtörte, 2019-hez képest a létszám 2,2%-kal mérséklődött. **Összességében 2010 és 2020 között a külföldi hallgatók létszáma 15 ezerről 32 ezerre, aránya 6,9-ről 17,3%-ra bővült.** A 2020. évi adatok szerint a legtöbben Németországból és Kínából érkeztek (3325-en, illetve 2590-en), de viszonylag sokan – országonként 1000 fő feletti létszámban – jöttek Iránból, Szerbiából, Romániából és Szlovákiából is. Az uniós tagállamokból érkezett külföldi tanulók 26%-a (összesen 8561 hallgató).

Magyarországon az uniós finanszírozású Erasmus+ program mellett – részben gazdaságpolitikai célok szolgálatában – a 2013-ban indított Stipendium Hungaricum program támogatja a felsőoktatás nemzetköziesedését. A külföldi hallgatók jelenléte egy egyetem, az annak székhelyéül szolgáló város, valamint tágabb értelemben a célország számára gazdasági hasznot jelenthet. Ez közvetlen módon a tandíjakban és a megélhetés során elköltött összegekben, közvetetten a tár-

sadalompolitikai hasznokban realizálódik. A keleti és déli nyitás jegyében megnőtt az ázsiai és az afrikai küldőországok jelentősége. A nagyobb (2020-ban 500 fő feletti) hallgatólétszámú afrikai országok közül Egyiptom, az ázsiaiaknál India, Jordánia, Pakisztán és Szíria mutatta a legdinamikusabb bővülést. Esetükben 2015 és 2020 között a hallgatók száma 4,5–9,1-szeresére emelkedett.

6.42. ábra A külföldi hallgatók számának és arányának alakulása a nappali képzésben*

* A felsőfokú alap-, mester-, és osztatlan képzésben részt vevők száma. A 2016/2017-es tanévig az egyetemi, főiskolai hallgatókkal együtt.

²⁸⁾ Az első helyen jelentkezők összesített számát figyelembe véve.

6.7. tábla **Főbb küldőországok az alap-, mester- és osztatlan képzésben tanuló külföldi állampolgárságú hallgatók száma alapján (nappali képzés)**

Küldőország	2015/2016-os tanév		2020/2021-es tanév	
	fő	rangsám	fő	rangsám
Németország	3 040	1.	3 325	1.
Kína	1 113	4.	2 590	2.
Irán	1 094	5.	1 764	3.
Szerbia	1 251	3.	1 615	4.
Románia	1 029	8.	1 492	5.
Szlovákia	1 492	2.	1 191	6.
Jordánia	210	25.	954	7.
Nigéria	1 064	6.	895	8.
Pakisztán	106	38.	867	9.
India	134	35.	812	10.

A gazdasági és a műszaki képzések a legnépszerűbbek

A hallgatók képzési terület szerinti megoszlása alapján továbbra is a gazdasági és a műszaki képzések a legkedveltebbek. **2020-ban a gazdaság és irányítás képzési területen 43 ezren, műszaki szakokon 36 ezren tanultak.** Népszerűségben elmaradt ezektől az egészségügy, szociális gondoskodás, valamint a tanárképzés, oktatástudomány területe, amelyeken közel 31, illetve 28 ezer hallgató tanult. 2010 és 2020 között az informatika, a tanárképzés és a mezőgazdaság hallgatószáma bővült, az egészségügy, szociális gondoskodásé lényegében nem változott. A többi tudományterület hallgatói létszáma csökkent, ezen belül a szolgáltatások és a természettudományok terén volt a legjelentősebb visszaesés.

Az egészségügyi képzésnek rendkívüli jelentősége van a Magyarországra irányuló hallgatói mobilitás tekintetében. Az orvosi és a fogorvosi osztatlan képzésben tanuló 23 ezer hallgató mintegy harmadát

(8,3 ezer főt) a külföldiek adták 2020-ban. Közülük 7,1 ezren általános orvosi, 1,2 ezren fogorvosi képzésben vettek részt.

2010-től 2018-ig a doktoranduszok száma hullámzóan alakult (7,2 és 7,7 ezer között mozgott), majd a következő két tanévben 24, illetve 7,8%-kal emelkedett. **A 2020/2021-es tanévben a 10 ezer doktori (PhD, DLA) hallgató 89%-a nappali képzésen vett részt.**

A felsőoktatási (korábban felsőfokú) szakképzésben részt vevők száma 2011-ig nőtt, majd 2012 és 2014 között jelentősen csökkent (a tanulók száma a felére esett vissza). Számuk – különösen a nappali képzésben részt vevőké – azóta változóan alakult. 2020-ban 12 ezer fő járt felsőoktatási szakképzésre, kétharmaduk nappali képzés keretében. A nappali képzésre járók létszáma 3,0%-kal bővült, miközben az összes idejára hallgatóé 5,7%-kal emelkedett az előző évihez képest.

6.8. tábla A felsőfokú alap- és mesterképzésben részt vevő hallgatók képzési területek szerint

Küldőország	2010/2011-os tanév		2020/2021-es tanév	
	arány, %	rangsorszám	arány, %	rangsorszám
Gazdaság és irányítás	23,5	1.	17,3	1.
Műszaki tudományok	16,8	2.	14,5	2.
Egészségügy, szociális gondoskodás	9,7	3.	12,3	3.
Tanárképzés, oktatástudomány	6,7	7.	11,1	4.
Társadalomtudományok	9,6	4.	9,5	5.
Informatika	3,0	10.	8,7	6.
Humán tudományok	7,6	6.	5,4	7.
Szolgáltatás	9,3	5.	5,2	8.
Jog	4,9	8.	5,0	9.
Mezőgazdaság	2,5	11.	3,3	10.
Művészetek	2,2	12.	2,7	11.
Természettudományok	4,0	9.	2,7	12.
Nem besorolható	0,2		2,2	
Összesen	100,0		100,0	

A felsőoktatási hallgatók háromtizede nem nappali képzésben tanul

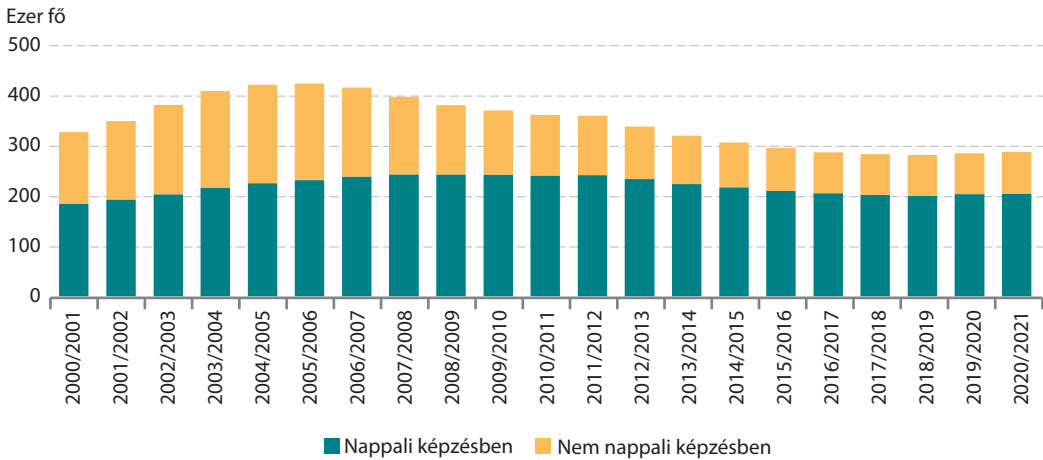
Míg a felnőttoktatás szerepe a köznevelésben az elmúlt évtizedekben – már az 1980-as évektől – csökkent, addig a felsőoktatásban a nem nappali képzések szerepe az elmúlt évtized közepéig nőtt.

Az alapfokú oktatásban a felnőttoktatás marginális részarányú, a 2020/2021-es tanévben a 729 ezerből mindössze 3,5 ezer fő (ez előző évihez képest 10%-kal több) tanult ebben a formában. Ezzel szemben középfokon a **nem nappali rendszerű oktatásban részt vevők aránya** 1990-től 2015-ig 11–15% között ingadozott, a következő négy évben 17–18%-ra emelkedett, majd **2020-ban ismét 15%-ra csökkent**. A középfokú intézmények közül a szak-

képző iskolákban a legmagasabb a felnőttoktatásban részt vevők hányada (23%).

A felsőoktatásban a nem nappali képzésre járó hallgatók aránya a 2003/2004-es tanévre 47%-ra emelkedett, majd visszaesett az 1990-es évek elején mért szintre (30% alá). A 2020/2021-es tanévben arányuk **29% volt**, ami 83 ezer felsőoktatási hallgatót jelentett. A felsőoktatáson belül a nem nappali képzésben részt vevők hányada a szakmai specializálódásra, elmélyülésre szolgáló szakirányú továbbképzések terén volt a legmagasabb, ott (a képzési kínálatnak megfelelően) a 16 ezer hallgató mindössze 2,7%-a tanult nappali munkarendben.

6.43. ábra A felsőoktatásban tanulók létszáma

A korai iskolaelhagyók aránya az észak-magyarországi régióban a legmagasabb

Az oktatásból, képzésből való lemorzsolódást mutatja az ún. **korai iskolaelhagyók aránya**, vagyis a 18–24 évesek közül azoké, akik legfeljebb alapfokú végzettséggel rendelkeznek, és a továbbiakban nem vettek részt sem iskolarendszerű oktatásban, sem felnőttképzésben. A lisszaboni stratégia folytatásaként 2010-ben elfogadott Európa 2020 stratégiai program egyik célkitűzése a korai iskolaelhagyók arányának uniós szinten 10%-ra történő csökkentése. (Hazánk is ezt határozta meg célkitűzéséként.) Ez az arány Magyarországon, **2019-ben 11,8% volt**, a 10,2%-os uniós átlagnál magasabb, az unió tagállamai között pedig a hatodik legnagyobb. A mutató értéke 2010-hez képest 1,0 százalékponttal emelkedett, miközben az uniós átlag 3,6 százalékponttal csökkent. A leszakadók aránya hazánkban a férfiaknál (12,7%) – valamennyi más uniós tagországhoz hasonlóan – magasabb volt, mint a nők esetében (10,9%).

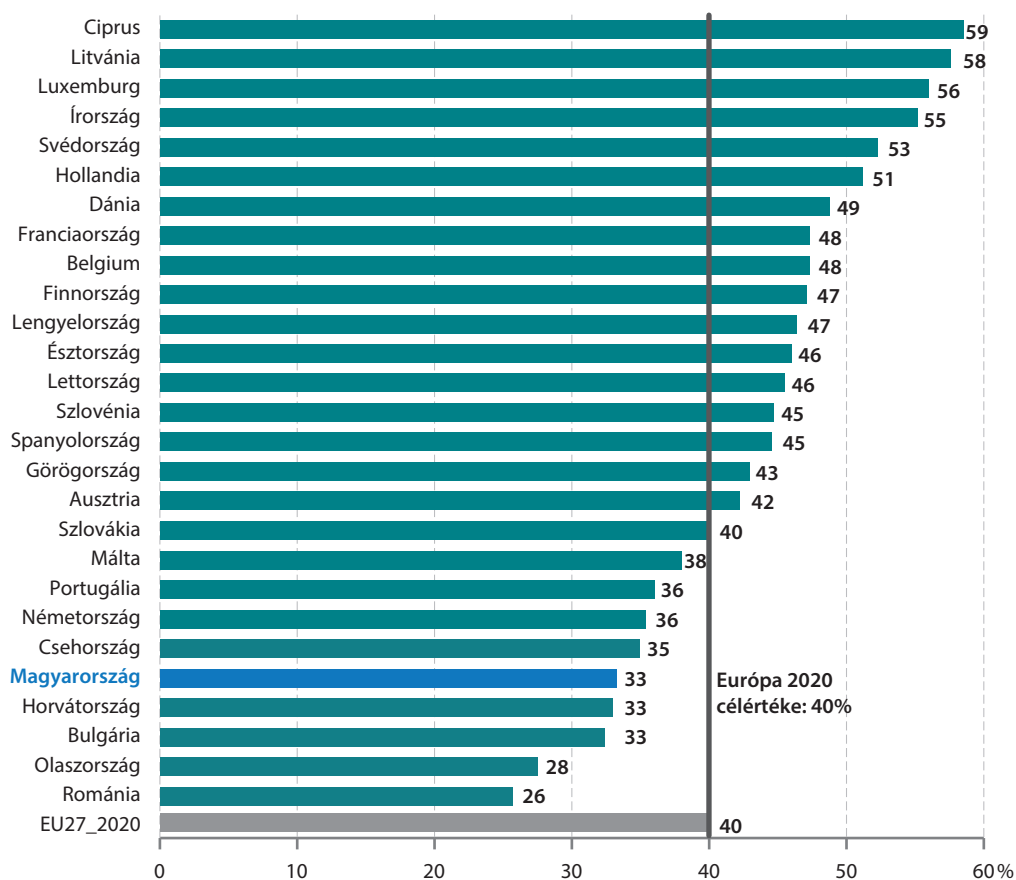
A hazai régiók szintjén az utóbbi két évtizedben ellentétes tendenciák mutatkoztak. Közép-Magyarország – a legkedvezőbb helyzetű térség – mutatója számottevően javult, 10% feletti értékről 2019-re 5,0%-ra csökkent, ezáltal az unió legkedvezőbb helyzetű régiói közé sorolható. Nyugat- és Közép-Dunántúl, valamint a dél-alföldi régió értéke jellemzően stagnál, illetve kismértékben javuló folyamatokat mutat, mellyel az átlagos helyzetű uniós térségek közé tartozik. A hazai és az uniós átlagnál lényegesen kedvezőtlenebb a korai iskolaelhagyók aránya Észak-Magyarországon (21,5), Dél-Dunántúlon (17,3), valamint Észak-Alföld régióban (16,3%). Esetükben az ezredfordulón mért magas bázis után stagnálás (Dél-Dunántúl, Észak-Alföld), vagy erőteljes helyzetromlás (Észak-Magyarország) következett be.

A diplomások aránya majdnem elérte a 2020-ra kitűzött célt

Az Európa 2020 stratégiai program – amely célul tűzte ki a versenyképesség növelését és a tudásalapú gazdaság és társadalom létrehozását – egyik célkitűzése a 30–34 éves népességre vonatkozóan a felsőfokú végzettséggel rendelkezők arányának növelése. Az egyes tagállamok által vállalt cél különböző (26% és 66% közötti), Magyarország 34%-ot tűzött ki célul, míg az Európai Unió

40%-ot. 2019-ben hazánkban ez az arány 33%-ot tett ki – 2010 óta 7,3 százalékponttal emelkedett –, az uniós átlagtól 2010-ben 6,5, 2019-ben 6,9 százalékponttal maradt el. A visegrádi országok közül Lengyelországban és Szlovákiában nagyobb (47, illetve 40%), Csehországban pedig lényegében ugyanakkora (35%) volt a diplomások aránya, mint hazánkban.

6.44. ábra A felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya a 30–34 éves népesség körében, 2019

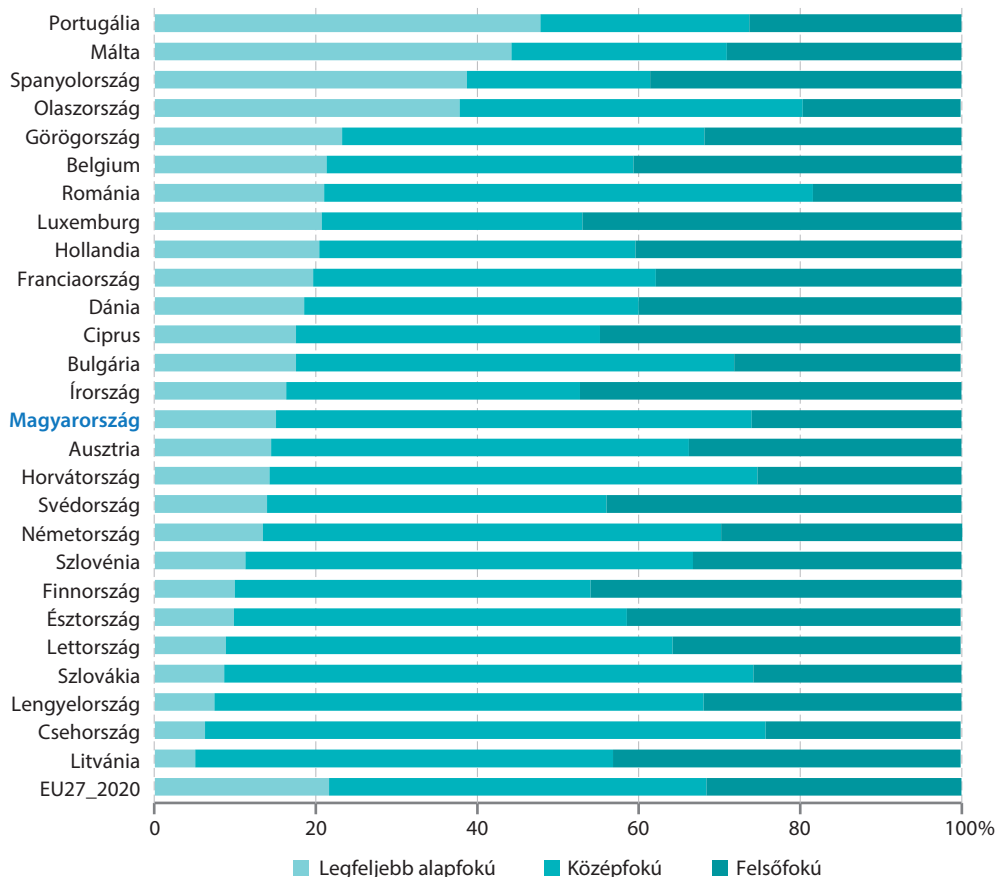

A népesség iskolai végzettsége tekintetében kettősség figyelhető meg

A 25–64 éves népesség iskolai végzettségét tekintve Magyarországot uniós összehasonlításban kettősség jellemzi. Kedvező, hogy a **legfeljebb alacsony végzettségűek aránya 2019-ben 6,6 százalékponttal volt az uniós átlag alatt**, ugyanakkor kedvezőtlen, hogy a **felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya 5,6 százalékponttal elmaradt attól**. A többi visegrádi országhoz (Csehország, Lengyelország, Szlovákia)

viszonyítva azonban Magyarországon a legmagasabb (15%) az alacsony végzettségűek aránya, és a legalacsonyabb a középfokú végzettségűeké (59%). A felsőfokú végzettséggel rendelkezők részesedése nálunk 26%, Lengyelországban ennél 6,0 százalékponttal nagyobb, Csehországban és Szlovákiában ugyanakkor a magyarországinál valamelyest kisebb volt.

6.45. ábra A 25–64 éves népesség megoszlása legmagasabb iskolai végzettség szerint az uniós tagországokban, 2019

Csökkentek a költségvetés oktatási kiadásai

A **költségvetés oktatási kiadásai** 2019-ben 1,8 ezer milliárd forintot tettek ki, ez az összeg folyó áron 1,1%-kal elmaradt az előző évitől. A **GDP-hez viszonyított 3,9%-os aránya az ezredforduló utáni időszak második legalacsonyabb értéke volt.** A kiadások felét alap- és középfokú, ötödét felsőfokú oktatásra, 17%-át óvodai nevelésre szánták. Az egyéb oktatásra, illetve az oktatással összefüggő egyéb kiadásokra elkülönített összegek súlya 2,7 és 10% volt.

2019-ben a költségvetés oktatási kiadásainak GDP-hez viszonyított aránya az Európai Unión belül a skandináv országokban volt a legmagasabb, Írországban, Romániában, Bulgáriában és Olaszország-

ban pedig a legalacsonyabb. A visegrádi országok közül Magyarország az uniós átlaggal megegyező arányszámmal rendelkezett, Lengyelországot és Csehországot magasabb, Szlovákiát kisebb érték jellemezte.

A háztartások oktatásra fordított fogyasztási kiadása 2019-ben 408 milliárd forint volt, ami – a megelőző öt évhez hasonlóan – a GDP 0,9%-át jelentette.²⁹⁾ A gyermekes háztartások egy főre jutó oktatási kiadásai 2010-ben 9 ezer, 2019-ben mintegy 18 ezer forintot tettek ki.³⁰⁾ (Ezzel párhuzamosan az oktatási szolgáltatások 2010 és 2020 között évente átlagosan 2,2%-kal drágultak.) Az oktatásra költött összeg egy főre jutó teljes fogyasztáshoz mért részese-dése 2014 óta változatlanul 0,9% volt.

KULTURÁLIS FOGYASZTÁS

Kulturális, szórakozási lehetőségeink 2020 folyamán megváltoztak. A személyes jelenlétet igénylő programok erősen korlátozottak voltak a járvány kitörését követően, a rendezvények tilalmának hatására be-

zártak a kulturális intézmények. A megváltozott körülményekhez alkalmazkodva több kulturális program, koncert, előadás az online térben vált elérhetővé az érdeklődők számára.

A múzeumlátogatások száma 62%-kal csökkent

A járvány miatti **korlátozások erősen érintették a múzeumok forgalmát**, ahol 2020-ban 26%-kal kevesebb kiállítást rendeztek, mint 10 évvel korábban, **a múzeumi látog**

atások száma pedig 54%-kal kevesebb volt, mint 2010-ben. 2010-ben 647, míg 2020-ban 676 muzeális intézmény várta a látogatókat.³¹⁾

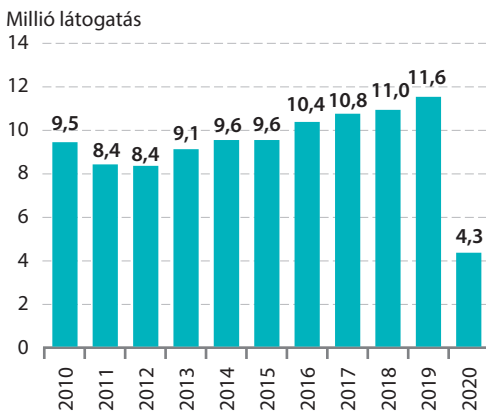
²⁹⁾ A nemzeti számlák előzetes adatai alapján.

³⁰⁾ A háztartási költségvetési és életkörülmények adatfelvétel alapján.

³¹⁾ Az EMMI előzetes adatai alapján.

2014 óta évről évre növekedett az egy kiállításra jutó látogatások száma, de ez 2020-ban megszakadt, miután az egy évvel korábbihoz képest a látogatószám erőteljesebben (62%-kal) visszaesett, mint a kiállítások száma (-23%). A 4,3 millió látogatás háromtizedét fővárosi intézményekben regisztráltak. A járvány miatt az online térben meghirdetett programokon 2755 múzeumi rendezvényen 409 ezer résztvevőt regisztráltak 2020-ban.

6.46. ábra Múzeumlátogatások száma

A színházak és a mozitermek látogathóságát is erősen korlátozták a pandémia megállítását célzó intézkedések. 2020. március és június között, valamint november–decemberben zárva tartottak ezek az intézmények is. A járványt megelőzően, 2009 és 2019 között a színházak száma jelentősen

gyarapodott, alapvetően az előadó-művészeti törvény nyomán megváltozott működési, nyilvántartási és finanszírozási rendszernek köszönhetően. A több intézmény emelkedő előadásszámmal (2019-ben a szabadtéri színházak előadásaival együtt 37 ezer) párosult. A **színházi látogatásszám is évről évre nőtt, de 2019-ben ez megtorpant**, a 8,0 millió látogatás 7,5%-kal kevesebb volt, mint az előző évben. A **mozik forgalma már a pandémiát megelőzően is csökkent**: 2019-ben az országban található 428 moziteremben összesen 501 ezer mozielőadást tartottak, 4,8%-kal kevesebbet, mint egy évvel korábban. A látogatások száma 2,4%-kal, 15,1 millióra csökkent, ebből Budapesten 7,7 milliót regisztráltak.

A közművelődési intézményként számba vett **szervezetek köre 2019-ben az előző évhez képest 1,1%-kal 5974-re nőtt**. 2019-ben az intézményekben tartott rendezvények, előadások közül a közösségi rendezvények (61 ezer) és a művészeti események (57 ezer) száma volt a legmagasabb, előbbi nem változott, utóbbi viszont 19%-kal csökkent a 2018. évihez viszonyítva. Az ismeretterjesztő rendezvények száma 2019-ben 45 ezer volt, 6,6%-kal több, mint 2018-ban. A szórakoztató rendezvények száma 5,6%-kal kevesebb lett az egy évvel korábbihoz képest, így 33 ezer ilyen jellegű rendezvényt tartottak.

Növekedett a darabszám, csökkent a példányszám a könyvpiacon

A kiadott könyvek (címek) száma 2010 és 2017 között – a 2014. és a 2015. évi növekedés kivételével – évről évre csökkent. 2018-ban ez a folyamat megállt, és azóta

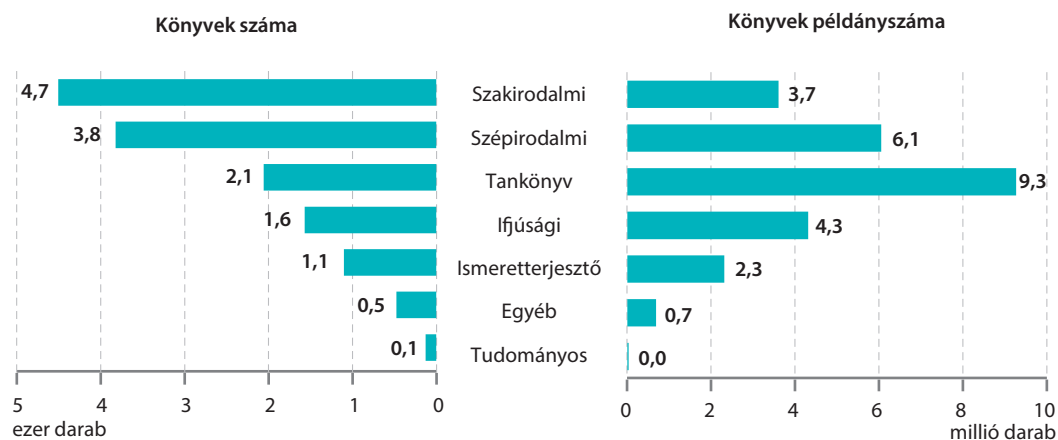
növekedés jellemző, amelyet a járvány sem tört meg. 2020-ban 13 824 címet jelentettek meg, ezek 34%-a szakirodalmi, 28%-a szépirodalmi jellegű volt. Az utóbbi kate-

góriába tartozó 3826 könyv háromnegyede regény, illetve elbeszélés volt. 2020 során a kiadott szépirodalmi művek 56%-a magyar, 17%-a amerikai szerző tollából származott.

A könyvek példányszáma már az 1990-es évektől kezdődően erőteljesen visszaesett,

majd kisebb-nagyobb ingadozások mellett azóta is csökkenő tendencia a jellemző. 2020-ban **a több kiadott könyv az előző évinél kisebb, 26,4 millió példányszámban** jelent meg. Ezek 35%-a tankönyv, 23%-a szépirodalmi jellegű volt.

6.47. ábra **Könyvek száma és példányszáma, 2020**

Az 1990-es évek elején – főként a munkahelyi könyvtárak megszűnésével – a könyvtárak száma mintegy harmadával visszaesett. A folyamat az ezredfordulóra megállt, ezt követően a számuk stagnált. A 2019-ben működő 6802 könyvtár csaknem fele települési, további 44%-a iskolai, fennmaradó része pedig országos, valamint szak- és munkahelyi könyvtár volt. Napjainkban szinte minden településen található települési könyvtári szolgáltató-

hely. Az ezekhez tartozó **könyvállomány mennyisége és az olvasók száma az elmúlt években kismértékben csökkent**, a kölcsönzött könyvtári egységek száma viszont 2019-ben jóval (28%-kal) kevesebb volt, mint 2010-ben. A **kölcsönzési aktivitás az ezredforduló óta lényegesen csökken**, amelyben az e-könyvek növekvő népszerűsége, valamint a megváltozott könyvtárhasználati szokások is szerepet játszhatnak.

6.9. tábla A könyvtárak főbb mutatószámai, 2019

Típus	Könyvtár száma, darab	Összes állomány, ezer könyvtári egység darab	Beiratkozott olvasó, ezer fő	Kölcsönzött könyvtári egység, ezer darab
Nemzeti és országos szakkönyvtárak	12	16 863	52	784
Települési könyvtárak	3 350	40 432	1 379	19 768
Egyéb szak- és munkahelyi könyvtárak	476	38 831	464	2 363
Iskolai könyvtárak	2 964	58 176	..	7 583

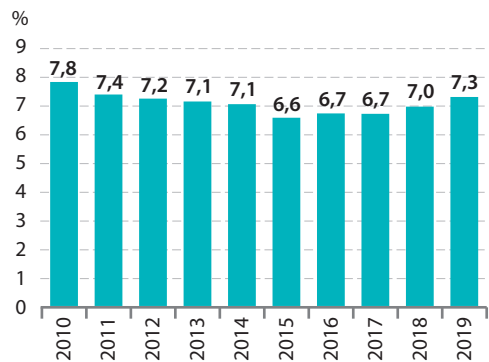
Ismét nőtt a kultúrára, szórakozásra fordított kiadások aránya

A háztartás-statisztika fogyasztásra vonatkozó adatai szerint **kultúrára, szórakozásra havi szinten 8133 forintot költöttünk 2019-ben**, folyó áron közel havi 3100 forinttal többet, mint 2010-ben. Az emelkedő kiadásokat árnyalja, hogy a kultúra, szórakozás árai a vizsgált időszak minden évében szintén emelkedtek. Az utóbbi négy évben a háztartások kiadásaik egyre nagyobb hányadát szánták kultúrára, szórakozásra, 2019-ben 7,3%-ot, ez az arány mégis elmaradt a 2010-es 7,8%-tól.

A jövedelemszint jelentősen befolyásolja a kiadások mértékét, a két szélső jövedelmi ötödbe tartozók kultúrára és szórakozásra fordított kiadásai közti különbség nyolcszoros. A háztartások típusa szerint is jelentősek az eltérések, 2019-ben a havi egy főre jutó, kultúrára, szórakozásra fordított összeg a **gyermek nélküli háztartásokban átlagosan 9300, a gyermekes háztartásokban 6883 forint** volt.

A **költségvetés kulturális kiadásai 2019-ben 567,5 milliárd forintot tettek ki**, a GDP 1,2%-át. Ezen kiadások összege folyó áron 27%-kal meghaladta az egy évvel korábbit, a GDP-hez viszonyított aránya az előző évinél (1,0%) kismértékben több volt.

6.48. ábra A kultúrára, szórakozásra fordított kiadások aránya az egy főre jutó fogyasztásban

DIGITÁLIS TÁRSADALOM

A folyamatosan fejlődő információtechnológia a mindennapi szokásokra is hatással van, ez többek között az internethasználat gyakoriságában, módjában és céljában is

megmutatkozik. A Covid19-járvány megjelenése és terjedése jelentős hatást gyakorolt a társadalom digitális eszköz-használatára is.

Tovább nőtt a háztartások internetellátottsága

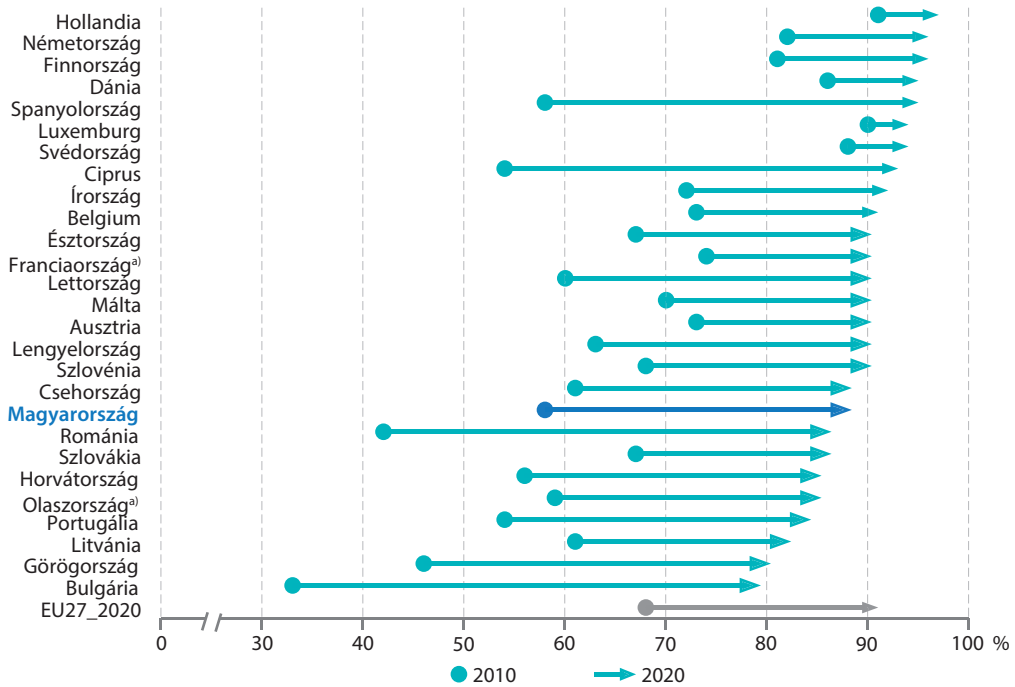
Az internet-előfizetések növekvő számával párhuzamosan a **háztartások internetellátottsága is folyamatosan nő**: 2010-ben a hazai háztartások 58, 2020-ban már 88%-a rendelkezett internet-hozzáféréssel. Ez közelít az uniós (EU27_2020) átlaghoz: a hazai és az uniós ellátottság között 2010-ben 10, 2020-ban 3 százalékpont volt a különbség. A visegrádi országok közül a háztartások internetellátottsága Csehországban hazánkéval megegyezett, Lengyelországban a miénknél magasabb (90%), Szlovákiában alacsonyabb (86%) volt.

2020-ban az alsó jövedelmi negyedhez tartozó háztartások 61%-a tudott a világhálóra csatlakozni, miközben az unióban 79%-a. A **magasabb jövedelmi kategóriák felé haladva kedvezőbb a helyzet,**

a legmagasabb jövedelmi negyed háztartásai közül már Magyarországon (és az unióban is) százból átlagosan 99 rendelkezett internettel. 2010-hez képest mindegyik jövedelmi negyedben jelentősen emelkedett az internetellátottság.

Az internetkapcsolattal rendelkező háztartásokon belül a helyhez kötött szélessávúinternet- és a szélessávúmobilnet-kapcsolattal rendelkező háztartások aránya 2020-ban 93, illetve 69% volt. Utóbbi rendkívül gyorsan emelkedik, 2010-ben az internetkapcsolattal rendelkező háztartásoknak még csak 5%-a érte el ilyen módon a világhálót. Ebben szerepet játszik az **okostelefon terjedése és a megfizethető mobilinternet-előfizetések elérhetősége.**

6.49. ábra Az internetkapcsolattal rendelkező háztartások aránya az összes háztartásból

^{a)} 2020 helyett 2019. évi adat.

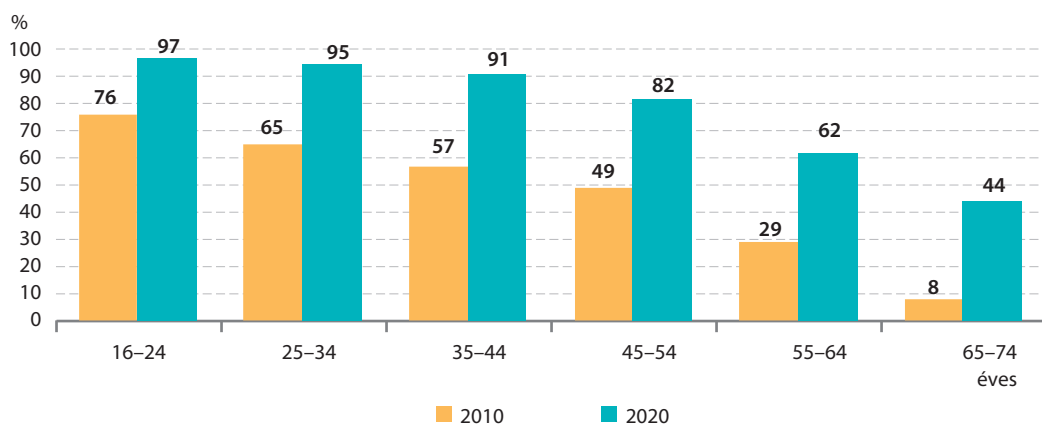
A 16–74 évesek nyolctizede naponta internetezik

Az internetellátottság javulása és az okostelefonok használatának egyre nagyobb elterjedése miatt napjainkra könnyebben elérhetővé vált a világháló. Hazánkban 2020-ban a **16–74 éves népesség 88%-a már használta az internetet** élete során, 79%-a napi rendszerességgel böngészett a neten, miközben 2010-ben ez az arány 48%-ot tett ki. A 25–64 évesek közül még többen használják a világhálót napi rendszerességgel, 2010 és 2020 között arányuk 33 százalékponttal, 83%-ra nőtt. Az **internethasználat a fiatalok körében gyakoribb**, mint a legidősebbek esetében. Az életkor szerinti arányok az uniós átlagokhoz közeliek, az idősebb korcsoportokban van jelentősebb

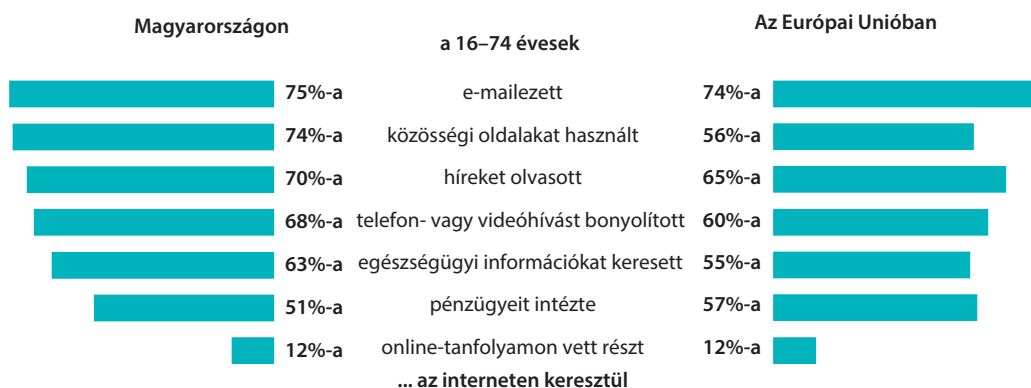
– az 55–64 évesek esetében 6 százalékpontos elmaradás. 2019-ben az emberek 69%-a használta mobiltelefonját az internet eléréséhez, 2011-ben még csak 10%-a.

Az internet a kulturális fogyasztás egyik fontos csatornája, egyre aktívabban használjuk a világhálót kapcsolattartásra, tájékozódásra. **Leginkább e-mailezünk, illetve a közösségi oldalakat böngésszük**, mikor felmegyünk az internetre. A koronavírus okozta járvány miatt emellett egyre többen használják az internetkapcsolatot távmunkában vagy home office keretében történő munkavégzéshez, valamint digitális oktatáshoz, tanuláshoz.

6.50. ábra Napi rendszereséggel internetezők aránya korcsoportok szerint

6.51. ábra Internethasználat, 2020

NŐTT A JÁRTASSÁG A DIGITÁLIS TECHNOLÓGIÁK HASZNÁLATÁBAN

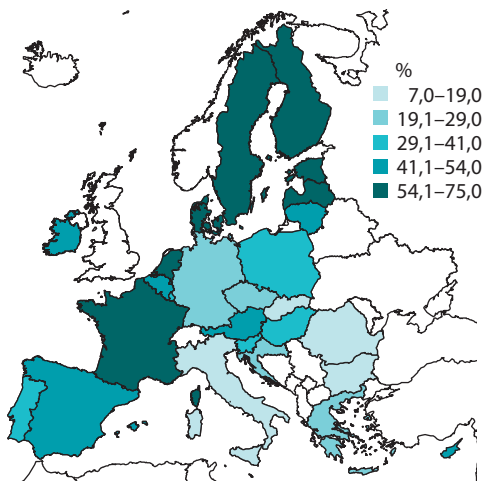
Egy 2019. decemberi felmérés³²⁾ szerint Magyarországon a megkérdezettek 67%-a elég jártasnak érezte magát a digitális technológiák használatában a mindennapi élet során, miközben a munka elvégzése kapcsán ez az arány 73%-ot tett ki. Mindkét érték jelentősen, egyaránt 15 százalékponttal nőtt a két évvel korábbi felmérés eredményeihez képest, de még így is az uniós átlag alatt maradt (68, illetve 80%). A magyar válaszadók a digitális készségek fejlesztésének főbb akadályaként az idő hiányát (32%) és a költségeket (31%) említették, illetve sokan (29%) nem érezték szükségesnek e készségek fejlesztését.

³²⁾ Forrás: Attitudes towards the impact of digitalisation on daily lives. Special Eurobarometer 503. European Commission, 2020. március.

Egyre többen intézik ügyeiket elektronikusan, vásárolnak online

A járvány miatt előtérbe került a készpénzhasználatot és a személyes kontaktust kerülő online vásárlás és ügyintézés. Az információtechnológia fejlődésével párhuzamosan a **közigazgatás is fokozatosan digitalizálódik**, a lakosság jelentős része veszi igénybe az e-közigazgatás szolgáltatásait. 2020-ban a 16–74 évesek 60%-a lépett kapcsolatba valamely közhivattalal és közigazgatással, 41%-uk űrlapot töltött le, 37%-uk le is töltött és el is küldött űrlapot interneten keresztül. 2010-ben az utóbbit, vagyis a teljes körű elektronikus ügyintézés igénybe vevők aránya még mindössze 17% volt.

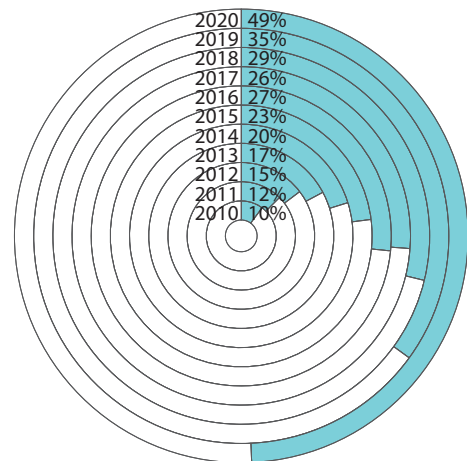
6.52. ábra A teljes körű elektronikus ügyintézés igénybe vevők aránya a 16–74 éves népességből, 2020*

* Franciaország és Olaszország esetében 2019. évi adat.

Az e-közigazgatás mellett az e-kereskedelem is egyre népszerűbb. Részben a Covid19-járvány miatt 2020-ban a korábbi évekhez képest jelentősen, 66%-ra emelkedett az interneten valaha vásárlók aránya, január–márciusban 49%-uk rendelt, illetve vásárolt terméket vagy szolgáltatást interneten keresztül, 2010-ben ez az arány még 10% volt. Ugyanezt támasztja alá a csomagküldő és internetes kiskereskedelmi forgalom dinamikus emelkedése is, habár az még mindig csekély súlyt képvisel a kiskereskedelem összforgalmából. 2020. január–március között az online vásárlók 59%-a ruházati terméket, 32%-a számítógépet, tabletet, mobiltelefont, 30%-a háztartási cikket vásárolt interneten keresztül.

6.53. ábra Az online vásárló 16–74 évesek aránya adott év január–márciusában

SZUBJEKTÍV JÓLLÉT

A lakosság életkörülményeit nemcsak az eddig bemutatott objektív (mint például a jövedelmi helyzet, a fogyasztási szokások és a lakáskörülmények), hanem szubjektív mutatók alapján is érdemes megvizsgálni. Ugyan-

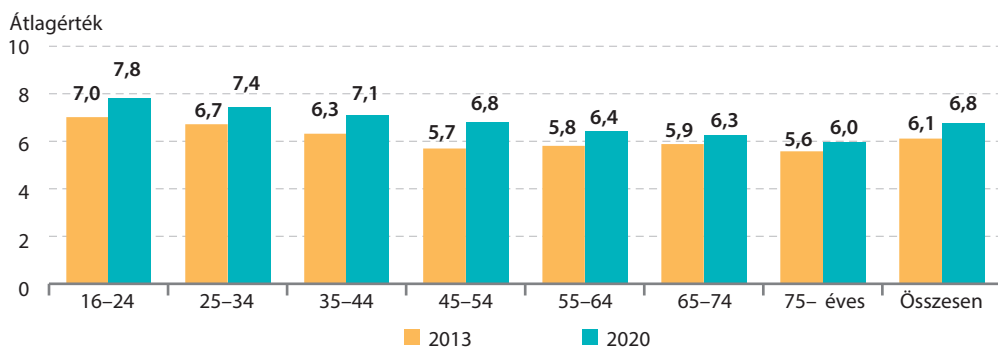
is míg előbbieket tényyszerű adatokat közölnek, így leginkább a társadalom egészéről nyújtanak átfogó képet, addig utóbbiak az egyének szubjektív megítélésén alapulnak, ezért az általuk megélt élethelyzetet tükrözik.

A gyermekes háztartásban élők elégedettebbek az életükkel

A 16 éves és annál idősebb magyar népesség élettel való átlagos elégedettség³³⁾ egy 0-tól 10-ig terjedő skálán a járvány kezdetén, 2020. február–áprilisban 6,8 pont volt, amely 2013-hoz képest emel-

kedett (6,1). A férfiak (6,8) továbbra is valamelyest elégedettebbek voltak az életükkel, mint a nők (6,7). A korábbi évekhez hasonlóan az életkor előrehaladtával folyamatosan csökken az életelégedettség.

6.54. ábra Az élettel való elégedettség átlagértékei korcsoportok szerint*

* 0-tól 10-ig terjedő skálán.

A családi állás, azaz a családban, háztartásban betöltött szerep is hatást gyakorol az élettel való elégedettségre. A 16 éves és annál idősebb gyermekek³⁴⁾ után többnyire a férj, a feleség, valamint az élettárs családi állású sze-

mélyek rendelkeztek a legmagasabb, a gyermeküket egyedül nevelő szülők, valamint az egyedülálló (egyedül élők) a legalacsonyabb átlagértékekkel. Utóbbiak körében jelentős különbségek vannak, ha családi állapot sze-

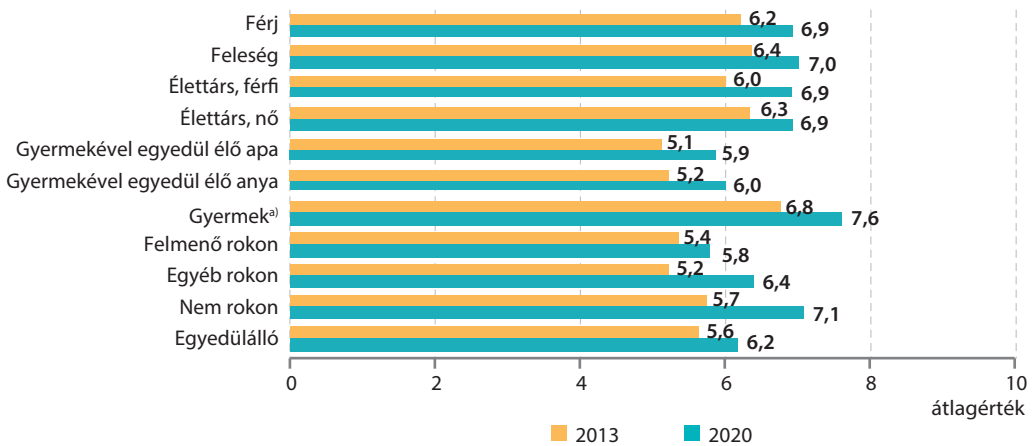
³³⁾ A 16 éves és annál idősebb megkérdezettek egy 0-tól 10-ig terjedő skálán fejezhetnék ki azt, hogy mennyire elégedettek az életükkel. Minél magasabb értéket adtak, annál inkább elégedettek voltak.

³⁴⁾ Azok a 16 éves és annál idősebb nőtlen, hajadon családi állású személyek számítanak gyermeknek, akik legalább az egyik szülőjükkel éltek a kérdés időpontjában.

rint is nézzük: a nőtlen, hajadon családi állapotúak jóval elégedettebbek voltak az életükkel (7,1), mint az elváltak (6,3) vagy az özvegyek (5,9).

Azok, akiknek a háztartásában nevelkedett gyermek, elégedettebbek voltak az életükkel, mint az egyedül, vagy a párkapcsolatban élő gyermektelenek.

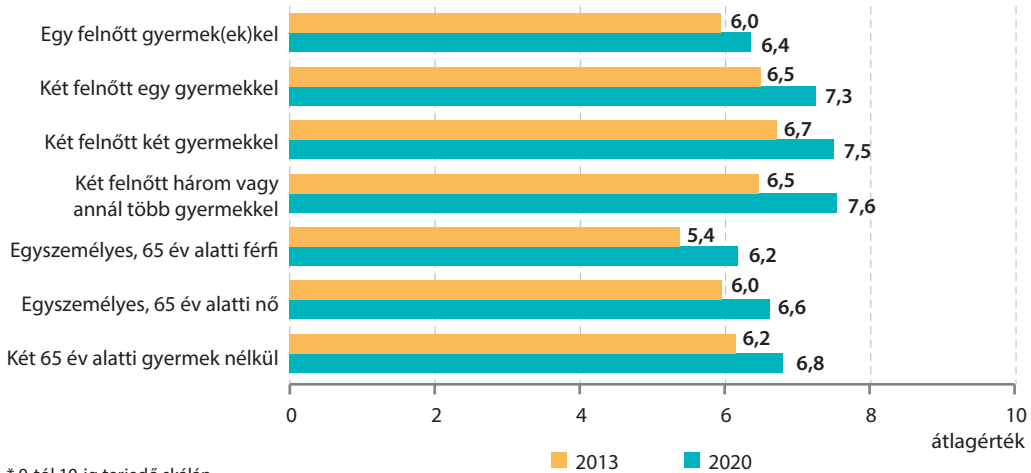
6.55. ábra **Az élettel való elégedettség átlagértékei családi állás szerint***

* 0-tól 10-ig terjedő skálán.

^{a)} 16 éves és annál idősebb, nőtlen/hajadon családi állapotú személyek, akik legalább egyik szülőjükkel élnek együtt.

6.56. ábra **Az élettel való elégedettség átlagértékei egyes háztartástípusok szerint***

* 0-tól 10-ig terjedő skálán.

Az iskolai végzettséggel, valamint a jövedelem szintjével párhuzamosan a korábbi évekhez hasonlóan az élettel való elége-

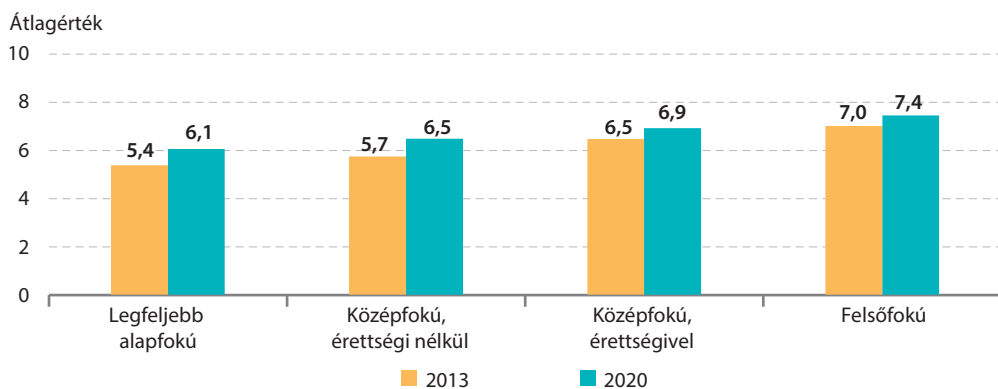
dettség is nő. Ugyanakkor az alapfokú és a felsőfokú végzettséggel rendelkezők közötti különbség 2013-hoz képest csökkent, ami

abból is adódhatott, hogy az elégedettség mértéke előbbieik körében nagyobb mértékben emelkedett, mint az utóbbiaknál.

A korábbi évekkel szemben **nem a fővárosban (6,7) és a megyeszékhelyeken, megyei jogú városokban élők (6,7) voltak a leginkább elégedettek az életükkel, hanem a többi, kisebb lélekszámú város lakói (7,0).** A legalacsonyabb átlagértékkel

azonban továbbra is a községekben élők rendelkeztek (6,6). A többi vizsgált mutatóhoz képest az étellel való átlagos elégedettség szempontjából regionális szinten nem mutatható ki jelentős különbség. A legmagasabb átlagértékkel Nyugat- és Közép-Dunántúl (egyaránt 6,9), valamint Pest régió (6,9), a legalacsonyabbal pedig Észak-Magyarország (6,5) rendelkezett.

6.57. ábra **Az étellel való elégedettség átlagértékei a legmagasabb befejezett iskolai végzettség szerint***

* 0-tól 10-ig terjedő skálán.

Tovább nőtt a háztartás anyagi helyzetével való elégedettség

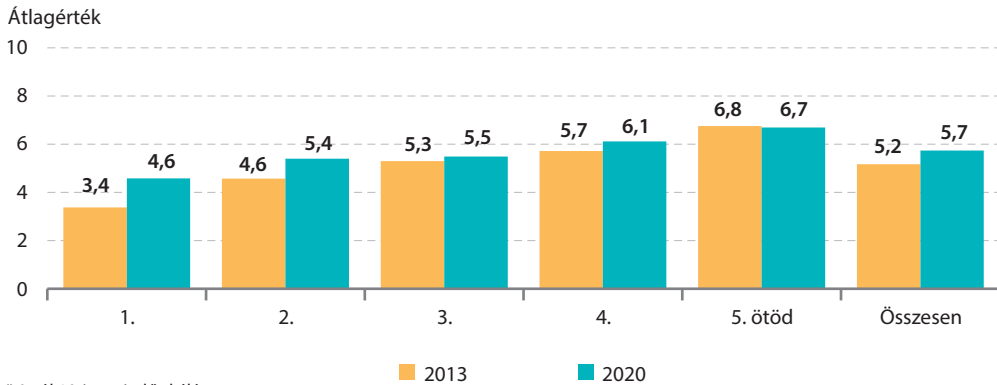
A háztartás anyagi helyzetével való elégedettség³⁵⁾ a korábbi évek stagnálását követően az utóbbi években emelkedést mutat, 2020. február–áprilisban 5,7 volt. A korábbi évekhez hasonlóan 2020-ban is a férfiak (5,8) valamelyest elégedettebbek voltak a nőknél (5,7). Míg az életkor előrehaladtával csökken, addig az iskolai végzettség szintjével párhuzamosan emelkedik az elégedettség mértéke. A felsőfokú végzettséggel rendelkezők 6,7-re, a legfeljebb általános

iskolai végzettségűek 4,7-re értékelték elégedettségüket 2020-ban.

Az elégedettség mértéke a jövedelem szintjével párhuzamosan fokozatosan emelkedik, a legfelső és a legalsó jövedelmi ötödbe tartozók átlagos elégedettsége közötti különbség viszont évről évre mérséklődik. A legalsó jövedelmi ötödbe tartozók elégedettsége 2013 és 2020 között folyamatosan nőtt, a legfelsőé alig változott.

³⁵⁾ Az étellel való elégedettséghez hasonlóan a háztartás anyagi helyzetének megítélését is egy 0-tól 10-ig terjedő skálán vizsgáltuk (0 = egyáltalán nem elégedett, 10 = kifejezetten elégedett).

6.58. ábra A háztartás anyagi helyzetével való elégedettség átlagértékei jövedelmi ötödök szerint*

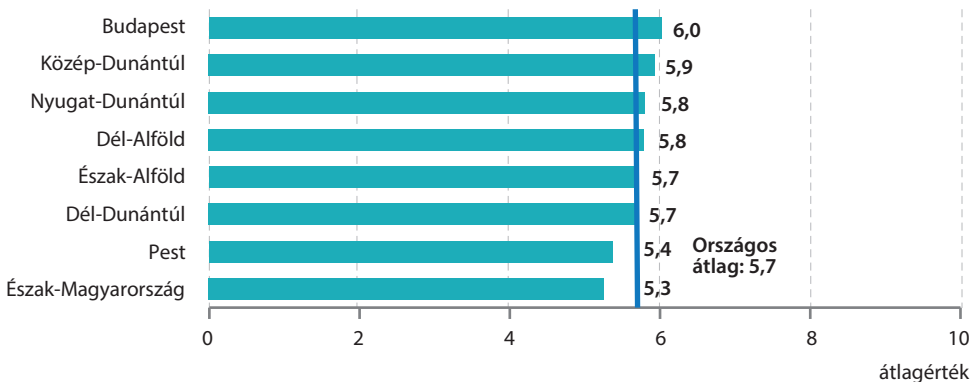

* 0-tól 10-ig terjedő skálán.

Régiós szintet tekintve a többi dimenzióhoz (pl. életkor, jövedelmi helyzet) képest jóval kisebbek a különbségek az anyagi helyzettel való elégedettség terén. A fővá-

rosban élők a leginkább, Észak-Magyarország lakói a legkevésbé elégedettek háztartásuk anyagi helyzetével.

6.59. ábra A háztartás anyagi helyzetével való elégedettség átlagértékei régiók szerint, 2020*

* 0-tól 10-ig terjedő skálán.

Leginkább a személyes kapcsolatainkkal voltunk megelégedve

A válaszadók az összes szubjektív mutató közül **2020-ban is leginkább a személyes kapcsolataikkal voltak megelégedve (7,7)**, és a korábbi évekhez képest enyhén nőtt az

elégedettség mértéke. A 16–24 évesek voltak a legelégedettebbek (8,2), a 75 évesek vagy annál idősebbek pedig a legkevésbé (7,6). Minél magasabb iskolai végzettsége,

illetve jövedelme volt valakinek, annál inkább elégedett volt kapcsolataival.

A **munkával való elégedettség** a 16 éves és annál idősebb gazdaságilag aktívak körében 2020-ban (7,1) megegyezett a 2013. évivel. A jövedelem és az iskolai végzettség szintjével párhuzamosan a jelenlegi munkával való elégedettség mértéke is nőtt.

A megkérdezettek **kedvelt dolgokkal tölthető idő mennyiségével való elégedettsége** egy 0-tól 10-ig terjedő skálán

2013-ban 6,3 volt, **2020-ban 6,6-re emelkedett**. Minél magasabb iskolai végzettséggel rendelkezett valaki, annál inkább elégedett volt a szabadidejével. Vélhetően az életkor is befolyásolhatja azt, hogy a szülőkkel élő 16 éves és annál idősebb gyermekek voltak a leginkább (7,3), ugyanakkor a társ nélkül élő gyermeküket egyedül nevelő szülők a legkevésbé elégedettek (6,0) a kikapcsolódásra, feltöltődésre fordítható idő mennyiségével.

Gyakrabban éltünk meg pozitív, mint negatív érzelmeket

A felvételt megelőző négy hét során megélt érzelmi állapotok gyakoriságának vizsgálata az egyén mentális közérzetéről ad információt.³⁶⁾ **A pozitív érzelmi állapotok gyakorisága a 2020. február–áprilisban**

gyűjtött adatok szerint is meghaladta a negatívakét. Míg előbbieket valamelyest gyakrabban, utóbbiakat ritkábban élte meg a lakosság, mint a korábbi években.

BUDAPEST A BOLDOGSÁGRANGSOR KÖZÉPMEZŐNYÉBEN TALÁLHATÓ³⁷⁾

A Gallup Intézet 2020-ban is feltérképezte a nagyvárosok boldogságszintjét³⁸⁾, rangsorba rendezve e szempont szerint a kiválasztott városokat. A felmérést az is indokolja, hogy a világ népességének több mint a fele városlakó, és ez az arány az évek során még tovább emelkedhet.

A 186 vizsgált nagyváros közül Budapest a 103. helyet elfoglalva, a középmezőnyben helyezkedett el. A magyar fővárost a visegrádi országok közül Csehország és Szlovákia fővárosa, Prága és Pozsony előzte meg. Olyan városokat utasítottunk magunk mögé, mint Hong Kong, Isztambul és Baku. Nemcsak Finnországban élnek a legboldogabb emberek, hanem innen került ki a legboldogabb város is, ugyanis Helsinkit végzett az első helyen. A finn főváros mögött az első tíz helyen többségében a skandináv országok (Dánia, Norvégia, Svédország) nagyvárosai állnak, de bekerült például Zürich és Tel-Aviv is a tíz legboldogabb város közé. A rangsor végén olyan ázsiai, afrikai városokat találunk, mint Afganisztán és a Jemeni Arab Köztársaság fővárosai, Kabul és Szanaa.

³⁶⁾ A különböző érzelmi állapotok megélésének gyakoriságát 2013-ban, 2015-ben, 2018-ban és 2020-ban vizsgálták az adatfelvétel során, legutóbb 2020. február–áprilisban került sor az adatfelvételre. A megkérdezettek a „mindig”, a „többnyire”, az „időnként”, a „ritkán”, és a „soha” kategóriák közül választhattak.

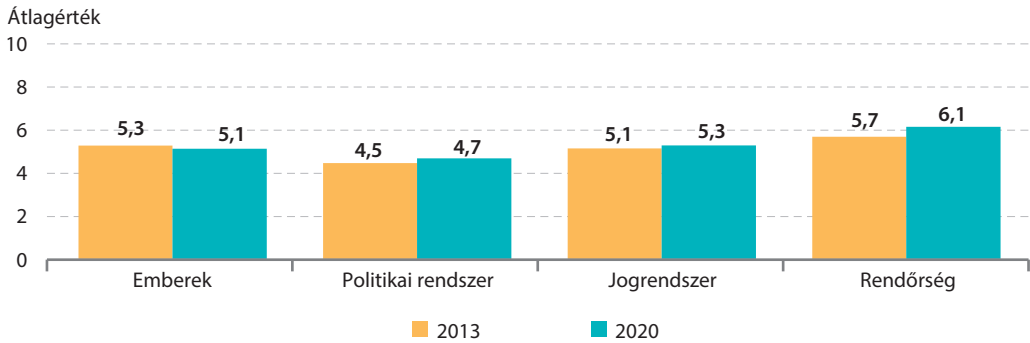
³⁷⁾ Sustainable Development Solutions Network: World Happiness Report 2020, New York, 2020.

³⁸⁾ Az index az általános életelégedettségre, az érzelmi állapotokra és a jövőbeli elvárásokra vonatkozó válaszok eredményeit egyesítette.

Nőtt a rendőrségbe, a jogrendszerbe és a politikai rendszerbe vetett bizalom 2013-hoz képest

Nőtt a válaszadók politikai rendszerbe és az emberekbe vetett bizalma 2013 és 2020 között. Leginkább a rendőrségben és a jogrendszerben bíztak az emberek.

6.60. ábra Az emberekbe és a különböző intézményekbe vetett bizalom átlagértéke*

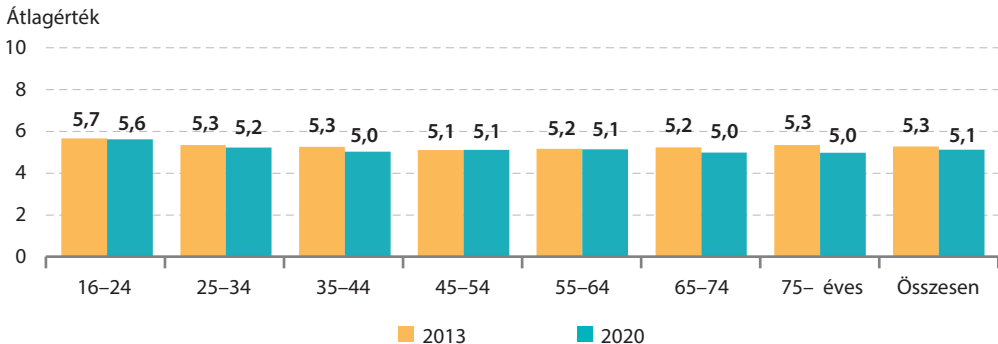

* 0-tól 10-ig terjedő skálán.

A fiatalok bíznak meg leginkább embertársaikban

Az emberekbe vetett bizalom átlagértéke – egy 0-tól 10-ig terjedő skálán³⁹⁾ – 2020-ban 5,1-et ért el, amely a 2013. évinél alacsonyabb volt. A más emberek iránti bizalom mértéke az iskolai végzettséggel nő, az életkor emelkedésével pedig szinte folyamatosan csökken.

6.61. ábra Az emberekbe vetett bizalom átlagértéke korcsoportok szerint*

* 0-tól 10-ig terjedő skálán.

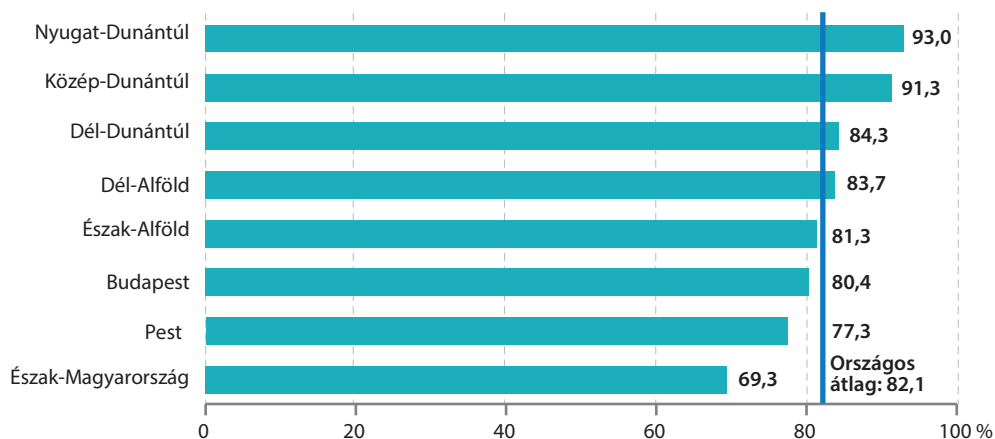
³⁹⁾ A 0 jelentette azt, hogy egyáltalán nem, a 10 pedig azt, hogy valaki teljes mértékig egyetért azzal, hogy a legtöbb emberben meg lehet bízni.

A nyugati országészben élők érzik leginkább biztonságban magukat a közterületeken

2013 és 2020 között 65-ről 82%-ra nőtt azoknak az aránya, akik nagyon vagy eléggé biztonságban érezték magukat sötétedés után a közterületeken. **A megyeszékhelyeken, megyei jogú városokban élők (85%) biztonságérzete volt a legmagasabb,**

a fővárosban és a kisebb városokban élők pedig a legalacsonyabb (egyenként 80%). A településtípussal szemben régiós szinten jelentős területi különbségek vannak.

6.62. ábra A közterületen sötétedés után magukat biztonságban érzők aránya régiók szerint, 2020

7

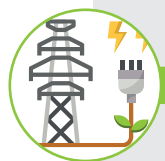
Környezet és energiagazdálkodás

Környezet

- Az üvegházhatású gázok 2018-ban kibocsátott mennyisége az előző évekéhez hasonlóan alakult. 2010-hez képest az energiaellátás szennyezése csökkent, a mezőgazdaságé és a feldolgozóiparé nőtt.
- 2019-ben jelentősen, 300 ezer hektár fölé emelkedett a biogazdálkodásba bevont területek nagysága, a termelők száma meghaladta az 5000-et. Az ökológiai gazdálkodásban tartott főbb haszonállatok állománya szintén bővült.
- Továbbra is kevés helyen telepítenek új erdőt, ugyanakkor 2019-ben a meglévők egészségi állapota némileg javult az előző évihez képest.
- A közüzemi szennyvízgyűjtő-hálózatba bekapcsolt lakások aránya folyamatosan emelkedik. A közüzemi ivóvízellátásba a lakások 95%-a van bekapcsolva. 2017-hez és 2018-hoz hasonlóan 2019-ben több mint 40 ezer esetben következett be csőtörés a hazai közüzemi ivóvízvezeték-rendszerben.
- A települési hulladékon belül tovább nőtt az elkülönítetten gyűjtött hulladék aránya, 2019-ben az összes mennyiség 34%-át tette ki. A települési hulladék kezelésében változatlanul a legártalmasabb módszer, a lerakás a leggyakoribb.

Energiagazdálkodás

- A hazai gazdaság szereplői 2020-ban az előző évinél 0,5%-kal kevesebb energiát használtak el.
- 2020-ban 2,0%-kal nőtt a villamosenergia-termelésünk, aminek 46%-át a paksi atomerőmű működése, 26%-át földgáz elégetése, további 16%-át a megújulók hasznosítása biztosította.
- 2019-ben egységnyi – folyó áron számított – GDP termeléséhez az uniós átlagnál 72%-kal több energiát kellett felhasználni. Ezt megelőzően, 2010 és 2018 között a mutató értéke 71 és 84% között ingadozott.
- Az alapenergiahordozókból előállított energia megoszlása alapján a fosszilis források súlya a 2016. évi 34%-ról 2020-ra 31%-ra csökkent.
- Magyarország energiaimport-függősége 2019-ben – az előző évi csökkenés után – emelkedett. Uniós összehasonlításban hazánk a közepesen energiaimport-függő országok közé tartozik.

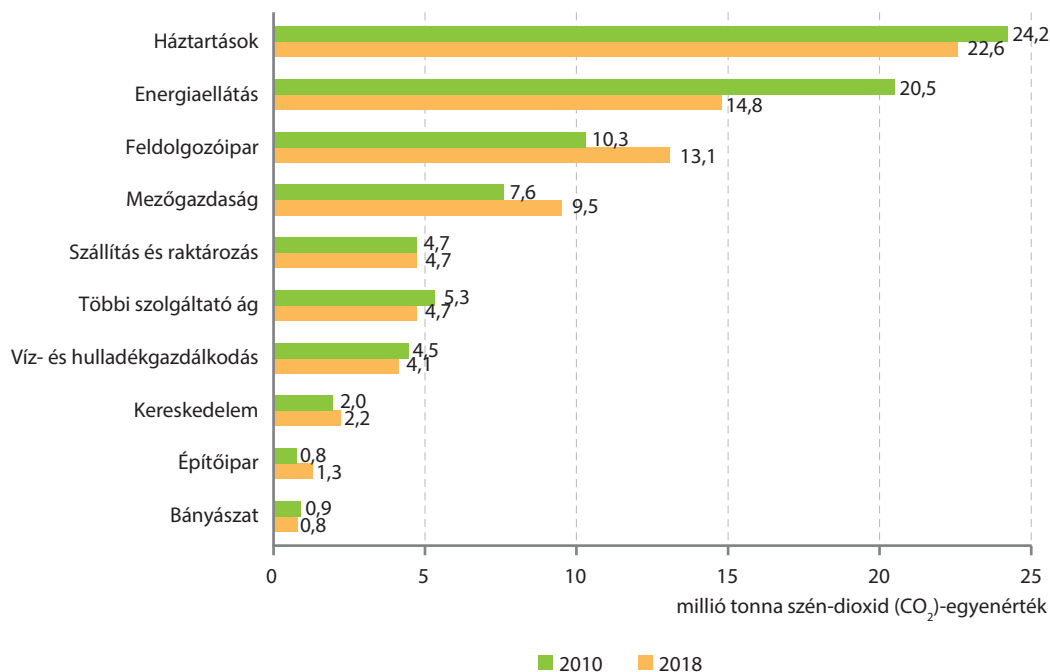
KÖRNYEZET

Az energiatermelés tisztul, de a feldolgozóipar egyre több üvegházhatású gázt termel

A környezetvédelem és a klímaváltozás elleni küzdelem egyik legfontosabb területe a légszennyezés visszaszorítása. Jórészt a nehézipar összeomlása miatt Magyarországon az üvegházhatású gázok teljes kibocsátása 1985-ről 1992-re jelentősen, 29%-kal visszaesett az uniós módszertanra épülő levegőkibocsátási számlák alapján, az éves emisszió azóta – kisebb ingadozásokkal – nagyságrendileg hasonló szinten mozog. 2018-ban emberi tevékenységből szén-dioxid (CO₂)-egyenértékben kifejezve 77 millió tonna üvegházhatású gáz került a levegőbe. Ennek héttizede a nemzetgazdasági ágakból származott, amelyek együttes kibocsátása

2,0%-kal mérséklődött 2010-hez képest, miközben a szennyezés háromtizedéért felelős háztartásoké 6,9%-kal csökkent. Utóbbiak főleg a hűtéssel, a fűtéssel és a gépkocsihasználattal terhelik a környezetet. A **gazdasági területek által kibocsátott üvegházhatású gázok legfőbb forrása az energiaellátás**, amelynek szennyezése 28%-kal esett vissza 2010 óta, elsősorban a fosszilis tüzelőanyagok csökkenő, illetve a megújuló és a nukleáris energia növekvő részesedésével összefüggésben. A feldolgozóipar és a mezőgazdaság kibocsátása ugyanakkor 2013-tól szinte folyamatosan emelkedik, 2010-hez viszonyítva 27, illetve 25%-kal nőtt.

7.1. ábra A nemzetgazdasági ágak és a háztartások által kibocsátott üvegházhatású gáz mennyisége

2018-ban a kibocsátott üvegházhatású gázok egy főre jutó mennyisége az uniós tagországokban átlagosan 8,7 tonna volt. Magyarország a tagállamok között a hatodik legalacsonyabb, 6,6 tonnás értékkel rendelkezett. Az üvegházhatású gázok közül a legnagyobb mennyiséget, 82%-ot a szén-dioxid¹⁾ adta, aminek legnagyobb kibocsátója az energiaellátás, a feldolgozóipar, valamint a szállítás, raktározás ág volt.

A talajt, erdőt, vízkészletet károsító, savasodást okozó gázok levegőbe került mennyisége 1990 és 2005 között jelentősen, utána kisebb mértékben csökkent.

2018-ban a magyar nemzetgazdaság és a háztartások együttes, savasodást okozó gázkibocsátása kén-dioxid (SO₂)-egyenértékben 265 ezer tonna volt. A bizonyos időjárási körülmények esetén kialakuló szmogot a nitrogén-oxidok (NO_x) és a kén-dioxid (SO₂) kibocsátása okozza. Előbbi mennyisége csökkenő tendenciát mutat 1990 óta – főleg a széntüzelés visszaszorulásának köszönhetően –, utóbbié 2005-ig esett vissza számottevően, azóta mérsékelten csökkent, illetve stagnált. A kén-dioxid-szennyezés mérséklődése jelentős mértékben abból fakad, hogy az energiaellátás technológiájában változás következett be (pl. kéntelenítő berendezések széles körű használata), valamint a széntüzelés is visszaszorult. A természetes vizeink fokozott algásodásáért felelős ammónia kibocsátása enyhén emelkedett 2010 óta, ez jelentős részben a növekvő szarvasmarha-állománynak és a műtrágyahasználtnak a következménye.

Az ózonelőanyagok hozzájárulnak a talaj közeli ózon kialakulásához, és komoly egészségügyi problémákat (pl. légzési nehézségeket) okozhatnak, továbbá károsítják az ökoszisztémát és a terményeket. 1990 óta szinte folyamatos csökkenés tapasztalható a hazai kibocsátásokban, a 2018. évi mennyiség 332 ezer tonna volt NMVOC²⁾-egyenértékben, a 2010-es értékénél 18%-kal kevesebb. A talaj közeli ózon feldúsulásáért az illékony szerves vegyületek, a metán (CH₄), a szén-monoxid (CO) és a nitrogén-oxidok felelősek. Az illékony szerves vegyületek forrása túlnyomórészt a vegetáció, a feldolgozóipar, a mezőgazdaság, valamint a háztartások, míg a metáné a hulladékkezelés és a mezőgazdaság. A szén-monoxid elsősorban háztartási tüzelésből és a szállítási ágazat tevékenységéből kerül a levegőbe.

A légszennyező anyagok közül az emberi egészségre az egyik legnagyobb veszélyt a szálló por jelenti, mivel légzési problémákat, szív- és tüdőbetegségeket okoz. A 10 és 2,5 mikrométernél kisebb átmérőjű szilárdanyagok (PM₁₀ és PM_{2,5}) kibocsátása hullámzóan alakul, de 2010 óta 2018-ban volt a legalacsonyabb az értékük, 62, illetve 41 ezer tonna. **A legnagyobb kibocsátók túlnyomó részben a fűtés/hűtés által a háztartások,** amelyek a nagyobb méretű (PM₁₀) szálló por emissziójának 57, a kisebb méretűekének (PM_{2,5}) 83%-át adták. A nemzetgazdasági ágak közül a 10 mikrométernél kisebb szilárdanyag legnagyobb kibocsátója 2018-ban a mezőgazdaság (10 ezer tonna) és az építőipar (8 ezer tonna) volt.

¹⁾ A biomasszából származó szén-dioxiddal együtt értendő.

²⁾ *Non methane volatile organic compound* (nem metán illékony szerves vegyületek).

Nagy lendületet kapott a biogazdálkodás

A hazai biogazdálkodást külön forrásrendszer segíti a Vidékfejlesztési Programban. A támogatási forma bevezetésének köszönhetően 2016-ban a biogazdálkodással foglalkozó termelők száma 73, az érintett mezőgazdasági terület nagysága – a korábbi éveket jellemző átmeneti csökkenés után – 44%-kal emelkedett egy év alatt. A bővülés mértéke a következő két évben kisebb volt, majd **2019-ben ismét jelentősen nőtt e mezőgazdasági tevékenység vonzereje:** a termelők száma 5100 fő, az ökológiai gazdálkodásba bevont föld kiterjedése 300 ezer hektár fölé emelkedett. Előbbi 31, utóbbi 45%-kal haladta meg a 2018. évi értéket. Hazánk mezőgazdasági területének 5,7%-án folytattak biogazdálkodást, ez elmaradt az EU27_2020 átlagától (8,5%). Uniós összehasonlításban a biogazdálkodásba bevont terület aránya Ausztriában, Észtországban és Svédországban volt a legmagasabb (20% fölötti), a legalacsonyabb pedig Írországban, Bulgáriában és Romániá-

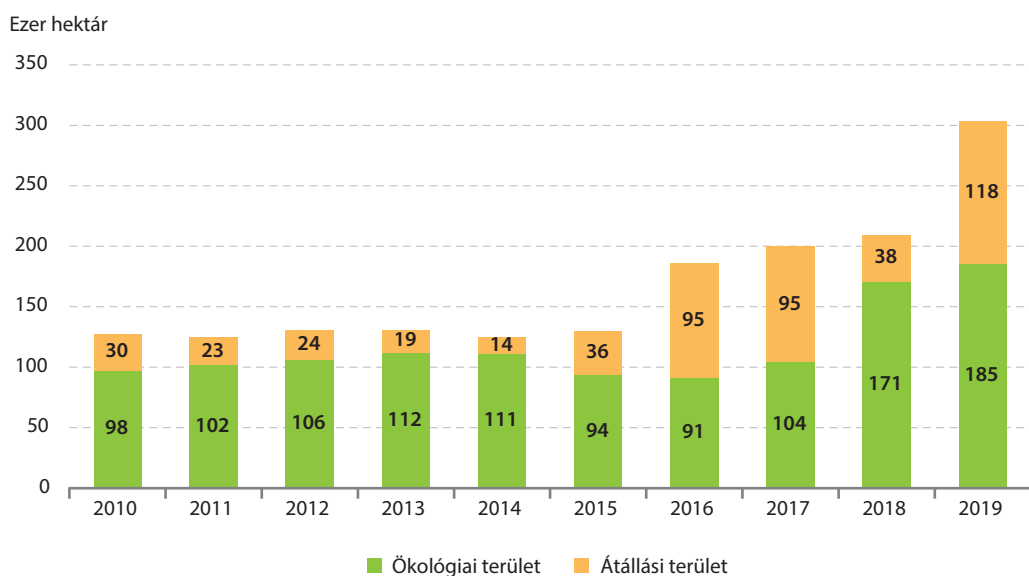
ban (3% alatti), valamint a legkisebb kiterjedésű tagállamban, Máltán (0,5%).

7.1. tábla **Ökológiai gazdálkodás keretein belül tartott állatállomány**

	(ezer darab)		
Állat	2010	2018	2019
Szarvasmarhafélék	32,4	19,0	27,0
Sertés	5,4	4,5	5,5
Juh	9,5	5,5	11,8
Kecske	1,7	0,6	0,8
Baromfi	111,5	83,5	131,4

Bioterméket olyan földön állíthatnak elő, ami már átesett a 2–3 éves átállási perióduson. A biogazdálkodásba bevont sok új föld hatására 2019-ben az átállási területek aránya 39%-ra nőtt, a már átállt, ökológiai terület aránya pedig 61% volt. A biogazdál-

7.2. ábra **Az ökológiai gazdálkodásba bevont terület nagysága**

kodásba bevont terület 61%-a rét, legelő, a szántóföldi növények 34, az ültetvények (szőlő, gyümölcs, egyéb évelők) mintegy 5%-ot foglalnak el.

Ökológiai gazdálkodásban mindegyik főbb haszonállatból többet tartottak 2019-ben, mint egy évvel korábban. A sertések, a kecs-

kék, a szarvasmarhafélék és a baromfi állománya 23–57%-kal, a juhoké több mint kétszeresére nőtt. Ennek ellenére **a teljes állományon belüli részesedésük alacsony maradt**, a szarvasmarhák 3,0, a juhok 1,1, a baromfik 0,3, a sertések csupán 0,2%-át gondozták organikus szemléletben.

Némileg javult az erdők egészségi állapota

Magyarországon 2000–2007 között telepítettek erdőket, fásítottak a legintenzívebben, amikor évente átlagosan 14 ezer hektáron történt ilyen művelet.³⁾ 2008-tól csökkent az erdőtelepítéssel, fásítással érintett területek nagysága, a 2013/2014-es tenyészeti év óta az évi 2000 hektárt sem éri el. 2019 végén hazánk területének kicsit több mint ötödét foglalta el erdőgazdálkodási célú terület, az erdőterület 1 millió 939 ezer hektár volt, 16 ezer hektárral nagyobb, mint 2010-ben.

A 2018/2019-es tenyészeti évben – az előző időszakhoz hasonlóan – **főleg két szomszédos alföldi megyében, Szabolcs-Szatmár-Beregben és Hajdú-Biharban telepítettek erdőt, illetve végeztek fásítást**, az országban összesen 1587 hektáron. Emellett 21 ezer hektáron erdőfelújítás történt, 2010 és 2019 között így 232 ezer hektárnyi erdőterület újult meg.

Az ország erdeinek faállománya a sajátos klimatikus, domborzati, talajtani és vízrajzi adottságok következtében rendkívül változatos. 2019-ben a faállománnyal borított erdőterület kilenczetedét lomblevelű, egy-

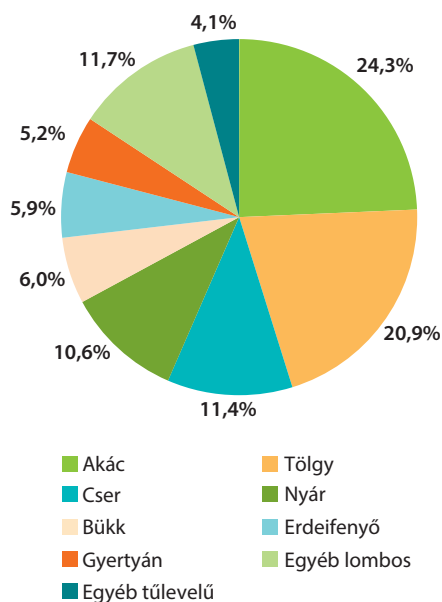
tizedét tűlevelű fafajok alkották. A lomblevelűek területe jellemzően növekszik, a tűlevelűeké visszaszorul: 2010 és 2019 között előbbieké 2,0%-kal (33 ezer hektárral) több, utóbbiaké 13%-kal (28 ezer hektárral) kevesebb lett. 2019-ben a nem őshonos akác uralta az erdőterület közel negyedét. Az őshonos fajok közül a tölgy, a cser, a bükk és a gyertyán együttesen az összes erdőterület 44%-át tette ki. (Az általuk elfoglalt terület csaknem felét tölgyes borította.) A tűlevelűek közül az erdeifenyő a legelterjedtebb.

Az erdők egészségi állapotának árthatnak a külső természeti tényezők (aszály, fagy, jég, szél), az élővilág, valamint az emberi beavatkozások közvetett károsításai (például a mesterségesen magasan tartott vadlétszám). 2012-től 2018-ig⁴⁾ a levélvesztés alapján egyre kevesebb erdő volt tünetmentes, de 2019-ben kedvező irányú fordulattal 27%-ról 32%-ra nőtt az arányuk. A közepesen (26%) és az erősen károsodott (7,1%), továbbá az elhalt (1,7%) fák aránya mérséklődött, a gyengén károsodottaké (33%) emelkedett.

³⁾ Forrás: Nemzeti Földügyi Központ Erdészeti Főosztály.

⁴⁾ Forrás: Nemzeti Földügyi Központ Erdészeti Főosztály, Erdészeti Mérés- és Megfigyelő Rendszer (EMMRE).

7.3. ábra A faállománnyal borított erdőterület megoszlása fafajcsoportok szerint, 2019

Magyarországon az erdőgazdálkodási célú területek 58%-a gazdasági rendeltetésű. Az évente kitermelt famennyiség 2010 óta 7,3 és 8,1 millió m³ között mozog, 2019-ben 7,3 millió m³ volt, az előző évinél 5,8%-kal kevesebb. A **kitermelt famennyiség háromtizede három megyéből, Somogyból, Zalából és Bács-Kiskunból származott.** A fakitermelési arány 56% volt, vagyis az évi folyónövedék jelentősen felülmúlta a kivágott fa mennyiségét. A kitermelt faanyag meghatározó részét az akác adta, majd a nemesnyár és a fenyő következett, egyenként 1 millió m³-t meghaladó mennyiséggel.

A vaddisznók állománya csökken, a szarvasoké nő

7.2. tábla Vadgazdálkodás

Állat	Vadállomány			(ezer darab)
	2010	2019	2020	Kilőtt vadak száma 2019/ 2020-as vadászati év
Gímszarvas	93	115	119	66
Dámszarvas	30	39	41	17
Őz	367	386	376	115
Vaddisznó	107	96	83	129
Mezei nyúl	539	401	423	64
Fácán	762	581	590	432

Forrás: Országos Vadgazdálkodási Adattár.

A nagyvadak közül 2020 tavaszára a dámszarvasok állománya 36%-kal nőtt 2010-hez képest, a gímszarvasoké 29, az őzeké 2,4%-kal.⁵⁾ Ezzel szemben **vaddisznóból 22%-kal kevesebb élt az országban,** amelyre 2018 óta veszélyt jelent a hazánkban is megjelent afrikai sertéspestis. Az állomány emiatt elsősorban az e vírus által erőteljesebben sújtott északi és északkeleti megyékben fogyatkozott meg.

Az apróvadak életfeltételei romlottak. A mezei nyulak és a fácánok becsült száma 22, illetve 23%-kal elmaradt a 2010. évitől, állományuk ugyanakkor 2020-ban nagyobb volt, mint az előző négy

⁵⁾ Forrás: Országos Vadgazdálkodási Adattár.

esztendőben. A hazai vadállomány vadászható fajait a vadgazdálkodás mennyiségileg és minőségileg is szabályozza. A 2019/2020-as vadászati évben me-

zei nyúlból és vaddisznóból kevesebbet, dám- és gímszarvasból, őzből, továbbá fácánból többet lőttek ki, mint a megelőző öt év átlagában.

TÖBB EZER VADDISZNÓT FERTŐZÖTT MEG AZ AFRIKAI SERTÉSPESTIS

A Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal (NÉBIH) adatai⁶⁾ alapján Magyarországon először 2018 áprilisában mutatták ki elhullott vaddisznóban az afrikai sertéspestist (ASP). Az év végéig 200 fölül nőtt az esetek száma, 2019-ben további 2350, 2020-ban 5700 elpusztult vagy kilőtt állatban találták meg a betegség nyomát, ami településeink hatódán már megjelent. A vírus megfékezése érdekében a vaddisznók kilövése diagnosztikai céllal is intenzívebbé vált. Az ASP a házi sertéseket is megfertőzheti, ezért az ágazatra komoly csapást mért, hogy a világ számos országában megtiltották a sertés-hús importját az EU-ból, vagy azokból a tagállamokból, ahol kimutatták az ASP jelenlétét.

A nemzeti parkok területének 19%-a fokozottan védett

2019-ben 4160 barlang, 733 növény- és 1178 állatfaj számított védettnek, az országos jelentőségű védett területek (849 ezer hektár, az ország területének közel tizede) nyilvántartásában nem történt változás. Utóbbiak részesedése a megye területéből Heves és Borsod-Abaúj-Zemplénben a legmagasabb (15% fölötti), Tolnában és Szabolcs-Szatmár-Beregben a legalacsonyabb (5,0% alatti).

Az országos jelentőségű védett területek 57%-án, 481 ezer hektáron a legsokolda-

lúbb természetvédelmi területi kategóriába sorolt nemzeti parkok helyezkedtek el (összesen 10 darab), ezek területének 19%-a fokozottan védett. Az országban további 337 ezer hektáron 39 tájvédelmi körzet és 31 ezer hektáron 172 természetvédelmi terület található. Hazánkban az EU madárvédelmi és élőhelyvédelmi irányelvei szerint kijelölt **Natura 2000 területek nagysága 1 millió 995 ezer hektár**, 39%-uk már meglévő védett területet érint.

⁶⁾ Forrás: <https://portal.nebih.gov.hu/asp-elofordulasok>

Gyakoribbak a csőtörések

2007 óta az ország minden településén elérhető a közüemi ivóvízellátás, az ellátott lakások aránya 2019-ben elérte a 95%-ot. A háztartások vízfogyasztása az ezredforduló után csökkenésnek indult, a legalacsonyabb értéket (326 millió m³) 2014-ben érte el, azóta kissé emelkedett, 2019-ben 349 millió m³ volt.

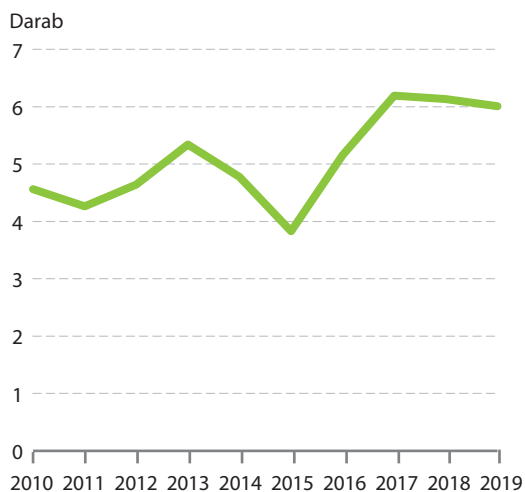
A közüemileg termelt vízmennyiséghez képest növekszik az elszivárgó víz aránya, 2010-ben 19, 2019-ben 22% volt a hálózati és szolgáltatási veszteség. A csőtörések száma függ a fagyos időszakok hosszától és erősségétől, továbbá a balesetek (pl. építési-bontási műveletek rongálásai) is befolyásolják, ugyanakkor főleg az elöregedő vezetékek miatt fordul elő egyre többször. 2019-ben – az előző két évhez hasonlóan – több mint 40 ezer esetet jelentettek. Tíz kilométer ivóvízvezetékre így 6 csőtörés jutott, miközben az évtized korábbi részében ez az érték jellemzően 4–5 körül mozgott.

A **közüemi szennyvízgyűjtő hálózat egyre több helyen elérhető**, 2019 során kilenccel bővült a szolgáltatással ellátott települések száma. Az év végére a települések kétharmadáról, a lakásállomány több mint nyolctizedéből lehetett közcsatornán elvezetni a szennyvizet. 2010-hez képest 369 településsel, illetve több mint félmillió lakással bővült a hálózat. A közüemi szennyvízelvezető rendszerrel nem rendelkező települések nagyrészt Baranya, Borsod-Abaúj-Zemplén, Somogy, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Vas és Zala megyék kisebb lélekszámú községei.

A másodlagos közműöllő (a közműves vízellátásba és csatornahálózatba bekötött lakások arányának különbsége) tovább záródott, 2010-ben 23, 2018-ban 13, 2019-ben már csak 12 százalékpont volt. A közműöllő legkedvezőbb értékei a főváros mellett Komárom-Esztergom és Győr-Moson-Sopron megyét jellemezték.

A közüemi csatornákon összegyűjtött szennyvíz 2,7%-át vezették el tisztítatlanul a befogadókba 2019-ben, ennek mintegy kilenczede a fővárosból származott. A tisztítótelepeken a kezelt szennyvíznek szinte teljes egészét legalább biológiai (II. fokozatú) tisztításban részesítik évek óta, 2019-ben a kezelt mennyiség 91%-a az elsősorban a nitrogén és a foszfor eltávolítását szolgáló III. tisztítási fokozaton is átesett.

7.4. ábra **A tíz kilométer ivóvízvezetékre jutó csőtörések számának alakulása**

Nő az elkülönítetten gyűjtött hulladék aránya

A települési hulladék mennyisége 2007-től 2011-ig folyamatosan csökkent, azóta nagyjából hasonló szinten mozog. 2019-ben 3 millió 780 ezer tonna szemetet gyűjtöttek össze, 51 ezer tonnával többet, mint egy évvel korábban. **Az elkülönítetten gyűjtött hulladék összes mennyiségén belüli aránya a 2010. évi 19%-ról 2019-re 34%-ra emelkedett**, miközben mennyisége (1 millió 271 ezer tonna) 516 ezer tonnával nőtt. Mindez elsősorban a háztól történő elkülönített gyűjtési mód nagymértékű elterjedésének tudható be.

A települési hulladék kezelését 2010-től 2017-ig kedvező tendencia jellemezte, a lerakott mennyiség részaránya folyamatosan csökkent. Azóta kismértékben növekszik a legkevésbé környezetbarát módszer ará-

nya, a korábbi évekhez hasonlóan 2019-ben is a mennyiség felét ártalmatlanították így. Az anyagában hasznosított hulladék aránya 2010 és 2019 között 20%-ról 36%-ra nőtt, ami a fenntarthatóság szempontjából kedvező irányú folyamatot jelez. Az energetikailag hasznosított hulladék aránya ugyanebben az időszakban 10%-ról 14%-ra emelkedett.

A **települési hulladék egy főre jutó mennyisége hazánkban az uniós átlagnál 23%-kal kevesebb**, 387 kilogramm volt 2019-ben. Ez Románia, Lengyelország és Észtország mellett az egyik legkisebbnek (400 kilogramm/fő alattinak) számít az unióban (EU27_2020). A lakosságra vetített hulladék mennyisége Dániában volt a legnagyobb (844 kilogramm/fő).

ENERGIAGAZDÁLKODÁS

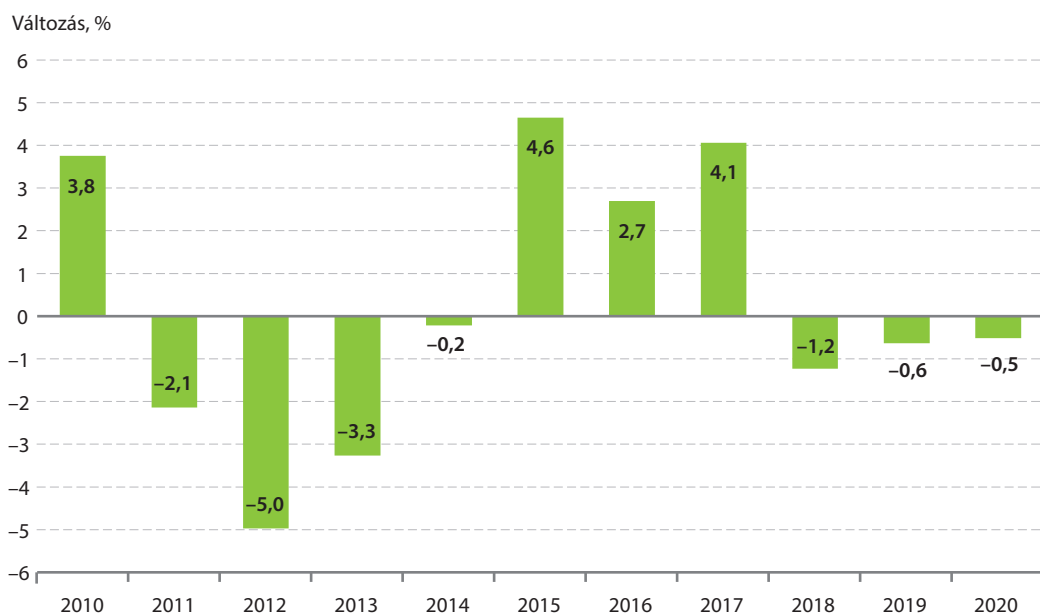
Az ország energiafelhasználása 2010 után hullámzóan alakult: a 2011 és 2013 közötti visszaesés után 2014-ben stagnált, majd három éven át változó mértékben emelkedett, de 2018-tól ismét csökken. 2020 folyamán hazánk energiafelhasználása április és augusztus között elmaradt az előző év azonos időszakától, elsősorban a Covid19-járvány miatt kialakult helyzet (például a kisebb járműforgalom és a tavaszi üzemeállítások) miatt. A gazdasági mélypontot követő élénkülés folytán szeptembertől novemberig az egy évvel korábbinál több energiát használtunk fel. 2020 decemberének időjárása enyhébb volt a megszok-

ottnál, részben ennek hatására energiafogyasztásunk csökkent. **2020-ban a hazai gazdaság szereplői összességében az előző évinél 0,5%-kal kevesebb, összesen 1095 petajoule (PJ) energiát használtak fel.**⁷⁾

A gazdasági teljesítmény változását figyelembe véve 2019-ben az ország relatív energiaigénye – az egységnyi GDP előállításához szükséges energia mennyisége – 5,0%-kal mérséklődött az előző évihez képest. 2019-ben egységnyi – folyó áron számított – GDP termeléséhez az uniós átlagnál 72%-kal több – bruttó, belföldi fogyasztásra rendelkezésre álló – energiát kellett felhasználni. Ezt megelőzően, 2010

⁷⁾ Primer belföldi felhasználás (a végső felhasználás energiamennyisége az átalakítási és a hálózati veszteséggel, valamint az energiaszektor saját fogyasztásával együtt).

7.5. ábra Magyarország teljes energiafelhasználásának változása az előző évhez képest

és 2018 között a mutató értéke 71 és 84% között ingadozott. A hazánknál mindössze hat országban (Bulgária, Málta, Észtország, Csehország, Lengyelország, Lettország) volt nagyobb a mutató értéke, ezeken kívül az összes többi, 2004-ben vagy azután csatlakozott tagállam szintén közösségi átlag feletti értéket ért el. A nemzetköz-

zi összevetéseknél azonban tekintettel kell lenni arra, hogy az energiaintenzitás csak korlátozottan alkalmas az energiafelhasználás hatékonyságának mérésére, hiszen nagymértékben befolyásolják a földrajzi adottságok, a gazdaság szerkezete, fejlettsége és a felhasznált energiaforrások összetétele is.

Több villamos áramot termeltünk

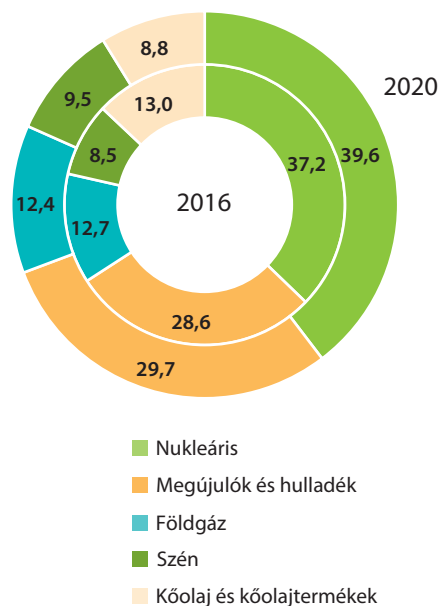
A hazai termelésből származó energia mennyisége 2017 óta folyamatosan csökken. 2020-ban az alapenergia-hordozókból a megelőző évinél 0,8%-kal kevesebb, 443 PJ energiát állítottunk elő. **Energia-termelésünk négytizedét nukleáris energia biztosította**, az atomerőműben létrehozott villamos és hőenergia mennyisége energiaértékben kifejezve 1,5%-kal mér-

séklődött. A termelés mintegy háromtizedét adó fosszilis energiahordozók közül a földgáz kitermelése – hőgyenértékben kifejezve – 1,0, a kőolajé 6,0, a szénéé 6,4%-kal csökkent az előző évhez viszonyítva. A megújuló energiaforrásokból és hulladékokból 3,7%-kal több energia keletkezett, részesedésük a termelésben 30%-ra emelkedett.

Magyarország villamosenergia-termelése 2011 és 2014 között csökkent, majd háromévi növekedés után 2018-ban ismét mérséklődött. 2019-től újra emelkedett a hazánkban előállított áram mennyisége. A 2020-ban előállított 35 milliárd kWh villamos energia 2,0%-kal több volt a megelőző évinél, a 2010-es értéktől azonban 7,4%-kal elmaradt. **Áramtermelésünk közel felét a paksi atomerőmű fedezte,** további 26%-át földgázból, 11%-át szénből állítottuk elő. A földgáz szerepe egyre nagyobb, a széné egyre kisebb a villamosenergia-előállításban. Hazánk megújuló alapú villamosenergia-termelése 2013 óta folyamatosan bővül, 2020-ban rekordszintre, 5,4 milliárd kWh-ra emelkedett és a termelés közel 16%-át biztosította. A zöldáramtermelés elsődleges forrása a napenergia hasznosítása, valamint biomassza elégetése volt. A napelemekkel előállított áram mennyisége nőtt a legdinamikusabban, a 2010. évi 850 ezer kWh-ról 2020-ra 2,4 milliárd kWh-ra.

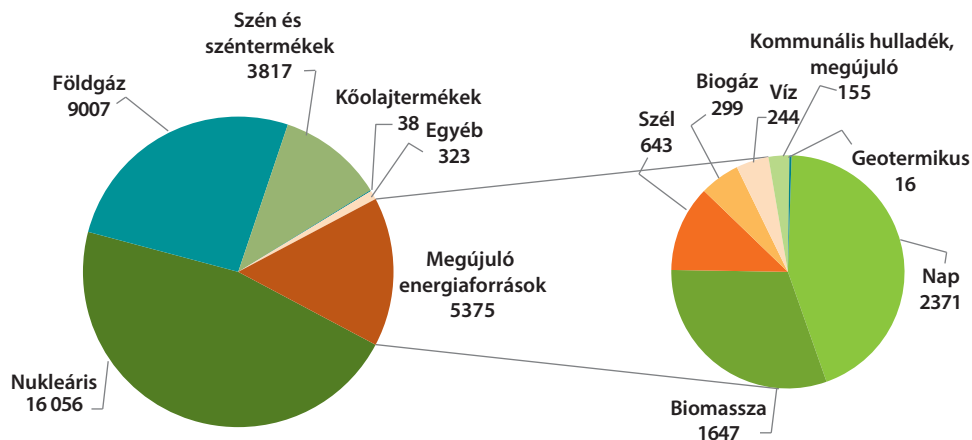
A hazai áramtermelés nem tudja kielégíteni a tendenciájában növekvő belföl-

7.6. ábra Alap-energiahordozókból előállított energia megoszlása

di szükségletet, ezért a behozatal aránya egyre inkább növekszik a villamosenergia-mérlegben. 2020-ban a nettó import (12 milliárd kWh) 2,2-szerese volt a 2010. évinek.

7.7. ábra A villamosenergia-termelés adatai, 2020, millió kWh

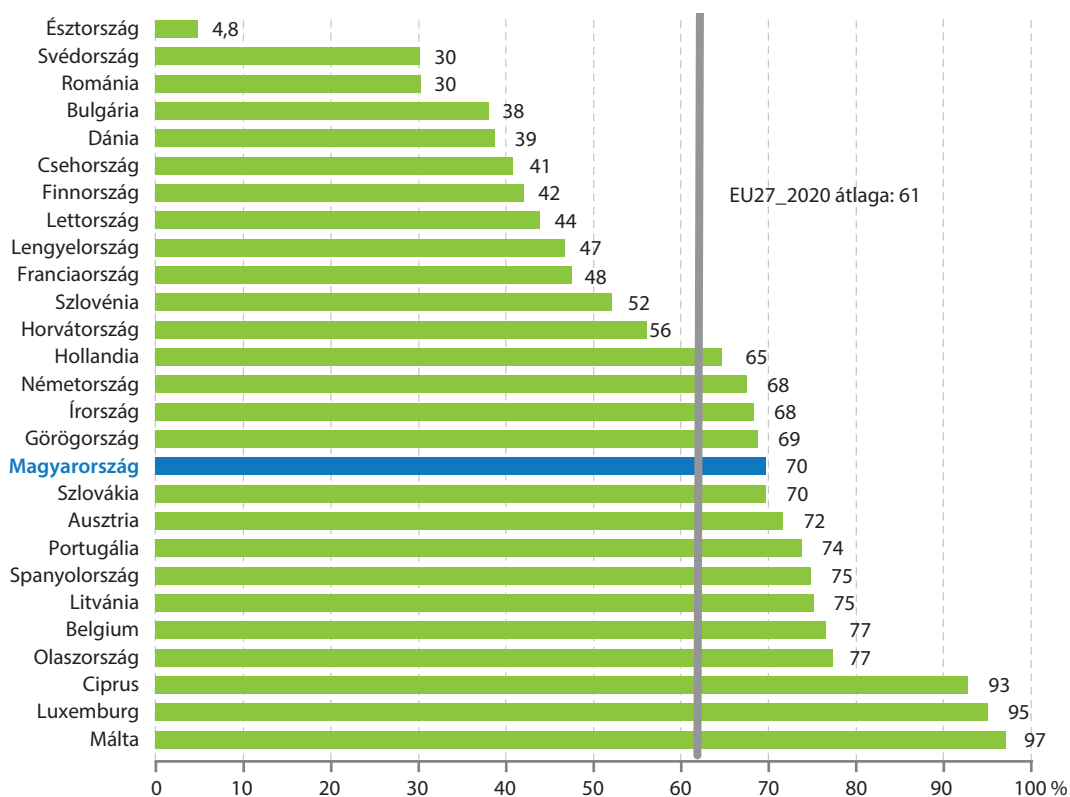

Az energiaimport-függőségünk fokozódott

2020-ban, a 2019. évi kiugróan magas értékek után az ország energiaimportja (944 PJ) 22, az export (325 PJ) 26%-kal csökkent. Az import közel kilenczetedét kitevő szénhidrogének közül a földgáz behozatala 35, a kőolaj és kőolajtermékeké – energiaértékben – 6,8%-kal kisebb lett. Az energiaexport visszaesését elsősorban a földgáz kivitelének 39%-os csökkenése eredményezte.

Magyarország energiaimport-függősége⁸⁾ a 2010-es években 50 és 70% között mozgott, a legalacsonyabb arányt a 2011 és 2013 közötti időszakban (mindhárom évben 50%), a legmagasabbat (70%) 2019-ben érte el. Az energiaimport-függőség évenkénti ingadozása többek között a tárolókapacitások változásával és a készletezés ütemezésével áll összefüggésben. A felhalmozás és a felhasználás időzítését az energiahordozók

7.8. ábra Az uniós tagországok energiaimport-függősége, 2019

⁸⁾ Az energiaimport-függőség százalékban kifejezett mutatója azt ismerteti, hogy egy ország milyen mértékben szorul importenergiára a hazai energiaigények teljesítése érdekében. A jelzőszámot a nettó import (összes import és összes export különbsége) és a készletváltozással korrigált bruttó belföldi primer energiafelhasználás hányadosaként határozzuk meg.

világpiaci ára, a beszerzési lehetőségek és az időjárási körülmények alakulása is befolyásolja. 2019-ben hazánk energiafüggsége meghaladta az uniós átlagot (61%),

a visegrádi országok közül Szlovákiáé a magyarországihoz hasonló, Csehországé és Lengyelországé számottevően kisebb volt.

A közlekedés energiaigénye nőtt, a háztartásoké csökkent

2019-ben az erőművek saját energiafelhasználása, valamint az átalakítási és a hálózati veszteség figyelembevételével 842 PJ energia állt a gazdaság és a háztartások rendelkezésére. A Magyar Energetikai és Közmű-szabályozási Hivatal adatai szerint **Magyarországon a végső (közvetlen) energia legnagyobb felhasználója a lakosság.** 2019-ben a teljes hazai energiafelhasználáson belül a háztartások 32%-os részesedése azonban alacsonyabb volt az előző évinél. A lakosság évenkénti energiafogyasztása elsősorban a téli időjárás függvényében ingadozik. A háztartások energiafelhasználása a 2010-es évtized első felében folyamatosan csökkent, 2015-től három éven át évente mérséklődő ütemben nőtt, majd 2018-ban és 2019-ben ismét mérséklődött. 2019-ben a lakosság 237 PJ energiát fogyasztott el, a 2018. évinél 2,5%-kal kevesebbet.

A motorizáció fejlődése és a szállítási teljesítmény fokozódása következtében **a közlekedés a második legnagyobb energiafogyasztóvá vált.** A szektor energiaigénye 2019-ben (211 PJ) 5,8%-kal nőtt az egy évvel korábbihoz képest, ezáltal a rendelkezésre álló energia 28%-át használta fel. A közlekedésben igénybe vett energia döntő hányada (96%-a) a köz-

úti áru- és személyszállítás szükségletét fedezte, aminek az energiafogyasztása 2019-ben az egy évvel korábbinál 6,1%-kal magasabb volt. A jóval kisebb arányt, alig 2,7%-ot képviselő vasút energiafogyasztása 4,0%-kal csökkent.

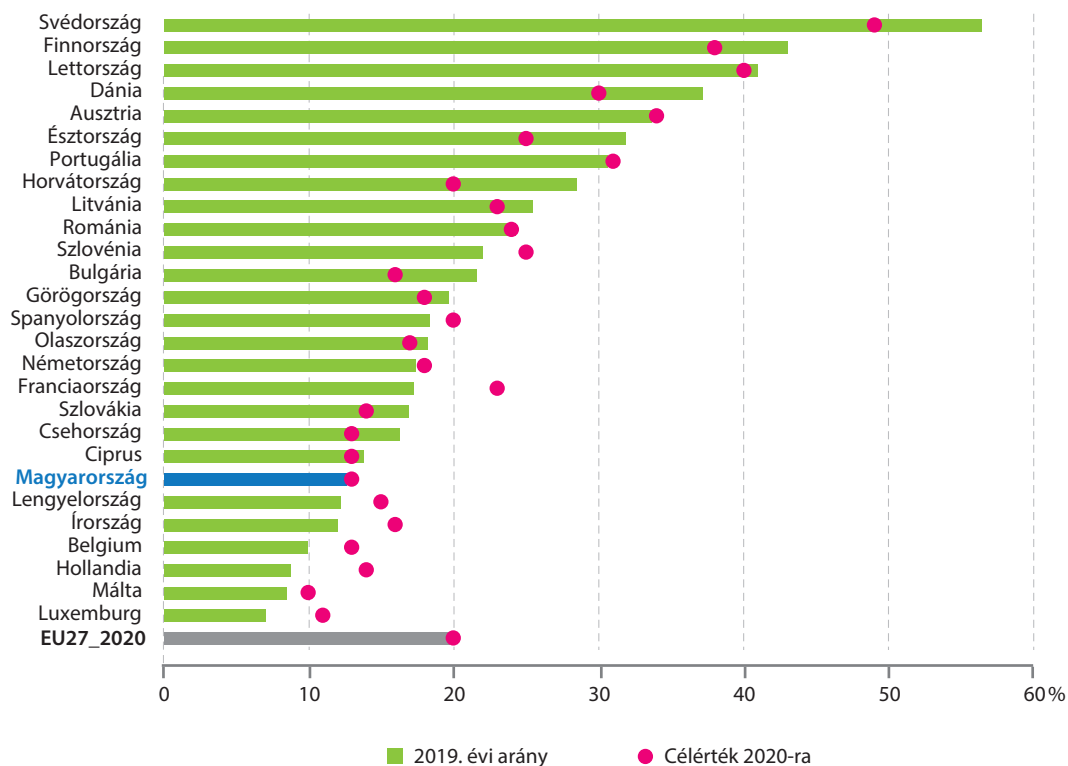
Az energiaipart nem, ellenben az építőipart magában foglaló ipar használta fel az energia negyedét (187 PJ). 2019-ben a szektor teljes energiafelhasználása lényegében nem változott az egy évvel korábbihoz képest. Az ipari energiafogyasztásunk 26%-a a vegyipar és gyógyszergyártás együttes tevékenységéhez kötődött (miközben az ágazat felhasználása 1,1%-kal mérséklődött). Ezen kívül jelentős még az élelmiszer- és az építőanyag-ipar, valamint a gépgyártás energiaszükséglete is, ezek az ágazatok rendre 15, 13, illetve 10%-kal részesedtek a szektor fogyasztásából. A járműgyártás, a papír- és nyomdaipar, az építőipar, illetve a fajlagosan nagy energiaigényű vas- és acélgégyártás külön-külön az ipari végső felhasználásra rendelkezésre álló energia 5–7%-át fogyasztotta el. 2019-ben a kereskedelem és a közszolgáltatások együtt 11, a mezőgazdaság 3,8%-kal részesedett az energiafogyasztásból, előbbi felhasználása 1,9%-kal mérséklődött, utóbbié 4,3%-kal emelkedett 2018-hoz viszonyítva.

Stagnált a megújuló energiaforrások felhasználási aránya

Az Európai Unió Európa 2020 stratégiája éghajlatváltozás és fenntartható energia-gazdálkodás célkitűzésének keretében a megújuló energiaforrások energiafelhasználáson belüli arányát közösségi szinten 2020-ra 20%-ra kell emelni. A környezetbarát energiahordozók növekvő felhasználása révén csökkenne a fosszilis energiahordozóktól való függés, valamint az üvegházhatású gázok kibocsátása. A tagállamonként 2020-ra vállalt célérték 10 (Málta) és 49% (Svédország) között szóródott. Az uniós stratégiában 2020-ra előírányzott célértékeket 2019-ben 14 tag-

állam teljesítette. Hazánk először 13, majd a Megújulóenergia-hasznosítási Cselekvési Tervben ennél magasabb, 14,65%-os arányt vállalt. Magyarországon a megújuló forrásokból származó energia fogyasztáson belüli aránya 2013-ban 16%-ra emelkedett, ezt követően 2018-ban 12,5%-ra mérséklődött. A zöldenergia időszakos visszaszorulásában szerepet játszott a kőolaj és kőolajtermékek iránti igény növekedése. 2019-ben hazánkban **a megújuló energia energiafelhasználáson belüli részesedése (13%) az uniós átlagnál (20%) 7,1 százalékponttal alacsonyabb volt.**

7.9. ábra A megújuló energiaforrások részesedése a teljes energiafelhasználásból az uniós tagországokban

A tagállamok közül Svédországban a legmagasabb a megújuló energia részesedése, ahol a teljes felhasználás 56%-a származott ilyen forrásból. Svédországot Finnország és Lettország követte 43, illetve 41%-os aránnyal. A visegrádi országok közül Szlovákia és Csehország a magyarországinál nagyobb, Lengyelország viszont valamivel kisebb arányban fedezte energiaszükségletét újratermelő forrásokból.

Megújuló energiaforrásaink döntő többsége biológiai, azon belül is alapvetően növényi eredetű, amiből elsősorban hő- és villamos energiát, másodsorban bioüzemanyagokat állítunk elő. Hazánkban 2019-ben a fűtés és a hűtés során felhasznált

energia közel egyötödét, a villamosenergia-fogyasztás 10%-át megújuló energia biztosította. Előbbi aránya kismértékben, utóbbié viszont jelentősen elmaradt az uniós átlagtól (22, illetve 34%).

Mindegyik uniós országban egységes célkitűzés, hogy 2020-ig a közlekedési szektor energiafogyasztásán belül a megújuló energia részaránya elérje a 10%-ot. 2019-ben még csak három tagállam (Svédország 30, Finnország 21, Hollandia 13%) teljesítette ezt a célt, további négy tagállam 9–10% közötti arányokat elérve szintén közel járt a megvalósításhoz. Magyarország 8,0%-os aránya – a 2013-tól emelkedő tendencia ellenére – kissé elmaradt az uniós átlagtól (8,9%).

ÁBRÁK JEGYZÉKE

1. Makrogazdasági helyzetkép

VILÁGGAZDASÁGI FOLYAMATOK	15
1.1. ábra A világgazdaság teljesítményének változása.....	15
1.2. ábra A GDP volumenváltozása.....	17
1.3. ábra A globális GDP megoszlása országok, országcsoportok szerint.....	18
1.4. ábra A GDP volumenváltozása az uniós tagállamokban, 2020.....	19
1.5. ábra Mikor volt legutóbb akkora az uniós tagállamok gazdasági teljesítménye, mint 2020-ban?	21
A MAGYAR GAZDASÁG TELJESÍTMÉNYE	22
1.6. ábra A GDP volumenváltozása.....	22
1.7. ábra A szolgáltató ágak, ágazatcsoportok teljesítményváltozása.....	25
1.8. ábra A termelő ágak teljesítményváltozása.....	26
1.9. ábra A GDP volumenváltozásához való hozzájárulás mértéke a termelési és a felhasználási oldalon, 2020.....	27
1.10. ábra A bruttó állóeszköz-felhalmozás GDP-n belüli aránya	28
1.11. ábra A nemzetgazdasági beruházás volumenváltozásához való hozzájárulás gazdálkodási forma szerint	30
1.12. ábra A nemzetgazdasági beruházás volumenváltozásához való hozzájárulás a legjelentősebb nemzetgazdasági ágak szerint	31
1.13. ábra A beruházások egy lakosra jutó értéke az országos százalékában, 2015–2019 átlaga ..	33
1.14. ábra A szellemi tulajdont képező termékek beruházási értékének aránya a bruttó állóeszköz-felhalmozáson belül néhány uniós tagországban és az EU-ban	34
1.15. ábra A szellemi tulajdont képező termékek beruházási értékének aránya a bruttó állóeszköz-felhalmozáson belül nemzetgazdasági áganként.....	34
KÜLKERESKEDELEM	36
1.16. ábra A külkereskedelmi termékforgalom többlete és a forgalom volumenváltozása.....	36
1.17. ábra A termék-külkereskedelmi egyenleg alakulása a főbb országcsoportok szerint	40
1.18. ábra A szolgáltatás-külkereskedelmi forgalom többlete és a forgalom értékváltozása	46
1.19. ábra A külkereskedelmi forgalom értéke.....	49
KORMÁNYZATI SZEKTOR	49
1.20. ábra A kormányzati szektor egyenlege	50
1.21. ábra A kormányzati szektor adóssága.....	51

2. Vállalkozási környezet

A HAZAI CÉGEK HELYZETE	55
2.1. ábra Az év folyamán újonnan alakult vállalkozások aránya az összes vállalkozásból, december 31.	56
2.2. ábra A regisztrált egyéni vállalkozókból a tevékenységüket szüneteltetők aránya gazdasági áganként, december 31.	57
2.3. ábra A 2014–2018 között újonnan bejegyzett vállalkozások évenkénti túlélési aránya	58
2.4. ábra A gyorsan növekvő vállalkozások nemzetgazdasági áganként, 2019	59
2.5. ábra A kkv-k részesedése a vállalkozások főbb mutatóiból.....	60
2.6. ábra A kkv-k főtevékenység szerinti részesedése a foglalkoztatottak számából, 2019.....	61
2.7. ábra A kkv-k főtevékenység szerinti részesedése a bruttó hozzáadott értékéből, 2019.....	61
2.8. ábra A kkv-k főtevékenység szerinti részesedése a beruházásokból, 2019.....	62
2.9. ábra A kis- és közepes vállalkozások bruttó hozzáadott értéke megyénként, 2019.....	63
2.10. ábra A külföldi irányítású vállalkozások részesedése az összes vállalkozás főbb gazdasági mutatóiból	63
2.11. ábra A külföldi irányítású leányvállalatok részesedése az adott gazdasági ág vállalkozásainak hozzáadott értékéből	64
TUDOMÁNY ÉS TECHNOLÓGIA	65
2.12. ábra A kutatás-fejlesztési ráfordítások pénzügyi források szerint.....	66
2.13. ábra A K+F-ráfordítások forrásai és felhasználása, 2019	67
2.14. ábra A kutatás-fejlesztést végző vállalkozások főbb mutatóinak megoszlása a vállalkozás főtevékenysége szerint	68
2.15. ábra A kutatás-fejlesztést végző vállalkozások főbb mutatóinak megoszlása tulajdonforma és létszám-kategória szerint, 2019	69
2.16. ábra K+F-ráfordítások a bruttó hazai termék (GDP) százalékában	70
DIGITÁLIS GAZDASÁG	71
2.17. ábra Az e-kereskedelem részesedése a vállalkozások árbevételéből az EU tagállamaiban, 2020	71
2.18. ábra Az IKT-szektor részesedése a vállalkozások egyes gazdasági mutatóiból	72
TERMELŐI ÉS KIBOCSÁTÁSI ÁRAK	73
2.19. ábra A búza és az alma termelői árának változása	73
2.20. ábra Az építőipari árak ágazonkénti változása 2010-hez képest	75
2.21. ábra A szolgáltatási kibocsátási árak változása.....	76
2.22. ábra A szolgáltatási kibocsátási árak változása néhány szolgáltatási területen	77

3. Ágazati körkép

3.1. ábra Néhány gazdasági terület szerepe a GDP 5,0%-os volumencsökkenésében, 2020 82

TURIZMUS, VENDÉGLÁTÁS..... 82

3.2. ábra A kereskedelmi szálláshelyek férőhelyeinek alakulása szállástípusonként, július 31. 86

3.3. ábra A kereskedelmi szálláshelyek vendégéjszakáinak alakulása 87

3.4. ábra A legjelentősebb küldő országok a vendégéjszakákban kifejezett vendégforgalom alapján, 2020 88

3.5. ábra A kereskedelmi szálláshelyek átlagos férőhelyszáma és vendégéjszakáinak változása az előző évhez képest szállástípus szerint, 2020 89

3.6. ábra A kereskedelmi szálláshelyek férőhely-kihasználtságának alakulása a nyári hónapokban szálláshelytípusonként 90

3.7. ábra Egy vendégéjszakára, illetve egy szoba egy működési napjára (REVPAR) jutó bruttó szállásdíj 91

IPAR..... 92

3.8. ábra Az ipari termelés volumenváltozása 93

3.9. ábra Az ipari termelési érték megoszlása ágazatcsoportok szerint, 2020 94

3.10. ábra A termelés volumenváltozása a feldolgozóipar alágaiban..... 95

3.11. ábra Az ipari termelés és értékesítés volumenváltozása..... 97

3.12. ábra Az ipari termelés és értékesítés vállalatnagyság szerinti megoszlása, 2020 98

3.13. ábra Az ipari termelés értéke és volumenváltozása az előző évhez képest, 2020 99

SZÁLLÍTÁS, RAKTÁROZÁS..... 99

3.14. ábra Az áruszállítási teljesítmény alakulása 101

3.15. ábra A helyközi személyszállítás teljesítményének alakulása..... 102

3.16. ábra A Magyarországon első alkalommal forgalomba helyezett személygépkocsik számának alakulása..... 103

ÉPÍTŐIPAR..... 104

3.17. ábra Az építőipari termelés és a szerződések volumenének változása 105

3.18. ábra Az épületek építésének és az erre kötött szerződések volumenváltozása 106

3.19. ábra Az egyéb építmények építésének és az erre kötött szerződések volumenváltozása..... 106

3.20. ábra Az építőipari termelés volumenváltozása az EU-ban és a visegrádi országokban 107

INGATLANPIAC..... 108

3.21. ábra A használatba vett lakások száma 108

3.22. ábra A 2014 és 2020 között épült lakások tízezer lakosra jutó száma 108

3.23. ábra A vállalkozások és a természetes személyek lakásépítése..... 109

3.24. ábra Az eladott lakások száma.....	110
3.25. ábra A lakások tiszta árváltozása.....	111
3.26. ábra A lakáscélú hitelállomány alakulása az év végén.....	112
3.27. ábra A családi otthonteremtési támogatás összege.....	114
KISKERESKEDELEM	114
3.28. ábra A kiskereskedelmi üzletek forgalmának volumenváltozásához való hozzájárulás.....	115
3.29. ábra A kiskereskedelmi üzletek forgalmának volumenváltozása	116
3.30. ábra A csomagküldő és internetes kiskereskedelem forgalma havonta.....	117
3.31. ábra Kiskereskedelmi üzletek tízezer lakosra jutó száma, 2020. december 31.	119
MEZŐGAZDASÁG	119
3.32. ábra A mezőgazdasági kibocsátás volumenváltozása	120
3.33. ábra Volumen- és árváltozás az előző évihez képest, a mezőgazdasági számlák rendszere alapján, 2020	121
3.34. ábra Az „A” mutató változása a jelentősebb mezőgazdasági termelő uniós tagállamok és a visegrádi országok körében, 2020	122
TÁVKÖZLÉS, INTERNET	125
3.35. ábra A mobiltelefon-előfizetések száma az előfizetés típusa szerint.....	126
3.36. ábra A mobiladat-forgalom alakulása.....	127
3.37. ábra Az internet-előfizetések megoszlása a technológia típusa szerint.....	128
3.38. ábra Az internet-előfizetések számának és nettó árbevételének változása.....	129

4. Munkaerőpiac, keresetek

MUNKAERŐPIAC	133
4.1. ábra A 15–64 éves foglalkoztatottak és munkanélküliek számának alakulása.....	133
4.2. ábra A 15–64 éves foglalkoztatottak és nem foglalkoztatottak számának havi alakulása	134
4.3. ábra A foglalkoztatottak számának alakulása.....	135
4.4. ábra A 15–64 éves foglalkoztatottak száma és változása 2020-ban 2019-hez képest, nemzetgazdasági szektorok szerint.....	137
4.5. ábra A távmunkában vagy home office keretében dolgozók arányának havi alakulása.....	139
4.6. ábra A foglalkoztatási arány az Európai Unióban, 2020	140
4.7. ábra A nyilvántartott állás keresők és a munkanélküliek számának alakulása	141
4.8. ábra A munkanélküliségi ráta az uniós országokban, 2020	144
4.9. ábra A foglalkoztatási arány megyénként, 2020	145
4.10. ábra A munkanélküliségi ráta megyénként, 2020	145
4.11. ábra Azon személyek aránya a népességen belül, akik gazdasági aktivitása az előző negyedév azonos hónapjához képest megváltozott	146
4.12. ábra A potenciális munkaerő-tartalék létszámának alakulása.....	147

KERESETEK	148
4.13. ábra A havi nettó átlagkereset alakulása és reálértékének változása 2010-hez képest.....	149
4.14. ábra A minimálbér és a garantált bérminimum bruttó átlagkeresethez viszonyított aránya.....	150
4.15. ábra A havi bruttó átlagkeresetek alakulása a munkavállalók neme és életkora szerint, 2020	152
4.16. ábra A teljes munkaidőben alkalmazásban állók havi nettó átlagkeresete nemzetgazdasági áganként, 2020	153
4.17. ábra A teljes munkaidőben alkalmazásban állók havi nettó átlagkeresete megyénként, 2020	154

5. Demográfiai helyzetkép

5.1. ábra A népesség száma nem és korcsoport szerint, 2021. január 1.	157
5.2. ábra A természetes népmozgalmi folyamatok ezer lakosra jutó értéke	158
5.3. ábra Az ezer lakosra jutó természetes fogyás megyénként, 2020	158
5.4. ábra A szülőképes korú nők száma és a teljes termékenységi arányszám	159
5.5. ábra Ezer nőre jutó élveszületés a nők korcsoportja szerint	160
5.6. ábra Az elhunytak számának havi alakulása	161
5.7. ábra Ezer megfelelő korú férfira és nőre jutó halálozás korcsoportonként	162
5.8. ábra Magzati veszteségek.....	163
5.9. ábra A házasságkötések száma	164
5.10. ábra Élveszületések az anya családi állapota szerint	164
5.11. ábra Ezer fennálló házasságra jutó válás.....	166
5.12. ábra Megyék közötti belföldi vándorlási különbözet, 2020	167
5.13. ábra Ezer lakosra jutó belföldi vándorlási különbözet, 2020	168
5.14. ábra Ezer lakosra jutó külföldi állampolgárok száma megyénként, 2021. január 1.	169

6. Életkörülmények

A HÁZTARTÁSOK ÖVEDELME	171
6.1. ábra A háztartások egy főre jutó havi nettó jövedelme és a reáljövedelem változása 2010-hez képest	175
6.2. ábra Az egy főre jutó havi bruttó jövedelmek megoszlása a jövedelmek típusa szerint.....	176
6.3. ábra A háztartások egy főre jutó havi jövedelmének nagysága jövedelmi ötödök szerint, 2019	177
6.4. ábra A háztartások egy főre jutó havi nettó jövedelme egyes háztartástípusok szerint.....	178
6.5. ábra Az egy főre jutó havi bruttó jövedelem bevételi forrás szerint régiónként, 2019	179
6.6. ábra A háztartások egy főre jutó jövedelemelvárásai jövedelemkategória szerint, 2020	180

6.7. ábra A szegénység mutatószámainak alakulása.....	181
6.8. ábra A jövedelmi szegénységi arány alakulása háztartástípusok szerint	182
6.9. ábra A gyermekneveléssel kapcsolatos támogatások reálértéke	184
6.10. ábra Öregségi nyugdíjban részesülők száma az ellátás összege szerint, 2020. január.....	185
6.11. ábra Az öregségi nyugdíjak egy főre jutó összege, 2020. január	185
FOGYASZTÓI ÁRAK	186
6.12. ábra A fogyasztói árak változása	186
6.13. ábra A fogyasztói árak változása főcsoportonként	188
6.14. ábra A harmonizált fogyasztói árak változása az uniós tagállamokban, 2020	189
A HÁZTARTÁSOK FOGYASZTÁSA	190
6.15. ábra A háztartások egy főre jutó fogyasztási kiadása és annak változása 2010-hez képest	191
6.16. ábra A háztartások egy főre jutó alapvető és nem alapvető havi kiadásainak alakulása	193
6.17. ábra A háztartások egy főre jutó havi kiadásai a különböző jövedelmi csoportokban, 2019	194
6.18. ábra A fogyasztási kiadások összes háztartás átlagától való eltérése az egyes háztartástípusokban.....	196
6.19. ábra Az egy főre jutó havi kiadások nagysága az egyes háztartástípusokban, 2019	197
6.20. ábra Az egy főre jutó havi átlagos fogyasztás alakulása régióként, 2019	198
6.21. ábra Az egy főre jutó havi átlagos élelmiszer-fogyasztás mennyisége.....	198
6.22. ábra Néhány IT-eszköz száz háztartásra jutó éves átlagos száma jövedelmi ötödök szerint, 2019	199
SZOCIÁLIS ELLÁTÁS	200
6.23. ábra Működési költség a tartós bentlakásos elhelyezést nyújtó szociális intézményekben fenntartók szerint, 2020	202
6.24. ábra A tartós bentlakásos elhelyezést nyújtó szociális intézmények lakóinak korösszetétele, 2020	202
6.25. ábra A család- és gyermekjóléti szolgálatok és központok szolgáltatásait igénybe vevők	204
EGÉSZSÉG	206
6.26. ábra A táppénzesek napi átlagos száma havonta.....	206
6.27. ábra Az intenzív ellátás és az infektológia szakterületek ápolási napjai és ágykihasználtsága 2020 hónapjaiban.....	207
6.28. ábra A támogatott gyógyszerek napi dobozforgalma	207
6.29. ábra Vélt egészség iskolai végzettség és jövedelmi ötödök szerint.....	209
6.30. ábra Bejelentett új daganatos megbetegedések száma százezer lakosra.....	210
6.31. ábra A dolgozó orvosok száma korcsoportok szerint, 2020	211
6.32. ábra A nagyivók, a naponta dohányzók és az elhízottak arányának változása	213
6.33. ábra A magyar lakosság tápláltság szerinti megoszlása, 2019	213

BALESETEK	214
6.34. ábra A munkabalesetek számának alakulása	214
6.35. ábra A belföldi gépjárművek közúti forgalmának alakulása.....	215
6.36. ábra A személysérüléses közúti közlekedési balesetek számának változása kimenetel szerint	215
6.37. ábra Járművezetők hibájából bekövetkezett balesetek számának havi alakulása	216
KÖZNEVELÉS, SZAKKÉPZÉS, FELSŐOKTATÁS	217
6.38. ábra Az óvodás gyermekek és az óvodai férőhelyek számának alakulása.....	218
6.39. ábra A középfokú intézmények megnevezéseinek változása	220
6.40. ábra A középfokú nappali oktatásban részt vevő tanulók megoszlása a feladatellátási hely típusa szerint.....	220
6.41. ábra Az általános iskolák és a középfokú iskolák pedagógusai nemek és korcsoportok szerint, 2019/2020-as tanév	221
6.42. ábra A külföldi hallgatók számának és arányának alakulása a nappali képzésben	222
6.43. ábra A felsőoktatásban tanulók létszáma.....	225
6.44. ábra A felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya a 30–34 éves népesség körében, 2019	226
6.45. ábra A 25–64 éves népesség megoszlása legmagasabb iskolai végzettség szerint az uniós tagországokban, 2019	227
KULTURÁLIS FOGYASZTÁS	228
6.46. ábra Múzeumlátogatások száma	229
6.47. ábra Könyvek száma és példányszáma, 2020	230
6.48. ábra A kultúrára, szórakozásra fordított kiadások aránya egy főre jutó fogyasztásban.....	231
DIGITÁLIS TÁRSADALOM	233
6.49. ábra Az internetkapcsolattal rendelkező háztartások aránya az összes háztartásból.....	233
6.50. ábra Napi rendszerességgel internetezők aránya korcsoportok szerint.....	234
6.51. ábra Internethasználat, 2020	234
6.52. ábra A teljes körű elektronikus ügyintézés igénybe vevők aránya a 16–74 éves népességből, 2020	235
6.53. ábra Az online vásárló 16–74 évesek aránya adott év január–márciusában.....	235
SZUBJEKTÍV JÓLLÉT	236
6.54. ábra Az élettél való elégedettség átlagértékei korcsoportok szerint.....	236
6.55. ábra Az élettél való elégedettség átlagértékei családi állás szerint	237
6.56. ábra Az élettél való elégedettség átlagértékei egyes háztartástípusok szerint	237
6.57. ábra Az élettél való elégedettség átlagértékei a legmagasabb befejezett iskolai végzettség szerint.....	238
6.58. ábra A háztartás anyagi helyzetével való elégedettség átlagértékei jövedelmi ötödök szerint	239

6.59. ábra A háztartás anyagi helyzetével való elégedettség átlagértékei régiók szerint, 2020	239
6.60. ábra Az emberekbe és a különböző intézményekbe vetett bizalom átlagértéke	241
6.61. ábra Az emberekbe vetett bizalom átlagértéke korcsoportok szerint.....	241
6.62. ábra A közterületen sötétedés után magukat biztonságban érzők aránya régiók szerint, 2020	242

7. Környezet és energiagazdálkodás

KÖRNYEZET	245
7.1. ábra A nemzetgazdasági ágak és a háztartások által kibocsátott üvegházhatású gáz mennyisége.....	245
7.2. ábra Az ökológiai gazdálkodásba bevont terület nagysága	247
7.3. ábra A faállománnyal borított erdőterület megoszlása fafajcsoportok szerint, 2019	249
7.4. ábra A tíz kilométer ivóvízvezetékre jutó csőtörések számának alakulása.....	251
ENERGIAGAZDÁLKODÁS	252
7.5. ábra Magyarország teljes energiafelhasználásának változása az előző évhez képest.....	253
7.6. ábra Alap-energiahordozókból előállított energia megoszlása	254
7.7. ábra A villamosenergia-termelés adatai, 2020	254
7.8. ábra Az uniós tagországok energiaimport-függősége, 2019	255
7.9. ábra A megújuló energiaforrások részesedése a teljes energiafelhasználásból az uniós tagországokban.....	257

TÁBLÁK JEGYZÉKE

1. Makrogazdasági helyzetkép

VILÁGGAZDASÁGI FOLYAMATOK	15
1.1. tábla A gazdasági teljesítmény változása a 2009. évi pénzügyi válság és a 2020. évi pandémia idején.....	16
1.2. tábla A szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás részesedése és a GDP volumenváltozása az idegenforgalom szempontjából legjelentősebb uniós tagállamokban	20
A MAGYAR GAZDASÁG TELJESÍTMÉNYE	22
1.3. tábla A 10 legnagyobb beruházó nemzetgazdasági ág beruházási teljesítménye, 2020	32
KÜLKERESKEDELEM	36
1.4. tábla A külkereskedelmi termékforgalom összefoglaló adatai, 2020	37
1.5. tábla A külkereskedelmi termékforgalom alakulása árucsoportok szerint, 2020	38
1.6. tábla A külkereskedelmi termékforgalom alakulása országcsoportok szerint, 2020	41
1.7. tábla Magyarország legfontosabb partnerországai a termék-külkereskedelemben, 2020	42
1.8. tábla Magyarország legfontosabb partnerországai a termékek származása szerinti behozatalban, 2020.....	43
1.9. tábla A külkereskedelmi árszintalakulás fontosabb mutatói	45
1.10. tábla A szolgáltatás-külkereskedelmi forgalom alakulása szolgáltatáscsoportonként, 2020.....	47
1.11. tábla A szolgáltatás-külkereskedelmi forgalom alakulása országcsoportok szerint, 2020.....	48
1.12. tábla Magyarország legfontosabb partnerországai a szolgáltatás-külkereskedelmi forgalomban, 2020 (euró adatokból számolva, turizmussal együtt)	48

2. Vállalkozási környezet

A HAZAI CÉGEK HELYZETE	55
2.1. tábla A regisztrált vállalkozások száma és változása, 2020. december 31.	55

3. Ágazati körkép

KISKERESKEDELEM	114
3.1. tábla A kiskereskedelmi üzletek forgalmának alakulása, 2020	118
MEZŐGAZDASÁG	119
3.2. tábla A főbb szántóföldi növények terméseredménye, 2020	123
3.3. tábla Állatállomány, december 1.	124

4. Munkaerőpiac, keresetek

MUNKAERŐPIAC	133
4.1. tábla A 15–64 évesek foglalkoztatási aránya, 2020.....	136
4.2. tábla A 20–64 éves népesség foglalkoztatási aránya a visegrádi országokban főbb demográfiai jellemzők szerint, 2020.....	141
4.3. tábla A 15–64 évesek munkanélküliségi rátája, 2020	142
4.4. tábla A 15–64 éves korcsoport munkanélküliségi rátája a visegrádi országokban főbb demográfiai jellemzők szerint, 2020.....	143
KERESetek	148
4.5. tábla A havi nettó átlagkeresetek alakulása, 2020.....	151

6. Életkörülmények

A HÁZTARTÁSOK JÖVEDELME	175
6.1. tábla A családtámogatásokban részesülők száma és az ellátásokra kifizetett összeg ellátási forma szerint.....	183
A HÁZTARTÁSOK FOGYASZTÁSA	190
6.2. tábla A háztartások egy főre jutó havi átlagos fogyasztási kiadásai, 2019	192
SZOCIÁLIS ELLÁTÁS	200
6.3. tábla Bölcsődei ellátást biztosító intézmények jellemzői.....	200
6.4. tábla A tartós bentlakásos és átmeneti elhelyezést nyújtó szociális intézmények működési adatai típus szerint, 2020	202
6.5. tábla A gyermekjóléti alapellátásokat igénybe vevők száma, 2019	205
EGÉSZSÉG	206
6.6. tábla Szűrővizsgálatok, 2019	211
KÖZNEVELÉS, SZAKKÉPZÉS, FELSOŐOKTATÁS	217
6.7. tábla Főbb küldőországok az alap-, mester- és osztatlan képzésben tanuló külföldi állampolgárságú hallgatók száma alapján (nappali képzés)	223
6.8. tábla A felsőfokú alap- és mesterképzésben részt vevő hallgatók képzési területek szerint.....	224
KULTURÁLIS FOGYASZTÁS	228
6.9. tábla A könyvtárak főbb mutatószámai, 2019	231

7. Környezet és energiagazdálkodás

KÖRNYEZET	245
7.1. tábla Ökológiai gazdálkodás keretein belül tartott állatállomány	247
7.2. tábla Vadgazdálkodás	249